

Жовтогаряче сонце в чорному квадраті (збірка)

Анатолій Власюк

ЩАСЛИВИЙ

Світлані КОСТИК

1

Я лежав на ліжку. Простирadlo хрустіло від кожного мого руху. Боліла права нога. Я дивився в стелю, ніби намагався запам'ятати кожную тріщинку. Це була гра з самим собою. Таким чином я хотів забути про біль.

І раптом я все згадав. Учора мені відрізали праву ногу. Лікар розвів руками і сказав: "Хлопче, краще відрізати ногу, ніж ти маєш померти". Він не розумів, що для двадцятилітнього юнака краще померти, ніж бути без ноги.

Але чому нога болить, якщо її нема? Я чув про вираз "фантомний біль", але аж тепер зрозумів, що це таке.

Мені хотілося горілки. Я, мабуть, видудлив би з горла цілу пляшку. Але в той же час я розумів, що ніхто мені випити не дасть.

Ось так маю тихесенько божеволіти сам-на-сам?

2

Прийшла медсестричка, гарненьке біляве дівчатко, трошки старше за мене. Я глянув на її голі коліна, і вона зашарілася.

Дівчатко витягнуло з-під ліжка посудину, в яку я налюрив мало не дві літри сечі, що гостро пахла. Мені стало незручно і, мабуть, тепер почервонів я.

— Щось тобі принести? – сумно запитала вона.

Я хотів з'язвити, щоби мені повернули відрізану ногу, але стримався. Медсестричка ж не винна, що зі мною таке трапилося. Взагалі ніхто не винен – ні продажні генерали, які кинули нас, мов гарматне м'ясо, у бійню, ні ті, хто поцілів мені в ногу, ні Порошенко, якого мені було нудно слухати, ні Путін, якого я готовий був задушити власними руками, ні сам Господь Бог. У всьому був винен тільки я і моя дурна голова, що полізла в це пекло.

3

Коли я думав про хлопців, які назавжди залишилися лежати у тій клятій лугандонській землі, біль вщухав. Але той фантомний біль відрізаної ноги не йшов у жодне порівняння з душевним болем. Я знав, що вже ніколи не побачу своїх хлопців ні на цьому, ні на тому світі. Вони вже точно в раю, бо святіших за них нікого не було. А мені – прямий шлях до пекла, бо я залишився живий.

Я й не зчувся, як на очі виступили сльози. Мені стало соромно. Я жалів себе, свою відрізану ногу, без якої не уявляв собі подальшого життя.

Про хлопців я вже не думав, і нога, якої не було, знову нагадала про себе.

Не вистачало ще, щоб медсестричка побачила мої сльози. Я рішуче стер їх з обличчя. Зробив це вчасно, бо вона якраз повернулась. Мала суворо глянула на мене, ніби чекала, що я їй про щось попрошу. А мені потрібна була лише моя відрізана нога.

4

Нас у палаті четверо. Ми – герої. Одному, як і мені, відрізали ногу, але ліву. А пацан біля стінки залишився без двох рук і тупо дивиться у стелю, не кажучи й слова. Ми взагалі не розмовляємо між собою. Нас привезли сюди з різних місць, і до цього ми не були знайомі. Здається, ми наговорилися вже в попередньому житті.

Говорить лише Грицько, забинтований, здається, по самі вуха. Не знаю, як він може маніпулювати мобільним телефоном, та ще й губами, носом і язиком набирати потрібні номери. Він телефонує зранку до ночі всім знайомим дівчатам, яким зізнається в коханні.

Медсестричка сердита на нього, але усміхається. Грицько і їй не полишає в спокої:

— Ти би розбинтувала мені одне місце, — каже він їй, — я ж там не поранений.

— Дурний, — червоніє мала і вибігає з палати.

5

Заходить лікар. Це високий дядько з сивими вусами на лисій голові. Він багато побачив у своєму житті безногих і безруких, так що по-філософськи ставиться до цього.

Спочатку він іде до хлопця, в якого нема двох рук, хоча найважчим вважається Грицько. Безрукому вже потрібна не медична, а психологічна допомога. Як до цього тупо він дивився в стелю, так само тупо тепер споглядає лікаря. Той тихо, мало не пошепки, щось йому говорить, але з погляду безрукого видно, що він мало що розуміє.

З Грицьком простіше і водночас складніше. Він розуміє, що йому ще довго тут доведеться лікуватись, а, головне, він не може обходитись без сторонньої допомоги. Навіть свого хлопчика зі штанців не витягне сам.

Нарешті черга доходить до нас, безногих, і лікар каже, аби я завтра починав трохи ходити на милицях.

6

Милиці стоять тут же, біля ліжка. І я не уявляю, як зможу піти без однієї ноги. В пам'яті зринають невиразні образи безногих, яких я бачив у своєму житті. Я думаю собі, що якщо вони змогли ходити без однієї чи навіть без двох ніг, то мені й сам Бог велів.

Мама, тато й молодша сестричка ще не знають, що я тут. Коли мене поранило, вщент розбило мобільний телефон. Напам'ять їхніх номерів я не знав. Вчора лікар обіцяв, що дізнається про це, але сьогодні змовчав. Значить, результатів ще не було.

Втім, один номер телефону я знаю напам'ять. Це Світланка, з якою ми ходили. Потім посварились, бо я побачив, як вона обіймалась з іншим хлопцем. Вона, мабуть, і не знає, що я побував на війні. Тим більше їй і не треба знати, що я, безногий, гнию в цій лікарні.

7

Вночі санітар міцно притискає мене до ліжка, бо я кричу уві сні й розмахую

руками. Якби не він, я би вже впав. У нього дужі руки і сумний погляд згорьованого життям чоловіка. Мені здається, що я чимось нагадую йому його сина. Я відчуваю, що він жаліє мене. Але я йому про це ніколи не скажу і він не дасть відповідей на мої запитання.

Мені щось вколюють, і я засинаю знову. Коли прокидаюсь, за вікном уже співають пташки. Дебела тітка, яка нагадує мені покійну бабусю, розносить сніданок. Я не пам'ятаю, що мені снилось, але страшенно болить голова і хочеться в туалет. Я не соромлюсь і роблю свою справу в пластмасову пляшку з відрізаним верхом, а наша годувальниця намагається не дивитися в мій бік. Вона, мов маленьку дитинку, годує з ложки Грицька, а потім безрукого, сумирно витираючи їм роти рушником.

8

Моє ходіння на милицях виявилось й не таким важким, як я собі уявляв. Правда, мене хилитало з боку в бік, але лікар і медсестричка не давали впасти. Я намагався дивитися малій на груди, аби не бачити свого обрубка ноги, бо можна було збожеволіти. Здається, вона це розуміла і милостиво дозволяла мені вивчати її груди. Принаймні, я не бачив, аби вона копилила свої пухкенькі губки, як це робила зазвичай.

Я дуже швидко змучився. Якби не лікар і медсестричка, я, мабуть, не зміг би доповзти до свого ліжка. Лікар бідкається, що це він у всьому винен, бо не треба було відразу давати таке велике навантаження. А я з острахом думаю, що на цьому моє життя закінчується, бо якщо я не зможу сам ходити, то мені ніхто не зарадить.

Мала сумно витирає мені піт й уважно заглядає в очі.

9

Я навчився прокидатись за якусь мить до того, як починали співати пташки. Для мене це стало дивовижним відкриттям. Ніби всередині спрацьовував невидимий будильник, я розплющував очі – і починали співати пташки. Здавалося, без мене вони не сміли розпочинати свій ранковий концерт.

Медсестричка все більше упала за мною. Це стало видно неозброєним оком. Якби я був з ногою, можливо, це тішило б моє самолюбство, а так я думав, що вона просто мене жаліє.

Її теж звали Світлана, як і мою дівчину, з якою я розлучився напередодні свого від'їзду на війну. Якось я забувся і назвав її Світлячок, як казав до своєї дівчини в минулому житті. Вона знітилась, зашарілась, але усміхнулась. Натомість я був злий сам на себе. Спогади про колишнє кохання брали гору наді мною, і жодна медсестричка не могла заволодіти моїм серцем.

10

Лікар виконав свою обіцянку. Не знаю, як йому це вдалося, але одного ранку він приніс номер мобільного телефону моєї мами. Я зателефонував, і перше, що сказав: "Мамо, я живий...".

Мабуть, ми двоє плакали з нею. Я не соромився своїх сліз. Потім Светка казала, що вона при цьому ревіла, як корова, і навіть у лікаря стояли сльози в очах. Я всього цього не помічав і не пам'ятав. Про що ми потім говорили з мамою, теж не знаю.

Після обіду Светка принесла мені мобілку. Це був доволі пошарпаний апарат, але ще дієздатний.

— Це мій старий телефон, — сказала вона. — Я ним уже не користуюсь. Купила тобі стартовий пакет. Не весь час ти ж будеш користуватися телефоном лікаря.

Я хотів їй подякувати, але в мене нічого не вийшло. Вона це зрозуміла по-своєму і хутко вийшла із палати. Я ледве стримався, аби не зателефонувати своєму довоєнному Світлячкові.

11

Вночі помер Грицько. Напередодні увечері я ще здивувався, що він не телефонував своїм дівчатам і не зізнавався їм у коханні. А вночі Грицько почав стогнати, потім захрипів. Поки я зрозумів, що це може означати, поки щосили кликав лікарів, поки ті прибігли, — було вже пізно.

Ще добру годину Грицько лежав з нами. В палаті увімкнули світло. Ми лежали мовчки, приголомшені цією смертю. Кожному з нас на війні вистачило побачити цих смертей на декілька життів уперед. Але завжди найстрашнішими є несподівані смерті. Коли знаєш, що людина помре, то якось і готуєшся до цього й ставишся по-філософськи.

Грицько був найбільшим оптимістом серед нас і вірив у своє швидке одужання. З'ясувалося, що якраз оптимісти і найшвидше помирають.

Санітари винесли Грицька із палати. Я не пам'ятаю, чи того ранку співали пташки.

12

Святе місце порожнім не буває. Ближче до обіду в палату привели новачка. Порівняно з нами, він був щасливчиком. Йому гранатою, мов бритвою, лише відрізало два пальці на лівій руці. Здається, він не розумів свого щастя, бо за весь час перебування в нашій палаті я не побачив жодного разу, аби на його обличчі сяяла усмішка.

Повертався до життя безрукий. Ми знали, що його звати Богдан. Він із Львівщини. Каже, що до війни працював водієм. У нас час тепер поділений надвоє: до війни і після війни. Ще не знати, чи відведений нам час після війни буде довшим, ніж до війни.

Я нарешті телефоную Світлячку. Відчуваю, що вона зраділа моєму дзвінку. Мабуть, це на краще, що Світлячок навіть не здогадується, що я побував на війні. Звісно, про свою відрізану ногу я теж не кажу.

13

Цигарками мене завжди вгощає санітар Василь. Він кидає курити, а тому віддає мені цілі пачки, аби не спокушали його. Цей процес триває довго. Принаймні, поки мене не випишуть із лікарні, я забезпечений цигарками.

Я вже ходжу більш-менш нормально. Підстрибую, мов заєць, на своїх милицях. Поволі звик до відсутності правої ноги. Тепер я знаю, що людина звекає до всього. Не лише до смерті, а й до власного життя.

Василь каже, що краще би його син теж потрапив на війну. А то зв'язався з якоюсь бандою, п'є горілку, наркоманить. Не бажаю й ворогу, аби потрапив на війну, але кажу

Василеві, хай звернеться до військкомату. "Та був я там! – каже він у розпачі. Мій пацан в армії не служив, має купу хвороб. Не беруть!".

Ми сидимо на лавці в лікарняному садку й мовчки куримо. Кожний думає про себе.

14

Війна не відпускає мене. Тут мир, але здається, що відразу за парканом точаться військові дії.

Лиш тільки я заплющую очі, бачу страшні картини. Тому намагаюсь удень не спати. Вночі й так не вдається заснути. Так, перекимарю годинку-другу.

Упіймав себе на думці, що навіть коли не заплющую очі, бачу перед собою страшні картини війни. Тоді марно зі мною говорити, бо я живу в іншому вимірі.

Медсестричка цього не розуміє й тормосить мене.

— Ей, ти де? – запитує вона, усміхаючись. Коли я приходжу до тяти, то хочу відповісти, що я на все життя залишився на війні, але мовчу.

Вона хороша дівчина. Тепер, коли мене бачить, то завжди усміхається – не те що раніше. Я став жорстоким. Хочу їй сказати, що люблю Світлячка, і нехай від мене відчепиться. Стримуюсь. Вона ж не винна, що я побував на війні.

15

Зранку згадую, що мені сьогодні двадцять. Невесело усміхаюсь сам до себе. Не так я уявляв зустріти свій перший цікавий ювілей. Але це, може, й на краще, що ніхто про нього не знає.

Не витримую й телефоную Світлячку. Вона теж забула про мій день народження. Говорить зі мною сухо й офіційно. Каже, що бачила маму, яка розповіла про мою біду. Що ж, усе правильно. Хто я такий, аби вона панькалась зі мною? Стираю з телефонної пам'яті її номер телефону. Ще би хтось стер його з моєї пам'яті.

В обід у палату заходять лікар, медсестричка і санітар Василь. У руках в Светки – торт зі свічками на ньому. Звісно, їх двадцять. Лікар сказав медсестричці, що в мене сьогодні ювілей, ось та й постаралась. Задути свічки мені відразу не вдалось, допомогла Светка. Я відчув її волосся на своєму обличчі. Більш щасливих очей я ще ніколи не бачив. Я голосно реготав, як колись до війни. Ми їли торт і запивали соком.

16

Лікар каже, що післязавтра виписує мене. Я бачу яким похмурим стало обличчя у Светки. Ніби я винен, що їду додому.

Вчора ми з нею цілувались. Вона нахилилася наді мною, поправляючи крапельницю. Я не втримався й притиснув її рукою до себе. Светка не пручалась, хоча, мабуть, і не очікувала від мене такого нахабства.

Це бачив, здається, лише безрукий Богдан із Львівщини. Він гмикнув, але дипломатично відвернувся до стіни.

Потім Светка упродовж усього дня робила вигляд, ніби мене не існує на білому світі. Тепер, почувши слова лікаря, вона готова була розплакатися.

Я не поділяю її болю й розумію, що чужа мені ця дівчина. Картаю себе за те, що вчора поцілував її, давши надію.

Я справді хочу додому. І тепер мої думки лише про це.

17

Проводжають мене всією палатою. Навіть безрукий Богдан встав на ноги, хоча, здавалося, він ніколи не розлучався з ліжком.

Прийшли лікар, санітар, нянечки. Я шукаю поглядом Светку. Медсестрички нема. Я думаю, що, може, це й на краще.

Під'їжджає автобус. Мені допомагають зайти. Вбігає Светка, гаряче обціловує все моє обличчя, щось мені каже, але я нічого не чую і не розумію.

Автобус рушає. Светка, мов ошпарена, вискакує на вулицю. Я махаю їй у відповідь. Пасажири, дивлячись на мене, плескають у долоні.

Аж тут я помічаю, що тримаю в руках якийсь пакунок. Від нього ще йде тепло. Розгортаю. Це пиріжки з яблучним повидлом. Я сказав Светці, що люблю пиріжки з яблучним повидлом, мені їх пече мама.

Якась бабця дає мені хустинку й каже, аби я стер губну помаду зі свого обличчя.

18

У поїзді я маю нижнє місце. До мене ставляться як до героя, хоча розумію, що жаліють безногого дурника.

Їхати треба всю ніч. Я не лягаю, хоча постіль розстелена. Думаю про Светку, а потім про Світлячка. Заснути я вже не зможу.

Светка телефонує мені, хоча надворі глупа ніч. Іду в тамбур, аби не заважати пасажирам. Через гуркіт поїзда погано чути, що вона мені каже. Мабуть, і вона майже нічого не чує з того, що я кажу. Ми пристосовуємось один до одного і з уривків фраз усе розуміємо.

Ми говоримо десь годину. Мені незручно триматись. Я замерз. Телефон розряджається. Ніби наяву бачу обличчя Светки. Звісно, вона думає, що мені набридло з нею розмовляти.

Йду до себе. Сідаю і притуляюсь лобом до скла. Мені здається, що десь там, удалині, бачу хлопців, які загинули на тій війні.

19

Провідниця знаками показує мені, аби я йшов за нею. Вона усміхається, і я, мабуть, щось не те подумав. Але мені байдуже.

Я справді не те подумав. На столику в її купе стоїть пляшка горілки, лежать накраєні ковбаса і хліб, відкрита консерва. Тітка каже, що її молодший брат зараз десь під Донецьком.

Ми мовчки п'ємо, не цокаючись, ніби за померлих. Я швидко п'янію, бо давно не вживав алкоголю.

До тями своїми поцілунками мене приводить тітка. З'ясовується, що вона не тітка, а Наталка, і їй двадцять дев'ять років. Вона товстенька і виглядає на тітку.

Наталка допомагає витягнути мого хлопчика зі штанців. Мені незручно. Але провідниця все робить вправно. Ми закінчуємо майже одночасно. Я бачу її щасливе обличчя. Що написано на моєму – не знаю.

Я думаю про Светку. А потім про Світлячка.

20

На пероні стоять тато й мама. Я бачу їх ще здалеку. П'ята година ранку, але всюди повно електрики, так що видно, ніби вдень.

Поїзд пригальмовує. Наталка допомагає мені зійти. Тут уже метушаться тато й мама. Наталка подає мені речі, щасливо всміхається й махає рукою на прощання. Вона написала свій номер телефону на клаптику газети, який лежить у мене в нагрудній кишені сорочки, але я думаю, що ніколи їй не зателефоную.

Мама плаче і ніби спеціально дивиться на те місце, де в минулому житті була моя права нога. Тато намагається тримати себе в руках, але в нього це погано виходить. Він раз за разом курить, ще не встиг докурити одну цигарку, а вже починає іншу.

Мені здається, що мої батьки стали меншими. Коли я йшов на війну, то був ледь-ледь вищим за них. Аж потім усвідомлюю, що підріс на тій війні, але вона, клята, відібрала у мене ногу, аби не випендюрався.

21

Ми з мамою вже сиділи, аж поки тато нарешті завів свого мотоцикла. Скільки себе пам'ятаю, цей залізний кінь був неодмінним другом нашої сім'ї. Тато постійно ремонтував його, але ніяк не хотів з ним розлучитись.

Якби в мене була нога, я би вмовився за татом. Але тепер у мене ноги не було, тому я сидів у колясці, а на звичному для мене місці була мама.

Тато їхав повільно, весь час збоку дивлячись на мене. Мама спиралася рукою на мою спину, ніби хотіла пересвідчитися, що я тут, з нею, і нікуди вже не втечу.

Вітер бив ув очі, але я не закривався від нього, ніби сам себе карав за те, що відбулося зі мною недавно. Хлопців нема, а я цілуюсь зі Светкою, злягаюсь, мов пес, з Наталкою.

Намацав у сорочці папірець з номером телефону Наталки, зіжмакав його і викинув, не озираючись.

Треба палити мости за собою.

Треба дивитись у майбутнє.

22

Сестричка ще спала, але коли почула шум, вибігла у піжамі й ледь не збила мене з ніг, кинувшись на шию. Я вже навчився міцно стояти на одній нозі, опираючись на милицю.

Їй, звісно, казали, що в мене нема ноги, але коли вона побачила те, що від неї залишилось, я зрозумів, що могло коїтись у її бідній голівці, бо жах відбився на обличчі. Вже навчився ставитися до цього по-філософськи і за байдужістю ховати все, що могло нуртувати в моїй душі.

Це була середа. Батьки пішли на роботу, сестра – до школи. Я залишився вдома сам. Хоча мама розстелила постіль, спати не хотілось.

Я виглянув у вікно. Наше містечко жило своїм звичним життям, ніби за декілька сотень кілометрів від нього не було війни. Ось промиготіли прудконогі дівчатка в

коротеньких спідничках. Я подумав, що вже ніколи такі, як вони, не заграватимуть зі мною, одноногим.

23

У цій квартирі я прожив усі двадцять років свого життя. Це звичайна двокімнатна хрущовка. Коли я був у батьків один, ніби все було нормально. Але коли народилася сестра, стало явно затісно.

Сестра молодша від мене на п'ять років. Максимум у дев'ятнадцять точно вискочить заміж, вона в мене шустря. До цього нереально отримати нову квартиру, більш простору. Доведеться мучитись, особливо мені, одноногому.

Я вже сам себе так називаю – Одноногий. Боюся, що це прізвисько таки приліпиться до мене.

Здається, в квартирі все залишилося по-старому, як було до того, коли я пішов на війну. Навіть книжки не переставлені, хоча сестра була великою любителькою це робити. Але нині мене не тягне до книжок, хоча я вже давненько нічого не читав.

Що я тут роблю? Взагалі що я загубив у цій чужій вже для мене квартирі? Знову мені захотілося туди, до хлопців. Душа перевернулася, коли я усвідомив, що вже ніколи з ними не зустрінуся...

24

Мені сумно й нудно в порожній квартирі. Дістаю зарядку від телефону і вмикаю її в розетку. Не встиг і кроку відійти, як телефон задзеленчав. Звісно, це Светка. Вона сварить мене. Кажу, що телефон розрядився. Вона вірить і не вірить. Звісно, я міг скористатися зарядкою й раніше, але не хотів. Светку кудись кличуть, і вона обіцяє зателефонувати пізніше. Я думаю, що треба купити нові пакет і телефон, аби ніщо не нагадувало про Светку.

Страшенно хочеться поговорити зі Світлячком, але ледве стримую себе. Вона ж, мабуть, і не знає, що я вдома.

В холодильнику знаходжу розпочату пляшку горілки. П'ю з горла. Мені приємно. Холодна горілка розливається теплом у животі. Відрізаю скибку хліба і трохи ковбаси, але їсти не хочеться. Спати теж, хоча змучений страшенно.

Клацаю пультом від телевізора. Брехливі новини дивитися не хочеться, а від фільмів я вже відвик.

25

Мабуть, я все-таки заснув на дивані, бо не відразу відчув, як прийшла зі школи сестричка. Вона ще насторожено дивиться на те місце, де мала бути моя права нога, але відчувається, що починає потроху звикати до цього.

— Дрихнеш? – питає в мене. Я не відповідаю. Мені не хочеться взагалі ні з ким розмовляти. Уявляю, яка це буде мука, коли придуть батьки з роботи. В такій маленькій хатинці не сховаєшся.

Сестра перевдягається у спальні. Я в цей час іду до туалету і в дзеркалі бачу її в трусиках і без ліфчика. Я ще не бачив таких трусиків. Вірніше, це їх відсутність, якась смужка, не те що парашут у Наталки. У сестри гарні груди, я таких ще ні в кого не

бачив. Та й скільки в мене було тих дівчат? Світлячок, дівчина з паралельного класу і Наталка в поїзді. Сестра пильно дивиться на мене і навіть не намагається чимось прикритися. Я опускаю очі й відчуваю, як внизу живота щось ворухиться.

Поки приходять батьки, я допиваю горілку з холодильника.

26

Мама розуміє, що я п'яний, але нічого не каже, лише тулиться до мене, ніби боїться, що мене знову можуть забрати на війну.

Приходить сусід, дядько Андрій. Він без лівої ноги. П'яний заснув на колії, ногу переїхав товарняк.

— Привіт друзям по нещастю, — шкіриться він.

У нього в руках чвертка самогонки. Мама дає таку-сяку закуску. До нас приєднується тато, і ми швидко ту чвертку розпиваємо.

Тато виразно дивиться на маму, вона морщить чоло і переводить погляд на мене. Я вдаю, що мені байдуже. Мама важко зітхає, йде в спальню і приносить пляшку розведеного спирту зі своїх стратегічних запасів.

Дядько Андрій і тато сперечаються. Безногий сусід - за Порошенка, а тато каже, що той зливає не лише Донбас, а й Україну. Мені хочеться грюкнути кулаком по столі, але я лише п'яно всміхаюсь. Мама з тривогою дивиться на мене.

27

Батьки й сестричка приготували мені сюрприз. Сестра буде спати з татом і мамою у великій кімнаті, а я залишуся сам у спальні. Мені соромно й незручно, я вдячний їм, але сприймаю все як належне.

Мама ще довго сидить у мене на ліжку. Ми розмовляємо. Вона хоче вивідати у мене багато подробиць з тієї війни. Я не піддаюсь, кажу про щось другорядне. Мені чимшвидше хочеться про це забути, а мама цього не розуміє.

Нарешті вона йде і каже: "Не пий синку...". Я намагаюсь усміхнутись, але в мене нічого не виходить.

Тільки-но я заснув, зателефонувала Светка. У неї нічна зміна. "Та ти п'яний!" - радісно каже вона, і ми ще довго теревенимо.

Потім я зателефонував Світлячку. "Ти що, здурів? - запитує вона спросоння. - Знаєш, яка година?" - і натискує на червону кнопку.

Мені приснився Грицько. Він був ще живий.

28

Бути самому вдома - це мука.

Я спускаюсь надвір. Мені це важко, бо все-таки третій поверх. Треба рахувати кожную сходинку.

Сідаю на лавку й підставляю голову осінньому сонцю.

Йде молоденька мама з малим сином. Я нахабно дивлюсь їй в очі, роздягаючи на ходу. Вона це відчуває.

— Мамо, а чому в дяді нема ноги? - запитує малий.

Красуня знітилася, не знає що відповісти.

— На війні відрізали! – несподівано для себе кажу я. Малий злякався й ось-ось заплаче. Я злий на весь білий світ, але мені байдуже.

Звідкись виринає дядько Андрій. У нього чвертка самогонки, два плавлених сирки і два пластмасових стаканчики.

— Побачив тебе з вікна, — весело каже він.

Ми говоримо про життя і не торкаємося війни.

Я відчуваю себе щасливим.

2014

ЖУРНАЛІСТ І ПОВІЯ

Володимирові БОРКОВУ

"Проституція та журналістика – найдревніші професії. Обидві вважаються продажними. Це є істиною. Істиною є також те, що священики – святі"

(Невідомий філософ XX століття)

1

Вночі Петро прокинувся несподівано. Кажуть, що це притаманне геніям і цілком пропащим людям. Втім, це одне й те ж.

Годинникові бракувало хвилини, аби показати третю ночі.

Петро встав, відчуваючи млосну хіть до творчості, і почвалав на кухню, почувши навздогін бурчання дружини: "Абись вже написався!". Однак уже ніщо не могло спинити Петрової уяви – і на аркуш паперу лягли світлі вірші, народжені уночі:

Мені недовго ряст тотпати,

Недовго дихати брехнею.

Вже буду вічно спочивати.

А поки – в черзі я за Нею.

Ми так живем, що ніби жити

Нам ще принаймні двісті літ –

Жінок любить, горілку пити

І набивати свій живіт.

А смерть завжди прийде раніше,

Ніж ти її там виглядав.

І забере тебе хутчіше,

Хоч ти ще жити намір мав.

Як недоспівана пісня,

Враз обривається життя...

І вже нема для тебе місця.

І вже нема тобі буття.

У горлі пересохло, і Петро прямо з чайника напився води, а потім, з почуттям виконаного обов'язку, почвалав до ліжка.

— Абись вже сказився, писака паршивий! – буркнула дружина, якій Петро перебив сон. Але поет не зважив на ці слова і спокійно через хвилину заснув.

2

Десь о сьомій ранку зателефонував Петрів колега – Василь:

— Мусиш виручити. Мама вмерла. Відпросися з роботи і приходь.

— Добре, — спокійно і нічого не розпитуючи, відповів Петро, ніби мами його колег вмирили щодня чи щоночі, а сам подумав: "Пророчі вірші".

Просити дружину, аби сказала редакторові, що його не буде на роботі, — марна справа, і Петро сам почимчикував до сусіднього під'їзда.

Йому довго не відчиняли, хоча він добряче знущався над гудзиком дзвінка, аж поки на порозі виріс заспаний і сердитий головний редактор народного часопису. Замість привітання – буркнув:

— Що, геніальну статтю приніс?

— У Василя, колеги мого, мама померла. Просить, щоби допоміг йому. Хотів би відпроситися у вас.

Головний хвильку помовчав, махнув рукою (мовляв, у редакції з тебе користі й так ніякої) і, нічого не сказавши, зачинив двері.

3

На велику поміч від Петра Василь не сподівався. Просто треба було комусь посидіти з покійною, як того вимагав християнський звичай, поки Василь буде займатися тим, що називають організацією похорону. На велику люб'язність сусідів розраховувати не доводилося, бо покійниця добряче в'їлася їм у печінки, старша сестра мала приїхати вечором – так що ліпшої кандидатури за Петра й не було.

Петро просидів біля покійниці весь день один-однісінький, ні про що конкретно не думаючи й особливо не нудьгуючи, хоча це було би природнім у цій ситуації. Не було в нього й філософських роздумів про сутність життя та смерті і навіть особливого бажання написати вірш з приводу смерті матері колеги. Це не був цинічний прагматизм упослідженої життям людини. Просто Петро відпочивав душею й тілом – від редактора і необхідності писати статті до газети, відпочивав і від дружини, яка все бурчала й проклинала той день, коли познайомилася з Петром. Та хіба мало від чого міг відпочивати душею й тілом сорокарічний чоловік у розквіті сил з покійною матір'ю свого колеги?

Вечором приїхала старша сестра Василя, яка змінила Петра на його посту.

— Прийдеш завтра, допоможеш труну винести, — попросив Василь, і Петро слухняно кивнув головою, навіть не запитавши, чого так рано колега ховає маму, адже від смерті минала лише доба.

Коли Петро прийшов додому, дружина якраз лягала спати. Як завжди, буркнула:

— З'явився – не запилився. Цікаво, як я помру, чи теж будеш так старатися? Знайди собі щось на кухні – поїж.

Їсти не хотілося. Петро переглянув газету, жодної його статті не було – і ліг спати.

4

Вранці, коли Петро прийшов до Василя, той чи усміхаючись, чи божеволіючи, сказав:

— Ось написав би в своїй газеті про таких попів, шляк би їх трафив!

Із плутаної розповіді Василя Петро довідався, що цвинтар, на якому мали ховати покійну, належав греко-католицькій громаді, а покійна була православною. Чи взагалі вона вірила в Бога, важко сказати, бо після відвідин церкви завжди шлякувала сусідів і всіх, хто потрапляв їй під руку.

— Ось бачиш, що він надумав! – гримів Василь, звертаючись не стільки до Петра, скільки до сусідів, які, відчувши себе православними, прийшли віддати останню шану покійній. – Каже, що не допустить ховати на цьому цвинтарі! Нехай, мовляв, шукають інший цвинтар! Де я буду шукати інший цвинтар?! Там мій батько похований! І її батько і мати! Чому ти про це не пишеш у своїй газеті?

Петро скрушно похитав головою: мовляв, напишеш тут, занадто спокуслива і небезпечна це тема.

— Та ми їм ребра поламаємо! – гарячкував напompований алкоголем сусід, який ще вчора з радощів перехрестився, коли дізнався про смерть сусідки.

— Поїдеш із хлопцями копати яму, — сказав Василь, і Петро слухняно кивнув головою.

5

Дув пронизливий вітер, але Петро швидко зігрівся, коли рискалем вгризався у замерзлий ґрунт. Дали йому на поміч ще трьох миршавеньких чоловічків, підігрітих з огляду на холод оковитою. Один з них хилитався од вітру і, якби не рискаль, давно би впав у яму, викопану Петром.

— Ідуть, шалави, — промимрив один із чоловічків, і Петро побачив місцевого священика у супроводі розпашілих чоловіків.

Поки вони підходили, Петро втихомирював п'янчужок, які готові були з рискалями кинутися в бій.

Священик відстав, а декілька чоловіків із процесії наблизилися до Петра, безпомилково вирахувавши в ньому головного. Без "добрий день" чи "на сиру матір" вони запропонували засипати яму, а якщо ні, то вони це зроблять самі.

Підійшов священик, і з виразу його обличчя Петрові видалося, що той не в своїй місці, не є прихильником цих скандалів, але змушений так діяти, бо цього хочуть його парафіяни.

— Слава Ісусу Христу! — першим привітався Петро, і отець відповів: "Слава навіки Богу!", власне, йому, впізнавши журналіста місцевої газети.

— Пане журналісте, — священик згадував, як звати цього чоловіка, але пам'ять нічого йому не підказувала, — прошу припинити вас копати яму, адже ви знаєте, що поховання на цьому цвинтарі заборонені.

— Отче, я людина маленька, — Петро сперся на рискаль, як на автомат, і вени на його руках набрякли, — і виконую чужу волю. Але ж де її ховати, якщо родичі її всі тут поховані? Вона ж нікому не зашкодить, тим більше, що біля чоловіка залишила місце для себе.

Спокій і врівноваженість Петра вплинули на присутніх. Священик стиха про щось перемовився зі своїми парафіянами, а потім сказав Петрові:

— Однаково наші люди не допустять тут ховати.

— Бог добрий, — філософськи сказав Петро, — але я мушу зробити те, що мене попросили.

Священик у гнітючій тиші ще тупцював на місці, а один із гарячих його парафіян нервував:

— Отче, та що ви його слухаєте?! Це наш цвинтар чи не наш?!

Цей крик душі міг наробити біди, якби інший парафіянин не втихомирив колегу:

— Участковий іде!

Лейтенант був у брудних і запрасованих штанях і з перекошеним від зубного болю обличчям.

— Отче, вони мають дозвіл із міської ради на поховання, — замість привітання сказав дільничний. — Які ще проблеми?

— Однаково наші люди не допустять тут ховати, — настирливо повторив священик і зі своїми парафіянами пішов геть.

Петро поплював на долоні і зі злістю став довбати рискалем замерзлу землю. Миршавенькі чоловічки, здається, з повітря здобули пляшку горілки і почастували дільничного, який заходився від зубного болю. Решту розлили собі.

6

Василь вислав за Петром машину, сказавши, що нікому трону виносити.

Сідаючи в автомобіль, Петро ще раз оглянувся і з великим сумнівом поїхав, бо боявся, що без нього яму засунуть, не дивлячись на те, що дільничний залишався.

Він устиг ще до початку відправи і ледь утиснувся в крихітне місце між кухнею і туалетом. У бік йому впиралася тумбочка з телефоном. Покійної з цього кутка він не бачив, лише людей, які були перед ним.

Священик говорив задушевні слова, однак закінчення його речень не було чути, бо унітаз у туалеті самовільно спускав воду.

Задзвонив телефон, і Петрові коштувало чималих зусиль якось випростати руку, щоб узяти слухавку.

— Попросіть сина покійної, — без привітань почувся голос, і Петро впізнав священика.

— Він біля матері, йде прощання. Що ви хотіли, отче?

— Скажіть, щоб він не ховав на нашому цвинтарі. — Священику було байдуже, що його впізнали. — Люди однаково не дадуть цього зробити.

Петро хотів було вступити з отцем у дискусію, але відчув на собі невдоволені погляди людей, тому йому нічого не залишалося, як натиснути на важіль і відкласти слухавку вбік.

— Священик дзвонив. Казав, аби ми не ховали на тому цвинтарі, — виправдовувався Петро, а люди лише похитали головами.

7

Процес прощання з покійною затягнувся. Від нерухомості заніміло тіло. Унітаз виспівував свою мелодію. Йому акомпонував холодильник, який відключався так, ніби

заводили танк.

Слів священника Петро вже не розбирав, лише чекав на цапове завивання дяка, аби якось перетерпіти оте прощання. Хреститися зі всіма він не міг, бо неможливо було випростати руку, і лише трішки нахилив голову, коли всі хрестилися.

Якійсь старій жінці стало млосно, і її почали виводити з кімнати. У коридорі люди притискалися до стін, як могли, але ніхто не вийшов. Вільніше не стало, проте всі перегрупувалися, і біля Петра опинилася жінка років тридцяти. Вона стояла до нього боком, і хотів він цього чи ні, але повинен був дивитися на неї.

Здається, нічого видатного на її обличчі не було написано. Звичайна жінка, яких Петро бачив щодня. Але, дивовижно, всередині у нього народжувалося почуття, подібне до того, коли він уночі писав вірші. Петро не встиг сам собі пояснити цього, бо жінка невдоволено, здається, глянула на нього, і Петро змушений був повернути голову вбік і дивитися в стіну, хоча великого захоплення це у нього не викликало.

8

Нарешті обряд прощання закінчився. Священик сказав останні слова і дав усім поцілувати хрест. Петрова сусідка нагнулася до хреста, і Петро відчув її тіло. До журналіста отець не зміг дотягнутися, а Петро, пам'ятаючи злий погляд жінки, не наважувався притискатися до неї. Священик якось невиразно помахав хрестом над Петром, ніби роздумував, вірить той у Бога чи ні, – і на цьому все скінчилося.

Вслід за отцем люди виходили із квартири, а Василь шукав поглядом Петра, аби той виносив труну. З чоловіків були лише пенсіонери, але вибирати не доводилось, і Петро розумів, що весь тягар ляже на нього.

Покійна мешкала на третьому поверсі "хрущовки", і поки знесли труну надвір, з Петра сім потів стекло.

Труну встановлювали на вантажівку і прибивали гілочки ялини до килиму, а священник проводив на подвір'ї мітинг:

— Ось бачите до чого вони довели людей?! Чи мають вони Бога в серці, коли не дозволяють ховати православного?! Брати мої й сестри! Нам, можливо, доведеться бути побитими, але гідно пронесемо свій хрест до кінця!

Петро сказав Василеві, що пора їхати. Василь, підійшовши до священника, повторив Петрові слова. Отець, докінчивши фразу, пішов до машини, заплутуючись у рясі. Люди посідали в автобус – і покійна поїхала в останній шлях до своєї вічності.

9

В автобусі Петрові випало бути поруч тієї незнайомої жінки. Він стояв перед нею і відчував її груденята на своїй спині.

Люди стиха гомоніли, а Петро просив Бога, аби дорога до цвинтаря стала коротшою. Він розумів свою нехристиянську поведінку під час поховання, бо його думки витали далеко, але нічого з собою вдіяти не міг.

— Ви не скажете котра година? – Незнайомка ще ближче притиснулася до нього, і він відчув її гарячий подих у себе під вухом. У горлі пересохло, кудись зник голос, і Петро просто випростав руку і показав незнайомці годинник. Вона подякувала і

запитала, чи не можна триматися за його руку, бо їй незручно стояти. Він знизав плечима, що могло означати "звідки я знаю?", але вона витлумачила це правильно, бо насправді Петро хотів мовчки кивнути головою на знак згоди. Коли незнайомка доторкнулася до нього, він відчув, що у нього піднімається тиск, причому це дійство починалося з низу живота.

Тепер усю дорогу до цвинтаря він думав про те, чи вистачить йому мужності, вийшовши з автобусу, подати їй руку, як і належитья гречному джентльменові.

Автобус пихкав на підйомі, й, здавалося, Петровим мукам не буде кінця.

10

За якихось двісті метрів від цвинтаря дорогу похоронній процесії перегородило чоловік із двадцять. В автобусі почули їхні зойки, і Василь повернувся до Петра:

— Що робити будемо?

— Ховати, — просто сказав Петро і вслід за Василем вийшов із автобуса, забувши про свої джентльменські зобов'язання щодо незнайомки.

Ззаду натовпу агресивних парафіян Петро угледів дільничного, який непевною ходою заходив з тилу. Здебільшого це були самі жінки, і Петро зрозумів, що поховати матір Василя їм не перешкодять, але буде багато лементу, і, головне, треба стриматись, аби не піддатися на провокацію.

Петро поспішив до машини, де сидів священик, бо розумів, що саме той може стати причиною конфлікту, і попросив отця йти до цвинтаря пішки і вже там чекати біля могили, а тут вони самі дадуть собі раду. Петро просив наполегливо, і священик погодився з ним, хоча по ньому було видно, що він готовий мало не до рукопашних баталій з опонентами, а якщо треба – то й життя віддасть за віру православну.

Коли отець вийшов з машини, натовп перемкнув свій гнів на нього.

— Ідіть, отче, не звертайте уваги, — благав Петро, але священика вже важко було зупинити. Він вигукував до ворожого йому натовпу слова зневаги, і люди відповідали йому тим же. Все це нагадувало базарний лемент, лише замість долара згадувався Бог.

Зрозумівши свій програш у даній ситуації, Петро поспішив до труни і разом із сусідами покійної почав знімати її з машини.

Люди залишили у спокої священика, який з почуттям виконаного обов'язку почимчикував до цвинтаря, і горою встали на дорозі труни, гаряче заявляючи, що не допустять поховання.

Петро йшов попереду прямо на галасливих пенсіонерок, які плювали йому в обличчя, тягали за волосся, а він лише смиренно повторював:

— Що ж ви робите, людоньки добрі? Чи маєте ви Бога в серці?

Дільничний нарешті згадав, що він на роботі, і відтягнув на себе декількох жінок. Хлопці з православної громади, які думали повибивати зуби греко-католицьким чоловікам, не знали, як воювати з жінками, і щільним кільцем оточили труну, аби не допустити розпашілих жінок.

Таким чином процесія дійшла до цвинтаря. Супроводжуючі висмикувалися по дорозі, і біля самого цвинтаря уже лише дві жінки лаялись і посиляли прокльони.

Вітер дмухав так, що тріщали кістки. Коли священник почав відправу, жінки припинили свій лемент і пішли геть. Вітер не давав можливості багато говорити, і незабаром усе скінчилося. Священник поспішив до машини, люди – до автобуса.

Василь розраховувався з п'яничками, які стерегли яму, а Петро, простоволосий, стояв над свіжою могилою і ні про що не думав.

— Побудь з хлопцями ще тут трохи, бо ті погрожували викопати труну, — сказав Василь, і Петро слухняно кивнув головою. – Як трохи вляжеться, я пришлю за вами машину.

Петро глянув на автобус. Незнайомка вже сиділа біля вікна і, здавалося, дивилася на нього. Виразу її обличчя він не бачив.

Коли автобус рушив, п'янички запросили до свого гурту Петра, і він випив за упокій душі три стопарики, аби зігрітися.

Зуб у дільничного вже не болів, але міліціонер теж ще хильнув добряче, поки не сказав, що йде, бо має роботу.

Миршавенькі чоловічки забулися, що півгодини тому поховали людину, і почали співати. Петро ледве достукався до їхньої совісті.

12

Коли за Петром приїхала машина, миршавенькі чоловічки були далеко від життя. Петрові довелось як дітей припроваджувати їх до машини, а потім розвозити по домівках.

Коли він приїхав до Василя, вже сутеніло, але сусіди й не думали розходитись, а Василь чухав потилицю, міркуючи, чи вистачить йому горілки.

Петрові знайшлося місце біля незнайомки, яка взяла над ним шефство, підсипаючи різні салати, аби він не захмелів.

Коли, помолившись, гості почали розходитися, Василь сказав Петрові:

— Проведи Лілю. Вона живе в твоєму керунку.

Петро слухняно кивнув головою.

З'ясувалося, що Ліля жила в центрі міста. Вони минули Барабський міст. Вітер ущух, і було приємно дихати свіжим повітрям. Вони йшли мовчки, і Петро не знав, з чого почати розмову. "Хоч би вона запитала, котра година, як тоді, в автобусі", — розпачливо думав Петро, але Ліля мовчала. На щастя, незабаром вона сказала:

— Ось тут я живу. Дякую, що провели. До побачення!

Петро щось мугикнув у відповідь і почвалав додому.

13

Поки Петро дійшов додому, в голові народилися вірші:

Зима прощалася з весною,

І літо – з осінню, а з осінню – зима.

Тебе давно нема зі мною.

Тебе давним-давно уже нема.

Вірші мали бути присвячені Лілі, але Петро зрозумів, що його мозок працює трішки

в іншому напрямку. На оду кохання до Лілі сил не вистачало, можна було сподіватися лише на статтю до газети про поховання і протистояння двох конфесій.

Дружина ще не лягала спати і зустріла Петра нервово:

— Абись вже вдусився від тієї горіляки! Був би привід – ти завжди нап'єшся. Іди хоч зуби почисти, щоб від тебе так не смерділо.

Коли дружина захропіла, Петро легенько встав і почвалав на кухню писати статтю.

14

— І що це ти написав, Петре? – Редактор витягнув із шухляди статтю, написану Петром, і похилитав її перед його очима. – Ти хочеш, щоб завтра конфесія пішла на конфесію? Ти цього хочеш? І хочеш, щоб наша газета за це відповідала? Ще не вистачало, щоби мер звинуватив мене у розпалюванні міжконфесійних пристрастей!

— Ніякого розпалювання там немає, — мляво відбивався Петро. – Стаття написана виважено. І, врешті-решт, не з пальця я ж це висмоктав. Описав усю правду.

— Кому потрібна така твоя правда? – Редактор звично наступав, аби виправдати самого себе, що не можна цієї статті друкувати. – А вірші що ти напридумував? "І вже нема для тебе місця. І вже нема тобі буття". Що значить – нема буття?

— Це вночі мені приснилося, якраз перед смертю матері колеги, — сонним голосом сказав Петро, бо таки дійсно хотів спати.

— Послухай, якби я друкував у газеті все, що мені сниться! – Редактор відчув нарешті свою моральну перевагу над Петром і вже більше не став пояснювати, чому він не друкує цієї статті. – Не нервуй мене. Іди в "білий дім", там через п'ятнадцять хвилин розпочнеться засідання виконкому. А про цю статтю забудь.

Редактор віддав написане Петрові, а сам став вичитувати інші матеріали, давши зрозуміти, що розмова закінчена. Петро демонстративно зіжмакав аркуші й жбурнув їх до сміттевої корзини, але редактор вдав, ніби нічого не трапилося.

15

Злий, Петро пішов до себе в кабінет і зателефонував Василеві:

— Слухай, хто така Ліля?

— А ти що, вчора з нею ближче не познайомився? – Василь відверто насміхався з нього. – Курва вона, ось хто така Ліля. Мав я з нею колись декілька приємних нічок. А тепер вона працює повією.

— Як працює повією? – не второпав Петро.

— А ти не знав, що така професія існує? – сміявся Василь. – Доволі прибуткова професія, скажу тобі. Працює повією у нашому готелі. Але май на увазі, що навіть тобі безкоштовно не дасть.

Василь загигикав, а Петро, вилаявшись, кинув слухавку. До повій він мав природню неприязнь.

Увесь виконком він думав про Лілю і мало що записав до свого блокнота.

Коли в обід Петро прийшов додому, дружина, на диво, була сумирною. Вона дала йому телеграму. Петрова мама повідомляла, що батько при смерті.

— Їхати з тобою? – ще запитала дружина, але Петро відповів, що поки не треба. Як

щось станеться, він дасть їй знати. Попросив лише, аби переказала редактору, що він поїхав у село до батька. Дружина слухняно кивнула головою.

16

Всередину автобуса Петро добувся лише завдяки своїй міцній статурі. Гам і вереск стояли несамопиті, і чверть пасажирів усе-таки залишилися надворі. Стоячи на одній нозі й проклинаючи начальника автотранспортного підприємства, Петро мізкував фейлетон про нього під назвою "Сауна на колесах".

За тією клятою роботою й буркалихою-дружиною Петро вже й не пам'ятав, коли востаннє був у рідному селі. Хоч би батька живим застати, а то не пробачить собі.

Село не змінилося. Те ж болото по коліна, сірі непривітні хати, невиразні обличчя односельчан. Навіть мжичка у його селі, здається, була звичним явищем.

Піднявши коміра і втягнувши плечі, мерзнучи од пронизливого вітру, Петро почимчикував до хати повз старенький цвинтар, облізлу школу, клуб, який клубом і залишився, хоча була на ньому вівіска, що це Народний дім "Просвіти".

17

Батько був ще живий і Петра упізнав. Мати пошепки сказала, що приходив лікар, грошей не взяв, бо пацієнт, мовляв, помре за день-два. "Чесний виявився, — казала мати, — а то в лікарні дерли, як могли, хоча бачили, що людина при смерті".

Але не смерть чоловіка зараз найбільше хвилювала його стареньку матусю, а те, за яким обрядом — греко-католицьким чи православним — він буде похований.

— Та ж ми, Петре, греко-католики, — бідкалася мати, — і тебе підпільно отець Мирон хрестив. А Галька каже, що наше село православне, і тато православний, і священник православний буде тата ховати.

— Мамо, яка різниця, — змучено сказав Петро, розуміючи, що буде мати клопоти з рідною сестрою Галею. — Дайте спочатку татові спокійно померти, а потім уже владнаєте свої суперечки.

— Та який наш тато православний, — не вгавала мати, — то ж часи були такі, що треба було скриватися, але ж тебе і Галю греко-католицький священник хрестив. А вона вийшла заміж за православного і, бачте, вже стала православною.

Мати ще довго говорила на цю тему, але Петро не слухав її, згадавши чомусь Лілю.

18

Галя, взнавши про приїзд Петра, прийшла десь через півгодини і зиркнула на брата, як на ворога:

— Що, змовився вже з мамою? Тата поховає православний священник, затям це собі. Ти тут наїздами буваєш раз у п'ятирічку, а мені жити з людьми.

Петро ще не встиг нічого сказати, як втрутилася мати:

— Галю, донечко, схаменися, рідненька. Та які ми православні? Що наша родина скаже?

Жінки ще декілька хвилин доводили кожна свою правоту, аж поки Петро не стерпів і стукнув кулаком по столі. Мати й сестра припинили, з тривогою і боязною дивлячись на Петра.

— Ну, що ви за люди, шляк би вас трафив, — спокійно тоном сільського вчителя сказав Петро, і ота лайка вийшла у нього сором'язливо-м'якою, як молоде сіно чи закохана дівчина. — Ми сім'я чи ми не сім'я? Україну будуємо... Дідька лисого щось збудуємо через таких, як ви.

Петро підвівся й пішов посидіти біля батька.

19

Батькові ставало щораз гірше, але він кріпився, не хотів, аби в близьких серце обливалося кров'ю.

— Ти би, Петре, написав у своїй газеті, що вони роблять з тією землею, — казав батько.

— А що, тату?

— Нема господаря, ось що. Де раніше хтось так занехаював землю? Наш голова колгоспу вже так накрився, що йому нема діла до тої землі. Ще як був молодший, то трохи глядів. А зараз...

Петро відчував, що не про це хоче говорити з ним батько, і не помилився.

— Ну, що, сину, мати й Галя не знають, як мене поховати? — іронічно запитав він. — Ніби мені не однаково, який священик буде читати молитву. Скажи ти їм це. І нехай не сваряться між собою через мене. Піст же йде, гріх великий.

— Тату, та вам ще жити й жити, — почав було Петро, але, зіштовхнувшись з колючо-іронічним поглядом батька, змирився. — Та казав уже. Галька, як скажена, твердить, що вона православна.

— Комуністка вона в душі, ось хто вона, — гірко сказав батько. — Боже, аби до плащаниці померти, щоб у церкву не заносили. Може, тоді б угамувалися двоє.

20

Батько вимолив у Бога смерть і помер у середу. Ховати його повинні були у Великодню п'ятницю. До церкви тіло не мали заносити, і пристрасті вщухли. Мама змирилася з тим, щоби відправляв православний священик, бо так їй нарадила греко-католицька родина із сусіднього села, аби не розпалювати пристрастей. Галя подобрішала і була весь час біля мами. Петро дякував Богові, що все так сталося.

Священиком у селі був Петрів однокурсник Іван, якого вигнали з університету, власне, за релігійні переконання. Часи тоді були суворі, і влада найбільш стійких сама штовхала в обійми Церкви.

Був час, коли Іван мав переходити в греко-католики, але якось втримався, зберіг громаду і був шанованою людиною у селі. Звичайно, Петро знав, що Іван в університеті й горілочку любляв, і до дівчат був небайдужим. Але хто з нас не без гріха?

Коли Петро зайшов до нього, Іван був один і читав Канта.

— Чув про твоє горе, — він відклав томик убік. — Прийми мої співчуття.

— Дякую, Іване. Як ти тут?

— Та як бачиш, живу. Шкодную, що багато років життя втратив на гульки. Ось читаю зараз книжки і розумію, як багато ще не знаю. А ти далі в своїй газеті? Щось рідко тебе друкують. Мабуть, не подобаєшся начальству?

— По-різному буває, — ухильно відповів Петро, аби хоч на цьому не загострювати увагу.

— Як дружина твоя? — запитував далі Іван, намагаючи больові точки в Петровому житті.

— Не хворіє, — саркастично відповів Петро, а Іван витлумачив це по-своєму.

— Дітей так і не маєш? — пильно подивився на колишнього однокурсника.

— Та ось часу не вистачає, — спробував пожартувати Петро, але навіть сам не всміхнувся.

Розмова явно не клеїлася, хоча в університеті вони могли сперечатися й цілу ніч. Не залишалося нічого іншого, як домовлятися про час поховання.

— Будеш в місті, заходь, згадаємо молодість, — несподівано запропонував Петро, хоча мало вірив у те, що Іван зголоситься.

21

На нараді, що відбувалася у них щопонеділка, редактор розпікав усіх своїх співробітників. І було за що. Писали через пень-колоду, газета виходила сірою, нецікавою. Куди й поділися здобутки перших демократичних років!

Так казав редактор. "А чи були вони, ці здобутки?", — подумав Петро, але тут же отримав від редактора за те, що вже тиждень як поховав батька, а все дивиться на світ відчужено, неземними очима. Ні, редактор так не казав, це вже Петро сам дофантазував, але суть зводилася до цього.

— Ось Петро весь час пропонує статті на морально-релігійну тематику, — набирав обертів редактор. — Ну, не можу я цього друкувати. Не потрібно зіштовхувати лобами конфесії, це до добра не призведе.

Петро не думав встрягати, сподіваючись на те, що редактор побурчить-побурчить — і все минеться.

— Петре, або ти капітально перебудовуєшся, — редактора дратувала оця мовчанка кореспондента, — або пиши заяву за власним бажанням, і ми з тобою прощаємося.

Це вже заділо Петра за живе, бо він регулярно писав статті до газети. Вони не подобалися редакторіві, але ж Петро не бив байдики. Деякі взагалі можуть місяць нічого не написати — і їм усе сходить з рук, бо вони, бачте, гроші вибивають для газети у вигляді нікому не потрібних інтерв'ю з підприємцями, які погріли руки на чужому горі, а ті за це платять гроші редакції чи, радше, редакторіві.

Пізніше Петро не пам'ятав, чи думав він лише про це, чи справді виклав усе редакторіві, але розмова вийшла крутою: Петрові дали місяць, аби він виправився.

Уже під кінець наради заступник редактора спробував зм'якшити ситуацію і сказав Петрові:

— Ти б щось гостре писав. А можеш про любов, он весна зараз. В тебе ж колись непогано виходило.

— Є в мене знайома повія, — сказав Петро, — і в редакції вже давно так щиро не сміялися.

Редактор вилупився на Петра, а того понесло:

— Візьму в неї інтерв'ю. Надрукуєте?

Сміх затих так само несподівано, як і вибухнув. Усі з цікавістю дивилися на редактора: як той зреагує? Редактор зреагував бурхливо:

— У нас не порнографічна газета, затям це собі!

Петро похнюпив голову і зрозумів, що через місяць йому доведеться писати заяву на звільнення за власним бажанням. Ото вже дружина остаточно його допиляє!

— Ти не бери всього до серця, — улесливо сказав заступник редактора після наради. Він давно мітив на місце редактора, а тому загравав зі всіма співробітниками. — Адже про повію можна написати з такого боку, що буде цікаво прочитати. Не обов'язково ж пропагувати секс і порнографію.

Петро ні на що не зважав. Його все більше тягнуло до Лілі.

22

Коли Петро йшов з редакції додому на обід, то завжди через міський парк культури і відпочинку — найкоротшим шляхом. А цього разу його чомусь потягнуло до готелю, хоча той стояв у стороні від звичного маршруту. Всі ці дії Петро робив, наче в якомусь сні, і пізніше сам собі не міг нічого витлумачити.

Перед ним несподівано виросла адміністраторка зі своїм тупим запитанням: "Кого ви шукаєте, пане?", і Петрові не залишалось нічого іншого як запитати, де можна знайти Лілю.

— Лілю? — витріщицалась адміністраторка і, підозріло глянувши на Петра, відрубала, що у них тут такої немає.

— Як нема, — розгубився Петро, немов людина, що втрачає останній шанс на порятунок, — вона ж у вас тут працює...

Петро ледве не сказав "повією", згадавши Василеві слова, але вчасно прикусив собі язик.

— Пане, я тут працюю вже п'ятнадцять років, — впевнено й безапеляційно сказала адміністраторка, змірявши гнівним поглядом Петра з п'ят до голови, — але ніякої Лілі у нас нема і не було.

Петро тупцював на місці, і адміністраторка, мов добра теща, зм'якла:

— Мабуть, закрутила вам голову якась панянка та й надурила? Га?

Петро почервонів, чого давно вже з ним не траплялося, вибачився і почимчикував до виходу. Перед дверима його перестрів кремезний молодик:

— Ти хотів Лілю?

Петро не любив, коли незнайомі шмаркачі йому "тикали". В іншій ситуації він би щось і сказав, принаймні перевів би це на жарт. Але зараз нікому не хотілося жартувати — ні Петрові, ні цій шафоподібній людській масі. Тому Петро лише кивнув головою: мовляв, так.

— А хто тобі нарадив?

Петро зрозумів, що це все означає, і назвав прізвище Василя.

— То плати двадцять баксів, — молодик витиснув з себе щось на зразок усмішки, — і на годину вона твоя.

— Ви мене неправильно зрозуміли, — Петро з тривогою дивився, як у молодика грають мускули. — Я журналіст. З місцевої газети. Я з Лілею познайомився під час похорону мами Василя.

— Короче, Скліфософський, — молодик явно нервував. — Що ти хочеш?

— Я знайомий Лілі. Хотів би з нею зустрітись. І взяти в неї інтерв'ю.

Останні слова чомусь розсмішили молодика. Він, міцно взявши Петра за руку, випровадив його з готелю, сказавши на прощання:

— Інтерв'ю тобі треба брати в гоміків. Вони збираються у бані. Можу туди тебе провести. А тут — порядні люди. Усьок? І щоб я тебе тут більше не бачив!

Петро й сам зрозумів, що сюди більше не прийде.

23

На лавці перед Петровим під'їздом сидів Зеник, хлопчина з їхнього будинку. Всі знали, що батька у нього нема, а матір пропиває останні гроші. Зеник ходив вічно голодним.

— Був нині у школі? — запитав Петро, сідаючи поруч.

Зеник заперечно кивнув головою.

— Їсти хочеш?

Зеник здвигнув плечима.

— Пішли, — Петро насильно підвів його з лавки і повів за собою.

Вдома знайшлися борщ, картопля і декілька шматків м'яса. Спочатку Петро хотів це поділити порівну, але потім непомітно для Зеника дав йому більше, ніж собі.

Зеник їв жадібно, ковтаючи й не прожовуючи їжу. Він і сам не пам'ятав, коли востаннє їв — та ще й так смачно. Петро, намагаючись не звертати на себе увагу, не міг їсти, і серце в нього обливалося кров'ю.

Хлопчина вже доїдав, коли прийшла на обід Петрова дружина. Вона ще не знала, що нині залишиться без обіду, але з її поведінки Зеник зрозумів, що пора йти геть.

— Дякую, вуйко Петро, — і щось схоже на весняний промінчик сонця блиснуло в його очах.

Коли Зеник пішов, дружина вчитала Петрові лекцію на рахунок того, що не збирається годувати чужих дітей. Петро мовчки усе вислухав, а потім спокійно, ніби сам у себе, запитав:

— А, може, нам усиновити дитину, раз немає в нас нікого?

Дружина сіла на табуретку і заплакала. Петрові стало шкода її. Він гладив дружину по спині і розумів, що більшої ласки у цьому житті вона від нього не діждеться.

24

Петро сидів у своєму кабінеті в редакції, мізкував над статтею про Зеника і йому подібних нещасних дітей, хоча й відчував, що і цієї статті редактор не пропустить.

Ліниво задзеленчав телефон.

— Добрий день. Це я, Ліля. Я бачила, як ви були в готелі. Я подумала, що ви шукали мене. Ви шукали мене?

Петро мовчав, і Ліля, ніби хапаючись за соломинку, що мала врятувати їх обох,

продовжувала говорити:

— Я знаю, вам Василь, напевно, розповів про мене, і тепер ви ставитеся до мене з презирством.

Вона замовчала, і Петро розумів, що треба щось сказати, аби не перервати цього діалогу, який, власне, ще й не розпочинався, хоча діалог їхніх душ вже був. Він відчув, що лише від одного Лілиного голосу повертається до життя, і треба було це своє нещасне життя рятувати, треба було щось казати, але він не знав що.

— Вам неприємно зі мною розмовляти, — казала Ліля, — і тому ви мовчите. Вибачте мені, що я собі щось нафантазувала.

Петро відчував, що вона ось-ось покладе слухавку, і вичавив із себе:

— Я шукав вас.

Ліля чекала, що він ще щось скаже, і Петро знав, що має ще щось сказати і що треба щось сказати, і він бовкнув:

— Я хотів у вас взяти інтерв'ю.

З довгої мовчанки Лілі він зрозумів, що сказав не те, що треба, і почав виправдовуватися:

— Ви мене неправильно зрозуміли, — і щось у тому ж дусі.

Говорив він довго, аж поки Ліля не перебила його:

— Якщо вам щось потрібно, ось мій домашній номер телефона, — голос був сухий, мало не ворожий.

Ліля поклала слухавку, а Петро машинально записав її номер телефона - 4-25-78 - і акуратно біля нього вивів її ім'я.

25

Того дня у Нелі, секретаря-друкарки їхньої редакції, був день народження, і Петро назюькався до нестями. Він не пам'ятав, як опинився вдома, і ранком дружина його розпикала:

— Я взнала, хто така твоя Ліля! Це повія! - Звісно, вона кричала, а не говорила. - Ти вже її телефончик записуєш! Мав би совість на старості років! З яким смаком твої кобіти з редакції розповідали, що ти там верз про ту Лілю! Бодай би я з тобою ніколи не зустрічалася!

Дружина пішла на роботу, а Петро не був годний розплющити очей. Голова тріщала, нило тіло, а тут ще, як навіжений, задзеленчав телефон.

— Петре, після того, що сталося вчора, ти не можеш працювати у редакції, — голос у редактора був сумирний, але наполегливий.

— А що сталося вчора? - не розумів Петро.

— Не прикидайся дурником! Отже, сьогодні я чекаю на тебе з заявою за власним бажанням. І це останнє, що я для тебе можу зробити.

Редактор кинув слухавку, а Петро зателефонував до Нелі.

— Нелю, що я там вчора нароби?

Неля не могла втриматися від сміху:

— Та ти привселюдно сказав, що переспав з його дружиною.

— Я?!

— Ти так казав.

— Та ти бачила ту стару корову? От бовдур! Він мені тільки що сказав, щоб я звільнявся за власним бажанням.

Неля посерйознішала:

— От гад! Що, справді так сказав?

— А ти думала!

— А ти з нею спав? - хотіла ще задовільнити свою жіночу цікавість Неля.

— З ким?

— Та з дружиною редактора.

— А з тобою я спав?

— Можемо спробувати, — загадково сказала Неля, але Петро повісив слухавку.

Останні події його явно розвеселили. Він не бачив у цьому ніякої трагедії. Звичайно, важко буде без роботи, без тих мізерних грошей.

Але головне, що Петро відчув себе вільним. Він подивився на себе у дзеркало, скуйовдив волосся, усміхнувся і знову підняв слухавку. Номер телефона Лілі Петро пам'ятав.

1994, 2009

СТАРИЙ

Миколі КРУКУ

Коли діти зреклися мене, я пішов торгувати на базар. Пенсії заледве вистачало на комунальні послуги та ліки, а треба ж було ще їсти.

На базарі місце мені виділили легко, бо я нікому не був конкурентом. Якось зі своїм стільчиком і ящиком втиснувся між двома молодичками - Галею і Любою. Вони продавали різноманітний крам - від батарейок до голок і рибальських гачків, а я сидів між ними, мов забутий музейний експонат.

Спочатку на ящику розмістилися мій старий светр і ще не зовсім зношена кепка. Светр мені на сорокаріччя зв'язала дружина. Тоді я ще був молодий і повний сил, а тепер светр висів на мені, мов на вішаку. Якби дружина була живою, я би, мабуть, не зважився продавати його.

Галя й Люба відразу оцінили светр у двісті гривень:

— Старий, менше не бери, а більше й так не дадуть!

Светр купили лише на п'ятий день. Якийсь панок сторгувався за сто вісімдесят гривень. Галя й Люба побігли перекусити, то я й не пручався. Коли вони повернулися, мені соромно було зізнатися, що я продешевив двадцять гривень.

— Старий, з тебе могорич за початок трудової діяльності!

Я дав їм двадцять гривень, і вони побігли за пляшкою.

Поки їх не було, переді мною виріс міліціонер з двома личками на погонах. Він нахабно витріщився на мене - й я простягнув йому п'ятку.

— Старий, — іронічно усміхнувся він.

Я дав йому ще п'ятку.

Дівчата принесли чвертку, половинку білого хліба і шмат ковбаси, вже акуратно порізаної. Я випив за почин п'ятдесят грамів. Дівчатам, значить, дісталось по сотці. Закусивши хлібом з ковбасою, я пішов додому, аби зберегти сто п'ятдесят гривень, що залишилися.

Наступного дня я притарабанив на базар своє старе пальто, до якого вже почала добиратися міль. Воно років десять висіло в шафі, і я його жодного разу за цей час не вдягав.

Мені поталанило, бо пальто придбали вже через три дні, виклавши за нього триста п'ятдесят гривень. Галя й Люба казали, щоби менше чотириста не брав, але їх на той час, коли заявився покупець, поруч не було.

І знову, мов з-під землі, виріс міліціонер з двома личками на погонах. Коли я йому завчено простягнув десятку, він знову іронічно посміхнувся:

— Старий...

Довелося віддати двадцятку.

Цього разу чверткою не обійшлося. Галя й Люба принесли пляшку, буханку білого хліба і значно більший шмат порізаної ковбаси. Я випив сто грамів, а їм, значить, дісталось по двісті. Я втік додому від гріха подалі, аби не розтринькати грошей, але страшенно хотілося випити ще.

Виторгуваних грошей мені мало вистачити на харчі до кінця місяця. Це навіть якщо взяти до уваги, що я наважився купити собі носову хустинку, бо ставало соромно перед дівчатами сякати в землю за допомогою пальця.

Вдома не сиділось. Узяв декілька старих сорочок, яких давно не носив, потертого капелюха, що вийшов з моди років п'ятдесят тому (жартую, звичайно), — і почвалав на базар. Усе ж там було веселіше, ніж сидіти вдома.

Ви буде сміятись, але старі сорочки і потертий капелюх у мене купили того ж дня. Я збагатився ще на триста гривень. Купив дівчатам пляшку червоного вина і коробку цукерок, віддав міліціонерові з двома личками на погонах двадцять гривень і пішов додому.

Я вже міг сидіти вдома, нічого не роботи, тільки дивитись телевізор і їсти. Та базарна метушня, десятки нових облич заворожували мене. З себе продавати було нічого, і погляд зупинився на шафі дружини. Відтоді як вона померла, я й не заглядав туди.

Кожного дня я носив на базар то сукню, то спідницю, то блузку й неодмінно продавав їх. Галя й Люба дивувалися моєму базарному талантові, а міліціонер з двома личками на погонах неодмінно виринав переді мною, як тільки вони десь відлучалися на хвилику, а мені вдавалось щось продати. І нюх же мав! Справжній тобі нишпорка. Я теж навчився давати йому потрібну суму грошей в залежності від того, за скільки продав товар.

Одного разу, коли я так сидів на базарі й думав про щось своє, наглядаючи за крамом Галі й Люби, переді мною постали син і невістка.

— О, дивися, твій старий приторговує, — іронічно сказала вона.

— Що ти мене ганьбиш? Щоб я тебе тут більше не бачив, — сказав він.

Галі й Люби поруч не було, та й міліціонер з двома личками на погонах десь зник.

Тиждень я сидів удома, нікуди не виходячи. Їсти мав що, хоча й не дуже хотілося. Постійно думав про свою покійну дружину. Скільки вона натерпілася через мою пиятику...

А потім я знову з'явився на базарі.

— Старий, ми думали, що ти вмер, — зраділи Галя й Люба.

Мені подумалося, що краще би я вмер, бо більше жодного інтересу в цьому світі в мене не було.

Син з невісткою з'явилися несподівано, як і того разу. З ними був хлопчик. Я знав, що це мій внук. З обох боків, немов охорона, стояли Галя і Люба. Невістка і син хотіли щось сказати, але не сміли при чужих людях. Внук підійшов і поклав собі на голову ще не зношену кепку, яку мені ніяк не вдавалося продати. Галя й Люба засміялись. Син і невістка одночасно, ніби уздріли якусь смертельну заразу, скинули кепку з голови малого і швидко пішли. Я ще довго чув його плач.

У мене з очей текли сльози. Галя і Люба, не знаючи в чім річ, заспокоювали мене.

— Старий, випий з нами, — пропонували вони.

Я не хотів і пішов додому.

Тепер на базар не ходжу. Дивлюся довгими днями на кепку і згадую внука.

А вночі мені сниться дружина. Мабуть, час збиратися в дорогу до неї...

2013

ДУХОВНИЙ НАСТАВНИК

Петрові ВОЙТКУ

ВІД АВТОРА

Коли я писав цю повість, то не мав на увазі конкретну особу: перспектива бути посадженим на палю якимось містечковим фюрером не дуже надихає під час творчого процесу. Тому всі аналогії — випадкові.

1

З того часу, як Влодко Жирибельський задумав стати мером міста, він доволі часто прокидався вночі о годині третій і вже до ранку не міг заснути. Сон завжди переривався на одному і тому ж місці: Влодко на чолі напівп'яного натовпу з криком "Партію прихильників пива — до влади! Зрадників — на палю!" вривався до ратуші, але тут неодмінно поставала його тендітна перша дружина, яка буквально росла на очах, брала Влодка за шкірку, викидала на те місце, де стояв пам'ятник Леніну, гордо ставала йому (Влодкові, а не Іллічу) ногою на груди і виливала прямо в обличчя гальбу пива.

Натовп скаженів, що так ганебно поводяться з його поводитирем. Скаженів у сні й Влодко, але саме ця лють і не дозволяла йому додивитися сон до кінця. Він прокидався і не знав, що зробив натовп і він сам з його першою дружиною.

Вже прокинувшись, Влодко міг помріяти, як власноручно розриває їй пащеку, але морального оргазму від цього не отримував.

Йому нічого не залишалося робити, як вставати, йти на кухню, брати з холодильника пляшку чеського пива, яким його постійно постачали студенти за здані екзамени та заліки, і випивати її до дна.

Відтак Влодко знову йшов до ліжка, лягав поруч із дружиною, але сна не було. Влодко перевертав дружину, задовільняв свою чоловічу потребу, хоча дружина пручалась і биля його. Знесилений, він падав на подушку, але вже пробуджувалася жіноча хіть дружини, і до самого ранку Влодко змушений був задовольняти її потреби.

2

Зі своєю другою дружиною викладач педінституту Влодко Жирибельський познайомився, коли приймав у неї вступні іспити. Було дівча молодшим від нього на дванадцять років, мало гарні ноги та міні-спідничку, ще й трохи розбиралося в тій науці, яку повинно було вчити п'ять років. Влодко на той час був одружений, мав доньку, а дружина ходила вагітною другою дитиною.

Якраз того дня Влодкова дружина поїхала з малою до матері в село, і Влодкові не залишалося нічого іншого, як запросити гарненьку студенточку до себе в гості на каву. Сталося це випадково, коли Влодко після прийому екзаменів вийшов із приміщення педінституту, а вона сумна (бо Влодко, не дивлячись на її гарні ноги та міні-спідницю, поставив їй четвірку, — був принциповим викладачем і на п'ятірку дівча не тягнуло, і отого балу їй могло не вистачити для вступу в інститут) сиділа на лаві під каштанами.

Надя (так звали студенточку) в сексі виявилася професоркою і набагато обійшла претендента в кандидати наук, хоча на той час він міг похвалитися не одним десятком перемог над студентками, залежними від нього у зв'язку з необхідністю здавати заліки та екзамени.

Любовна інтрига не могла тривати більше року. Дружина народила другу доньку і взагалі стала холодною до свого чоловіка як у сексі, так і в людських стосунках. Надя теж завагітніла й пообіцяла народити йому хлопчика, продовжувача роду.

Не дивлячись на вагітність, вона все віртуозніше задовольняла всі його еротично-сексуальні захцянки-забаганки, — а тому Влодко вирішив із дружиною розлучитись, а з Надею одружитись.

Хлопчика у Наді не вийшло, народилася Володимира, і Влодко був уже ніби батьком трьох дівчаток. Правда, злі язики подейкували, що таких дівчаток він наштампував своїм студенточкам штук п'ятнадцять, а вже абортів зробили вони до сотні, але чого тільки не патякають заздрісники!

Так він із Надею прожив вісім років, поки вишуканість еротичних захоплень поступилася місцем сексуальному прагматизму, — і Влодко вирішив зайнятися політикою.

3

Репутація у Влодка була дещо підмоченою. В часи застою (політичного, але не сексуального) він кохався у марксистсько-ленінських науках, писав дисертацію про героїчну боротьбу партії Леніна-Сталіна-Брежнєва-Андропова проти українських буржуазних націоналістів. Однак захистити дисертацію не встиг, бо небіжка комуна

наказала довго жити. Зі страху перед демократами за своє прокомуністичне минуле, за зв'язки з "конторою глибокого буріння" (або КГБ, як кажуть у народі) Влодко радикалізувався прямо на очах — і з крайнього лівого ордодоксального комуніста став крайнім інтегральним націоналістом, як сам себе іменував, хоча не розумів значення слова "інтегральний".

Тоді ж його прийняла у своє лоно УНА-УНСО і навіть висунула кандидатом у депутати, але Влодко потерпів нищівну поразку, набравши лише один відсоток голосів виборців. УНА-УНСО ще крізь пальці дивилася на пашталакання Жирибельського на мітингах, але коли він став заявляти про свої претензії на керівну роль у цій організації, його з неї вигнали, давши п'ятнадцять буків. Кохана дружина Надя тиждень виходжувала сідницю чоловіка, бо від цього залежало її сексуальне майбутнє.

Влодко сильно образився на УНА-УНСО і думав закинути політику й зайнятися науковою роботою, тим паче, що на горизонті бовваніла сороківка, а він навіть не був кандидатом наук. Переробляти дисертацію було неважко, бо віртуозові словесної еквілібристики нічого не коштувало з "запроданців", "ворогів народу", як він ще декілька років тому називав бандерівців, зробити національних героїв. Однак важче було, раз упрягшись у політичного воза, назавжди відмовитися від забавки у політику.

І допомогло Жирибельському в цьому пиво.

4

Після напруженого читання лекцій та гри в шахи з деканом філологічного факультету Влодко любив, перш ніж потрапити додому, перекинути гальбу-другу пива "У Василя". Як правило, Жирибельський завжди потрапляв на пиво у такий час, коли робітничий клас ще знаходився на роботі. Тому "У Василя" збиралася інститутська інтелігенція, журналісти з місцевої газети, футболісти, якщо не мали сьогодні матчу, місцеві люмпени та ще деяка обов'язкова публіка. За гальбою пива та таранкою заводилися філософські розмови на різноманітні теми, що незмінно закінчувалися брудними анекдотами про жінок і про те, хто скільки їх мав і як "перемагав". Звісно, невизнаним лідером у цих сексуальних перегонах завжди був Жирибельський.

На тлі дебелих інститутських професорів і довгов'язих жовтопресових журналістів Влодко виглядав мало не карликом. Перша дружина презирливо називала його "півтора метра з кепкою", хоча була лише на один сантиметр вищою за нього. Влодко робив індивідуальні замовлення на взуття, але більше, ніж на десять сантиметрів, стати вищим не міг. Займаючись на кафедрі сексом із високими студентками, він не відчував своєї низькості, бо та чи інша студентка була повністю у його сексуальній владі, і він лише боявся одного, що не зможе дотягнутися руками, аби закрити їй рот, коли вона буде надто бурхливо виявляти своє задоволення.

У процесі споживання пива видатні філософські сентенції маленького чоловічка могли бути недочуті, а тому невірні сприйняті поважною публікою. Влодко випробував із десятків способів, як бути чоло в чоло з поглиначами пива. То він притягував стіл до вікна, сідав на підвіконник і був навіть на півголови вище за своїх співрозмовників, що йому страшенно подобалося. Але часто попід вікна йшли студенти і не годилося

старшому викладачеві інституту займати таку ганебну позу та ще й із гальбою пива. Інколи він, маючи велику силу в руках, просто ліктями спирався на стіл, і так міг висіти у повітрі десь із півгодини, спорожняючи гальбу за гальбою і розвиваючи свої філософські сентенції.

Але найліпший спосіб йому підказала пані Зіна, яка розливала пиво. В неї була низька табуретка, висоти якої якраз вистачало для того, аби Влодко міг без напруження дивитися прямо в очі своєму п'яному співрозмовникові. Тут табуретку так і охрестили — Влодкова табуретка, і нікому, крім нього, її не давали. Це була його катедра, його трибуна, з якої він проголошував свої промови, які незмінно закінчувалися словами: "Зрадників — на палю!", а п'яний Влодко падав із табуретки у пивну блювотину.

Коли Жирибельський трішки запізнювався з лекцій, колеги брали йому пиво, ставили біля себе Влодкову табуретку, і без нього навіть не починали ні пити, ні говорити.

5

Того дня, 20 квітня 199... року, Влодко запізнювався до друзів по пиву вже не на декілька хвилин, а мало не на півгодини. При всій повазі до Жирибельського чекати більше вони не могли і випорожнили все пиво, в тім числі і його, хоча глибокої філософської розмови без Влодка не вийшло.

Пані Зіна, відчуваючи щось лихе, скрушно витерла Влодкову табуретку, поставила її у куток і вже не мала того дня настрою розливати пиво.

Але з Влодком нічого лихого не трапилося. Коли він ішов із лекцій, щоб випити "У Василя" пиво, якраз навпроти ратуші, біля афішної тумби, де колись був цвинтар, а нині — міський туалет ("мавзолей", як називали його у народі, бо чимось справді був подібний до останнього пристанища Леніна), на лівому мешті у Влодка розв'язалася шнурівка. Поки він її зав'язував, на афішній тумбі приліпили свіже оголошення. Коли Жирибельський дочитав текст оголошення до кінця, він зрозумів, що то Боже провидіння розв'язало йому шнурівку.

На афішній тумбі великими літерами було написано наступне: "Сьогодні, 20 квітня 199... року, в приміщенні Народного дому "Просвіти" відбудеться зустріч із екстрасенсом міжнародного класу, всесвітньовідомим гіпнотизером...". Далі йшло прізвище цієї видатної людини, яке не називаю лише тому, що мешканці міста його чудово знають.

Внизу маленьким шрифтом було надруковано: "Екстрасенс міжнародного класу, всесвітньовідомий гіпнозитор пан (такий-то) навчить вас, як впливати на людей і керувати ними". Саме ці слова і вдарили у праву півкулю головного мозку Влодка Жирибельського, викликавши нервовий тик у лівій півкулі. Ось про що він таємно навіть від себе самого мріяв і що Боже провидіння тицьнуло йому прямо в очі!

Влодко Жирибельський ошелешено глянув на годинник міської ратуші, забувши, що має на руці нещодавно подаровані одним студентом із Східної України за трієчку на екзамені "командірські часи", що були немов будильник на його мініатюрній ручці.

Виходило, що до зустрічі з екстрасенсом міжнародного класу, всесвітньовідомим гіпнотизером залишалось усього п'ять хвилин.

Щось защемило під ложечкою у Влодка Жирибельського, коли він зрозумів, що треба вибирати між споживанням пива, перспективою до пенсії з табуретки пані Зіни вести філософські розмови про недосконалість світу та відмовою сьогодні від такого споживання пива, зате можливістю отримати новий орієнтир у своєму житті. Влодко вибрав друге.

6

Зал Народного дому "Просвіти" був битком набитий, так що дійсно, як кажуть у народі, яблукові ніде було впасти. Всі нардепи, які колись приїжджали у місто і виступали у цьому залі, навіть разом узяті, не могли похвалитися такою кількістю людей, які прийшли на зустріч з екстрасенсом міжнародного класу, всесвітньовідомим гіпнотизером... — боюсь навіть прізвисько назвати, хоча минуло стільки років, але, очевидно, страх перед незвіданим не розвіявся.

Щоб читач глибше зрозумів ситуацію, поясню, що в ті роки панував суцільний зуд передвиборчої боротьби. Один із місцевих мешканців, лікар за професією, став згодом навіть лауреатом Нобелівської премії, коли кваліфікував на основі цього нову хворобу. У неї дуже складна латинська назва, тому, боюсь, що не зможу точно її відтворити.

Кожний будинок намагався висунути свого кандидата у депутати. Якщо у будинку було декілька під'їздів, то кожен під'їзд у пику сусіднім під'їздам висував своїх кандидатів. У сім'ях ревниві жінки, аби не відстати від своїх чоловіків, яких висунули кандидатами у депутати, теж самовисувалися і вже не могли самозасунутися, аж поки чоловіки, якщо мали клепку в голові, не забалотувували їх міцним кулаком по голові ще до виборів. Партиї наплодилося більше, ніж назв вулиць у місті. Люди забували, що належали одночасно до декількох партій.

Виключення складала лише партія Міська Гербатого з Горішньої Брами. Вона була лише з одного чоловіка, його самого, називалася партія "Я", він нікого у неї не приймав, навіть власну тещу, яку кохав більше, ніж дружину.

Передвиборчий психоз (ось, нарешті, згадав приблизний переклад хвороби, винайденої нашим славним земляком, лауреатом Нобелівської премії) поставив на грань розвалу багато сімей. Жінки не хотіли виконувати своїх подружніх обов'язків, якщо їхні чоловіки симпатизували тим партіям, до яких дружини мали антипатію. Діти не допомагали батькам-пенсіонерам, якщо ті не сповідували їхніх ідей. Навіть у дитячому садочку чотирирічний малюк відмовився, вибачте, пісяти у горшечок, який йому дала нянечка, на тій підставі, що той був пофарбований у колір ненависної його батькам партії.

Кожен намагався довести переваги своєї партії найбрутальнішими способами. Працівники місцевого радіо, телебачення, газет, а також друкарень стали доларовими мільйонерами, бо кожен з кандидатів за велику платню намагався втиснути свою програму, обблещати політичного суперника. Паркани, будинки, бруківка і тротуари були заповнені гаслами політичних партій і рухів. Портрети кандидатів у депутати

красувалися всюди, де тільки могли, навіть у туалетах. Ними обліпили весь міський транспорт і машини, які вивозили сміття до заводу з його переробки (ним керував колишній мер, що, врешті, дав собі спокій із тими виборами, бо на смітті заробляв стільки, скільки йому в ратуші й не снилося).

Всі розуміли, що перемогти на виборах зможе лише той, хто придумав щось екстрасенсорне, аби бодай на сто двадцять восьму часточку голови плигнути вище від свого суперника.

Тепер, сподіваюся, ви розумієте, шановні читачі, яке захоплення викликало у місті оголошення про зустріч із екстрасенсом міжнародного класу, всесвітньовідомим гіпнотизером. А мимо його обіцянки навчити, як впливати на людей і керувати ними, не могла пройти жодна бабуса, яка сумлінно ходить на кожні збори в будинкову управу.

Розуміючи, що натовп людей може до останньої цеглинки рознести Народний дім "Просвіти", знаменитий екстрасенс і гіпнотизер дав розпорядження вивісити оголошення лише за годину до свого виступу, але й це мало врятувало ситуацію.

7

Зал Народного дому "Просвіти" гудів, як переповнений вулик. Політичні опоненти й вороги змушені були сидіти пліч-о-пліч і стояти у проходах, дихаючи один одному в потилицю. Атмосфера суцільної ненависті та злоби була настільки наелектризованою у залі, що достатньо було якоїсь іскри у вигляді слова чи хоча б недружнього погляду, аби все вибухнуло.

Але тут на сцену з-за куліс вийшов екстрасенс міжнародного класу, всесвітньовідомий гіпнотизер — і зал зайшовся в істеричному аплодуванні, шокуючи навіть самого винуватця народної любові. Якби йому сьогодні запропонували балотуватися до Верховної Ради України, він би набрав, без сумніву, сто відсотків голосів. Шкода, що вибори у парламент закінчились, а балотуватися в міські депутати чи хоча б у мери екстрасенс міжнародного класу і всесвітньовідомий гіпнотизер не мав ні наміру, ні бажання.

Кожен, більший чи менший місцевий політик, прийшов до Народного дому "Просвіти", аби набратися мудрості від знаменитої людини, аби вхопити від неї ту одну-єдину істину, завдяки якій можна перемогти на виборах свого політичного ворога. Тому, коли світова знаменитість почала говорити, всі, забувши про недавню ненависть один до одного, слухали її, затамувавши подих.

Влодко Жирибельський упіймав себе на думці, що екстрасенс міжнародного класу, всесвітньовідомий гіпнотизер, як дві краплі води, схожий ... на нього, старшого викладача педінституту, любителя студенток і пива. Такий же невеличкий на зріст, з вусиками фюрера, з тими ж жестами, навіть фразеологічними зворотами. Влодко почав озиратися довкола себе, чи помітив ще хтось цю дивну схожість між ним, Жирибельським, і світовою знаменитістю. Однак зал із відкритим ротом ловив кожне слово світової знаменитості і, здається, не звертав уваги на таку дрібничку.

Це глибоко до душі обурило Влодка, і він сам собі пообіцяв відомстити нерозумним

землякам за таку неповагу та неувагу до себе, коли стане мером. Тому Жирибельському в цій ситуації не залишалося нічого іншого, як слухати знаменитість.

8

Екстрасенс міжнародного класу та всесвітньовідомий гіпнотизер говорив, у принципі, звичні для Влодка речі. Сам Жирибельський тими ж словами викладав свої філософські сентенції у пивбарі "У Василя". Слова були ті ж, але увага слухачів — іншою. В пивбарі його моральні настанови запивали гальбою пива, і Жирибельський не знав, чи погоджувалися з ним, чи ні. Тут ті ж слова зал слухав, як я вже казав, затамувавши подих і з відкритим ротом. Чому так сталося, Влодко зрозумів значно пізніше, а зараз він мав вигляд побитого пса, який вірно служив господарю, а господар копнув його у місце, що трішки нижче хвоста.

Мати зовнішність екстрасенса міжнародного класу і всесвітньовідомого гіпнотизера, говорити ті ж слова — і бути лише старшим викладачем педінституту! Його двійника готові хоч зараз обрати президентом, а за Влодка проголосував лише один відсоток виборців! Було від чого упасти у відчай!!!

Світова знаменитість перейшла від слів до діла. Екстрасенс і гіпнотизер назвав це психологічною установкою і здатністю залу або його нездатністю до керівництва людьми, тобто можливістю чи неможливістю змінити світ.

Починалося все з простих вправ, знайомих кожному провінційному екстрасенсові та гіпнотизеру. Світова знаменитість наказала всім заключити у "замок" руки і, поки вони будуть рахувати до десяти, міцно їх стискати.

Влодко Жирибельський, чітко виконуючи вказівку свого Духовного Наставника (а що це саме Духовний Наставник, він зрозумів одразу, на рівні підсвідомості, а не розуму, навіть йому не зрозумілим, але єдино вірним і найкоротшим шляхом), міцно стиснув руки в "замку", так що вони з брунато-червоних стали смертельно-білими, як ніколи не стискав у своїх обіймах своїх двох дружин і багаточисельних студенток-коханок, бо якби хоч удесятеро слабше їх стиснув, то, певно, переламав би їм грудну клітку.

Духовний Наставник Влодка повільно рахував до десяти, Жирибельському здавалося, що пронизливі очі екстрасенса міжнародного класу та всесвітньовідомого гіпнотизера дивляться йому прямо у серце. Коли Духовний Наставник, потроївши силу своєї внутрішньої енергії, сказав нарешті: "Десять!" — Жирибельський відчув, як усередині нього щось обірвалося.

Відтак світова знаменитість наказала всім розірвати руки з "замку". І тут з'ясувалося, що абсолютна більшість не може цього зробити. Нещасні так і сиділи з піднятими догори руками, закладеними у "замок". Дехто намагався, зігнувшись і ніби зашнуровуючи шнурівки чи ніби шукаючи ручку, що впала між кріслами, приховати свою нездатність до управління людьми — а вони враз підсвідомо зрозуміли, що не здатні на керівну роль, а, значить, не можуть змінити світ, якщо піддалися елементарним чарам Духовного Наставника Влодка Жирибельського, якщо не змогли перескочити найнижчої планки психологічного тесту, відомого будь-якому

провінційному екстрасенсові та гіпнотизеру. Вони ладні були навіть, вибачте за грубість, набити морду світовій знаменитості, аби ніхто не бачив їхньої ганьби, не сумнівався у їхній вищості над простими смертними.

Підсвідомо Влодко Жирибельський розумів, що зараз вирішується його доля. Якщо він розірве "замок", значить, має шанси у своєму подальшому поступу до заповітного крісла мера. Іншої перспективи у Влодка не було, і він не хотів просто про цю іншу перспективу навіть і думати. Пронизливі очі Духовного Наставника розривали серце Жирибельського. Здавалося, що й світова знаменитість вирвала з усього залу лише одного Влодка, зосередила на ньому всю увагу, ніби зараз вирішувалася доля земної цивілізації.

Жирибельський думав, що потрібно напружитися, аби вирвати клятий "замок" зі своїх рук. Однак на нього найшло якесь полегшення, мало не небесна млість, і Влодко спокійно, без видимої напруги, розімкнув руки.

Здавалося, що Духовний Наставник був задоволений своїм учнем. Вичекавши ефектну паузу в декілька хвилин, поки зал панікував, не маючи змоги "розірвати" власні руки, він м'яким голосом найсвятішої у світі людини повідомив, що хвилюватися нічого, бо він зараз поверне все на круги своя. Екстрасенс міжнародного класу та всесвітньовідомий гіпнотизер запропонував усім, хто не пройшов найпростішого тесту на психологічну установку, заплющити очі й мислено порахувати до десяти, а потім повільно і спокійно розімкнути руки. Зал так і зробив і зі здивуванням помітив, що руки опинилися у звичному становищі.

Однак у залі виявилось з десяток чоловік, яким і це не допомогло. Екстрасенс міжнародного класу та всесвітньовідомий гіпнотизер сказав нещасним іти на сцену. Коли вони це зробили, він легким дотиком руки розірвав кожному "замок". Відтак, заглядаючи їм в очі, наказав усім залишитися на сцені.

Помічники Духовного Наставника принесли крісла. Жертви експерименту, знаходячись у повній владі світової знаменитості, повсідалися на крісла, а сам експеримент продовжувався.

9

Влодкові Жирибельському стало політично млосно, коли на сцені серед отого десятка невдах він побачив своїх злісних ворогів: пані Марію з Партії незайманих жінок-трудівниць і Зеня Вишиваного з Війтівської Гори. Жирибельський давно внутрішньо здогадувався, що ці люди не здатні своїми ідеями охопити маси, не маючи на них ані найменшого впливу, а тому не є його політичними суперниками. Проте за інерцією Влодко продовжував із ними боротися — тепер, завдяки своєму Духовному Наставникові, розуміючи свою помилку.

Партію незайманих жінок-трудівниць, осередок якої у місті налічував п'ятнадцять-двадцять старих дів, очолювала пані Марія, незаміжня і, як казали, справді незаймана сорокап'ятирічна жінка приємної зовнішності та препаскудного характеру. На початках політичної боротьби між Влодком і пані Марією були навіть взаємні симпатії, і тільки відсутність прийнятного місця не дозволила їм закріпити цю близькість ще й

сексуально, хоча Влодко до цього прагнув. Якби це сталося, можливо, пані Марія не вступила би до Партії незайманих жінок-трудівниць, не очолила би осередок у їхньому місті, а тепер би не ганьбилася на сцені під пильним оком Духовного Наставника Влодка Жирибельського і тисяч політично стурбованих мешканців.

Пізніше у процесі політичної боротьби з'ясувалося, що вони стоять не просто на різних, а на прямо протилежних ідеологічних засадах. Остаточний розрив стався між ними тоді, коли Влодка зареєстрували кандидадом у народні депутати, а пані Марію — ні, бо окружна комісія виявила фальшування голосів при зборі підписів виборців. Весь свій гнів її небагаточисельна Партія незайманих жінок-трудівниць скерувала проти Влодка. Саме ці незаймані жінки принесли Влодкові отой один відсоток голосів виборців, бо чим більше вони, обійдені чоловічою ласкою, біснувалися, тим швидше росла кількість прихильників Влодка. Якби вони ще більше біснувалися, то Жирибельський міг би набрати заповітних п'ять відсотків голосів і повернути собі 300 тисяч карбованців, які він, як і кожен кандидат у депутати, давав у заставу.

Однак він давно підозрював, що назва Партії незайманих жінок-трудівниць — це тільки ширма, прикриття, а в партії знаходяться такі займані жінки, що у порівнянні з ними його студенточки — ангели. Подейкували, що пані Марію займає сам ректор педінституту, але, вихований на принципах демократичного централізму та вірнопідданської субординації, Влодко Жирибельський навіть не допускав думки про це і забороняв власним мозковим звивинам тренуватися на самих чутках про це. Ректор — це святе, бастион, перед яким, даруйте, не можна навіть справити нужду.

Зеньо Вишиваний очолив марш протесту мешканців Війтівської Гори проти кандидата у депутати Влодка Жирибельського. Він приводив своїх колег зі шкірвентрипдиспансеру до педінституту чи будинку Жирибельського і, розчепіривши два пальці, що мало означати "Вікторія — Перемога!", разом із іншими скандував: "Фашизм не пройде! Фашизм не пройде! Жирибельський — ідіот!". Влодко знав, що два розчепірені пальці Зеня Вишиваного насправді означали ніяку не вікторію, а дві гальби пива. Це була мінімальна доза, яку замовляв Зеньо, коли приходив до пивбару "У Василя". Саме цей жест демонстрував Вишиваний, коли пані Зіна питала у нього, скільки пива він хоче.

Власне, конфлікт між Жирибельським і Вишиваним стався на пивному ґрунті, коли останній хотів без черги взяти пива, а майбутній ідейний вождь і фюрер міста йому того не дозволив. Пізніше, після ганебних буків УНА-УНСО, коли Влодко організував у місті осередок Партії прихильників пива (три "П", яка ще розшифровувалась — Патріотизм, Порядність, Професіоналізм) і ряди його однопідданців із пивбару катастрофічно для інших партій і рухів почали зростати, Зеньо Вишиваний хотів стати співголовою партії і навіть виставив Влодкові дві гальби пива, але досвідчений стратег Жириновський, вибачте, Жирибельський не спокусився на пропозицію щодня безкоштовно випивати дві гальби пива, хоча й сумнівався, що Зеньо, великий скупердяй, спроможний на це, — і відмовив Вишиваному не тільки у посаді співголови, а взагалі заборонив низовим осередкам приймати його до Партії прихильників пива.

Отже, коли на сцені Влодко побачив своїх злісних ворогів, які знаходились у повній владі його Духовного Наставника, Жирибельському стало політично млосно.

10

Екстрасенс міжнародного класу і всесвітньовідомий гіпнотизер здійснював руками маніпуляції, незрозумілі Влодкові та всьому залу. Проте Жирибельський, якому здавалося, що він утаємничий у плани свого Духовного Наставника, виразніше бачив, що світова знаменитість усе більше маніпулює руками над пані Марією та Зенєм Вишиваним. Нарешті інші були відпущені зі сцени, а Духовний Наставник, на радість Жирибельському, сказав, що ті, хто залишився біля нього, найбільше піддаються гіпнозові, а тому нездатні керувати людьми і, отже, змінити світ.

Відтак Духовний Наставник запропонував залові випробувати пані Марію на цнотливість, а Зеня Вишиваного — на американські долари. Збуджені глядачі, не розуміючи до кінця замислу екстрасенса міжнародного класу та всесвітньовідомого гіпнотизера, але передчуваючи веселе та незабутнє дійство, погодилися з пропозицією Духовного Наставника Влодка Жирибельського.

Майбутній ідейний вождь і фюрер міста зручно вмовстився у своєму кріслі, розуміючи, що саме заради нього влаштовувалося все це дійство. Тоді ж він подумав, що коли стане мером, то організує у місті музей свого імені, на видному місці там буде висіти шнурівка з його лівого мешта, яка так вчасно розв'язалась і розкрила Влодкові очі на незабутнє оголошення.

Духовний Наставник розпочав маніпуляції пані Марією. Він повідомив публіці, що зараз внушить їй, буцімто вона знаходиться в публічному будинку. "Ви у публічному будинку, ви у публічному будинку, — ніжно нашіптував їй екстрасенс міжнародного класу і всесвітньовідомий гіпнотизер. — Зараз до вас прийде клієнт. Роздягайтеся, пані Маріє".

Спочатку зал ошелешено завмер, а членкині Партії незайманих жінок-трудівниць напружились, як натягнута струна, ніби всі були вагітні і ось-ось мали народити дітей. Але коли пані Марія скинула з себе сукню і почала знімати колготи, різношерстна політична публіка, яка ще нещодавно готова була перегризти одна одній горлянку за відмінність бодай в одну літеру в статутах своїх організацій, — ця публіка дивним чином об'єдналась, сміючись і все більше захоплюючись еротичним видовиськом.

Коли пані Марія залишилась на сцені в одних трусиках і бюстгальтері, Духовний Наставник сказав їй голосом улесливого змія: "Пані Маріє, ваш клієнт прийшов, ви повинні задовільнити його". На здивування багатьох присутніх у залі, насамперед членкинь Партії незайманих жінок-трудівниць, пані Марія почала виробляти на сцені такі еротичні рухи, ставати у такі сексуальні пози, що ніхто не сподівався, як вона на таке здатна, а я соромлюся це все описати, аби не образити своїх найбільш цнотливих читачок.

Нарешті в експерименті над пані Марією настав кульмінаційний момент, коли Духовний Наставник запропонував залові повністю оголити пані Марію. Влодко Жирибельський внутрішньо відчув, що тут щось не так. Йому здалося, що Духовний

Наставник зрозумів його стан душі. Пані Марія була остаточно принижена й розтоптана, а тому говорити про її подальшу політичну активність у місті не доводилося. Однак Влодко не був ще крайнім циніком. Ним він став пізніше, коли обійняв посаду мера. Нинішнього приниження пані Марії йому було достатньо. Крім того, була ще одна маленька таємничка Жирибельського: він не хотів розчаровуватися сам у собі. Ніхто цього не знав, але ще рік тому Влодко жадав сексуальної близькості з пані Марією. Зараз, дивлячись на її некрасиве, можна сказати, вульгарне тіло, особливо після того, що воно, це тіло, витворяло на сцені, Влодко скрушно думав, де ж були його очі рік тому.

Здається, Духовний Наставник зрозумів хід його думок і в пику публіці, яка жадала остаточного оголення душі й тіла пані Марії, громовим голосом вигукнув: "Будьте милосердними до повержених політичних опонентів!". Як це не дивно, але більшості присутніх у залі, й Влодкові в тім числі, вперше за багато місяців безперервної політичної боротьби стало соромно за відсутність людяності до переможеного.

11

Поки пані Марія виходила із гіпнотичного наркозу Духовного Наставника і з допомогою його помічників одягалася, екстрасенс міжнародного класу та всесвітньовідомий гіпнотизер узявся за Зеня Вишиваного, відомого у місті своїм скупердяйством. Частина глядачів ще дивилася, як напівсонна пані Марія, лідерка місцевого осередку Партії незайманих жінок-трудівниць, нічого не розуміючи, опираючись на руки помічників Духовного Наставника, сходила зі сцени у зал, але основна увага вже була прикута до Зеня Вишиваного, якому запропонували уявних сто доларів. Духовний Наставник мовою улесливого спокусника нашіптував Зеньові, що ті долари у нього хочуть відібрати і він ніколи не зможе купити собі пива. Під сміх публіки Зеньо ховав уявні долари в кишені, але потім вважав, що цього недостатньо, виймав їх, клав на підлогу, лягав на них, прикриваючи усім тілом.

Тоді Духовний Наставник запропонував йому уявний пістолет, який би захистив його від злодіїв. Вишиваний із задоволенням прийняв той пістолет, піднявся з підлоги, попіднімав уявні долари, позапихав їх у кишені, а сам із задовolenим виглядом під сміх публіки сів на крісло, закинувши ногу на ногу і запалюючи уявну кубинську сигару, яку йому запропонував Духовний Наставник.

Але це було ще не все. Екстрасенс міжнародного класу та всесвітньовідомий гіпнотизер перепудженим голосом повідомив Зеньові Вишиваному, що сто доларів у нього хоче забрати його дружина. Зал завмер, а дружина Зеня, яка знаходилася тут же, підвелася зі свого місця.

— Вона забирає твої долари! — вже навіженим голосом кричав Духовний Наставник. — Ти повинен її вбити, інакше вона забере твої долари! Ось твій пістолет! Натискай на гачок! Стрілай!

Зал чекав, чи виконає Зеньо вказівки Духовного Наставника — і Вишиваний, хоча йому й тремтіли руки, декілька разів із перекошеним від злості обличчям вистрелив в уявну дружину. Справжня дружина, зойкнувши, вискочила з залу, захлинаючись у

плачі. Зал, приголомшений, мовчав. На обличчі Духовного Наставника була печать найвищого блаженства. Цього ніхто не помітив, крім Влодка Жирибельського. Духовний Наставник пронизливим поглядом свердлив йому серце.

12

Додому Влодко йшов з відчуттям недоспіваної пісні. Ніби проспівав усі слова, але останні акорди хтось вихопив, і пісня зависла у повітрі.

Вдома дружина запропонувала йому пиво та сексуальні розваги, але Влодко вперше у житті відмовив їй. Надя подумала, що він захворів.

А Влодко чекав завершення пісні, отих останніх акордів, які — він вірив у це, відчував це — мали визначити його подальше життя.

І ці акорди прозвучали пізно увечері у вигляді телефонного дзвінка. Незнайомий приємний жіночий голос сказав йому: "Пане Жирибельський, екстрасенс міжнародного класу, всесвітньовідомий гіпнотизер, ваш Духовний Наставник хоче зустрітися з вами. Ви не піддаєтеся гіпнозу, а тому здатні загіпнотизувати інших людей, керувати ними і змінювати світ. Зараз до вашого під'їзду під'їде машина, яка відвезе вас на зустріч з вашим Духовним Наставником. Ви готові?". Влодко, облизавши пересохлі губи, стиха промовив: "Так, я готовий".

Про що говорив Духовний Наставник з Влодком Жирибельським, нам невідомо.

Через два дні місто ховало пані Марію та дружину Зеня Вишиваного, які покінчили життя самогубством.

Через два з половиною місяці Влодко Жирибельський став мером міста.

Його дружина Надя під великим секретом скаржилася колежанці, що втратила чоловіка як сексуального партнера, а тому змушена шукати собі коханця на стороні.

Влодко Жирибельський уже не бачив сон про те, як ганебно його перша дружина викидала свого колишнього чоловіка з ратуші і виливала в обличчя гальбу пива. Щоночі він бачив інший сон: як на тому місці, де колись стояв пам'ятник Леніну, зводять пам'ятник йому, Влодкові Жирибельському. В одній руці він тримає гальбу пива, а в другій шнурівку, яка кардинально змінила його життя.

13

Минуло лише три місяці відтоді, коли Влодко Жирибельський став мером, однак влада сама по собі вже набридла йому. Зовнішньо все виглядало пристойно й нормально. Він розв'язав проблему будівництва нового хлібокомбінату, вибив гроші на спорудження лікарні та школи, наближалися до завершення роботи на водогоні, й місто ось-ось мало отримати цілодобове постачання води. Влодко навіть пустив потяг у сусіднє місто, чим викликав глухе невдоволення начальника автотранспортного підприємства: потяг забирав пасажирів з автобусів, і водії давали щораз менші хабарі своєму шефові.

Народ був Влодком задоволений, бо побільшало продуктів харчування у магазинах, стабільно запрацювали підприємства. Навіть відновив свою роботу міський драмтеатр. А чого людям ще треба як не хліба та видовиськ?

Однак внутрішньо Жирибельський не відчував задоволення від своєї роботи. Все

йому давалося напрочуд легко. До знайомства з Духовним Наставником він мав клопоти з багатьма людьми, не кожна жінка, яку він жадав, із радістю кидалася йому на шию. Тепер же все йшло як по льняній оливі. І якщо справедливим є твердження, що політика — це вищий стан насолоди, то, власне, цієї насолоди від своєї політичної діяльності Влодко не отримував.

14

Жирибельський жадав зустрічі зі своїм Духовним Наставником, бо розумів, що так далі тривати не може, але не знав, де його шукати. Преса писала про переміщення Духовного Наставника по містах і селах України. Влодко відправляв своїх людей у відрядження, але поки вони добиралися до тих міст і сіл, Духовного Наставника вже там не було, і ніхто не знав, куди далі проляже його маршрут.

Влодко фактично спихнув усі справи на свого заступника, лише за інерцією добираючись у службовій машині до роботи й механічно просиджуючи за робочим столом цілий день. Володіючи гіпнозом і силою впливу на інших людей, Влодко сам підпав під гіпноз і силу впливу свого Духовного Наставника. Сірість буденного життя виявилася для Жирибельського найбільшим випробуванням. Як для наркомана порція макової соломки потрібна для того, щоб не втратити інтересу до життя, так і Влодко жадав зустрічі з Духовним Наставником, аби отримати черговий допінг у боротьбі з життям.

Відчайдушні спроби зв'язатися з Духовним Наставником не увінчалися успіхом. Очевидно, у Духовного Наставника було багато таких влодків жирибельських, які позахоплювали політичну владу в Україні, аби він міг уділити особливу вагу, власне, Влодкові Жирибельському.

Як християнин у думках згадує ім'я Бога, молиться йому й просить про найпотаємніше, так і Влодко, продавши душу Дияволу, фактично молився Духовному Наставнику і благав його настановити на путь істинний. Однак такі молитви, якщо їх можна було назвати молитвами, не допомагали, бо йшли не від смиренного серця, а швидше нагадували вимоги до Вищої Істоти.

Влодко готовий був уже спитися, коли Духовний Наставник з'явився йому уві сні й сказав таке, від чого Жирибельський прокинувся і вже не міг заснути до ранку. Духовний Наставник сказав йому, що всі Влодкові бажання будуть виконуватися, але від цього сам Влодко буде старіти. Чим більшим буде бажання, тим швидше буде старіти Влодко. Духовний Наставник застерігав, що Жирибельський може відмовитися від такої угоди з самим Дияволом, але тоді його життя буде повільним і буденним, і він не зможе досягти найвищого стану насолоди, який дає ця угода. Оскільки люди однаково смертні, то слід подумати й вибрати незвідане, а не плентатися у хвості життя.

Духовний Наставник жадав негайної відповіді, і Влодко, який був морально готовий до цього, уві сні сказав йому: "Так!". Духовний Наставник зник, а Жирибельський прокинувся.

15

Хоча Влодко й не виспався тієї ночі, але на роботу їхав зовсім іншим, ніж у минулі дні. Тепер у нього був орієнтир у житті, і Жирибельський знав, що має робити. Про старість він якось не думав. Вона бачилася десь далеко, наприкінці життя, а до того кінця життя було як до неба. Так видавалося Влодкові.

Перше його бажання визріло відразу ж, як на стіл секретарка поклала йому свіжий номер опозиційної газети "Барабський міст". Ох, і крові ж йому попила ця газета!

"Барабський міст" видавав негативні статті про нього ще задовго до знайомства Влодка зі своїм Духовним Наставником. Що тільки не робив Жирибельський, аби припинити потік цих матеріалів. Спочатку він улесливо розмовляв із головним редактором Бориславом Нагачівським, фактично принижуючи себе і вихваляючи його мужність і професіоналізм. Після цієї розмови він сподівався, що "Барабський міст" якщо й не буде його вихвалити, то хоча б припинить узагалі писати про нього, що йому було би вигідніше. Натомість через тиждень вийшла розгромна стаття за підписом самого головного редактора газети Борислава Нагачівського, після чого навіть горобці у місті почали сміятися з Жирибельського.

Лютуючи, Влодко наказав своїм хлопцям підпалити редакцію, але з цього нічого не вийшло, бо згоріли тільки двері. Тоді статті, одна саркастичніша іншої, почали з'являтися у "Барабському мості" регулярно. Після того, як хлопці Жирибельського побили вікна у редакції, вже не було жодного номера, щоб про Влодка не з'явилася бодай маленька замітка.

Багато клопотів "Барабський міст" завдав Жирибельському напередодні виборів. Не треба було проводити соціологічних опитувань, щоб зрозуміти, що більшість мешканців міста буде голосувати за конкурента Влодка — директора заводу. Добре, що Жирибельського підтримали рухівці та комуністи. З їхньою допомогою вдалося сфальсифікувати результати виборів, надрукувавши зайві бюлетені, посадивши на виборчих дільницях своїх людей.

Коли Влодко Жирибельський познайомився зі своїм Духовним Наставником, а потім став мером міста, "Барабський міст" продовжував свою нищівну критику. Ні рекетири, які теж допомогли Влодкові прийти до влади, ні податкова інспекція не змогли закрити рот редакторів. Навіть офіційна газета, яка у кожному номері друкувала виключно позитивні матеріали про Влодка Жирибельського і відверту брехню про редактора "Барабського мосту", не могла зарадити справі: громадська думка була явно проти мера.

Тому першим найжагучим бажанням Влодка Жирибельського після його розмови уві сні зі своїм Духовним Наставником було закрити цю ненависну йому газету.

Сидячи у себе в кабінеті, він уголос так і сказав: "Хочу, щоб "Барабський міст" припинив своє існування". Після цих слів ніби сталевий обруч стиснув йому скроні, а перед очима на хвилю з'явилася мла. Відтак усе минуло, і Влодко з піднесенням став працювати, вникаючи в кожную дрібницю найдрібнішої справи, чим немало здивував своїх підлеглих.

Через тиждень його заступник із задоволеним виглядом заніс до кабінету свого

шефа свіжий і, як з'ясувалося, останній номер "Барабського мосту".

— Я вже не знав, що придумати, аби ця клята газета закрилася, — зізнався заступник, — а вони самі оголосили про своє закриття.

Майже ціла перша сторінка "Барабського мосту" була присвячена тому, чому газета припинила своє існування, але це вже не цікавило Влодка Жирибельського. Він зрозумів, що його угода з Духовним Наставником — чи з ким там ще — почала діяти.

Ввечері дружина помітила, що майже всі скроні у нього посивіли.

— Менше б ти займався своєю політикою, — з боєм промовила вона.

Але Влодко вже не міг втриматися, аби не виконати до кінця угоду з Духовним Наставником.

16

Наступними жертвами його бажань мали впасти один підприємець, який матеріально найбільше підтримував "Барабський міст", і той директор заводу, за якого на виборах проголосувала більшість населення міста, але він мером не став, бо так хотіли Влодко і його Духовний Наставник.

Підприємець був однолітком Влодка. Вони вирости на одній вулиці, вчилися в одній школі — щоправда, у паралельних класах. Довший час дружили, аж поки юнаками не закохались в одну дівчину. Пізніше та вибрала підприємця, а не Влодка, і саме за підприємця вийшла заміж. Жирибельський біснувався років зо два, перепсував половину дівчат у місті, аж поки не вжився на тій, яка кохала його ще з сьомого класу.

Жирибельського бісило те, що підприємець знав усю правду про нього. В юнацькі роки у них не було таємниць один від одного, і ще тоді Влодко казав, що прагне влади і готовий іти до неї навіть по трупах. Його друг, який згодом став підприємцем, сміявся, вважаючи ці слова Жирибельського жартом. Але пізніше, коли Влодко справді по трупах став добиратися до вершин влади, підприємець зрозумів, яка небезпечна людина мешкає в їхньому місті. Він поставив собі за мету будь-якою ціною зупинити поступ Жирибельського, аби морально й фізично не гинули люди, не розбивалися сім'ї і віра людей у торжество справедливості. Підприємець фінансував "Барабський міст", спілкувався з тими, хто хоч чим-небудь був незадоволений Жирибельським. Тому знищити його — морально й матеріально — було давньою найпотаємнішою мрією Влодка.

Що стосується директора заводу, який теж балотувався у мери і став би ним, якби не фальсифікація голосів на виборах, то у Влодка з ним теж були свої рахунки. За комуністів і демократів директор заводу зберігав свою незалежність, однаково не любив і тих, і інших. Йому змушені були пробачати все, бо очолюване ним підприємство працювало ідеально, поповнюючи міський бюджет мало не на третину. Коли інші підприємства почали зупинятися, викидуючи сотні безробітних на вулицю, його завод, навпаки, нарощував потужність, забезпечуючи безробітних із інших підприємств роботою. Більше того, за бартером завод отримував продукти харчування і мало не на три чверті забезпечував потреби мешканців міста. Фактично у місті

склалося двовладдя, і найбільше Влодка гнітило те, що городяни казали, ніби й влади не треба, якщо є завод. Розуміючи таку ситуацію, директор підприємства відповідним чином і поведив себе, і Влодкові, принижуючись, треба було не один раз з поклоном йти до нього, аби випросити щось для міста.

Крім того, Жирибельський боявся, що через чотири роки ні рухівці, ні колишні комуністи, ні рекетири його вже не підтримають, а тому не буде фальсифікації голосів, і саме директор заводу стане мером міста. Тоді люди побачать, як за короткий час він зробить набагато більше, ніж Жирибельський, і зрозуміють, якою сірятиною був колишній мер.

"Підприємець і директор заводу мають бути знищені — морально й матеріально, — вголос сказав Жирибельський, сидючи у своєму кабінеті. — Я того бажаю". Після цих слів ніби сталевий обруч стиснув йому скроні, а перед очима на хвилику з'явилася мла. Відтак усе минуло, і Влодко з ще більшим завзяттям узявся за роботу.

Через тиждень у його кабінет зайшов сяючий заступник:

— Шеф, сьогодні п'ємо сто грамів! Опозиція в місті остаточно розбита! Наш славний підприємець виїжджає в інше місто, а директор заводу подав заяву — іде на пенсію.

Влодко лише невиразно кивнув головою, розуміючи, що це результат його угоди з Духовним Наставником. Скроні в Жирибельського зовсім посивіли, а заступник аж тепер помітив, як постарів шеф.

17

Розгромивши опозицію, Влодко став думати про тих, хто підтримав його на виборах.

Рух у місті очолювала амбітна жіночка, яка поволі простувала до влади. Починаючи з малого і ніби задовольняючись малим, вона гуртувала навколо себе людей, які визначали обличчя міста. Фактично вона була лідером. Однак їй вигідніше було залишатися в тіні. Помилки міського керівництва завжди можна було критикувати, а ось самій зайнятися господаркою — це вже важче.

Влодко віддавав належне інтригам лідерки Руху. Вона вміла зіштовхнути лобами недавніх друзів, вчасно випустити у світ плітку, на мітингу запалити серця знервованих невлаштованістю життя людей свіжою ідеєю. Наразі йому вдавалося, наскільки це було можливим, керувати лідеркою Руху, але він розумів, що робити це жінкою, тим більше такою, було практично важко. Він боявся, що рано чи пізно лідерка Руху вийде з-під його контролю, не захоче грати другорядну роль, а тоді Рух виступить проти Жирибельського, і доведеться йому розпрощатися з владним кріслом.

Опозиції, на яку він випускав Рух, уже не було, а тому давні його союзники ставали небезпечними ворогами й могли вивільнену енергію скерувати проти нього.

Те ж саме стосувалося й директорки фабрики, яка свого часу була першим секретарем міського комітету компартії, а тепер теж фактично керувала колишніми комуністами, хоча й не мала відповідної партійної посади. Вона як могла використала Влодка, з його допомогою отримала пільгові кредити для підприємства. Жирибельський захистив її від прискіпливої уваги КГБ, пардон, СБУ і шостого

управління міліції. З його допомогою вдалося уникнути багатомільярдних у купованцях штрафів, які мали накласти чиновники з інспекції охорони природи. Для себе й сина директорка фабрики вибила шикарні ділянки землі, на яких почала зводити триповерхові вілли, хоча прості смертні за заповітною земелькою стояли у черзі купу років.

Влодко не міг стерпіти, щоб лідерка Руху і директорка фабрики на кожному кроці підкреслювали, що це, власне, вони привели Жирибельського до влади. Якби вони говорили йому це особисто, без свідків, він би ще терпів. Але це говорилося привселюдно, а він мусив лише принизливо для себе усміхатися, бо це була правда, і без рухівців і колишніх комуністів, а радше без, власне, лідерки Руху і директорки фабрики він би нічого не вартував.

Влодко також розумів, що, використавши його сповна, дві амбітні жінки могли незабаром зробити ставку на когось іншого або й самі прийти до влади.

"Хочу, щоб лідерка Руху і директорка фабрики не керували політичним життям у місті", — вголос сказав він у своєму службовому кабінеті. Після цих слів ніби сталевий обруч стиснув йому скроні, а перед очима на хвилю з'явилася мла. Відтак усе минуло, і Влодко з великим натхненням узявся читати документи, які щойно принесла секретарка.

Через тиждень до його кабінету зайшов схвилюваний заступник і сказав:

— Шеф, я нічого не розумію. Лідерка Руху вийшла з цієї політичної організації і створила приватну фірму. Комуністи на своїй партійній конференції вщент розкритикували директорку фабрики, а вона сама написала заяву на звільнення з підприємства.

Здавалося, що Жирибельський ніяк не відреагував на ці слова свого заступника, хоча розумів, що угода з Духовним Наставником ще діє. Заступник потупцював на місці, не знаючи, що робити. Влодко звернув на нього свій старечий погляд і теж мовчав.

— Шеф, ти би відпочив, — із жахом сказав заступник, — бо старієш на очах.

18

Здавалося, всі найголовніші бажання Жирибельського виконані: опозиція розгромлена, колишні союзники відійшли від політики, а тому не будуть йому заважати одноосібно керувати містом.

Отже, Жирибельський міг би заспокоїтись, однак його нудила ще одна болячка, пов'язана з політикою і можливістю його одноосібного керівництва містом. Це був депутат міськради, колишній політв'язень, який пройшов через усі жахи смерті і, як на рентгені, бачив усю нищість проданої душі Влодка Жирибельського.

Цей депутат не давав мерові спокою на жодній сесії. Жирибельському і його команді деколи треба було прийняти рішення, що йшло всупереч чинному законодавству, а колишній політв'язень не давав їм цього спокійно зробити. За більшістю голосів слухняної депутатської маси ті чи інші антизаконні рішення все-таки приймалися, але завжди після виступів того депутата Влодко відчував себе злодієм "у

законі", як той його називав.

Колишнього політв'язня не можна було ні підкупити, ні залякати. Він не йшов на жодні компроміси і, очевидно, навіть не знав, що означає це слово. На тлі депутатського корпусу він виглядав білою вороною, але завжди псував настрої Влодкові.

"Хочу, щоб цей депутат відійшов від політики і не заважав мені проводити сесії", — уголос промовив Жирибельський, сидючи у своєму кабінеті. Після цих слів ніби сталевий обруч стиснув йому скроні, а перед очима на хвилю з'явилася мла. Відтак усе минуло, і Влодко почав говорити з директором однієї зі шкіл міста, який йому зателефонував.

Через тиждень сяючий заступник зайшов до нього у кабінет і сказав:

— Наш шановний депутат захворів. Післязавтра сесія, і ми нарешті спокійно зможемо приймати ті рішення, які захочемо.

Влодко ніяк не реагував на слова свого заступника, бачачи перед очима Духовного Наставника, угода з яким ще продовжувала діяти.

19

Наступного ранку вдома Жирибельський голився і вперше за останній час пильно вдивлявся у себе в дзеркало. Коли він побачив сивого й змученого політикою мало не дідугана, йому не стало страшно. Він розумів, що за все, в тім числі й за угоду з Духовним Наставником, треба платити. Але вперше за той час, коли Духовний Наставник з'явився йому уві сні, він подумав, що той фактично обдурих його: душевної насолоди від своїх політичних перемог спочатку над опозицією, а потім і над колишніми союзниками і невгамовним депутатом Влодко Жирибельський так і не отримав.

Як тільки ця думка прийшла йому в голову, він відчув, ніби сталевий обруч стиснув йому скроні, а перед очима на хвилю з'явилася мла. Відтак усе минуло, і Влодко продовжував голитися, але тепер його думки кружляли не навколо політики, яка враз стала йому осоружною. Він чомусь подумав про ту дівчину, в яку колись був закоханий і яка надала перевагу не йому, а його друзі. Той згодом став підприємцем, а нещодавно за допомогою Духовного Наставника Влодко його політично знищив.

Жирибельський знав, яке бажання – можливо, найзаповітніше – всі ці роки муляло його душу. Він тепер жалкував, що стільки життєвої енергії стратив на "Барабський міст", підприємця, директора заводу, лідерок Руху і колишніх комуністів, депутата-опозиціонера, які заважали йому одноосібно керувати містом. А бажання, як з'ясувалося, було одне, все життя одне-єдине: щоб перше кохання було з ним.

"Хочу зустріти її сьогодні, — вголос промовив Влодко Жирибельський. – Хочу, щоб вона кохала мене".

Звичного сталевих обручу, що тиснув на скроні, і мли перед очима не було, і легенький неспокій оволодів Жирибельським.

— Що ти там молишся сам до себе? – запитала дружина.

Завжди врівноважений і спокійний, ніколи за все життя не дозволяв він собі

кричати на дружину так, як після цих її невинних слів. Вона мало не захлинулася слізьми від його несподіваних грубощів, але Влодко цього не бачив, а якби й бачив, то його б це мало хвилювало, бо він уже їхав на службовій машині на роботу і знав, що зараз зустріне своє перше кохання.

Він упізнав її відразу. Можливо, кожного ранку, саме о цій годині, коли він їхав на роботу, вона йшла цією вулицею, але він її не бачив, заклопотаний державними справами.

Влодко наказав Водієві зупинитись і вийшов до неї. Вона не відразу в підстаркуватому панові упізнала того молодого хлопця, який колись бігав за нею.

— Як ти постарів! – вихопилося в неї.

Впевнений у тому, що за всі роки керівництва жодної відмови йому не було, Влодко почав озвучувати свої найсокровенніші думки, які стороннім завжди видаються маренням сивої кобили. Жирибельський пропонував своєму першому коханню руку й серце, говорив ще багато гарячих слів, обіцяв кинути роботу й виїхати з коханою людиною туди, де їх ніхто не знає.

— Ти збожеволів, Влодко! – сказала, сміючись, вона. – Я ніколи не думала, що ти зранку можеш бути напідпитку.

— Я п'яний від кохання до тебе, — стиха серйозно промовив він, — і вперше за багато років говорю щиро.

Вона з острахом глянула в його старечі очі й зрозуміла, що він каже правду.

— Ти знаєш, що я люблю свого чоловіка, — так же серйозно відповіла вона. – Навіть якби я його не любила, а любила тебе, то не пішла б за тобою після всієї тієї гидоти, що ти зробив для міста. Ти підло обдурич людей на виборах. Вони голосували за іншого, а ти сфальсифікував результати. Ти відібрав у них віру в справедливе демократичне голосування. Ти розчавив опозицію, підло поступив з моїм чоловіком і депутатом, колишнім політв'язнем. Схаменися, Влодку, і не переслідуй мене!

Жирибельський ще довго стояв на тротуарі, аж поки водій не вивів його із забуття.

20

Двері до кабінету заступника не були зачинені, і Влодко автоматично зайшов, хоча ніколи не дозволяв собі цього, а завжди через секретарку викликав заступника до себе.

У кабінеті заступника сиділи редактор "Барабського мосту", друг дитинства і підприємець в одній особі, лідерки Руху і колишніх комуністів, депутат-опозиціонер і щось жваво обговорювали. Коли зайшов Жирибельський, усі враз замовкли.

— Що ви тут робите? Змову затіяли? – Влодко намагався звести на жарт гнітючу паузу, але йому ніхто не відповів.

Він мовчки вийшов із кабінету заступника, а секретарка згодом доповіла йому, що небажані гості пішли геть аж через годину.

Тієї ночі йому приснився Духовний Наставник, але Влодко так і не зрозумів, що той вимагав від нього.

Наступного дня відбулася сесія міської ради. Ніколи на адресу Жирибельського ще не летіло стільки гострих критичних стріл. Його звинувачували у всіх видимих і

невидимих гріхах, натомість підносячи заступника, на якого Влодко спихнув усі справи.

У залі запала гнітюча тиша, коли встав отой депутат-опозиціонер, колишній політв'язень, і сказав:

— Пане Жирибельський, ви вже вичерпали свій політичний ресурс. Уступіть владу іншому.

Всі гаряче зааплодували, підтримуючи цю пропозицію і дивлячись у бік заступника. А Влодко вгвинчувався поглядом у колишнього політв'язня і впізнавав у ньому свого Духовного Наставника.

Сталевий обруч стиснув скроні Жирибельського, а перед очима з'явилася мла...

1994, 2009

ОСОБЛИВИЙ

Софії Кримовській

Як ти пам'ятаєш, моя дорога правнучко, якої я ніколи не побачу, бо помер за десять років до твого народження, — в 2037 році в кожному населеному пункті створили так звані комісії суспільної моралі (КСМ).

У нашому містечку каесемом, як у народі називали ці новоутворення, керувала така собі Ганнуса - Ганна Миколаївна Новодубцева. Хочу тобі зізнатися, дорога моя правнучко, що після політичних репресій, запроваджених ще Януковичем і продовжених його політичними опонентами (а потім уже пішло й поїхало!), я вижив завдяки цій Ганнусі, бо вона була закохана в мене. І хоча я не відповідав їй взаємністю, все ж грубо не відштовхував, а при зустрічах люб'язно з нею розмовляв. Це вселяло в Ганнусю надію, що вона все-таки завоює моє серце, хоча її намагання були марними.

Хочу тобі сказати, дорога моя правнучко, що я кожного дня очікував на свій арешт. Це відчуття важко передати словами. Ніби дихаєш, але не можеш видихнути на повні груди. А ще й якщо навколо тебе мало не щодня звужується коло і забирають твоїх рідних, знайомих, сусідів... У мене не було надії на Ганнусю, бо я розумів, що вона лише гвинтик у складній системі, але якось Бог милував. Уже потім, коли ми пережили ті страшні часи, молоді революціонери звинуватили мене в співробітництві з владою (мовляв, саме завдяки цьому я вижив), але Бог їм суддя. Ти повинна знати, моя дорога правнучко, що мені не соромно дивитися людям в очі, бо совість у мене чиста.

Ганнуса свого часу була членом "Нашої України", але десь за рік до президентських виборів 2010 року, молода й красива, амбітна і розчарована, що її зусиль не помічають, переметнулася до Партії регіонів і навіть незабаром очолила осередок цієї політичної сили в нашому містечку. Вона так і залишилась старою дівою, не змогла вийти заміж і народити дітей (я навіть не впевнений, чи взагалі в її житті були чоловіки), а тому всю свою енергію спрямувала на так звану громадську роботу. Піком її кар'єрного росту став відділ освіти, який вона очолювала років п'ять, а так завжди входила в якісь ради, комісії, комітети, тому їй не вистачало часу ні на особисте життя, ні на шліфування свого таланту.

А в Ганнусі (хочу на цьому особливо наголосити, дорога моя правнучко) таки був непересічний талант. Вона прекрасно малювала! Її пейзажі були неперевершеними.

Ще тоді, коли Ганнуса не займалася політикою, а була звичайною вчителькою, ми багато з нею розмовляли на ці теми. Вона не просто малювала з натури, створюючи бліду копію побаченого, як це зазвичай роблять ремісники, а вносила щось неповторне, перетворюючи сумну дійсність на фантастичну казку. Я їй цього пізніше не казав, але завжди думав про те, як політика змінює людей. Звичайно, в гірший бік.

Чим тільки не займалися комісії суспільної моралі! Хоча цього не було записано в положенні про КСМ, але, наприклад, редактор газети (звичайно, державної й єдиної вцілілої в нашому містечку) мав за честь принести Ганнусі всі матеріали, які йшли до наступного номеру. Їй хоча у відданих партії та президенту журналістів спрацьовувала само-цензура, все ж Ганнусі вдавалося знаходити декілька крамольних речей у цілком безневинних, здавалося б, текстах, що, на її думку, могло нашкодити суспільній моралі. Редактор, який у далекій юності був активістом Помаранчевої революції, червонів і готовий був піти на будь-яку підлість (а на це він був мастак, і все його життя було суцільною підлістю), аби його не запідозрили в нелояльності до чинної влади. Вже опісля, коли репресували саму Ганнусю, він на сторінках газети мужньо розповідав, як йому доводилося героїчно битися мало не за кожную літеру з тією ворогинею народу Новодубцевою. Я собі думав: спробував би він щось заперечити Ганнусі – вмиць би опинився у в'язниці. Але спробуй скажи це молодим революціонерам, які бачать світ лише в двох кольорах: білому та чорному! Редактора, який служив будь-якій владі, залишили на посаді, бо він оспівував неіснуючі подвиги цих молодих революціонерів.

До відома комісії суспільної моралі входила й опіка над обездоленими дітьми. Після двох революцій (Помаранчева в підручниках історії такою не визнавалася, але назву їй залишили з огляду на звичність події, хоча з наукової точки зору це було безглуздом) і громадянської війни, які вщент зруйнували Україну, багато дітей залишилося без батьків, і біло-голуба влада (блідо-голуба, як її називали в народі, бо від колись могутньої Партії регіонів залишилися лише бліді спогади, а її колишній лідер Янукович хоч відверто і не був названий ворогом народу, але таким, що через недалекоглядність завів Україну на манівці – і тут я з авторами цієї тези цілком погоджуюсь, хоча ми й сповідуємо різні ідеологічні цінності) влаштувала їх в інтернати й сиротинці. Звісно, крім утримання нещасних, у завдання подібних закладів входило й їхнє виховання – в ідеологічному дусі.

В нашому містечку було два інтернати і один сиротинець, в яких загалом нараховувалося двісті вісімнадцять дітей. Опікувалася цими закладами, звичайно, Ганнуса. За свідченнями очевидців, вона частенько навідувалася сюди. Я так розумію, що якби не інші зобов'язання перед партією та владою, Ганнуса б тут днювала та ночувала. Ще коли вона була вчителькою, то завжди користувалася любов'ю та повагою учнів. А тут, на тлі нещасних діток, її педагогічний дар розцвів уповні. Ганнуса була нещадною до горе-виховательок, які погано виконували свої обов'язки, а одну з них навіть запроторила до в'язниці, коли дізналася, що та побила нещасну сиротину. Звичайно, це все робилося під ідеологічним соусом: мовляв, підростає молоде покоління, яке будуватиме світле майбутнє в оновленій державі, — але факт

залишається фактом.

Уже після падіння диктатури, як назвали історики той період правління, хоча я з таким визначенням аж ніяк не можу погодитись, бо диктатури в класичному сенсі слова не було, можна було говорити лише про тупість і дурість верхівки, яка вже не знала, чого сама хоче, а про управління країною мова не йшла, — так ось, після падіння диктатури до рук новітніх революціонерів потрапили таємні документи. В одному з них була пряма вказівка знищувати неповноцінних дітей, а також тих, хто не піддавався ідеологічному перевихованню. Оскільки, за цими документами, сімнадцятеро таких дітей було знищено в нашому містечку, то основна провина за це впала на Ганнусю. Її заарештували, а через три доби, провівши формальний суд, розстріляли, бо ще діяли закони військового часу. Через два роки після цього в результаті ретельного розслідування було встановлено, що Ганнуса як могла захищала цих дітей, але коли хтось з комісії реабілітації запропонував назвати іменем Новодубцевої вулицю в нашому містечку (тоді якраз розпочався активний процес перейменувань – і це мені нагадало вже далекі 1990-1991 роки), його зробили мало не ворогом народу.

Мій колега, який працював у комісії реабілітації, дав мені одним оком глянути на ці документи, знаючи мої непрості стосунки з Ганнусею. Зі слів очевидців, опитаних членами цієї комісії, впливало, що Ганнуса піддавала своє життя смертельній небезпеці, рятуючи в буквальному розумінні цього слова нещасних дітей. Якби не вона, цифра в сімнадцять жертв могла зрости в декілька разів. Хоча останнє слово було за Ганнусею, але до вбивства цих дітей безпосередньо були причетні головний лікар міської лікарні, який вводив ін'єкції приреченим (новітні революціонери його спочатку відсторонили від посади, але потім, зваживши на його щире каяття, присмачене солідною сумою грошей, призначили директором медичного училища, знаючи, що він буде ділитися хабарами за вступ), начальник міського відділу внутрішніх справ, відомий садист і убивця, для якого не було нічого святого (після падіння диктатури – все-таки буду вживати загальноприйнятну назву – він спочатку зник, а потім вплив в міністерстві освіти та культури на посаді начальника департаменту), та деякі інші місцеві чиновники. При вирішенні багатьох питань Ганнуса часто залишалася сам-на-сам з цією зграєю дитино-ненависників, які ладні були стати святішими за Папу Римського, аби довести свою лояльність владі. На всіх знищувальних документах, які відправляли в небуття нещасних дітей, не було її підпису. Проте діяв так званий демократичний закон, коли рішення приймалися звичайною більшістю голосів. Але, мабуть, лише я, знаючи Ганнусю як ніхто інший, можу вповні уявити трагедію цієї мужньої жінки. Вона знала, що може потрапити до в'язниці за відмову ставити підпис, але ніколи не йшла на змову з совістю. А в багатьох випадках її рішуча позиція врятувала життя не одному десяткові нещасних дітей.

З тих сімнадцяти дітей десятеро були психічно хворими і неповноцінними – саме так, без розшифрування, називалася причина їхнього "усунення" (офіційний термін). Щодо інших сімох був поставлений діагноз: "не піддаються ідеологічному

перевихованню".

Щоб усунути (подаю вже це слово без лапок, бо воно стало загальноновживаним) психічно хворих і неповноцінних, подавалися медичні довідки, завірені лікарями різних спеціальностей, які власне до психічних хвороб і визначення неповноцінності дітей не мали жодного стосунку. Так, в одній справі щодо тринадцятилітньої Ані Г. лікар-окуліст пише про астигматизм двох очей і про те, що ця вада не піддається лікуванню. А в іншій справі стосовно десятирічного Вадима Ж. сказано, що він укусив за палець ЛОР-лікаря, коли той перевіряв його слух, і це послужило підставою для визнання хлопчика психічно хворим і неповноцінним.

Щодо тих, хто не піддався ідеологічному перевихованню, то основним висновком, який буцімто підтверджував це, були доповідні записки вихователів. Так, у справі семирічного Леоніда Д. зазначалося, що хлопчик перед відбоєм, коли діти мали лягати спати, побіг у туалет, хоча інші виконували партійний гімн – неодмінний атрибут у тих умовах. А в справі вісімнадцятирічної Оленки Ю. сказано, що буцімто вона спеціально слово "партія" вимовляє як "палтія", чим неодмінно викликає сміх у присутніх дітей і дискредитує святе поняття керівної та спрямовуючої, хоча в інших документах я вичитав, що дівчина змалку картавила, і досвідчені логопеди, на жаль, не усунули вади вимови.

Вже після падіння диктатури новітні революціонери надали спочатку піонерським, а потім скаутським дитячо-юнацьким загонам імена цих нещасних дітей, а з місцевого бюджету було скеровано чималі кошти на встановлення їм пам'ятників, так що до ремонту доріг, на що всі нарікали понад півстоліття, руки так і не дійшли.

Але в цій історії мене найбільше вразила справа дванадцятилітнього Сашка. Як я потім зрозумів, та й очевидці тих подій це підтвердили, Ганнуса прив'язалася до цього хлопчика. Він ріс без батьків. Тато й мама, відомі в нашому містечку партійні функціонери, загинули в автомобільній катастрофі, коли малому було років три. Чутки про їхню смерть тривалий час літали містом, а потім, як і все, що буває в нашому житті, вивітрилися. Казали, ніби вони виступили проти рішень чергового з'їзду партії, назвавши їх безглуздими, а за це, мовляв, поплатилися життям. Інша версія полягала в тому, що буцімто вони написали листа самому президенту, в якому звинуватили його в диктатурі й заявили про свій вихід із партії. Я думаю, що новітні революціонери це перебільшили, бо якими б сміливими не були ці партійні функціонери, яких я, на жаль, особисто не знав, хоча чув про них, але навіть вони, очевидно, розуміли, що виступити проти Системи в тих умовах означало приректи себе на фізичне знищення, а вони не мали права зробити цього хоча би заради сина. Я думаю, що все було набагато простіше. Мабуть, дійсно вони не були з чимось згодні, а хтось на них доніс, в органах справу розкрутили, з мухи зробили слона – ось і влаштували нещасним автомобільну катастрофу, як це вже було не раз у нашому містечку, коли, здавалося б, на рівному місці, ставалися жахливі аварії.

Сашко був особливим. І не тому, що його так називала Ганнуса ("мій особливий Сашко"). Після смерті батьків, стверджують очевидці, з малим щось сталося. Навряд чи

він розумів трагізм своєї ситуації, але, очевидно, інтуїтивно відчував, що сталося непоправне. Хлопець онімів у буквальному розумінні цього слова. Він перестав говорити, хоча все розумів. Його спочатку хотіли "усунути", тобто фізично знищити, але якраз у той час вийшла постанова партії, що діти партійних функціонерів за жодних обставин не піддаються такій процедурі, навіть якщо це пов'язано з неможливістю ідеологічного перевиховання. Вже потім, коли були розкриті деякі архіви партії (цей процес незабаром припинили, бо занадто багато діючих партійних функціонерів, які переметнулися до нової влади, були показані в цих документах у негативному світлі), стало зрозуміло, що в подібну халепу втрапив онук одного з найвищих керівників партії, а тому й була прийнята така постанова.

Хлопчика навчили читати й писати, він письмово відповідав на запитання вчителів, а ось говорити так і не зумів, хоча у відповідності вже до іншої постанови партії його возили до найкращих лікарів. Один поважний професор сказав, що оніміння сталося внаслідок якогось стресу. Щоби Сашко заговорив, треба було, аби стався ще один стрес. Оскільки все життя за диктатури було суцільним стресом, до якого звикаєш, то вилікувати хлопчика було безнадійно. Професор міг говорити це й уголос, бо був платним працівником органів і провокував людей на відвертість. Проте з медичної точки зору, очевидно, він був правий. А якщо в Києві сказали, що Сашко буде німим до кінця днів своїх, то хто би мав сумніватись у цьому в нашому містечку?

Єдиною, хто засумнівалася в цьому, була Ганнуса. Як я тепер розумію, вона полюбила Сашка серцем матері. З формальної точки зору, не було нічого протиправного в тому, що вона приділяє йому більше уваги, ніж іншим дітям, бо діяла відповідна постанова партії. Хоча всі й розуміли, що формальні обставини є лише приводом до таких дій, але ніхто не міг заперечити начальниці, яка, до того ж, бездоганно виконувала свої службові обов'язки. В органах теж іронічно поставилися до такої опіки Сашка з боку Ганнусі, але списали все на те, що кожний має свій пунктик у голові. Особливих претензій до Ганнусі з боку органів до неї не було, всі доноси на неї ретельно перевірялись, і нічого суттєвого накопати не вдавалося, так що їй просто дозволили це дивацтво, не вбачаючи в цьому нічого небезпечного для держави.

А Ганнуса справді стала матір'ю для Сашка. Не як матір'ю, а таки мамою. Під час диктатури перестав діяти інститут усиновлення дітей, але траплялося так, що чимало бездітних партійних функціонерів фактично робили це, домовляючись з керівництвом інтернатів та сиротинців, аби діти, які їм сподобалися, фактично жили в них. Скористалася своїм службовим становищем і Ганнуса (пізніше це стане чи не основним пунктом звинувачень проти неї, що й призвело до розстрілу). Спочатку вона брала Сашка до себе додому на вихідні, а потім, коли він захворів, перевезла його до себе додому, та й так він там залишився. Вона возила його щоранку на службовій машині до школи, а потім водій в обід, коли Ганнуса була зайнята державними справами, відвозив його назад, і сусідка годувала хлопчика.

Керівники закладу, в якому навчався Сашко, формально не мали права допускати цього, але ж хто міг заперечити Ганнусі? Крім того, вони сподівалися на лояльне

ставлення до себе з її боку, хоча треба було знати Ганнусю, аби вірити в це.

Здавалося, ця ідилія могла тривати безкінечно, якщо взагалі в умовах диктатури можна говорити про ідилію. Але все обірвалось в одну мить, ніби хтось невидимий, який хотів зробити якнайкраще, смикнув сильніше за ниточку, яка все зв'язувала до купи, нитка обірвалась, і все змішалось.

До нашого містечка приїхала якась поважна партійна комісія з Києва, щось копала днів три, не знайшла нічого серйозного, а тому головним злочином визнали те, що Ганнуса тримає в себе вдома сина партійних функціонерів, які загинули в автомобільній катастрофі. Циркуляри партії змінювалися щодня, важко було стежити за всім, про що там писали, але поважна комісія знайшла один пункт, який тягнув на державну зраду. З'ясувалося, що подібних вихованців не можна було тримати на квартирах партійних функціонерів більше одного тижня, а Сашко на момент приїзду комісії знаходився в Ганнусі вже декілька місяців. Пізніше з'ясувалося, що комісія помилилася, бо той злочасний пункт в одному циркулярі був відмінений іншим циркуляром десь через декілька місяців, проте досвідчені перевіряльники не догледіли цих змін.

Це все було пізніше, а того дня в квартирі Ганнусі трапилася трагедія. Ганнуса була на роботі, Сашко після школи робив удома (це справді вже був його рідний дім) уроки, коли ввірвалися три члени комісії з чотирма озброєними до зубів агентами спецслужб. Здавалося, мова йшла про захоплення небезпечного терориста, який мав намір змести з лиця землі всю Україну, а не про нещасного хлопчика, якого зігріла своєю любов'ю Ганнуса. Спец-операція була успішною й за декілька секунд завершилася. Агенти заграбастали нещасного хлопчика й по сходах транспортували до машини, відвізши в невідомому напрямку.

Сусіди чули, як Сашко кричав (дався взнаки стрес, про який говорив київський лікар), називав агентів спецслужб фашистами і звинувачував їх у вбивстві його батьків. Добра сусідка зателефонувала Ганнусі, та вихором примчалася додому, але Сашка вже не було, її зустріли члени комісії з іронічними та зухвалими посмішками. Кар'єра Ганнусі була розбита в один день, адже її побачили як люблячу матусю, яка хоче за будь-яку ціну захистити нещасного сина, а не як державного службовця, яка мала би викрити небезпечного злочинця, котрий за своєю німотою приховував ненависть до влади.

Мені достеменно невідомо, чому Ганнуса після цього залишилася живою. Казали, що словечко за неї замовив якийсь високий партійний функціонер з Києва, який таємно був закоханий в цю нещасну жінку. Я думаю, що це все чутки, які розповсюдили недобросовісні люди. Мабуть, все було набагато простіше, бо незабаром за таємну змову проти держави розстріляли всіх членів тієї злочасної комісії. Очевидно, це й врятувало Ганнусю, яка сиділа у в'язниці. Жінка тихо божеволіла, а цей процес посилювався, коли їй повідомили, що Сашка як небезпечного злочинця розстріляли. Потім розстріляли і саму божевільну Ганнусю.

Ось така сумна історія, дорога моя правнучко, яку я ніколи не побачу, бо ти

народишся вже після того, як мене не стане. Сьогодні я був на могилі Ганнусі й тихо помолився за її нещасну душу...

2012

СЕКСОТИ

Андрієві БІЛЕЦЬКОМУ

1

У невеличкому прикарпатському місті вперше за п'ять років демократичної влади здавали в експлуатацію дев'ятиповерховий будинок. Його особливістю було те, що у ньому мав працювати ліфт, узагалі перший у цьому місті.

Ініціатором ліфта був голова міста, який хоч чимось хотів увійти в історію. За виділені кошти можна було спорудити два прекрасних п'ятиповерхових будинки з більшою кількістю квартир, але без ліфта. Однак голова настояв, щоби ліфт був, і тим самим випомпував останні гроші з куцого міського бюджету. В результаті медики та освітяни вже третій місяць сиділи без платні, проте всі обласні газети повідомили приємну новину, що в такому-то славному місті вперше у його історії вводиться в експлуатацію дев'ятиповерховий будинок із ліфтом. Як годиться, співалась осанна мудрій демократичній владі, яка у час нечуваних економічних негараздів спромоглася, титанічно напруживши свої зусилля, знайти гроші й спорудити лялечку-будинок, та ще й з ліфтом.

Голову міста любили. Він був сином репресованого й народився в далекому Сибіру. Його поважали за те, що він міг годинами вислуховувати будь-якого відвідувача з дріб'язковими проблемами.

Щоправда, ці проблеми пізніше так і не вирішувались, але відвідувачу запам'ятовувалось на все життя, з якою увагою і непідкупною щирістю його вислухав голова міста, і дріб'язкові проблеми за своєю значимістю наближались до нульової позначки, так що справді не вартувало, аби ними займався такий шановний пан.

2

На відкриття дев'ятиповерхового будинку з ліфтом з'їхалися голова обласної ради зі всіма заступниками, дрібніше обласне начальство. Були присутні всі чиновники з міського "білого дому", керівники підприємств, установ, організацій зі своєю челяддю, майже всі члени міських осередків політичних партій, які вже давно отак разом не збиралися на якусь дефіляду.

Голова міста запросив оркестр із місцевої військової частини, і вояки вигравали бравурні марші, підносячи до небес і так піднесений високий настрій голови міста.

Картину псував самотній чоловік з саморобним плакатиком: "Ганьба голові міста та так званим демократам! Замість спорудження ліфта віддали би гроші медикам і освітянам, вирішили б нагальні соціальні проблеми!". Плакатик був нашвидкоруч написаний, із чисельними помилками, незграбно збитий. Однак голова міста був справжнім демократом і на німе запитання начальника міськвідділу внутрішніх справ так само німо відповів, що нічого з плакатиком і його автором робити не треба. І лише коли плакатик і чоловіка занадто довго знімали оператори з обласного телебачення та

якийсь бородатий любитель, голова міста знайшов очима міліцейського начальника, і той лише з погляду свого благодійника зрозумів, що пора витіснити плакатик хоча б із поля зору видимості.

Все це було зроблено головою міста у рамках демократії. Він мав сумний досвід спілкування з представниками засобів масової інформації і знав, як вони можуть із мухи зробити слона. Чоловік з плакатиком висловлював свою власну думку і, можливо, ще жменьки людей, але телевізійники чи журналісти з їхньою вічною фатальною ідеєю справедливості та пошуків правди могли так викласти події, що ніби той плакатик був центральним у цій небуденній події. Саме плакатик з його вульгарними словами міг залишитися в пам'яті читачів і глядачів, а титанічні зусилля голови міста зі спорудження дев'ятиповерхового будинку з ліфтом — поза їх увагою. Тому найдемократичнішим було виштовхати подалі того чоловіка з плакатиком, що й зробив успішно начальник міського відділу внутрішніх справ, виправдовуючи свої погони підполковника і справедливо вважаючи, що вже давно має право на три великі зірки, які він щодня спостерігав на пляшках з улюбленим коньяком.

3

Нарешті наступив урочистий момент, коли голова обласної ради, голова міста і начальник будівельного управління мали перерізати синьо-жовту стрічку, що символізувало введення в експлуатацію дев'ятиповерхового будинку з ліфтом. Перший дзвіночок для голови міста пролунав тоді, коли голові обласної ради дали тупі ножиці, і той не перерізав, а мало не розірвав стрічку, зберігаючи перед публікою урочисто-радісний вираз обличчя. Але коли камера оператора відійшла від голови обласної ради, він спопелив поглядом голову міста, який зрозумів, що питання отримання додаткових коштів з обласного бюджету зависло у повітрі.

Коли голова обласної ради почимчикував до ліфта, щоб випробувати його у дії, голова міста знайшов поглядом свого заступника, який відповідав за ножиці, і дав йому зрозуміти, що нічого доброго після дефіляди очікувати не слід.

Кабіна ліфта була занадто малою, аби в неї могли втиснутися півторацентнерний голова обласної ради, не менш легкі голова міста й начальник будівельного управління. Коли вони троє все-таки втиснулися в цю кабінку, засвітилася лампочка, яка сповіщала про перевантаження, і начальник будівельного управління, який почував себе незручно у цій компанії, з граціозністю балерини випорхнув із кабінки, надавши право першої поїздки ліфтом вищим посадовим особам області й міста, — і тим самим зберіг собі декілька років життя.

Голова міста легенько натиснув на кнопку, двері зачинились — і ліфт плавно поплив догори. Було чути лише легкий шурхіт, і почуття невагомості оволодівало все більше й більше. З набором висоти закладало вуха, але все швидко скінчилося, коли на дев'ятому поверсі ліфт зупинився і двері відчинилися.

Голова міста хотів розрядити обстановку, щоб зм'якшити гнів голови обласної ради, який весь час мовчав і лише сопів, навіть приготував невеличкий спіч, але не встиг нічого сказати, бо голова обласної ради мало не зі всієї сили ударив кнопку, яка,

здавалося, розплющилась, і ліфт, здригнувшись, поплив донизу. Знову таке ж легке шурхотіння і відчуття падіння у прірву.

Голова міста не смів зустрітися поглядом з головою обласної ради, але всім своїм еством відчував незадоволення начальника після тієї непередбаченої ситуації з тупими ножицями. Ох, і вірже він своєму заступникові після цього всього! Адже ще напередодні голова міста задумав саме в ліфті просити в обласного начальника декілька мільярдів купованців, аби виплатити зарплату тим нещасним медикам і освітянам. Він не сумнівався у тому, що голова обласної ради виконає його прохання. Але тепер усе летіло шкереберть через вайлуватість заступника і тупі ножиці. Голова міста боявся навіть слово вичавити з себе, аби ще більше не зашкодити.

4

Усе сталося несподівано, так що ні голова міста, ні голова обласної ради відразу не второпали, в чому суть справи: ліфт зупинився десь між четвертим і п'ятим поверхами. Зникло світло, і секунд п'ятнадцять владоможці приходили до тями.

— Що сталося? — нарешті почувся голос голови обласної ради.

Голова міста напружено думав, що відповісти на таке, здавалось би, просте запитання, але не знайшов нічого ліпшого, як сказати:

— Стоїмо, Іване Івановичу!

Це були останні слова, які переповнили чашу терпіння голови обласної ради:

— Сам бачу, що стоїмо! В мене що, немає більше роботи, ніж сидіти у вашому ліфті? То тупі ножиці підсунуть, розумієш, то...

Він кричав і гамселив кулаками по всіх кнопках, розплющуючи їх, але не встиг розгорнути до кінця свою геніальну думку, як світло знову ввімкнулось, і ліфт, ледь трусонувшись, плавно посунув донизу.

Червоний і злий, голова обласної ради вискочив із ліфта і під'їзда і, не прощаючись, сів у "Волгу" і поїхав.

Народ не розумів, у чому справа. З під'їзду вийшов блідий і втрачений голова міста, і всі зрозуміли, що сталося щось неординарне, але погане для їхнього міста. Голова теж поїхав, навіть не покликавши заступника, який підсунув тупі ножиці обласному гостеві.

Не дивлячись на вибрики начальства, свято мало відбутись, і оркестр грав бравурні марші, а народ споживав продукти й горілчані напої за ціною років перебудови.

5

Голова міста сидів у своєму кабінеті, пахаючи раз за разом цигарками і запиваючи коньяком "Белый аист" і, здавалося, зовсім не реагував на навколишній світ. Усе видавалося дріб'язковим порівняно з тим, коли голова обласної ради півгодини тому дав зрозуміти своєю поведінкою, що в місті немає господаря. Сподіватися на грошові ін'єкції з обласного бюджету тепер не доводилося. Тому починався доволі цікавий період у політичному житті міста і в особистому — його голови. Підніме голову опозиція, вимагатимуть платні медики й освітяни, на сесії поставлять питання про проведення референдуму на предмет довіри до голови міста. Чого доброго, можна програти! Адже не ліфтом єдиним живе людина, коли немає платні.

Якби ще хтось учора сказав голові міста, що тупі ножиці та зупинка на півхвилини ліфта можуть поставити хрест на його кар'єрі, він би в очі розсміявся цій людині. Але виходило, що такі дрібниці могли справді повернути його на попереднє місце роботи.

Голова міста не уявляв, як це він може повернутися на попереднє місце роботи! Без персонального автомобіля, без м'якого крісла, без владних повноважень, коли миттєво виконується навіть твій натяк на якусь команду, — ні, голова міста цього не зміг би пережити.

Шукати заступника, який був винен у всіх бідах, було марною справою. Сидить десь, зволоч, у тіні, попиває пивце і вичікує. Гад, своїми б руками задушив його!

Голова міста перехилив шкельце коньяку, пустив густий дим і зупинив свій погляд на листах, які прийшли того дня.

6

Перш за все, він звернув увагу на об'ємистий конверт, який, на відміну від інших, був розпечатаний і без зворотньої адреси. Вийнявши з нього туго набиті аркуші паперу, голова міста став читати:

"Вельмишановний пане голово!

Сподіваюсь, що мій лист Вас зацікавить, і ми дійдемо спільної згоди при розв'язанні проблеми, яка виникла.

Щоб не оприлюднювати всіх матеріалів, які є в мене, і тим самим не зашкодити нашій рідній демократичній владі, я пропоную Вам заплатити мені лише тисячу американських доларів, тобто невеличку частинку того, що ви отримали у виді хабарів на посаді голови міської ради, — і ми навіки залишимося друзями.

Щирий прихильник демократії та Вашого непересічного таланту — ім'я та прізвище, зрозуміло, при особистій зустрічі".

Голова міста перевів подих і перед тим, як приступити до читання інших аркушів, перехилив шкельце коньяку і запалив нову цигарку.

Далі він побачив копії документів, які власноручно писав чи підписував на зорі своєї туманної юності. Всі вони стосувалися його таємного співробітництва зі всемогутнім тоді Комітетом державної безпеки. Був тут папір про його добровільну співпрацю з КГБ і про присвоєння агентурного імені — "Лисий". Були тут численні донесення на живих досі людей — одні правдиві, інші брехливі, аби вислужитися перед КГБ. "Щирий прихильник демократії та непересічного таланту голови міста" не забув вкласти у конверт і відомості з конкретно вказаними сумами, які виплатило КГБ своєму інформаторові.

Те, що трапилося півгодини тому, — тупі ножиці, які підсунули голові обласної ради, ліфт, що на декілька секунд застрягнув, злий обласний начальник, який без прощання відбув, і наслідки, які з того випливали, а саме: невплата заробітної платні медикам і освітянам, порожній бюджет міста і підняття голови опозицією, а також можливе проведення референдуму про відставку голови міста, — все це не йшло у жодне порівняння з тим, що голова міста прочитав зараз.

7

Сексотство, яке пронизувало так звану советську систему знизу доверху, не працювало, власне, на безпеку держави. Воно працювало на особисту безпеку тих, хто безпеку держави розвалював кожним своїм кроком.

Згадуючи свою молодість, голова міста приходив до висновку, що у нього не було особливих причин ставати таємним ("секретним") співробітником ("сотрудніком") — сексотом — КГБ. Виховання, той постійний страх, що панував у сім'ї, відсутність волі до боротьби самі вели до таємного співробітництва з системою, яке розтоптала все людське в його батькові, матері, старшій сестрі... Він бачив це — можливо, не розумів цього, але підспудно це було в ньому. І потрібен був лише якийсь привід, аби майбутній голова міста став таємним співробітником. Звичайно, такий привід знайшовся...

Згадувати зараз про все це голова міста не мав уже ні моральних, ні фізичних сил. Однак його думка спрацювала чітко, і він зауважив, що конверт, в якому містилися такі згубні для нього документи, був розпечатаний. Чому? Ніхто не дозволяв розпечатувати конверти, які призначалися тільки йому.

Він натиснув на кнопку дзвінка, і на порозі виросла секретарка, яку б давно пора звільнити, а прийняти якусь молодшу жінку, аби не відлякувала відвідувачів одним своїм виглядом.

— Чому виявився розпечатаним цей конверт? — голова міста відразу пішов в атаку. — Вам що, набридло тут працювати? То пишіть заяву — і йдіть собі! Як ви посміли розпечатати цей конверт? Ви читали документи, які в ньому містяться?

Секретарка розвела руками:

— Але ж я ніякого конверту не розпечатувала. Як надійшла пошта, я відразу вам усе поклала на стіл, навіть не дивилася, звідки прийшли листи.

— Ось цей конверт ви бачили? Хто його розпечатав?

Секретарка підійшла ближче, аби розгледіти конверт, і знову розвела руками, все більше дратуючи голову міста:

— Але цього конверта я не бачила. Його не було в пошті. Всі були стандартні, тоненькі, а цей якийсь грубий.

Голова міста знав свою секретарку і відчував, що вона не обманює. Він трохи помовчав і змучено запитав:

— І в мій кабінет без вас ніхто не заходив?

— Ні.

— Добре, ви вільні.

Лише секретарка вийшла, нещільно причинивши за собою двері, а голова міста встиг подумати: "Містика якась!", як пролунав телефонний дзвінок, і в слухавці почувся солодкий чоловічий голос:

— Це турбує щирий прихильник демократії та вашого непересічного таланту. Секретарка ні в чому не винна, ми маємо можливість проникати до вас. Але не це головне. Ви вже ознайомилися з документами, рішення, звичайно, ще не прийняли. Я розумію вас, занадто багато неприємностей було у вас сьогодні. І тупі ножиці, і зупинка ліфта, і таке інше. Всю ніч ви і так спати не будете, маєте можливість подумати над

моєю пропозицією, а вранці о дев'ятій я зателефоную вам, і ви скажете про своє рішення. Раджу відразу погоджуватися, бо за кожний день ціна зростатиме на сто відсотків. До побачення!

Не встиг голова міста щось сказати, як незнайомиць поклав слухавку.

8

Справді, ніч для голови міста виявилася безсонною. Думки його проясніли, і він згадав своє кагебістське минуле...

Трагедією для кожного народу є те, якщо його можновладцям вдається розпалити громадянську війну, коли брат іде на брата, діти зрікаються батьків і ллється кров, яка не може примирити навіть наступні покоління. Все робиться можновладцями під ідеологічним соусом і скероване на зміцнення особистої влади шляхом винищення так званих сумнівних елементів.

Уже пізніше голова міста став усвідомлювати сказані В'ячеславом Чорноволом слова про сексотів із табору демократів та з числа ветеранів національно-визвольних змагань. Він уже був на керівній посаді, коли на всю країну пролунали ці слова, прокотилася хвиля самовикривань, самобичувань, самогубств, однак ефекту, на який, можливо, розраховував Чорновіл, не сталося: найбільш стійкі сексоти з числа демократичного керівництва змовчали, хоча пережили декілька днів нечуваного страху. Це не був страх за власне життя, бо всі розуміли, що в сибіри їх уже ніхто не запроторить. Радше це був страх за власне благополуччя, власну кар'єру. Але все минає. Невикритий сексот, який усвідомлює, що небезпека для нього минула, починає більше бити себе в груди і гучніше клястися в любові неньці-Україні.

У голови міста були особливі стосунки з батьком. Він не пам'ятав, щоб вони колись щиро і відверто говорили на якусь тему, а коли син став сексотом, батько, здається, цього й не помітив. Але голова міста завжди пам'ятав, що у нього було бажання відкритися батькові, покаятися, просто вилити душу — і щось стримувало впродовж багатьох років.

Лежачи з розплющеними очима в темній кімнаті, голова міста вперше конкретно поставив собі питання, чи був і його батько сексотом, чи не були потаємні, а в роки демократії вільні думки про незалежну Україну отим лакмусовим папірцем, який визначав у людині людину, не давав упасти в прірву найнікчемніших тваринних інстинктів, коли руйнується все людяне, а особою володіє лише страх за власне животіння?

Голова міста розумів, що якби він отримав ствердну відповідь на своє запитання, то це було би для нього рятівною соломинкою в подальшому житті, якимось моральним бар'єром, через який можна переступити і продовжувати жити.

Сподіватися на ствердну відповідь, як і на будь-яку відповідь узагалі, тепер не доводилося, бо занадто сильно треба було розкрутити назад маховик життя, щоб повернути втрачене і зрозуміти сенс буття. Але інтуїтивно, враховуючи прожиті роки й аналізуючи минуле, голова міста відчував, що і його батько був сексотом. Це відкриття давалося важко, хоча підсвідомо ця думка існувала, здається, відтоді, коли він сам став

сексотом. Ми ладні виправдати будь-кого, насамперед своїх рідних і близьких, бо відчуваємо свій зв'язок з ними, і, виправдовуючи їх, ми виправдовуємо, власне, себе і навіть наступні покоління, пов'язані з нами генетично. Від цієї думки не стає легше, але вона втримує людину в житті.

Дійшовши висновку, що його батько теж був сексотом, і при тій страшній і жалюгідній у людському сенсі системі просто не міг ним не бути, і виправдавши батька, думаючи про це всю ніч, голова міста видав сам собі індульгенцію на відпущення гріхів і вже знав, як має розмовляти вранці по телефону з невідомим любителем доларів.

9

Войовничий дух упав до нульової позначки, лиш тільки голова міста вийшов із під'їзду будинку, в якому проживав. На дверях були наліплені ксерокопії всіх документів про його співробітництво з КГБ, які голова міста отримав напередодні в розпечатаному конверті, що невідомо як опинився в його кабінеті. Внизу рукою було написано: "Наразі це один екземпляр! До зустрічі на телефонному дроті о дев'ятій годині!".

"Гад", — прошепотів голова міста. Злодійкувато озираючись, він зірвав ксерокопії і, зіжмакавши, кинув їх до дипломату. Водій, який відвозив голову міста на роботу, вдавав, що нічого не бачив. Але чим більше він це вдавав, тим більше голова міста розумів, що той усе бачив, а, можливо, й встиг прочитати.

Видавши вночі самому собі індульгенцію на відпущення гріхів, голова міста дратувався від того, що ось така несподівана справа, про яку він забув, вилізає з минулого саме зараз, у час найбільшої політичної напруги, ніби всі змовилися проти нього.

Всю дорогу до "білого дому" голова міста мовчав, хоча щодня розпитував у водія, як йдуть його справи, а водій оповідав свої байки, бо був за натурою веселим чоловіком, і його язик спочивав дуже рідко. Тепер вони двоє ніби набрали у рот води, і голова міста остаточно переконався, що водій про все знає.

Зайшовши у кабінет, голова міста зачинив двері, розкрив дипломат, розгладив на столі зіжмакані ксерокопії й ще раз уважно перечитав, хоча, здається, мав би знати те все напам'ять.

До дев'ятої залишалося п'ять хвилин, і голова міста, не усвідомлюючи, що робить, відключив свій міський телефон.

Хвилини тягнулися довго й тривожно. Ось уже й дев'ята, п'ять по дев'ятій, десять... Голова міста вже налаштувався думати, що все це дурний сон, який минає безслідно, коли залунала "вертушка". Враховуючи вчорашній конфуз з головою обласної ради, голова міста мав би з великим небажанням говорити з обласним шефом. Але в даній ситуації він мало не з радістю вхопив слухавку, бо в його уяві це було все-таки меншим злом.

Однак на "вертушці" сидів учорашній любитель доларів:

— Даремно ви уникаєте зустрічей зі мною, шановний пане голово, — голос був сухий, з претензією на ввічливість, хоча вчорашньої чемності вже не було. — Ви,

очевидно, зрозуміли, що наші можливості безмежні. До речі, ваш заступник виявився більш лояльним, сплатив нам тисячу доларів, і ми будемо думати, чи не висунути його в мери на наступних виборах. Отже, ви прийняли рішення?

— Але я не знаю, з ким маю справу! — загнаний у глухий кут, особливо нахабною звісткою про свого заступника, голова міста кричав у слухавку.

— Отже, ви ще не прийняли рішення, — розчаровано мовив невідомий. — Ну, що ж, ми даємо вам ще добу на роздуми. Але це вже буде коштувати вам дві тисячі доларів. Я зателефоную завтра о дев'ятій годині.

Не встиг голова міста щось підтвердити чи заперечити, як пролунали короткі гудки.

10

У якомусь стані невагомості голова міста просидів невизначено довго, аж поки не почув, що в двері до нього хтось стукає. Підвівши з крісла своє тіло, яке враз поважчало, голова міста тихо й нечутно підійшов до дверей і відчинив їх.

Перед ним стояла секретарка, яка нагадала, що у нього сьогодні прийомний день і вже є перші відвідувачі.

— Скажіть людям, що я хворий, і нікого приймати не буду. Де заступник?

Секретарка мовчки проковтнула звістку про те, що голова не буде приймати мешканців міста, бо не знала, як зможе пояснити це людям. Але те, що голова не знає, де його заступник, здивувало її.

— Він зранку був і сказав, що їде на тижневі курси до Києва і що ви в курсі справи.

Голова міста глянув на секретарку, як на марсіанку. Він уже був готовий до будь-яких випробувань долі, а тому змучено запитав:

— Свіжі газети є?

Секретарка знітилась, якимось непевно помовчала і віддала голові міста купку газет.

Поки голова міста поволі йшов до свого столу, він подумки встиг зматюкати з ніг до голови заступника. Мало того, що той був винен у тупих ножицях, ймовірній зупинці ліфта ("Підлаштував спеціально, гад", — подумав голова міста), то ще й тепер виклав за своє кагебістське минуле тисячу доларів, випередивши шефа, поїхав на якісь курси в Київ та ще й має перспективу стати головою міста.

Секретарка мала всі підстави боятися давати голові міста свіжі газети.

Державна обласна газета внизу на третій сторінці вмістила дрібним шрифтом коротюсіньке повідомлення про введення в експлуатацію дев'ятиповерхового житлового будинку з ліфтом. Прізвище голови міста навіть не було згадане. Якби не тупі ножиці й зупинка ліфта, то цій події державна обласна газета віддала б усю першу сторінку, а фотографію з головою обласної ради голова міста показував би онукам. Третя сторінка, дрібний шрифт, відсутність його імені означали крах кар'єри голови міста.

Зате позбиткувалися над головою міста дві інші обласні газети, засновниками яких були журналістські колективи редакцій. Газета націоналістичного спрямування згадала його недавні загравання з осередком соціалістичної партії, що напівлегально

діяв у місті, подавала думки медиків і освітян, яким уже три місяці не давали платні, робила аналіз діяльності голови міста на цій посаді за п'ять років і приходила до висновку, що нічого путнього, виявляється, голова міста не зробив.

Але найбільш дошкульною була критика з боку молодіжної газети, яка не пошкодувала барв, аби розповісти читачеві про тупі ножиці, зупинку ліфта, втрачений вигляд голови міста після мовчазного прочухана від голови обласної ради. Тут же були вміщені його фотографії, на яких він виглядав жалюгідним і зневаженим.

Голова міста мало не заплакав, коли те все почитав і побачив. Він просто уявив, з якою радістю й насолодою читали всю цю базгранину його вороги. Навіть півпляшки коньяку "Белый аист", яку голова міста видудлив прямо з горла, не змогла хоч трішки притупити біль від несправедливості.

11

Коли голова міста трішки отямився від прочитаного в обласних газетах, секретарка повідомила йому, що з ним хотів би зустрітися начальник міського відділу СБУ по якійсь дуже важливій справі.

"Так, ще цього мені не вистачало", — з жахом подумав голова міста. Він розумів, що пауза затягнулась, секретарка чекає на відповідь, а нема що їй сказати.

— Скажіть, що я сам зателефоную до нього, — нарешті видусив із себе голова міста.

З начальником міського відділу Служби безпеки в голови міста були напружені стосунки. Ще на зорі демократичних перетворень того перевели в місто з іншого райцентру області. Голова міста, вихований советською системою, думав використати й СБУ для розправи зі своїми політичними опонентами. Зокрема, він організовував перевірки на тих підприємствах, керівництво яких було проти нього. І якщо податкова інспекція, КРУ повинні були щось "знаходити", то начальник міського відділу СБУ категорично відмовився від цього, посилаючись на те, що функції його організації змінились у незалежній Україні. Звичайно, напряду відмовитися від економічних чи фінансових перевірок він не міг і робив їх без голови міста і його вказівок, але відверто заявив, що не збирається пов'язувати це з великою чи малою політикою. Голова міста тоді добре запам'ятав ці слова, а, головне, — тон, яким вони були сказані, й з того часу затаїв образ на начальника міського відділу СБУ.

Взаємини у них були чисто службовими. Начальник міського відділу СБУ, маючи свою думку про стиль і методи керівництва голови міста, не набивався до нього в друзі, звертався по службі лише тоді, коли це конче було необхідно — і то здебільшого з метою інформації, тобто ставив до відома голову міста про те, що вже зроблено. Одного разу голова міста в невимушеній обстановці спробував, принижуючись, попросити начальника міського відділу СБУ, аби той хоч трішки наперед, якщо це можливо, попереджував його про свої можливі дії. Таким чином голова міста хотів хоч якось допомогти своїм спільникам, над якими нависали грозіві хмари. Але начальник міського відділу СБУ не пішов і на це, відмівши — і то в рішучій формі! — всі намагання голови міста.

Голова міста подумав, що начальник міського відділу СБУ вже знає про анонімний

лист, телефонні дзвінки і хоче з цього приводу зустрітися з ним. "Ну, що ж, — подумав голова міста, — як кажуть москалі, "чему быть, того не миновать", — і рішуче набрав номер телефона до начальника міського відділу СБУ, а коли той підняв слухавку, запросив до себе.

Начальник міського відділу СБУ був уже буквально через декілька хвилин. Це ж з якою швидкістю треба було гнати машину, аби так оперативно доїхати!

Сухо привітавшись, начальник міського відділу СБУ відразу ж пояснив мету свого візиту. З'ясувалось, що працівники СБУ "накопали" багато негативного на одному з міських заводів, директором якого був відданий голові міста чоловік. Мова йшла про притягнення того до кримінальної відповідальності. Оскільки директор заводу був депутатом міської ради, начальник міського відділу СБУ м'яко, але наполегливо пропонував голові міста посприяти, аби на сесії директора заводу позбавили депутатського імунітету.

Зайнятий своїми проблемами й налаштований на те, щоб, власне, про ці проблеми говорити, голова міста не відразу второпав, при чім тут директор заводу, якого треба притягнути до кримінальної відповідальності.

А начальник міського відділу СБУ, завершуючи розмову, сказав:

— У мене все. Можливо, у вас є щось до мене?

О, в голови міста були запитання до начальника міського відділу СБУ, але в даній ситуації він сказав, що нічого до нього не має.

12

Тільки-но начальник міського відділу СБУ встиг вийти з кабінету голови міста, як залунав телефонний дзвінок. Голова міста підняв слухавку і почув голос людини, яку він ненавидів, здається, більше за всіх на світі.

— Моє шанування, пане голово! Даремно ви не запитали в нашого есбіста те, що хотіли запитати. Чи знає він, що ви були сексотом? Здогадується. Чи залишилися копії досьє сексотів з часів КГБ? Була вказівка все знищити. Хтось устиг всі дані внести в комп'ютер. Ми ж зняли копії досьє найбільш перспективних сексотів. Вам тоді ще було далеко до голови міста, але, як бачите, ми не помилилися у вас. Повірте, ми не хочемо нічого поганого вам зробити, але за нашу далекоглядність і ризик треба платити, погодьтеся з цим.

Голова міста хотів щось сказати, але йому забракло повітря.

— Отже, завтра о дев'ятій годині я вам телефоную і отримую згоду на дві тисячі доларів, — невблаганно говорив незнайомец, — бо післязавтра це вже буде коштувати три тисячі. До речі, наш священик, який живе поруч з вами, погодився з нашими пропозиціями і вже заплатив тисячу доларів. На жаль, він шокований нашою поінформованістю, а тому не зможе прийти сьогодні на зустріч з вами. Запитайте у своєї секретарки, він, очевидно, вже зателефонував до неї й сказав про це. Не баріться, пане голово, бо ціни ростуть, мені просто шкода вас і вашу сім'ю. Так що я завтра сподіваюсь отримати від вас приємну звістку. Моє шанування!

Під час монологу невідомого любителя доларів голова міста так і не зміг

вклинитися в розмову. Та й особливо не було про що говорити, адже, врешті-решт, остаточне рішення залежало від нього. Але його вразило, що отець теж був сексотом. Утім, при його переході з православ'я на греко-католицизм цього слід було сподіватися.

За інерцією голова міста ще зателефонував секретарці й запитав, чи буде на зустрічі з приводу будівництва нової церкви священик. Секретарка відповіла, що нещодавно отець повідомив, що не буде на зустрічі, бо хворий.

Голова міста важко й змучено поклав слухавку, закупив цигарку, розкуркував нову пляшку коньяку "Белый аист", налив собі повну склянку і, заплющивши очі, випив. Стало тепло й млосно, все попливло перед очима, і голова міста відчув, що кудись провалюється...

13

Через тиждень сесія міської ради звільнила голову міста з його посади у зв'язку з пиятикою на робочому місці. Одночасно сесія дала згоду на притягнення до кримінальної відповідальності директора заводу, друга вже тепер колишнього голови міста. Сам голова міста за своє виживання боровся до кінця, навіть сплатив три тисячі доларів за те, щоб його сексотство не стало надбанням гласності, але процес пішов, і ніщо вже не могло врятувати голову міста.

Через місяць СБУ знайшло того, хто вимагав долари у колишніх сексотів. Ним виявився той чоловік із плакатом, який при відкритті дев'ятиповерхового будинку з ліфтом вимагав виплатити зарплату медикам і освітянам. За цей час йому вдалося розкрутити в місті 27 сексотів і стягнути з них 49 тисяч доларів. Оскільки всі долари він переводив у карбованці і надсилав хворим дітям, його визнали психічно хворим і звільнили від кримінальної відповідальності.

На цьому сексотство у місті не припинилося.

1995, 2009

БОЖЕВІЛЬНИЙ

Юрієві БАСЮКУ

1

Старий Мирон збожеволів.

Першою це помітила його дружина, баба Марія. Ні, спочатку їй навіть сподобалося чоловікове божевілля. Справа в тім, що Мирон перестав пити. Зав'язав, як то кажуть, різко, в один день.

Ось уже сорок три роки, як вони жили разом, і він, за незначними відхиленнями, пив за графіком: чотири-п'ять днів безпробудної пиятики, потім два-три дні відпочинку – і все повторювалося знову.

Коли Мирон пив, у Марії не було життя. З самого ранку він ішов до друзів, ті напомували його різною гидотиною, пропонуючи символічну закуску, і Мирон приходив в обід додому спати. Ще до хати він сьак-так доходив, ноги самі несли його до потрібного місця, хоча мозок уже був відключений. Зайшовши до квартири, Мирон міг заснути в будь-якому місці – на кріслі в кімнаті, за кухонним столом, на унітазі в туалеті чи просто розлігшись у коридорі. В цей час Марія зачиняла двері на ключ, вимикала

телефон і сама сиділа тишком-нишком, дихаючи через раз, аби не розбудити Мирона. Якщо якийсь сторонній звук – як, приміром, гудок машини за вікном чи гупання сусідів згори – все ж таки будив коханого чоловіка, люті Мирона не було меж. Він згадував усі глибинні пласти татарсько-московського мату, жбурляв у Марію першими-ліпшими предметами, що потрапляли під руку, — і знову йшов шукати друзів-пияків. Приходив він додому ближче до ночі, влаштовував шалені скандали, часто бив Марію, а інколи й виганяв її з хати, і бідній жінці доводилося ночувати у сусідки. Якщо ж Миронові вдавалося вдень поспати хоча б три-чотири години і прокинутися самому, а не бути розбудженому, то він усе-таки йшов до друзів-пияків, хляв горілку до нестями, приходив пізно ввечері додому, але вже давав спокій Марії й мирно лягав спати.

Щоранку після запоїв Мирон просив у Марії пробачення, клявся, що зовсім не пам'ятає нічого з того, що сталося напередодні, — і знову йшов пити.

Не мед було Марії, коли Мирон два-три дні не пив, сидів удома і лише обхоплював руками голову, що немилосердно боліла. В такі дні вони майже не говорили між собою, бо будь-яке слово, сказане голосніше, дратувало Мирона – але не більше. Навпаки, Марія, не витримуючи, могла вибухнути й висловлювала Миронові все, що вона думала про нього і про свою лиху долю.

2

Коли Мирон збожеволів, він кинув пити і до кінця свого життя не взяв до рота ні краплини спиртного.

Його перестали цікавити господарка, сусіди, друзі, діти, дружина (втім, нею він, здається, ніколи й не цікавився, хіба що коли хотів задовольнити свою хіть), навіть онук Максимко, якого він ще недавно любив більше, ніж самого себе.

З усього було видно, що у хворий Миронів мозок влізла якась божевільна ідея, яка занапастила йому життя.

Щоразу вдосвіта Мирон накраював собі пів буханця житнього хліба, відрізав чималий кусень сала, брав цибулю, варену картоплю, огірки і йшов з хати. Приходив уже після заходу сонця і хутчіш сідав до радіоприймача. Він напам'ять знав, на якій хвилі розташована кожна радіостанція, і з маніакальністю шизофреніка тупо вислуховував усі новини. Мирон безжалісно крутив коліщатком настроювача, стрибаючи від однієї радіостанції до іншої, слухав майже одні й ті ж новини, але в різній інтерпретації, і, ні слова не сказавши дружині, йшов спати.

Першочергова радість від того, що Мирон кинув пити, дуже швидко змінилась у Марії на глибокий сум. Вона відчувала себе вдовою при живому чоловікові. Ні поговорити, ні накричати на нього, ні просто виказати свої жалі... Інколи їй уже хотілося, щоби повернулися старі часи, коли Мирон пив, коли вона відчувала себе нехай скривдженою, але все ж його дружиною.

Якби Марія була більш політизованою жінкою, вона б помітила, що з новин Мирона найбільше зацікавлюють теми ядерного протистояння між Індією та Пакистаном, ядерні потуги Ірану, Північної Кореї та Ізраїлю і взагалі все, що стосується атомної бомби. Звідкись у Мирона з'явився грубезний зошит, у який він старанно занотовував

усе, що стосувалося цієї проблеми.

Всього цього Марія не усвідомлювала. Не зрозуміла вона, чому однієї неділі Мирон пішов до бібліотеки (в житті своєму не ходив туди і, можливо, всього зо три-чотири книжки взагалі прочитав за свої роки) і приніс звідти товстелезний том "Атомне бомбардування Хіросіми та Нагасаки" якогось академіка з чудернацьким прізвиськом. Після прослуховування новин Мирон, шепочучи, ніби молився, читав п'ять-десять сторінок книжки, щось старанно записував у зошит і, не кажучи дружині ні слова, йшов спати.

3

Десь через тиждень після початку Миронового божевілья Марія помітила, що старий, крім харчів, бере з собою лопату і кайло, все це вантажить на велосипед і їде бозна-куди.

Так тривало все літо, цілий вересень і шматочок жовтня. Марія майже призвичаїлась до подібного стану речей, але, одного разу зайшовши до підвалу, мало не зомліла: добра половина всіх її закруток, тушонок, компотів, варення зникла. Важка підозра впала їй на груди і вже не відпускала до глибокої ночі. Один Бог знає, чого вартувало Марії заховати своє хвилювання, коли Мирон заявився додому. Вона чула як шалено б'ється її серце, але мовчала, боячись накликати ще більшу біду. Мирон звично слухав радіо, потім читав книгу, щось старанно занотував у зошит і нарешті захропів. Марія всю ніч не змикала очей, згадавши, мабуть, усе своє життя.

Вдосвіта, відчувши, що Мирон ось-ось прокинеться, вона вся наїжачилася, наелектризувалася, так що будь-яка жива істота, яка в той момент доторкнулася до неї, впала би замертво.

І тільки старий, мов досвідчений котяра, метнувся до підвалу, щоби взяти чергову банку, Марія залементувала. Вона не давала собі звіту що робить і що з того може вийти, бо то не був голос розуму. В ній заговорило єство жінки, в якій відбирають найсокровенніше. То була мати, яка рятує своє дитя від смертельної небезпеки. Це була жива істота, яка так просто не збиралася віддавати найдорогоцінніше, що в неї було, — саме життя.

Мабуть, від того лементу прокинулася вся вулиця. Якби Марію через хвилину запитали, що вона викрикувала своєму чоловікові, вона б не пригадала жодного словечка. Це все відбувалося на підсвідомому рівні, в глибині душі, й слова не мали ніякого значення, хоча й народжувалися, здавалося, самі собою.

Марія плакала, кричала, билася головою об стіну, а Мирон ... сміявся, як це й потрібно було робити божевільному. Спочатку це був тихий, жалібний смішок людини, яку застукали на гарячому і звинувачують у чомусь непристойному, а вона свято переконана в тому, що жодних дурниць не робила і карати її нема за що. З плином часу Миронів сміх густішав, набирив ваги - і тим менш істеричною ставала поведінка його дружини. Насамкінець Мирон широко сміявся як праведник, як дитина, що пізнає світ, а Марія, за інерцією викидаючи у повітря ще якісь слова, дивилася на нього як на пришепелкуватого, проте з удаваною повагою. Її нестримана нетямучість

випаровувалась, і тепер стара боялася, що Мирон просто приб'є її.

Вони замовкли разом: він – сміятися, вона – лементувати, і довго-довго дивилися в очі одне одному, ніби бачилися вперше, ніби нарешті зрозуміли, що таке смерть і вічна розлука.

4

Першим заговорив Мирон, і були це слова замученої життям, але аж ніяк не божевільної людини:

— Послухай, стара, я не божевільний, як ти вважала увесь цей час. Ми зараз заберемо всі ці тушонки й салати, і ти підеш зі мною й побачиш, що я зробив. І ти, Маріє, тоді зрозумієш, що все це я робив для тебе, для дітей наших, для Максимка.

Стара за інерцією ще пручалась, але врівноважений тон мудрої людини, її чоловіка, слова, що йшли з глибини душі, робили свою справу, а Марію – співницею Мирона. Поки вони збирали все, що залишилось у підвалі, запаковували в сумки й торбинки, йшли кудись за місто, колишній божевільний, а тепер наймудріша в очах Марії людина на світі, все говорив і говорив. Вона мало що тямала, майже не дослухаючись до його слів, але такою впевненістю й незворушністю віяло від нього, що Марія без роздумів повірила йому і готова була зробити все, що він скаже, навіть більше.

А Мирон говорив про якийсь ядерний апокаліпсис, у результаті якого загине все живе, про те, що ніхто не врятує людство й окремих людей, якщо вони самі не подбають про себе. Ось чому він вирішив збудувати не примітивне бомбосховище, яке було за радянських часів і яке не давало жодної гарантії на виживання, якби справді щось сталось, а приватний ядерний бункер. Таких уже повно в Америці, і люди там упевнені, що зможуть захистити себе, якщо станеться атомна війна.

Він переконував Марію в тому, що все продумав до найменших дрібниць, порадився з тямущими інженерами, перечитав масу технічної літератури – і в нього все вийшло, як книжка пише. Мирон міг і не переконувати в цьому свою стару, бо вона вірила йому, як Богу, і навіть більше, хоча про "більше" ніколи б не зізналася навіть сама собі. Бог був десь далеко і в глибині серця, а чоловік – поруч, і його слова були воістину божественними.

Вони вже подолали чималий шмат дороги, але Марія зовсім не змучилася. Вона ніби піднеслася над стежкою, і руки зовсім не боліли од важких сумок.

Нарешті вони прийшли. Марія швидше відчула ніж побачила, що це і є отой ядерний бункер.

У ньому вони, божевільні, прожили рештки свого жалюгідного життя, так і не дочекавшись атомної війни...

2006

МЕРТВЕ МІСТО

Ярославові ГАЙГЕЛЮ

1

Колись у дитинстві я любив приїжджати до бабці в це тихе провінційне містечко. Із Києва мене привозили батьки, гостювали день-другий, поверталися назад, а я

залишався на цілісіньке літо. Був я, звичайно, королем двору, бо мої однолітки хотіли конче заізнатися зі столичним гостем. Цілими днями я тинявся з ними містом, інколи ми рушали за місто, де розпочиналися гори Карпати. Дні минали у веселошах і забавах. Бабця не дуже опікувалася мною, надаючи мені повну свободу. Минав деякий час, і я відчував, що скучив за батьками, і рахував дні, коли мої тато й мама мали приїхати. А коли вони приїжджали і я прощався з хлопцями і дівчатами з нашого подвір'я, бабцею, містом, то розумів, що вже не хочу їхати до Києва, що хочу залишитися тут, але з батьками. Проте мої тато й мама були поважні люди, мали серйозну роботу — і поїзд мчав нас у столицю, а я з приємністю згадував літо, проведене у бабці.

Моїх батьків не стало вісім років тому. Спочатку в автомобільній катастрофі загинув тато. Мама дуже перейнялася його смертю, важко захворіла і за якісь три тижні згоріла від раку. Залишилися ми з сестрою сиротами. Батьки встигли дати нам освіту, так що ми самостійно заробляли на шматок хліба. Сестра постійно то сходилася, то розлучалася зі своїм чоловіком, і їй було не до того, що десь там, на схилі Карпат, у мальовничому містечку, доживає свій вік наша бабця. Тому доводилося їхати мені одному, аби хоч чимось їй допомогти. Крім того, я хотів бути подалі від київської шарпанини, аби у спокійній обстановці завершити свій новий роман.

2

Сутеніло. Бабці вдома не було. Вона пішла до сусідки дивитися чергову серію мексиканського чи якого там серіалу, бо в нашого кольорового телевізора сідав кінескоп. Я використовував цей "ящик", аби інколи слухати новини й остаточно не відірватися від світу.

Я був у бабці вже майже місяць і через три дні планував їхати додому. Роман мій, на який я покладав стільки надій, не писався. Творче натхнення покинуло мене, і я розумів, що для того, аби врятувати ситуацію, необхідно терміново виїжджати до Києва.

Стомлено задзеленчав телефон. Якийсь старий просив покликати бабцю. Я сказав, де вона.

— Власне, молодий чоловіче, мені потрібні ви, а не вона. Вона не казала вам, що я хочу з вами зустрітися?

— Ні, нічого не казала. А в чому, власне, справа?

— По телефону всього не скажеш. От стара, має склероз, забула сказати про таку важливу річ.

Таке ставлення до бабці відштовхувало мене від незнайомця.

— Нам неодмінно треба зустрітися. — Наполегливість старого мене вже дратувала. — Це дуже важлива проблема, і я б хотів, щоб ви її підняли у Києві. Ви б не могли зараз приїхати до мене? Я недалеко від вас мешкаю.

Я відбрехався як міг, аби не зустрічатися зі старим, але, щоб бути чемним, усе ж таки ввічливо запитав:

— В чому суть справи? Можете мені сказати?

Мабуть, старий зрозумів, що я можу взагалі з ним не зустрітись, а тому змушений

був пояснити свою наполегливість:

— Наше місто може зникнути з лиця землі, але наші можновладці цього не розуміють. Треба бити у всі дзвони, і я хочу, щоби Київ почув про це.

Я мало уявляв, чим можу допомогти незнайомцю, але його інформація, звичайно, мене зацікавила. Ми домовилися зустрітися завтра.

Коли прийшла бабця, я розповів їй про все.

— Та не забула я, нехай не турбується, — роздратовано сказала вона. — Не треба тобі з ним зустрічатися. От старий чорт, додумався зателефонувати!

Коли бабця трохи заспокоїлась, то сказала:

— Дивний він якийсь. Все твердить, що наше місто може зникнути з лиця землі, а в газеті пишуть, що це все маячня, влада виступає, спеціалісти. Проводить якісь досліді зі щурами, — бабця вже всміхалася, — займається омолодженням. Здвигнутий якийсь! Шкода мені його внучки, гарна дівчина, пропаде з таким дідом і заміж не вийде.

Проблеми міста, що може зникнути, мене мало хвилювали, а ось незаміжня внучка... Я вже шкодував, що не зустрівся зі старим сьогодні.

3

Я підходив до воріт будинку, де жив незнайомий дивак. Першим зустрів мене страшний і вайлуватий пес, який хриплим голосом сповістив господаря про мій прихід. За хвилику виглянуло обличчя незнайомця, і я мало не перехрестився: дід був таким же страшним і вайлуватим, як і його пес. Недарма ж кажуть, що пси, мов дві краплі води, стають схожими на своїх господарів. Чи навпаки? Я знічев'я подумав, що якщо і внучка така ж, то мені ліпше було сидіти вдома і домучувати свій роман.

Внучка, на щастя, виявилася не такою. Вона вилетіла на подвір'я, і я зрозумів, що всі мої романтичні мрії вже були поховані. Можливо, я не розбираюсь у жіночій красі, але у вісімнадцять — всі жінки красиві. Коли вчора бабця говорила мені про цю внучку, я подумав, що вона моя ровесниця. Схоже, дівчина навіть не захоче глянути на тридцятилітнього старого пенька, яким був я.

Старий цитьнув на пса, і той слухняно поплентався до своєї буди, недружелюбно оглядаючись на мене: яке я мав право посягнути на його спокій? Буда була в глибині подвір'я. Пес сів біля неї, дивлячись на мене, готовий у будь-яку мить кинутися на захист своїх господарів, якби я задумав проти них щось лихе. Я не рішався ступити на подвір'я, бо з дитинства боюся псів. Мені здавалося, що як тільки я зроблю крок, грізний пес кинеться на мене і розшматує. Мою нерішучість помітила внучка і, як мені видалося, грайливо мелодійним голоском сказала:

— Не бійтеся, заходьте! Бровко вас уже не зачепить.

Вона буцімто грізно помахала псові рукою, той декілька разів ліниво похвицяв хвостом, салютуючи господині, й заліз до буди. Поклавши морду на лапи, він спостерігав за мною, ніби казав: "Хай там що каже господиня, а я свою службу знаю. Тільки поткнися до них, упізнаєш мої зуби...".

До мене шкутильгав старий, і я наважився відчинити хвіртку і ступити на подвір'я. Пес загарчав, але з місця не рушив.

Ми привіталися. Старий узяв мене під руку і повів до хати. Поки ми йшли по подвір'ю, він щось говорив, але я мляво слухав його, бо відчував на собі нахабний погляд внучки, яка розглядала мене, мов музейний експонат, розстрілюючи своїм поглядом. Старий це зрозумів і нагрімав на неї:

— Чого стовбичиш? Займайся своїми справами!

— О, я вже й заважаю! — Дівчина явно не образилася, весело зиркаючи на мене. Відтак крутнулася на місці і перед нами забігла в хату. Я встиг лише помітити красиві міцні загорілі ноги.

У кімнаті старий посадив мене за стіл, сам сів навпроти і без зайвих передмов розпочав свою розповідь. Я погано розумів зміст його слів, бо внучка то входила в кімнату, то виходила із неї, й мої думки мимоволі були зайняті цією милою особою.

Врешті, вона не втерпіла і з якоюсь книжкою підійшла до нас. Я впізнав свою повість, видану минулого року в Києві.

— Це ви написали? — Я прочитав на її обличчі неприховану цікавість. Старий замовк, і я сказав, що це дійсно моя книжка.

— Вперше бачу живого письменника, — серйозно сказала вона, і я побачив в її очах жалісливий сум.

— Оксано, не заважай нам, бачиш, що ми зайняті серйозною справою, — нервувався дід. — Іди краще хліба купи.

Дівчина благально дивилася на мене, а я не розумів, що вона хоче. Щоб якось згладити непорозуміння, я взяв від неї книжку й написав: "Оксані від Ігора. Сподіваюсь на кращі часи". Вона прочитала, подякувала, посміхнулася і вилетіла з кімнати.

4

Коли за Оксаною зачинилися двері, старий встав з-за столу і замкнув їх на ключ.

— Щоб не заважала, коза, нашій серйозній розмові, — як на мене, дуже м'яко сказав він і сів навпроти мене.

Я відразу відчув на собі його пильний погляд. Невидимий струмінь енергії з його очей увірвався в моє тіло і розпочав там невимушену подорож. Я силкувався звести очі на старого, але не міг. Ситуація була явно неприємною для мене, коли я фізично відчував, що розглядають мої внутрішні органи, немов на рентгені, і жахливим поглядом м'ясника копирсаються у моїх внутрощах, немов зважуючи, який орган відрізати, а який залишити. Але я не міг нічого зробити, ніби між мною і старим виросла стіна, пробити яку ні думками, ні кулаками не було можливості.

Я не знаю, скільки часу тривала ця екзекуція, але, врешті-решт, вона закінчилась, і тоді старий заговорив. Голос у нього був хрипкий, спочатку видався неприємним, але чим більше я вслухався в його слова, що дійсно йшли від самого серця, тим швидше зникала неприємність і неприязнь до старого.

— Я знаю, що вам наговорили про мене, — казав старий. — Що я і над щурами досліди проводжу, і омолодженням займаюсь. Це все вірно. Але ви ще всього про мене не знаєте, як і не знаєте, наприклад, що моя внучка народилася в труні.

Нарешті я зумів звести очі на старого після оцих його слів, що мене явно

заінтригували, і мороз пішов мені по шкірі.

— Ось у вас уже й мороз пішов по шкірі, — задоволено гмикнув старий, і щось, схоже на посмішку, з'явилося на його обличчі.

Коли я глянув на старого, то побачив, що очі в нього мають різний колір. Одне око було карим, а друге — зеленим. Я десь чув, що бувають люди з різним кольором очей, але вперше побачив таку людину перед собою. І ще у мене пішов мороз по шкірі від того, що колір ока, яке нещодавно було зеленим, став мінятись, і незабаром око забарвилось в ясні небесні голубі тони. Причому цей процес тривав без перерви, і поки старий говорив, я бачив, як змінюються відтінки його ока. Воно вже стало свинцево-сталевим, і потойбічний холод пронизав моє тіло. Натомість каре око залишало свій незмінний колір, і від нього віяло душевним спокоєм, хотілося зупинити на ньому свій погляд, відпочити від життєвої суєти.

— Не лякайтеся, — м'яко і майже лагідно сказав старий. — Ця властивість мого ока стала відома, коли виповнилося мені п'ятдесят років. Саме того липневого дня якесь дивне світло осяяло мене, і я почув внутрішній голос, який сповістив, що я повинен зробити все, аби врятувати наше місто від загибелі. Це, власне, був внутрішній голос, бо ніхто видимий до мене не промовляв і нічийого голосу своїми вухами я не чув.

Старий на хвилюку замовк, аби я зміг переварити цю інформацію, а потім продовжив:

— Ось цим оком, — він доторкнувся до нього пальцем, — яке випромінює не лише кольори, а й різне світло за своєю імпульсивністю та енергією, я можу в буквальному значенні цього слова пронизувати людину наскрізь. Я бачу всі ваші внутрішні органи і можу сказати про кожную вашу велику чи малу хворобу в минулому чи в майбутньому. Але все це зараз несуттєво. Я просто своїми балачками готую вас до більш серйозного. Ви, врешті-решт, повинні зрозуміти, яка величезна роль відведена вам у врятуванні нашого міста.

5

У двері постукали. Почерк був таким відверто жіночим і котячим, що в мене не було сумніву: ці пальчики належали Оксані. Старий відразу замовк і скося дивився на двері, ніби його внучка могла вгамуватись і, не перемігши, піти геть.

— Діду, відчини, — нарешті почувся її благальний голос. — Мені треба взяти пакет. Я йду за хлібом.

Старий важко встав, почовгав до дверей і з великим незадоволенням відчинив їх. Оксана тільки того й чекала і з усмішкою переможниці увійшла до кімнати. Звичайно, вона стала шукати пакет по всіх закутках, аби я звернув на неї увагу. Нарешті старий сам знайшов пакет і тицьнув його внучці. Дівчина з жалем узяла знахідку і, поки старий випроваджував її за двері, встигла гукнути мені:

— Дідо вас так швидко не відпустить, так що будете обідати в нас! Оцініте, яка з мене господиня!

Старий мало не в плечі виштовхав її за двері, але в нього не було ніякої злості, це відчувалося по рухах, хоча виразу його обличчя я й не бачив. Замкнувши двері знову на

ключ, старий почимчикував до мене і сів навпроти.

— Так, з моїми очима ми покінчили, нічого цікавого в цьому немає, йдемо далі, — буденним голосом казав він, ніби й справді нічого дивного в цьому не було. Я вже думав, чи Сатана персонально сидить переді мною, чи психічно хворий, чи справді унікальна людина, ще невідома науці, коли старий, умить зчитавши з моїх очей думки, трохи іронічно сказав:

— Ніякий я не Сатана і не псих. Науці теж важко буде зі мною, бо вчені все пояснюють тим, що вже їм відомо. Незбагненне вони пояснити не можуть, бо це вище їхніх знань, а інтуїція — річ рідкісна, вона властива лише небагатьом ученим.

— З вами дуже важко, ви всі думки читаєте, — з захопленням сказав я.

— Зі мною дуже легко, тому що немає потреби мене дурити, бо я однаково все прочитаю по очах людини. Давайте не будемо гаяти часу. Я вам розповім про омолодження, як каже ваша бабця. Бо коли прийде Оксана, боюсь, що до основної теми нашої розмови ми так і не дійдемо.

Я зручно вмовстився і, як у дитинстві любив слухати казки, став ловити кожне слово старого.

— Фактично ніякого омолодження немає, — розпочав він. — Омолодження — це зворотній процес від старіння. Я ж фактично винайшов рецепт, коли людина ні омолоджується, ні старіє, тобто час для неї зупиняється.

Помітивши подив у моїх очах, старий встав і вийняв з шухляди свій паспорт.

— Як ви думаєте, скільки мені років? — запитав він.

— Я не дуже розбираюся в цьому. Але думаю, що вам десь під шістдесят.

— Мені вже вісімдесят один, — просто, ніби про буденну справу, сказав старий. — Але ви праві. Я зараз дійсно виглядаю на шістдесят. Я зупинив процес свого організму рівно через десять років після того, як побачив дивне світло у своєму житті. Всі ці десять років якась невидима сила водила мене, змушувала вивчати старовинні лікарські рукописи, які дивним чином мені вдавалося знайти, аж поки я не вивів формулу зупинки старіння і не застосував її на собі. Це все вельми складно, і в двох словах усього не опишеш. Ми будемо повертатися до цієї теми не раз і не два, як і до властивостей мого ока, і до народження внучки в труні, і до багатьох інших питань, бо ви станете одним із найдопитливіших і найталановитіших моїх учнів. Але поки не прийшла Оксана, я хотів би хоч у загальних рисах поставити перед вами завдання. Саме ви повинні виконати вирішальну роль у врятуванні нашого міста.

Поки старий говорив, я за його паспортом вирахував, що йому дійсно 81 рік. Стільки впевненості було в його словах, що я стану одним із найдопитливіших і найталановитіших його учнів, що мені вже не доводилося сумніватися в цьому, як я вже не сумнівався у здатності його ока пронизувати людину наскрізь і бачити всі її внутрішні органи, чи в тому, що формула припинення старіння дійсно існує.

У двері знову постукали. Бровко на подвір'ї не гавкав, отже, це могла бути тільки Оксана. Я зауважив, що старий зовсім не понервувався, коли його внучка постукала,

хоча ніяк не міг перейти до головної теми нашої розмови, задля чого, власне, й зустрівся зі мною. Лише згодом я зрозумів, що причин для роздратування у старого не було: йому вдалося повністю заволодіти моєю увагою, і якась хвилина-друга, відбрана невгамовною Оксаною, суттєвої ролі вже не грала.

Це справді була внучка старого, яка невинним голосом сповістила, що забула гроші. Поки тривав пошук грошей, Оксана розстрілювала мене своїм поглядом, а в мене виникало все більше симпатії до неї. Гроші було знайдено, і дівчина в дверях помахала мені рукою на прощання, і я несподівано для себе відповів їй тим же жестом. В іншій ситуації у цьому випадку з її боку відчувалась би певна фамільярність. Але між нами вже виник якийсь невидимий місток взаємопритяжіння. Цей процес, звичайно, не можна описати словами, але жодної фамільярності не було, все виглядало природнім.

Старий просто зачинив двері, але вже не на ключ, знову сів навпроти мене, і я зрозумів, що зараз, власне, розпочнеться наша розмова на головну тему. Так і сталося. Старий без зайвої передмови розпочав свою розповідь.

— Наше місто здавна славиться своїми шахтами. Воно, власне, побудоване на шурфах, вироблених породах. Час від часу то в тому, то в іншому місці виникають провалля. Наразі вони невеликі, радіусом один-два метри. На думку наших спеціалістів, керівників влади, ці провалля виникають спонтанно і якоїсь загрози місту не несуть. Насправді це не так. Ага, треба зауважити, що ці провалля доволі глибокі, інколи сягають п'яти-семи метрів. Повинна бути зрозумілою проста істина: якщо на місці провалля побудований житловий будинок, то яка трагедія може статися. Так ось, вони вважають, що жодної системи в утворенні проваль немає. Однак це зовсім не так. Мені довелося доволі довго попотіти над цим, і я вивів складну математичну формулу, яка показує закономірність цього процесу.

Старий встав і витягнув із шухляди великий згорнутий рулон паперу, який розстелив з моєю допомогою на столі. Це виявилася карта міста з зображенням його мікрорайонів. Вона була буквально заповнена червоними, синіми і зеленими кружальцями різної величини.

— Зелені кружальця — це місця, де вже виявлено провалля, — пояснив старий. — Сині — це ті, що мають провалитися незабаром, і тоді вони у мене перейдуть до розряду зелених.

— А червоні? — запитав я.

— Червоні — це ті місця, в яких провалля відбудуться теж незабаром. Але, на відміну від місць, позначених синім і зеленим кольорами, які, справді, не несуть загальної загрози місту в цілому, місця, позначені червоним, можуть відіграти фатальну роль. Таких місць всього є тринадцять. І якщо в одному з них виникне провалля, то за ланцюговою реакцією провалиться під землю все місто. Наразі, як ви розумієте, жодного фатального провалля ще не виникло. Але, за моїми підрахунками, фатальні провалля можуть поховати місто вже через три місяці. Це буде справжня катастрофа. Це буде лавина проваль, коли одна за одною будуть зникати одна частина міста за іншою, і на те не буде жодної ради.

Старий перевів подих, вивчаючи мою реакцію й, очевидно, очікуючи від мене хоч якихось слів. Я відчував, що він не вимагає від мене миттєвої реакції, але я сам, завдяки його наполегливості та енергії, все більше переймався турботами міста, яке могло зникнути з лиця землі. Для мене був доконаним той факт, що таке справді може статися, і всі слова старого без аргументів я сприймав як аксіому, що не потребує жодних доведень.

— І що, нічого не можна зробити, щоб врятувати місто? — Нарешті, запитав я. — Припинити, врешті-решт, те ж варварське викачування нафти!

— Я не помилився, що ти будеш моїм найталановитішим учнем, — з посмішкою сказав старий. Лише пізніше я довго згадував, коли він почав називати мене на "ти", аж поки не підійшов до цього епізоду. Але тоді оце його "ти" було сказано вчасно, зовсім не зачепило моєї гордості, хоча я вважав себе великою людиною, як, мабуть, і кожний вважає себе центром Всесвіту. Оце його "ти" пройшло для мене непоміченим, було природнім, і жодних незручностей не виникало.

— Саме в нафті й уся проблема, — продовжував старий. — Наші можновладці не знайшли нічого кращого для того, щоб залатати дірявий місцевий бюджет. Вони по-варварськи випомповують нафту, не розуміючи, що лише прискорюють загибель міста. Всі ті гроші, які вони отримують завдяки нафті, всі ці будинки, лікарні, школи — все піде під землю. Наразі я не бачу радикального способу, щоб врятувати узагалі наше місто. Але цей процес можна призупинити, а за той час, можливо, і знайдеться якась геніальна ідея.

Ми надовго замовкли, схилившись над картою, і я, помимо своєї волі, вивчав напам'ять місця розташування червоних, синіх і зелених кружальців.

7

Оксана застала нас за цією роботою — спогляданням карти. Дівчина видалась мені сумною й зосередженою. Здавалося, що вона зовсім не звертає на мене уваги. Що могло трапитися за цей час, я не знав, але мені, як ніколи, хотілось уваги з її боку. Я пропускав мимо вух слова старого, намагався зустрітися поглядом з Оксаною, але даремно.

Нарешті старий зрозумів, що з мене поганий слухач, і сказав:

— Добре, ви тут поговоріть між собою, а я піду запишу дещо в свій щоденник, аби хоч щось залишилося після моєї смерті.

Ці слова неприємно вразили мене, і я неадекватно зреагував:

— Але ж ви відкрили формулу припинення старіння! Яка тут може бути смерть?

Мабуть, я щось не так сказав або чогось не второпав, але старий наставив на мене око, яке змінювало кольори, — і сталевий блиск проникнув мені в саме серце. Відчуття тривоги, чогось фатального, незворотнього умить охопило мене. Старий нічого не відповів мені. А я й не хотів почути відповідь, прагнув якось владнати цю делікатну справу, те, що потрапив у незручну ситуацію, але не знав, яким чином це можна зробити. Старий вийшов із кімнати — і вмить стало легше й спокійніше на душі. Здається, навіть Оксана пожвавішала й декілька разів зиркнула на мене, хоча й

продовжувала мовчати, а від її попередніх веселощів не залишилося й сліду.

— Я щось не так сказав? — запитав я ніби сам у себе, хоча Оксана прекрасно розуміла, що це запитання насамперед адресоване їй.

— Дідо не любить, коли ставлять знак рівності між процесом припинення старіння й смертю, — просто пояснила Оксана, дивлячись мені прямо в очі й не відводячи погляду. Стільки в її очах було притягувальної сили, що мені хотілося розчинитися в них. — Адже припинення старіння і смерть — це різні речі. Можна вмерти, не будучи старим. І, навпаки, не всі старі живуть однаково, хоча в їхніх організмах відбуваються, здавалось би, ті ж самі процеси. Дідо ще не відкрив остаточної формули і знає, що за його життя це йому не вдасться. Це зроблять інші, — особливо виразно сказала вона, але мені видалося, що вона обірвала фразу і чогось важливого я не почув.

Оксана сиділа навпроти мене — якраз на тому місці, де щойно сидів її дід. Її руки, що притягували мене, були на карті міста, і мені хотілося взяти їх у свої, говорити Оксані милі й гарні слова, відкрити їй свою душу. Але... Я стримався, хоча розумів, що Оксана, можливо, відчуває те ж саме і хоче саме таких дій з мого боку.

— А що за нісенітницю говорив твій дід, ніби ти народилася в труні? — нарешті запитав я, аби підтримувати грайливий вогник спілкування з дівчиною, до якої я вже був небайдужий, не помітивши навіть, що перейшов на "ти".

— Це зовсім не нісенітниця, — серйозно мовила Оксана, але тепер її очі були опущені дотолу. — Моя мама була вагітна мною й померла від якоїсь хвороби, невідомої лікарям. Це вже сталося тоді, коли дідові з'явилося дивне світло і він почав пошуки самого себе у цьому світі. Йому прийшло відіння, що в лоні його мертвої доньки залишився живий плід, тобто я.

Оксана глянула на мене, і я побачив, що в її очах бринять сльози.

— Дідо нікого не слухався, хоча всі родичі вважали його за такого, що зійшов з розуму. В останню ніч перед похороном він запросив знайомого гінеколога, той за шалені гроші видобув мене з лона мами. Так на світ з'явилась я.

Оксана мовчала. Мовчав і я, вражений такою дивною розповіддю. Якби про це мені розповів хтось інший, я б, звичайно, не повірив жодному слову. Але Оксані я вірив — як вірив її дідові.

— А чому вибір твого діда впав на мене? — задав я ще одне питання, яке мучило мене.

Оксана посміхнулась, і я зрозумів, що попередній настрій, який панував її почуттями, повертається до неї:

— Все дуже просто, — сказала вона. — Дідо мій, крім усього іншого, займається й астрологією. Десь він вирахував, що власне ти, — при цьому невинному "ти" вона зашарілася, але не зупинилась, а продовжувала, все більше ніяковіючи, — станеш тією людиною, яка врятує наше місто від загибелі. До речі, він пророкує, що я вийду за тебе заміж, бо ти найбільше підходиш мені за гороскопом, і в нас народяться два сини, молодший з яких винайде формулу життя, яка не під силу дідові.

Оксана геть зовсім зніяковіла, обличчя її було червоним, а очі не могли хоч на

хвильку відірватися від столу. Мені не залишалося нічого іншого, як взяти її руки в свої, міцно стиснувши. Я не заперечував одружитися на Оксані хоч сьогодні. А якщо вона подарує мені двох хлопчиків — це буде вершиною щастя!

8

Коли прийшов старий, ми з Оксаною все ще трималися за руки і дивилися в очі один одному. Ми не збентежилися від приходу діда моєї обраниці, і ні в мене, ні в дівчини, не було й натяку на жодний порух, аби схвати руки, щоб старий нічого не побачив.

Ми не соромилися свого щастя і хотіли, щоб якомога більше людей у світі знали про це. Старий теж не виявив жодних ознак якогось нервування і дратування, лише м'яко сказав:

— Оксано, накривай на стіл, ми вже зголодніли.

У нас ще вистачило хоробрості не відразу виконати команду старого, і поки той вовтузився у кімнаті, ми насолоджувалися несподіваною радістю. Нарешті Оксана посміхнулась і м'яко визволила свої руки. Спеціально запрошувати мене до обіду вже не треба було, я вважався членом сім'ї.

Ми їли мовчки. Старий розумів наш стан. Він не хотів порушувати ідилію навіть такими важливими розмовами як загибель міста. Вже наприкінці обіду він побатьківськи сказав Оксані:

— Ти би повела Ігора в шахту й показала йому безпечне місце.

Я не відразу зрозумів суть слів старого, бо був захоплений Оксаною, смачним обідом, який вона приготувала. Отямився я вже тоді, коли ми йшли до шахти вулицями міста, взявшись з Оксаною за руки. За нами біг Бровко, і в його очах навіть не було натяку на якесь неприязне ставлення до мене.

— Дідо вирахував, що у місті є лише одне місце радіусом в триста метрів, яке за будь-яких катаклізмів не провалиться під землю, — казала Оксана, і я насолоджувався її ангельським голосочком, не вслухаючись до суті сказаного. — Він заспокоює мене, що зможемо врятуватись, коли напередодні часу ікс потрапимо у це місце. Ми вже залишили певний запас продуктів, що не псуються, і води. Це в шахті, на глибині десять метрів.

Події сьогоднішнього дня я сприймав, як дитина сприймає казку. І, як дитина, вірив у все, що мені казали старий і Оксана. А ще я вірив у те, що моє щастя можливе — і цим щастям була Оксана.

Знайомий Оксани — шахтар Петро з хвацькими козацькими вусами спустив нас у шахту. Блимали вогні, війнуло могильним холодом, я обійняв Оксану за плечі, і вона притулилася до мене. Бровко мужньо витримував опускання в шахту, не скавучав, і я зробив висновок, що він тут був уже не раз.

Петро обіцяв нас забрати хвилин через десять і піднявся догори.

Очі звикали до темряви, аж поки Оксана не увімкнула ліхтарик. Вона взяла мене за руку, і ми пішли звичним для неї шляхом. Бровко плентався позаду. Мені видалося, що ми йшли доволі довго, і я вже переживав, що Петро, спустившись униз, не діждеться

нас, і нам доведеться мерзнути у підземеллі.

Аж ось ми дійшли до потрібного місця, і я побачив заглиблення у стіні. Там стояли лава, ящики й мішки, бочка з водою, ще якісь речі, яких я не розгледів, бо Оксанин ліхтарик лише пройшовся по них.

— Якщо щось станеться з містом, ти зможеш розшукати мене й діда ось тут, — цілком серйозно сказала Оксана.

Я не мав наміру драматизувати ситуацію, але щоб не образити дівчину, пригорнув її до себе, сховавши посмішку. Бровко глянув на мене і ледь помітно похилитав хвостом.

Коли ми дійшли до того місця, звідки розпочинали свій шлях, якраз над'їхав Петро і забрав нас нагору. Сонце вдарило в очі, ніби заперечуючи саму можливість загибелі міста.

Ми ще довго гуляли з Оксаною, говорили про все, тільки не про те, що турбувало її діда та й саму Оксану, а тепер уже й мене. Бровко нас покинув, остаточно переконавшись, що я не зроблю Оксані нічого лихого, і я навіть не помітив, коли це сталося.

Вже була добра ніч, коли я провів Оксану додому й поцілував на прощання. Моя половинка повністю розчинилась у мені, а я в ній, і наш поцілунок тривав вічність.

Коли людина щаслива, вона забуває, що близькі люди турбуються про неї. Я зовсім забув про бабцю, яка, звичайно, не спала і чекала на свого гульця-внука. Тільки-но вона почала читати мені мораль, я обійняв її й поцілував, сповістивши, що закохався й, очевидно, буду одружуватись. А коли вона дізналася, що моєю обраницею стала Оксана, внучка діда, якого вона недолюблювала, то цього було достатньо, аби бабці, принаймні до ранку, відібрало мову.

Я заснув доволі швидко і бачив кольорові сни.

9

Зранку, навіть не поснідавши й не випивши бабусиноного запашного чаю з трав, що, як вона стверджувала, лікував від усіх хвороб, я побіг до міського "білого дому", аби зустрітись з мером і викласти йому все, що я знаю про ймовірну загибель міста.

Секретарка не змушувала мене довго чекати, бо як тільки міський голова взнав, що я чекаю у приймальні, сам вийшов до мене, розігнавши якусь не дуже важливу, очевидно, нараду. Я не сподівався такої підкресленої уваги до своєї скромної персони, але цей фактор треба було використати — і я відразу пішов в атаку, розповівши міському голові буквально все, що зачепнув від старого і Оксани. Я був наївним та ще й до того ж засліпленим любов'ю до дівчини, аби відразу второпати, що моя розмова не цікавить мого однолітка, який вже встиг добратися до вершини влади, але не зміг осмислити відповідальність, покладену на нього. Вже пізніше, проаналізувавши свою гарячу розповідь про можливу загибель міста, я згадав пісний вираз обличчя голови, його вимушені ввічливість і стриманість, його неприховане бажання викинути мене геть за двері, аби я не забирав його часу, розповідаючи всілякі нісенітниці.

І лише коли я інтуїтивно став сипати іменами доволі відомих в Україні людей, з якими був знайомий особисто, міський голова ожив і декілька разів перепитав, чи

справді я знайомий з тим-то і тим-то, чи не переросло наше знайомство в інші, більш тісні контакти. Отримавши від мене, наївного та закоханого, вичерпну інформацію, міський голова розпочав розлогу розповідь про будівництво нової лікарні та школи, мікрорайону та бані, центру культурного життя та водогону, під що, зрозуміло, потрібні чималі кошти. Я не розумів, при чім тут широкомасштабне будівництво, якщо через місяць-другий місто може зникнути з лиця землі. Але вже дзеленчали телефони, міський голова почав відверто натякати на мої зв'язки з впливовими людьми, аби ті допомогли коштами, казав, що і я буду "в долі", чого я відразу не зрозумів, а щоб я був поступливішим, наприкінці розмови твердо пообіцяв зайнятися моєю проблемою.

Ніби це була моя проблема!

Вийшовши з кабінету міського голови й автоматично йдучи до будинку, в якому жили старий і Оксана, я доволі швидко зрозумів, що від цього можновладця нічого очікувати, він засліплений грандіозними будовами і не розуміє, що місто треба рятувати сьогодні. Ситуація загострюється не лише з кожним втраченим днем, а й з кожною втраченою годиною.

Я розповів про все старому й Оксані, але мені видалося, що вони слухають мене не уважно. Коли на середині мого речення старий несподівано підвівся з крісла і вийшов із кімнати, я з подивом подивився на Оксану, а вона через хвилину сказала:

— Дідо цієї ночі провів додаткові астрологічні розрахунки і дійшов висновку, що тобі бракує якоїсь дрібниці, аби ти врятував місто.

— Якої ще дрібниці? — не розумів я.

— Не знаю, — мовила Оксана, — дідо не каже... Нашого шлюбу і народження синочків це не стосується... Чи ти вже передумав?

Я пригорнув свою половинку до себе і дав слово, що зроблю все можливе й неможливе, аби врятувати місто. Оксана не чула моєї внутрішньої клятви і лише щільніше пригорталася до мене, а я всім єством відчував її пружне гаряче дівоче тіло.

10

Того й наступного дня я оббігав усі осередки партій і громадських організацій, які були в місті, переговорив з керівниками найкрупніших підприємств, священиками різних конфесій, журналістами. Всі мене уважно слухали, погоджувалися, що проблема існує, але далі цього справа не йшла. Мені дружно радили не драматизувати ситуацію, а справді допомогти місту коштами, якщо я маю таку можливість.

Це була змова божевільних! Пробити стіну нерозуміння було практично неможливо.

Лише вічні опозиціонери до влади з партії зелених серйозно вислухали мене і запропонували свою допомогу. Але їх у місті сприймали зверхньо, як молодших братів, і сподіватися справді на серйозну допомогу від них не доводилося.

Я зрозумів, що старий з допомогою астрології зневірився у мені і, здається, так само зневірився у своїх мріях врятувати місто. Тому про всю свою біганину і шарпанину я щовечора розповідав лише Оксані. Вона мовчки все вислуховувала, сумно дивилася мені в очі. Це була зовсім не моя Оксана — весела, горда, незалежна! Тягар невідомих

проблем ліг на її плечі — й мені удвічі було важко від цього.

Наприкінці другого вечора, коли в місті практично не залишилося жодної впливової людини, з якою би я не порозмовляв на тему загибелі міста, Оксана сказала мені сумно і важко, що всі мої намагання допомогти врятуватися мешканцям виявилися марними, і ліпше би я поїхав до Києва. Уже значно пізніше я зрозумів, що цим Оксана рятувала мені життя, але тоді я витлумачив її слова по-іншому. Мовляв, їдь у Київ, можливо, там тобі вдасться привернути увагу громадськості та урядових і президентських структур до нашого міста.

Мені зовсім не хотілося розлучатися з Оксаною, але мешканці міста, не винні у недалекоглядності своїх керівників, стояли перед моїми очима, змушували діяти рішуче й наполегливо.

Вже наступного дня поїзд мчав мене до столиці, і перед очима я бачив заплакане Оксанине обличчя, нахмурений погляд її діда, веселого Бровка, який махав на прощання хвостом.

У Києві мою розповідь про старого з різнокольоровими очима, про дівчину, яка народилась у труні, про місто, що може зникнути з лиця землі, сприймали як екзотику. Народні депутати, міністри, навіть друзі по літературі відверто сміялися мені в очі, але робили це делікатно, аби я не образився.

В одній впливовій газеті мені вдалося втиснути статтю про цю небуденну подію, але її так безбожно відредагували, скоротили та ще й дали такий саркастичний коментар, що ліпше б ця стаття не з'являлася.

Я телефонував Оксані мало не щодня, але все скидалося на те, що я просто звітую їй, щоб моя кохана і старий бачили, що я не сиджу склавши руки, зранку до вечора займаюся цією проблемою. Але це, власне, був звіт, бо ніякого просвітку врятування міста не було видно.

11

Так минуло майже два тижні безуспішного стукання лобом об залізобетонну стіну нерозуміння.

Увечері того вересневого дня, коли я мав телефонувати Оксані, з програми новин я дізнався, що в місті мого безтурботного дитинства розпочалася трагедія, яку прорікав старий. З інформації диктора не було зрозуміло яка частина міста провалилася, скільки людей уже загинуло.

Я кинувся до телефона, але даремно: зв'язку з містом не було.

Тоді я зателефонував одному народному депутатові, з яким ще вчора розмовляв про можливість трагедії. Він очолював у Верховній Раді України комісію з надзвичайних ситуацій і тепер уважно слухав кожне моє слово. Здається, мені вдалося його переконати, щоб негайно евакуювали всіх людей, бо місто буде зникати частинами. Депутат сказав, що через півгодини вилітає на місце катастрофи і, якщо я хочу, для мене знайдеться місце.

Якщо я хочу! Вже через п'ятнадцять хвилин я був у потрібному місці, і депутат здивувався, що я так оперативно спрацював.

По дорозі з Києва до місця катастрофи він уважно слухав мою розповідь, ніби про це саме я не тлумачив йому вчора. Але в мене не було образи на обранця народу. Я бажав лише одного: щоб мої слова допомогли врятувати якомога більше людей.

Депутат зв'язався по телефону з міністром із надзвичайних ситуацій і майже слово в слово повторив мою розповідь. Тепер усе зводилося до того, щоб тих людей, яких не можна відразу евакуювати, розмістити у рятувальній тристаметровій зоні. Якщо би люди стали щільно один до одного, можна було би врятувати півміста.

Я благав Бога, щоб і міністр на віру сприйняв ці слова, а не почав мудрувати і віддавати якісь непотрібні команди. Здається, все мало бути добре, бо депутат після розмови з міністром важко поклав мені руку на плече, як давньому другові, і стомлено всміхнувся.

Частини міста зникали під землею одна за одною і значно швидше, ніж це передбачав старий. Все закінчилося протягом доби. Важко було собі уявити, що з міста залишилася дивним чином тристаметрова поверхня, на якій тулилися один до одного люди. Ще упродовж трьох діб їх евакуювали гелікоптери, які були зібрані, здається, з усієї України.

Упродовж цих трьох діб я, мабуть, зовсім не спав, хоча, очевидно, це було не зовсім так, але я цього не пам'ятав.

Я постійно шугав з депутатом чи з іншими представниками влади у місця збору евакуйованих людей, але Оксани та її діда не було.

Нарешті пролунала команда, що всі люди вже евакуйовані. Оксани не було, і я не міг повірити, що вона не врятувалась.

Я мало не на колінах попросив у віце-прем'єра, який керував рятувальними роботами, здійснити ще один рейс, бо вважав, що в означеному мною місці залишилися люди. Очевидно, віце-прем'єр мав точну інформацію, і не було причини здійснювати ще один рейс, але, зваживши, що я найбільше прилучився до врятування людей, він дав команду — і я полетів.

Я мовчав і не хотів ні з ким говорити. Здається, навіть ні про що не думав. Лише з жахом дивився на те, що залишилося від міста. Ніби гігантський город, переораний, але ще не засіяний, був під нами.

Ось і шахта. Я і ще один військовий спустилися, дійшли до потрібного місця, погукали. Нікого...

Вже коли поверталися, мій ліхтарик вихопив вирізані на дерев'яній балці слова: "Виbach. Кохаю. Оксана".

Це були останні слова моєї Оксани.

Але чому "виbach"? Чому вона не врятувалась? Чому не народився мій син, який мав вивести формулу безсмертя?

Гелікоптер піднявся, і я навіки покинув мертве місто.

1995, 2009

ГАЛИЦЬКА РЕСПУБЛІКА

Любомирові СІКОРІ

ДРОГОБИЧ. 2055 РІК. 17 КВІТНЯ

Богдан ішов, не озираючись, але потилицею відчував, що за ним стежать. Гуділи ноги, шлунок грав марша, але до Марти не можна було йти, доки "хвіст" не дає тобі спокою.

Дрогобич давно не пам'ятав, аби в квітні падав сніг. Богдан був одягнений явно не по-зимовому і тепер жалкував, що його світла весняна курточка кидається у вічі переслідувачам. Аби не піддаватися відчуттю холоду й голоду, які все більше заволодівали його думками, юнак дозволив собі пофантазувати. Ось прийде він до Марти, та кинеться йому в обійми, а він, мов дорослий, скаже їй: "Шлях до серця чоловіка лежить через його шлунок". Богдан усміхнувся сам до себе від цих фантазій, коли позаду почув голос: "Молодий чоловіче, одну хвилику! Зачекайте, прошу вас!". Єством юнак відчув, що звертаються саме до нього, але не оглянувся. Богдан мобілізував усю свою волю, аби не притишити чи не прискорити ходу й тим самим не видати свого хвилювання.

Чоловік, що кликав його, був уже за спиною і ще раз повторив: "Юначе у світлій куртці, прошу вас, зачекайте!". Було б неприродним з його боку не зреагувати на ці слова і тим самим видати свою схвилюваність, а тому Богдан, притишуючи ходу, озирнувся.

До нього підійшов чоловік років сорока п'яти, з сивою борідкою, одягнений у модну дублянку. Саме його він помітив, коли на залізничному двірці виходив із потягу. Невідомий стежив за ним хвилин п'ятнадцять і відірватися від нього було неможливо.

— Ви Богдан і йдете до Марти, — володар дублянки не запитував, а стверджував.

— Прошу пана, в мене мало часу. Ви мене з кимось сплутали. Вибачте.

— Богдане, я знаю вас, Марта показувала мені вашу фотографію. Я батько Марти, — незнайомиць ледь устигав за юнаком. — Марта наказала зустріти вас і попередити, щоб ви не йшли до її будинку, бо там засідка.

— Вибачте, пане, не знаю, про що ви кажете і з ким маю честь розмовляти, — Богдан був переконаний, що це провокація і що його, львівського кур'єра, ось-ось схоплять.

— О, я старий бовдур! — щиро розсміявся чоловік, який назвався батьком Марти. — Я повинен був вам із самого початку показати якийсь документ, що засвідчує мою особу. Ось, прошу! Бачите, у мене таке саме прізвище, як у Марти. Знаєте, доця сказала мені, що ви будете вдягнені у чорну ватяну куртку, а на шиї у вас буде сірий шалик, що вона вам його зв'язала. Але вона не врахувала, що у Львові немає снігу і ви будете одягнені по-весняному.

Богдан мовчки йшов і дивився на свого несподіваного супутника. Все ніби виглядало правдоподібно, але ж не можна було відкритися незнайомій людині, навіть якщо вона назвалася батьком Марти.

— Повірте мені, вам не можна до Марти, бо вас одразу ж заарештують. Якби я був провокатором, невже я би відмовляв вас іти до Марти?

Здається, цей аргумент спрацював, і Богдан запитав:

— Що з Мартою?

— О, я знав, що ви повірите мені! — Незнайомець засміявся, але, зустрівши похмурий погляд Богдана, відразу перейшов на змовницький тон. — Не переживайте. З Мартою все гаразд. Вона у надійних наших знайомих на Горішній Брамі. Де б я дав згинуті любій моїй дитині? Ідемо, Богдане, я відведу вас до Марти.

У його словах було стільки щирості й батьківської турботи, що Богдан відважився, і двоє незнайомих досі людей попрямували на вулицю Горішня Брама.

ЛЬВІВ. 2055 РІК. 19 КВІТНЯ

— Найбільшу перспективу захопити владу ми маємо у Дрогобичі. — Керівник націоналістично-революційної організації "Галицька Республіка" Тарас Возняк протер скельця окулярів, з-під лоба похмуро дивлячись на присутніх. — Позавчора наш кур'єр побував там і повідомив, що дрогобицький осередок готовий перебрати владу в свої руки. Втім, надам слово панові Богдану.

— Дякую. Так, я був у Дрогобичі й переконався, що хлопці та дівчата лише чекають нашої команди. Сподіваюсь, що великих проблем у взятті влади не буде, оскільки господарка там повністю паралізована, з усіх заводів лише нафтопереробний і автокрановий ледь працюють на десять відсотків своєї потужності, а решта підприємств узагалі стоять. Безробіття справді масове, а ціни удвічі-втричі вищі, ніж у Львові. Народ визрів для того, аби поміняти владу, і ми повинні використати цей шанс. Однак маю одне застереження. Якщо аналогічна ситуація в Бориславі, Трускавці та Стрию, то цього не можна сказати про Самбір, Червоноград, Львів, що ми сьогодні почули з вуст наших товаришів. А Станіслав і Тернопіль узагалі ще не визріли для революції. Тому я би хотів запитати у вас, шановне панство, чи доцільно перебрати владу лише в одному Дрогобичі, наперед знаючи, що влада зосередить усі свої сили, аби нас розбити, чи все-таки слід перебрати владу в усій Галичині одночасно, вичекавши більш-менш прийняттого моменту? Повірте, дрогобицькі бойовики готові хоч сьогодні перебрати владу в свої руки, але вони запитують: чи готові ми заснувати Галицьку Республіку, чи своїми скороспілими невиваженими діями поховаємо саму ідею?

— А ти якої точки зору дотримуєшся? — Тарас Возняк укотре протирав скельця окулярів, ніби хотів їх розстроцити у своїх міцних пальцях.

— Я готовий хоч зараз очолити дрогобицьке повстання, але відстоюю думку, що Галицька Республіка повинна одночасно постати, власне, на теренах Галичини в усіх населених пунктах. Гіркий досвід історії повинен нас застерегти від повторення помилок.

— Хто очолить дрогобицьке повстання, ми ще вирішемо, — Возняк підвівся, давши зрозуміти, що час Богдана вичерпаний. — Але ти мені ось що скажи: чому не приїхала Марта?

Це питання явно збентежило Богдана. Йому видалося, що два десятки пар очей присутніх на підпільному засіданні його побратимів свердлять йому серце.

— Я ж тобі пояснював, Тарасе, — голос у Богдана зірвався, і юнак, щоб повністю не видати себе, зімітував кашель. — Я казав це тобі. В Дрогобичі справжня зима. Марта

застудилась. Лежить удома, має високу температуру, і тому не змогла приїхати.

— Дивно, я телефонував їй перед початком нашого зібрання. Ніхто слухавки не підняв. Можливо, її температура різко понизилась?

— Якщо мені не довіряють, я можу покинути і зібрання, і організацію! — вибухнув Богдан, відчуваючи, що втрачає завойовані у "Галицькій Республіці" позиції.

— Мова про це не йде, — твердо сказав Возняк, розуміючи, що у своїх підозрах зайшов надто далеко. Зрештою, він боявся, що Богдан, маючи певний вплив в організації, міг потягнути за собою із "Галицької Республіки" багатьох людей, а це би однозначно призвело до розколу. — Але нам було би цікаво почути думку місцевого дрогобицького керівництва, а не твою можливу інтерпретацію щодо ситуації у Дрогобичі. Ти повинен зрозуміти всю важливість нашої справи й не гарячкувати, а тим більше не розкидатися словами про вихід із організації.

— Вибач, я був неправий, — Богдан проковтнув свою амбітність, аби не зашкодити справі.

— Добре, тепер перейдемо до фінансових справ. Андрію, що ти можеш нам сказати?

На середину зали вискочив хлопчина, якому на вигляд було не більше п'ятнадцяти років, хоча насправді нещодавно йому виповнилися всі двадцять.

— За день до виступу ми готові заволодіти майже третиною грошей, які є у банках. Крім того, є домовленість із крупними підприємствами, які нас будуть спонсорувати у перший тиждень-два нашого перебування при владі. По фінансових справах майже стовідсоткова готовність у Дрогобичі та Стрию, трішки гірші справи у Бориславі та Червонограді. У Львові цього тижня маємо підтягнути всі резерви.

— Гаразд, — сказав Возняк. — Більш детально розкажеш у вужчому колі. На цьому наше засідання вважаю закритим. Кожна організація детальні інструкції отримає окремо від своїх кураторів.

Розходились по-одному, і біля оперного театру Богдана наздогнав Андрій, головний фінансист "Галицької Республіки":

— Я давно хотів тобі сказати, Богдане, що підтримую твою позицію. Наші керівники, — він презирливо сплюнув, — лише бавляться у революцію, а коли справа доходить до практичних дій, то всі ховаються у кущі. Так що не вішай ніс, і, якщо треба, ми підтримаємо тебе, а не Возняка.

— Дякую, друже, — Богдан намагався усміхатися, потискуючи руку Андрієві, а сам поглядом старого конспіратора вимацував знайомі обличчя тих, хто міг стати свідком їхньої розмови.

БОРИСЛАВ. 2055 РІК. 22 КВІТНЯ

Марту вже декілька днів тримали у якійсь квартирі в самому центрі міста, біля Барабського мосту, і вона не мала жодної змоги вирватися на волю. Вдень і вночі з нею були дві жінки, які розмовляли з нею і між собою лише на побутові теми й пильно стежили за кожним кроком полонянки.

Ось уже третій день поспіль рівно о дванадцятій годині її відвідував начальник

обласної поліції безпеки, який до години другої розмовляв з нею. Марта розуміла, що найбільше поліціантів цікавить, де знаходиться зброя. Звичайно, вона як керівник дрогобицької організації "Галицька Республіка", знала це, але мовчала, чекаючи, коли від слів перейдуть до тортур, і готувала себе до найгіршого.

У Львові не вдавалися до широкомасштабних арештів, хоча знали майже все про цю нелегальну організацію, яка хотіла збройним шляхом заволодіти владою. Арешт керівників організації змусив би їхніх прихильників справді взятися до зброї, а це не входило у плани львівського керівництва, яке завжди хизувалося перед київською владою стабільністю політичної ситуації в регіоні.

— Марто, я буду з тобою відвертим, — нині начальник обласної поліції безпеки виглядав утомлено. — Твої хлопці розшукують тебе у Дрогобичі та Львові, але й гадки не мають, що ми тебе вивезли до Борислава. Ти сама розумієш, що ваша організація поставлена поза законом, а тому будь-які дії караються тюремним ув'язненням аж до смертної кари. Зараз ситуація дуже напружена, і світовій громадськості буде не до вас, коли ми розпочнемо судовий процес. А більше чекати ми не будемо. Єдине, що може врятувати тобі життя, — це сказати, де знаходиться зброя. Повір, я не хочу, щоб пролилася людська кров. Невинна кров...

Марта вперто мовчала і дивилась в одну точку, так що здавалося, ніби вона не слухає поліціанта, хоча насправді ловила кожне його слово, намагаючись навіть з інтонації зрозуміти, що насправді він має на увазі.

— Декотрі твої друзі мають більше розуму, — львівський начальник починав нервувати. — Ось, наприклад, Богдан Садовий співробітничав з нами, бо зрозумів, до чого може призвести ваша необдумана революційна діяльність.

— Це неправда! — вибухнула Марта. — Богдан не міг стати зрадником!

— А він ним і не став. Він просто визнав фальшивість ваших революційних ідей. Не можна заради ідеї, якою б святою вона не була, вбивати невинних людей... Я організую тобі зустріч з Богданом. Але май на увазі, що це буде твій останній шанс. Якщо ти й після цієї зустрічі не наберешся розуму, то живою звідси не вийдеш, а твоїм товаришам ми скажемо, що ти стала зрадницею, видала всю організацію, а тепер на кошти нашої служби емігрувала до Канади. Думаю, що твій батько з хворим серцем такого удару не витримає.

— Я завжди знала, що ваша служба — підла і нічого спільного з питаннями безпеки не має.

— Ми змушені так діяти, дівчинко. Ми йдемо на малі жертви, аби не було більших. Отже, я востаннє з тобою розмовляю, і ось мої пропозиції. Ти розповідаєш, де ви ховаєте зброю, а ми допомагаємо тобі й Богданові податися до Канади. В іншому випадку я нічим не зможу тобі зарадити.

ЛЬВІВ. 2055 РІК. 23 КВІТНЯ

Богдан Садовий ненавидів цього чоловічка, який у Дрогобичі відрекомендувався йому батьком Марти, а насправді виявився співробітником поліції безпеки. Якби не те фатальне довір'я до нього, тоді Богдан був би чистим перед своєю совістю й

товаришами. Тепер він розумів, що назад дороги немає, і ладен був убити цього сивобородого Івана Петровича, як той відрекомендувався, імітуючи ім'я й по-батькові тата Марти, хоча, очевидно, звали його по-іншому.

Тоді в Дрогобичі з ним говорили не більше п'ятнадцяти хвилин і змогли переконати у фальшивості ідей, які він сповідував. Аж тепер Богдан зрозумів, що фактично ніяких ідей у нього й не було, а володів ним страх, коли Іван Петрович, киваючи на двох молодиків атлетичної структури, сказав, ніби між іншим, Богданові, що якщо він не буде співробітничати з поліцією безпеки, то його вб'ють, і ніхто не визнає, де і як загинув Богдан.

Це вже пізніше, упродовж отих декількох днів, Іван Петрович вів з ним інтелектуальні розмови на патріотичні теми, і Богдан сказав сам собі, що потрібно вижити за будь-яку ціну і, можливо, на еміграції продовжити боротьбу за Галицьку Республіку.

— Ви повинні розуміти, Богдане, — тоном учителя казав Іван Петрович, — що ідеї Степана Бандери, які буцімто ви сповідуєте, насправді ведуть до самоізоляції української нації. Нашарування великоросійських ідей не можна стерти з нашої ментальності. Невже ви цього не розумієте?

Богдан мовчав і вперто дивився в одну точку.

— О, ви мене сьогодні не слухаєте і думаєте про своє. Що ж, бачу, в Галичині ми з вами каші не зваримо. Але ви будете потрібні нам у Канаді.

— Як у Канаді?

— Ми дамо можливість виїхати вам у Канаду. Вам і ще деяким вашим товаришам, які співпрацюють з нами. Ви створите там емігрантську організацію, яку так і назвете — "Галицька Республіка".

— Але навіщо це вам?

— О, Богдане, це питання великої політики! — Іван Петрович, чи як його там, щиро розсміявся. — Навіщо нам вникати в її деталі? Ви станете великим чоловіком, і всі українці діаспори і тут будуть вважати вас національним героєм. Я ж за свою роботу з вами отримаю чергове підвищення по службі та зірочку на погони. Так що кожен із нас буде задоволений по-своєму. Навіщо ускладнювати життя? Ми з вами пішаки у цій брудній політичній грі. Але не забувайте, що кожен пішак може стати королевою. А може й не стати...

— Що я повинен зробити?

— Приємно мати справу з розумною людиною. Отже, я роблю висновок, що внутрішньо ви вже готові емігрувати до Канади. Деталі ми обговоримо з вами після того, як ви виконаєте одне наше делікатне завдання.

— Що ще за завдання?

— Заспокойтеся, Богдане. Перш ніж говорити про це завдання, я би хотів вам нагадати, що всі наші попередні розмови записані на відеоплівку. Якщо ви спробуєте вести з нами тут чи в Канаді подвійну гру, ваші друзі негайно отримають можливість переглянути ці цікаві кадри. Тому я прошу вас з усією серйозністю й відповідальністю

поставитися до того, що я вам скажу.

Витримавши ефектну паузу, Іван Петрович продовжив:

— Сьогодні ми відвеземо вас до Марти. — Не давши опам'ятатися Богданові, поліціант швидко говорив, ніби боявся, що його переб'ють. — Ви повинні вмовити Марту сказати вам, де знаходиться зброя. Ви повинні сказати їй, що зумисно погодилися співпрацювати з нами, аби ваша організація остаточно не потерпіла крах. Ви скажете, що бачилися з батьком Марти, який важко хворий і може не витримати звістки про смерть доньки. Ви маєте на неї вплив, Богдане, і я це знаю. Ви використаєте всі свої можливості, щоб взнати, де знаходиться зброя. Інакше до Канади замість вас поїде хтось інший. А тут, у Галичині, ви вже нам більше не будете потрібні...

Від останніх слів Івана Петровича повіяло могильною сирістю.

БОРИСЛАВ. 2055 РІК. 23 КВІТНЯ

Тієї ночі Марті приснився дивний сон. Ніби вона босоніж іде по розпеченому залізу, але болю не відчуває. В дві шеренги стоять її хлопці-бойовики з похиленими головами. А попереду... Попереду хтось, якого вона дуже добре знає, але постать ця невиразна, розмита, ніби дивисься на дорогу крізь скло автомобіля, коли падає дощ... У неволі це був її перший сон.

Коли ввели Богдана, а той відвів очі, Марта зрозуміла, що поліціант зі служби безпеки казав правду. Дивно, але вона поставилась до цього занадто спокійно, навіть сама здивувалась.

Поліціант коротко сказав: "Ну, ви тут собі побалакайте!" — і вийшов.

Ще донедавна вони були закохані. Але оті декілька днів наклали свій відбиток на все. Великим потрясінням для Богдана було те, як легко він зрадив революційній ідеї. Те, що він зрадив своїх товаришів, Богдан навіть сам собі не признавався. Для Марти ж головним було не видати, де знаходиться зброя. Дівчина боялася, що її почнуть мучити, і вона не витримає фізичного болю, а тому все її єство було спрямоване на те, аби не зламатись.

Вони занадто добре знали одне одного, аби зрозуміти все без слів. Але надія вмирає останньою, і десь у найпотаємнішому куточку Мартового серця жевріло сподівання, що цього не може бути, що Богдан залишився її коханим, що він не міг зрадити своїх товаришів і її. О, як вона мріяла обійняти його і бути з ним разом до смерті й разом умерти! Заради цього вартувало жити.

За дверима почувся гуркіт, і першим отямився Богдан. Дорогою зі Львова до Борислава Іван Петрович обробив його словесно, так що залишалось видати лише ту інформацію, яку в нього заклав поліціант зі Служби безпеки.

— Марто, ми програли, — стиха промовив Богдан, але щораз голос його міцнів, бо юнак бачив перед собою далеку Канаду, пристойне життя, а не вічну боротьбу за кусень хліба заради примарної революційної ідеї. — Ми програли, і це треба визнати. Але програвати теж треба вміти. Ну, підемо ми з тобою на суд, засудять нас до страти. Що далі? Залишимося в пам'яті людей національними героями, а ці покидьки як керували, так і будуть керувати?

— Богдане, — Марта намагалася його зупинити, бо ще кохала, але відчувала, як народжується процес від кохання до ненависті, і не хотіла, щоб це продовжувалося, дійшло до останньої своєї точки, та Богдан лише прискорював його отими своїми словами.

— У Галичині нам нічого робити, — все більше запалювався Богдан. — Люди нас не розуміють. Що з того, що ми готові віддати за них своє життя, якщо вони вічно голодні, у пошуках буханця хліба та палки ковбаси? Вони й пальцем не поворохнуть, аби вийти на вулицю, аби покласти край отій сваволі влади, беззаконню. То невже наші молоді життя вартують того, аби впасти жертвою заради цієї сірої та безликої маси?

— Богдане, що ти верзеш? — Процес від кохання до ненависті став незворотнім, і Марта слухняно опустила руки, чекаючи на присуд долі.

— Марто, ти знаєш, що я кохаю тебе, — Богдан обійняв її, а вона навіть не здригнулася, хоча так давно не була в обіймах коханого. — Ми поїдемо з тобою до Канади. Ми почнемо все спочатку. І Степан Бандера був за кордоном. Бо такий час настав, ми не зможемо тут нічого зробити. Ти повинна віддати їм зброю. Через нас загинуть невинні люди.

Марта випрямилася, встала зі стільця. Те, чим вона жила всі ці довгі роки, Богдан зруйнував одним словом.

— Так ти за цим прийшов? — холодно запитала вона, і Богдан зрозумів, що назавжди втратив кохану дівчину. Але найбільше його тепер пекло те, що партія програна, а Канада стає маревом. Він не міг цього допустити. — Я не зраджу хлопців. І зброї вам не бачити, як власної потилиці.

Настала гнітюча тиша.

Нарешті Богдан підвівся і сказав:

— Ну, що ж, давай прощатися.

Він підійшов до неї, рвучко обійняв, гаряче поцілував, хоча вона стояла холодна і незворушна. І раптом Марта відчула, як Богдан язиком проштовхнув їй у рот якусь кульку, яка миттю обпекла їй горлянку. Відтак стало млосно, дуже приємно, і Богдан, взявши дівчину на руки, відніс її до ліжка і схилився над нею.

— Богданчику, коханий, — вона обійняла його і стала гаряче цілувати. — Мені так добре з тобою. Де ти був? Чому ти не приходив раніше?

Богдан розумів, що яд діє лише хвилину, що він моментально запаморочує людину, але лише на шістдесят секунд, за які треба вивідати, де зброя. Він запитав її про це, і Марта, цілуючи його й усміхаючись, назвала дві адреси невідомих Богданові бойовиків, у підвалах будинків яких зберігалася зброя.

А через декілька секунд Марти не стало. Її очі були вже скляними, а уста продовжували усміхатись.

Біля Богдана стояв Іван Петрович, дружньо плескаючи його по плечу:

— Не сподівався, юначе, на вашу мужність. Чисто спрацьовано. Нічого, у Канаді відійдете. Випийте це.

Богдан ладен був випити і смоли гарячої, але це була склянка горілки "Барабський

міст". Ця оковита діяла підло на організм людини: спочатку п'єш її як нектар, а потім вона відбиває пам'ять.

ДРОГОБИЧ. 2055 РІК. 5 ЧЕРВНЯ.

Такого здвигу народу Дрогобич не пам'ятав, здається, ще з 1989 року, коли відбувалися перші мітинги національно-демократичних сил. Ховали батька Марти, який не витримав звістки про те, що його донька зрадила "Галицьку Республіку", видала зброю, а сама емігрувала до Канади. Хворим батьківським серцем він відчував, що це неправда. Але ж зброя, про яку знала лише Марта та її довірені особи, була видана владі, а донька й хлопці зникли. Як дивитися людям у вічі? Як далі жити на цій осоружній землі?

Дрогобичани не сумнівалися в щирості й порядності батька Марти, який завжди дивився правді в очі й жодного разу не спалював свого чесного імені. Що стосується доньки, то тут були різні думки. Але в цей сонячний день віддати останню шану батькові Марти вийшов мало не весь Дрогобич. Приїхали люди із Борислава, Трускавця, Стебника, Стрия, Самбора, Львова. Поліція безпеки була перелякана не на жарт, бо боялася вибуху народного невдоволення. Мер міста закрився у ратуші, а на площі Ринок було багато не тільки поліціантів зі Служби безпеки, відбірних костоломів із "Беркута", а й хлопці з Національної гвардії, які зазвичай приїжджали лише в день голосування на президентські вибори. У Дрогобич таємно приїхали керівники спецслужб зі Львова і навіть із Києва, аби на місці приймати оперативні рішення. Телефонував сам Президент України, уродженець Дрогобича, аби з перших вуст взнати про ситуацію. Генеральний прокурор і Генеральний суддя дали наказ відкласти на невизначений термін суд над членами "Галицької Республіки", аби не вносити струмів додаткового напруження.

Але боязнь влади була даремною. Це вже не був народ 80-90-х років минулого століття, який прагнув до волі. Це не були люди, які 2004-го вийшли на Майдан. Це було покоління зламаних і обдурених українською владою галичан, які глухо й мовчки виконували чужу волю. Не було москаля, ляха й жида, але був свій український більшовик, який пив кров із власного народу.

Процесія мовчки й сумно йшла вулицями Дрогобича до Поля Скорботи. Нишпоркам зі Служби безпеки, поліціантам і "Беркуту" нічого було робити, бо порядок забезпечували самі ж люди.

Гучних промов на траурному мітингу ніхто не проголошував. Лише старий товариш батька Марти, погрожуючи кулаком у бік ратуші, вигукнув: "Спи, Андрію, спокійно! Ми ще їм покажемо! Це ще не наше останнє слово!". Завбачливі люди взяли його під руки та відвели убік, аби не було більшої біди.

Іван Петрович, який віднедавна керував дрогобицькою Службою безпеки, хотів зателефонувати начальству, що ситуація у місті спокійна, планованих акцій непокори немає, коли до нього підбіг переляканий і захеканий заступник:

— Біда, Петровичу!

— Ну, кажи, не тягни kota за хвіст, як ти любиш!

— У натовпі вбили Андрія, головного фінансиста "Галицької Республіки". Він мав завтра вирушати до Канади до Садового.

— І?

— У кишені в нього знайшли записку: "Смерть зрадникам!".

Уперше за багато років Іван Петрович відчув страх.

КАНАДА. ТОРОНТО. 2055 РІК. 21 ЧЕРВНЯ

Богдан розумів: щось трапилось, коли Андрій не з'явився у Канаді. Кур'єр української поліції безпеки туманно пояснював Садовому, що у керівництва змінилися плани і що для підсилення організації в Канаду буде надіслана інша людина в поміч Богданові. Коли це станеться, його повідомлять додатково. А зараз потрібно напружено працювати, виходити на контакти з канадськими політиками та бізнесменами, завойовувати сферу впливу "Галицької Республіки" на Американському континенті. Кур'єр був лише посередником між керівництвом і Богданом і нічого більше не знав, а тому і не міг сказати.

Перебуваючи у Канаді, поступово Богдан став звикати до норм життя західного світу. Йому подобалися комфорт, побутові дрібниці, ставлення представників української діаспори до нього. Інколи йому навіть видавалося, що ніякої "Галицької Республіки" не існує, що він ніколи не був знайомий із Мартою, що поліція безпеки, агентом якої він став, — це лише страшний сон. Але то були лише миттєвості запаморочення розуму, а жорстока дійсність нагадувала про себе, руйнуючи залишки совісті та моралі у Богдановій душі.

У центрі Торонто українська діаспора винайняла йому як національному герою трикімнатне помешкання, одна кімната якого слугувала офісом для "Галицької Республіки".

Уляна, секретар-референт, нагадала Богданові, що о дванадцятій він має зустрітися з Джоном Гриневичем, американським бізнесменом українського походження. Богданові не подобалися ці ділові зустрічі, бо однаково і "Галицька Республіка" для своєї діяльності, і він особисто мали чималі гроші, які стікалися від української діаспори та поліції безпеки. Однак необхідно було створювати видимість, що він заклопотаний справами, в тім числі й фінансовими, "Галицької Республіки" і зустрічатися з усілякими Джонами, Пітерами і Біллами.

Коли Уляна принесла каву та тістечка, чарівно посміхаючись Джонові та Богдану, американець, проводжаючи поглядом її струнку фігуру, ніби згадуючи щось приємне, примружившись, як кіт на сонці, мовив:

— О, у вас чудовий смак, пане Богдане! Я би і сам не відмовився мати у своєму штаті таку чудову спокусницю.

Уляна ще встигла почути його слова, оглянувшись і, чарівно всміхаючись, вийшла.

— Я перепрошую, пане Гриневич, під час робочого часу не вживаю алкоголю, тому можу запропонувати лише каву та тістечка. — Богдан, ніби ревнуючи, відводив предмет розмови від Уляни. — До того ж, у мене сьогодні ще дві зустрічі, тому я би хотів бути, що називається, у формі.

— О, я прекрасно вас розумію, пане Богдане! Я у захопленні від вашої мужності. Керувати такою організацією як "Галицька Республіка" далеко від батьківщини і вірити у свою ідею — на це не кожний здатний. Мій дідусь народився у Бориславі, а бабуся — у Дрогобичі, то вже мій батько, їхній син, коли йому було двадцять літ, вилетів до З'єднаних Штатів і так тут і залишився, і я ще малюком багато чув про нашу Україну. Як бачите, і мову українську знаю.

— Яким видом бізнесу ви займаєтеся, пане Джон? — ввічливо, але наполегливо перебив його Богдан, хоча, звичайно, мав уже аналітичну довідку, хто такий цей Гриневич і що знаходиться у сфері його інтересів.

— О, так, так, вибачайте, я забув, що ви дуже зайнята людина. — Гриневич фальшиво усміхнувся, показуючи всі свої білосніжні зуби і розуміючи, що про нього знають все. Єдине, що він не враховував: про нього знають більше, ніж він про це думав. — Сфера мого бізнесу — це мас-медіа. Тому мої пропозиції доволі прості і, думаю, повинні вас зацікавити. Ваша організація не буде мати жодної сили, якщо її ідеї не будуть прорекламовані.

— Боюся, що в цьому немає потреби, — Богдан допив каву, даючи зрозуміти набридливому Джону, що розмова завершена. — Українська діаспора нас непогано фінансує, і всі необхідні матеріали виходять у канадських часописах.

— Так, але я маю на увазі інше. — Гриневич і не збирався відступати. — Вам необхідно виходити на американський ринок. Ми б також могли видавати друковану продукцію, призначену для України.

— Боюсь, що фінансово ми цього не можемо собі дозволити. Поки що. — У Богдана не було повноважень від Служби безпеки щодо друкованої продукції для України.

— О, тоді ви не знаєте, що таке український патріотизм американця Джона Гриневича! Я не кажу, що ми будемо працювати безкоштовно, але заради ідеї готові багатьом пожертвувати.

— У будь-якому випадку, пане Джон, я цих питань одноосібно не вирішую. Я мушу порадитися зі своїми друзями і тут, і в Україні. Ваші пропозиції перспективні, але на все потрібен час.

— Розумію, розумію, пане Богдане, — Джон допив каву і загадково усміхнувся Садовому.

Вони вже стали прощатися, коли Джон ударив себе п'ятірнею по лобі:

— Пане Богдане, перепрошую великодушно, але мушу вас затримати ще на хвилику. В редакцію однієї з моїх газет прийшов анонімний матеріал про вас і вашу організацію. Я вам його залишу, бо він доволі об'ємний. Я розумію, що брехні там більше, ніж правди. Я насамперед бізнесмен, і публікація цих сенсаційних матеріалів принесла би мені чималі гроші. Але, будучи симпатиком "Галицької Республіки" і патріотом України, я хотів би спочатку порадитися з вами. Це не в правилах американського та й будь-якого бізнесу, але гроші грішми, а національна ідея — понад усе.

— Добре, я ознайомлюся з вашими матеріалами і через певний час дам вам знати.

— Богдан намагався бути спокійним, але це йому мало вдавалося.

— Приємно було з вами познайомитися. До побачення, пане Богдане. До побачення, чарівна Уляно.

Коли Богдан залишився наодинці і почав читати матеріал, залишений Джоном, він, здається, зрозумів суть істини, що все таємне колись стає явним.

КИЇВ. 2055 РІК. 23 ЧЕРВНЯ

Уже декілька місяців Тарас Возняк, керівник "Галицької Республіки", переховувався від нишпорок із поліції Служби безпеки. Організація була розгромлена, лише декілька чоловік залишилося на волі.

Про зраду Богдана Садового і про смерть Марти Тарас довідався від одного відповідального працівника цієї Служби безпеки. Це був непомітний, тихий і скромний чоловічок — один із небагатьох, який залишився відданим українській справі. Лікуючись у Трускавці й попиваючи "нафтусю", він прийняв керівника дрогобицької Служби безпеки, який вважав своїм обов'язком відвідати київського гостя, працівника центрального апарату. Після другої розпитої пляшки коньяку дрогобицький поліціант розслабився і виявився занадто балакучим, а тому й розповів усю історію створення, розквіту й занепаду "Галицької Республіки", хоча формально не мав права цього робити. Киянин чув цю історію, але вперше довідався про подробиці. Дрогобицький служака уже не міг стриматися, щоб не показати перед київським апаратником своєї видатної ролі у цій справі.

Працівник центрального апарату Служби безпеки мав свою думку стосовно тих процесів, які відбувалися в Україні. Свою думку він ніде не афішував, бо це могло скінчитися не тільки вигнанням з роботи, а й ще чимось більш трагічним. Але через надійних людей йому вдалося донести до Тараса Возняка інформацію, почуту в Трускавці.

Інтуїтивно Тарас уже давно відчував, що зі справою виїзду Богдана в Канаду не все гаразд. Хоча на весь світ "Галицька Республіка" гриміла як емігрантська організація, про істинне її призначення знало небагато людей.

Тарас картав себе за фатальну помилку, допущену декілька місяців тому, коли він узнав про зраду Садового. Знаходячись у полоні емоцій, Возняк через своїх людей надіслав у З'єднані Штати Америки та Канаду інформацію про істинну роль Богдана і емігрантської "Галицької Республіки", а також філії української поліції Служби безпеки у Канаді. Цей матеріал мав би вже бути опублікованим у декількох солідних газетах, щоби світова громадськість знала, хто є хто. Але всі мислимі й немислимі терміни давно минули, а матеріал не з'являвся. Возняк не розумів, що трапилося.

Фатальною ж ця помилка була тому, що незабаром мали відбутися президентські вибори. Непогані шанси якщо не перемогти, то хоча би задекларувати у відкритій боротьбі принципи національної незалежності України мав один львівський підприємець, якого занадто пізно познайомили з Тарасом, коли той уже надіслав матеріали про Садового в Америку та Канаду. Цей львівський підприємець дотримувався тих же поглядів, що й Тарас і члени "Галицької Республіки". Якби люди

взнали, що цього підприємця підтримує ще й "Галицька Республіка", то віддали би йому свої голоси, принаймні на Заході України. А на Сході та Півдні він набирав голоси виборців завдяки своїй підприємницькій діяльності.

Тепер скандал з "Галицькою Республікою" міг нашкодити справі, і тому Возняк робив усе можливе й неможливе, щоби відкликати матеріали, а якщо це не вдасться, то хоча би призупинити їхнє тиражування до того часу, поки не скінчаться президентські вибори.

З'ЄДНАНІ ШТАТИ АМЕРИКИ. ВАШИНГТОН. 2055 РІК. 30 ЧЕРВНЯ

Центральне Розвідувальне Управління З'єднаних Штатів Америки завербувало Богдана Садового без особливих зусиль. ЦРУ вдалося перехопити всі матеріали, надіслані Тарасом Возняком в американські та канадські газети. Пахло сенсацією світового масштабу. Але ЦРУ не потрібен був скандал. У всякому випадку, цю сенсацію треба було притримати до президентських виборів в Україні. А вже у залежності від того, хто з кандидатів буде перемагати, приймати рішення: публікувати ці матеріали чи ні.

ЦРУ не залякувало Богдана Садового фізичною розправою, як свого часу це стосовно нього робила поліція Служби безпеки. Просто Джон Гриневич, офіцер ЦРУ, залишив Богданові матеріали, які повністю викривали Садового, а наступного дня надіслав поштою декілька пікантних фотографій, де керівник емігрантської організації "Галицької Республіки" був в оточенні декількох повій. Садовий зробив висновок, що за ним стежили давно, якщо навіть фотоапарат у борделі поставили.

Але не це гнітило Садового. Він зрозумів, що може втратити все, а головне — реноме політика-емігранта, який дбає про незалежність України. Погоджуючись на роль подвійного агента, Богдан навіть, здається, не розумів, що це загрожує його життю, оскільки у будь-який момент українська чи американська спецслужби могли, використавши, викреслити його з життя. Очевидно, він уже не усвідомлював, яка небезпека чатувала на нього. Він був засліплений тим, що може втратити своє високе становище в суспільстві, а тому думка про саму смерть видавалася йому дріб'язковою.

У З'єднані Штати Америки Садовий поїхав буцімто для розширення контактів і завоювання життєвого простору для "Галицької Республіки". Насправді ж ЦРУ цікавило усе, що Садовий знає про українську поліцію Служби безпеки, про саму організацію "Галицька Республіка". Тепер Богданові доводилося більше бувати у З'єднаних Штатах Америки, ніж у Канаді, бо ЦРУ боялося, що якимось чином інформація про справжнього Садового просочиться до канадської діаспори. А ці люди панькатися й церемонитися з Богданом не будуть.

Як це не парадоксально, але довкола особи Садового співпали інтереси багатьох зацікавлених сторін — істинної "Галицької Республіки" та її керівника Тараса Возняка, кандидата в українські президенти, української поліції Служби безпеки, американського ЦРУ. До президентських виборів в Україні Садовий мав час насолоджуватися життям. Він це і робив, хоча й не розумів до кінця, в яку халепу потрапив.

КАНАДА. ТОРОНТО. 2055 РІК. 5 ЛИПНЯ

Уляна образилася на Богдана за те, що той не взяв її з собою у З'єднані Штати Америки. Ні, вона не мала гарячого бажання побувати у сусідній країні, однак перша думка, яка у неї виникла, коли Садовий демонстративно без неї поїхав, була та, що він має коханку.

Уляна не претендувала на роль дружини Богдана, хоча фактично нею була, бо виконувала всі функції, притаманні дружинам. Вона розуміла, що люди такого масштабу, як Садовий, з яким рахуються поважні й впливові сильні світу цього, можуть і не звернути увагу на неї, а тому дівчина робила все можливе, аби не нав'язуватися Богдану. І разом з тим вона мало не щодня очікувала, що Богдан обійме її, поцілує і скаже: "Кохана, будь моєю дружиною". Вона бачила це у сні, марила цим на роботі, жила цим. Але дні минали, а Богдан не заводив розмову на цю тему.

Уляна емігрувала з батьками до Канади наприкінці дев'яностих років минулого століття, коли всім свідомим українцям стало ясно, що їхня держава укотре за час свого існування стає сировинним і геополітичним додатком Росії, джерелом дешевої робочої сили для неї. Вихована у кращих традиціях української державності, Уляна покохала Богдана швидше як національного героя, а не як привабливого молодого чоловіка. Пізніше їй було добре з ним, вона отримувала задоволення, насолоджувалася його тілом, і це лише підсилило її кохання, але перший поштовх у її любові був замішаний, власне, на національній ідеї. Богдан був для Уляни лицарем на білому коні, її ідеалом, про якого вона мріяла все життя. Уляна вважала себе щасливою, що така людина їй зустрілася, і, як їй здавалося, відповіла взаємністю на її почуття.

Ні, вона несправедлива до Богдана. Він не з тих людей, які дивляться тобі прямо в очі, думаючи в цей час про свою коханку. Він поїхав у справах, можливо, навіть ризикуючи власним життям, а тому не хотів брати з собою Улян, чимось тривожити її.

Але всі ці думки про Богдана виявилися марними, коли Уляна за терміновою телеграмою прилетіла до Оттави. Її батько був редактором української газети "Кленове листя", і те, що він сказав їй, перевернуло все життя Уляни. Батько найсуворішим голосом, яким тільки володів, наказав доньці не повертатися до Садового, бо той зрадник і паскудник, якого ще світ не бачив. Він дав почитати їй матеріал, отриманий від Тараса Возняка. Американське ЦРУ, перехопивши подібні матеріали в політичних та економічних газетах, не могло припустити, що ця ж інформація буде надіслана в малопопулярний тижневик "Кленове листя", який виходив накладом усього в 150 примірників.

Коли Уляна прочитала весь матеріал, здригнувшись від гори звинувачень на адресу Богдана, вона зі сльозами в очах, але спокійно сказала батькові:

— Але ж це все може бути фальшивкою! Як ти можеш це публікувати, навіть не поговоривши з Богданом?

— Ти засліплена коханням до цього покидька! — несамовито кричав батько. Такого він собі ніколи не дозволяв у стосунках з донькою. — Я не дозволяю тобі зустрічатися з ним! Матеріали я отримав від людей, яким довіряю стовідсотково! І я їх опублікую,

навіть якщо це буде коштувати мені життя!

Батько Уляни як у воду дивився.

ЛЬВІВ. 2055 РІК. 10 ЛИПНЯ

Андрій Лев був обраний депутатом Національних Зборів України від Партії прихильників пива (три "П", як її називали у народі). Спочатку його ніхто всерйоз не сприймав, хоча він і був керуючим банку "Львів-Карпати-Україна" і мав філії в усіх областях держави, а також володів низкою підприємств, у тім числі й спільних з іноземним капіталом, на Сході та Півдні України.

Вперше про нього серйозно заговорили, коли він запропонував Національним Зборам України проект закону "Про державних службовців і агентів Служби безпеки". В ньому мовилося про те, щоб створити на кожному рівні (місто-район-область) відповідні комісії, які були би наділені надзвичайними правами у фільтруванні тих службовців, які є штатними чи позаштатними співробітниками Служби безпеки. Андрій Лев пропонував для таких державних службовців вибір: або розголошення їхньої таємниці, і вони продовжують працювати на попередньому місці роботи, або вони добровільно відмовляються від державної служби, і тоді їхнє співробітництво зі Службою безпеки залишається таємницею.

Несподівано проект закону Андрія Лева дістав підтримку багатьох депутатів. Усі розуміли, що Україна, ставши поліцейською державою, зайшла занадто далеко у тотальному стеженні за власними громадянами. Якщо начальник поліції Служби безпеки України дозволяв собі перебивати на прес-конференції самого Президента, а той мовчки ковтав цю пігулку, то всі розуміли, хто справді керує державою. Президент, хоч і слабовольний, був ще певною гарантією дотримання конституційних прав в Україні. Наступним кроком могло би бути таке, що сам начальник поліції Служби безпеки висунув би себе у Президенти і, без сумніву, став би ним, бо йому нічого не вартувало взяти під свій особистий контроль електронне голосування.

Андрій Лев і його друзі з депутатської групи "Демократія" внесли проект закону до порядку денного в останній момент, коли нишпорки зі Служби безпеки та їхні платні агенти з числа народних депутатів вже нічого не могли вдіяти. У першому читанні законопроект набрав мало не три чверті голосів депутатів, що стало справжньою світовою сенсацією. Світові інформаційні агентства кожне по-своєму трактували цю новину. Всі сходилися на думці, що серед депутатів Національних Зборів, мабуть, немає і одного відсотка людей, які би в тій чи іншій мірі не були пов'язані зі Службою безпеки. Але і вони збунтувались, живучи під постійним спостереженням поліцаїв.

Звичайно, у країні з твердими демократичними принципами так і повинно бути: кожний лояльний громадянин має бути зацікавлений у доведенні до органів безпеки необхідної інформації, якщо відчуває, що його країні загрожує якась небезпека. Але коли Служба безпеки порпається, що називається, у брудній білизні і заглядає тобі під ліжко чи в холодильник, то при чім тут демократія? Більше того, саме завдяки авторитарному і тоталітарному характеру Служби безпеки демократія в Україні вже давно знаходилася під знаком питання.

Спікерові парламенту в результаті хитромудрих ходів удалося перенести законопроект на друге читання, хоча абсолютна більшість депутатів, усвідомлюючи, що раз і назавжди можна покінчити з недремним оком Служби безпеки, якій вони служили і яка їм остогидла, розуміла, що законопроект не потребував другого читання.

За час, що минув між першим і другим читанням, Служба безпеки попрацювала усердно, прямо й опосередковано погрожуючи якщо не всім депутатам, то принаймні ключовим фігурам у парламенті, від яких залежали результати голосування. При цьому поліціянти бісилися, що не можна встановити, як голосував той чи інший депутат, бо система була надійно захищена від зовнішнього втручання. Про це свого часу подбали американці, розробники системи.

Як круки, в день голосування злетілися до Національних Зборів України представники Міжпарламентської Асамблеї, які разом з нишпорками зі Служби безпеки окупували зал, щоби було видно, як голосує той чи інший депутат. Звичайно, за таких умов законопроект у другому читанні не пройшов.

Саме відтоді Служба безпеки стала пильно стежити за Андрієм Левом, цим непримітним підприємцем і банкіром із Партії прихильників пива. І саме тоді у багатьох націоналістичних організацій виникла думка запропонувати Андрієві Леву виставити свою кандидатуру в Президенти України.

Цього дня, 10 липня, Андрій Лев їхав до Києва на консультації з Тарасом Возняком, лідером "Галицької Республіки".

КИЇВ. 2055 РІК. 11 ЛИПНЯ

Уже минула година, як Андрій Лев мав з'явитися на конспіративній квартирі Тараса Возняка. Лідерів "Галицької Республіки" доповіли, що поїзд прибув, але Андрія Лева у ньому не виявлено.

Передбачаючи усе найгірше, Тарас мовчки палив цигарки, але паніці не піддавався, знаючи здатність Андрія знаходити вихід із найсутужніших ситуацій.

День був важкий. Ще зранку Возняк отримав інформацію про смерть Уляни Верболоз та її батька, редактора часопису "Кленове листя". Тарас був переконаний, що це справа рук Садового, і від безсилля лише стискував до оніміння кулаки.

Андрій Лев з'явився на конспіративній квартирі лише під вечір. Коротко пояснив, що помітив філерів зі Служби безпеки, але відірватися від них було не так просто.

Часу для розмов було обмаль, бо Андрій мав заплановані зустрічі в інших регіонах, але основні проблеми вони з Тарасом усе-таки обговорили.

— Я хочу бути з тобою максимально відвертим, наскільки це можливо в даній ситуації, — розпочав розмову Андрій, — і хочу такої ж відвертості з твого боку. Наразі є декілька проблем. За моєю інформацією, навколо "Галицької Республіки" в Канаді й особливо в З'єднаних Штатах Америки затівається якась провокація. Думаю, що настав час обмінятися інформацією з цього приводу.

— Розумієш, я зробив велику помилку, — щиро зізнався Тарас. — Ти знаєш, хто такий Богдан Садовий, як він співпрацює зі Службою безпеки і якою була його фатальна роль у руйнації нашої організації. Діаспора ж у Канаді зовсім не знала

справжнього обличчя цієї людини. Так ось, ще до знайомства з тобою я надіслав у всі престижні видання З'єднаних Штатів Америки і Канади повідомлення про зрадницьку роль Богдана Садового. Хоч я благав Бога, щоб вони не були надруковані, бо це зашкодило б тобі як кандидатові у Президенти України, але вони справді досі не надруковані в жодній із газет, що мені видається дуже дивним.

— Ти повинен знати, що Садовий став ще й агентом ЦРУ. Саме цереушники перехопили всі твої інформації. Ось тільки я не знаю, від кого загинули батько й донька Верболози — від ЦРУ чи української Служби безпеки.

— Але чому ЦРУ мовчить досі?

— Воно опублікує всі матеріали лише тоді, коли йому це буде вигідно. Якщо ми хочемо мати підтримку людей на Заході України, то нам у жодному разі не можна висвітлювати Садового зараз. Але ЦРУ ставить на іншого кандидата. Ти знаєш його, колишній Голова Верховної Ради України, коли у нас ще не було Національних Зборів, він повністю орієнтований на Америку, їм підходить.

— І коли "Галицька Республіка" відверто підтримає тебе на Заході України...

— ... вони опублікують всі матеріали про Садового, — закінчив Андрій думку Тараса.

— Що ж робити?

— Повір, я не відмовляюся від підтримки і послуг "Галицької Республіки", але в цій ситуації, сам розумієш, треба діяти обачно.

— Які ще проблеми тебе хвилюють? — Тарас розумів, що через невизначеність ситуації вони ні до чого путнього сьогодні прийти не зможуть.

— Проблема автономізації України. Ми з тобою єдині, і, якщо, дасть Бог, я стану Президентом, то ми дійсно утворимо Галицьку Республіку, самостійну державу, аби вижило українство. Але, сам розумієш, якщо я скажу про це відверто на Сході чи Півдні України, то можу ставити хрест на своїй політичній кар'єрі.

— Послухай, я для себе вже давно вирішив проблему співвідношення між мораллю і політикою. Якихось особливих комплексів з цього приводу в мене немає. Чим більше ми моральніші, тим більше політичних перемог дістається нашим супротивникам.

— Я би міг з тобою посперечатися на цю тему, але не зараз. Отже, як я зрозумів, ти не будеш ображатися на мене, якщо з тактичних міркувань, заради загальної справи, я не буду зараз серед східняків і південців занадто афішувати свої симпатії до "Галицької Республіки"?

— Немає проблем! Я все розумію.

— Добре. Тепер ще одне питання. Нам потрібна зброя.

Тарас напружився.

— Я дуже добре знаю тих покидьків, які нам протистоять, — Лев, здається, не помічав стану Возняка. — Вони здатні на все, і без твоїх бойовиків і твоєї зброї нам не обійтися.

Дивно, але ще вчора, готуючись до зустрічі з Андрієм, Тарас інтуїтивно відчув, що це питання рано чи пізно виникне. Виникло воно занадто рано, ніж він сподівався. І

саме вчора, обдумавши всі "за" і "проти", Возняк виробив для себе і для інших відповідь, яку не збирався змінювати.

— Бойовики і зброя належать лише "Галицькій Республіці". Я проти того, щоби Україна ставала екстремістською державою. Якщо навіть ти програєш, це не привід для того, щоб розв'язувати в Україні війну проти власного народу.

Відповідь була твердою, наперед продуманою, і Андрій зрозумів, що обговорювати ще щось у цій ситуації означає узагалі завалити всю справу і не сподіватися, врешті-решт, на підтримку "Галицької Республіки". Лев перевів розмову в русло дріб'язкових тем, а, прощаючись, усе-таки сказав:

— У нас немає вибору. Ми повинні довіряти один одному і триматися купи.

Возняк з ним погодився.

КАНАДА. ТОРОНТО 2055 РІК. 15 ЛИПНЯ

Інтуїтивно Богдан Садовий відчував, що все має закінчитися, власне, так, а не інакше. Мало не всі газети З'єднаних Штатів Америки і Канади в один день надрукували матеріали про нього і про його роль у "Галицькій Республіці". Богдан розумів, що рано чи пізно стане жертвою закулісної гри американської ЦРУ і української Служби безпеки. Він також усвідомлював, що покарання за його гріхи теж повинно бути. Але навіщо йому приписали ще й смерть Уляни та її батька?

Цілий день у його офісі не вмовкав телефон, але Садовий не піднімав слухавку. Виглянувши у вікно, він побачив з десяток демонстрантів, які протестували проти його перебування у Канаді. Журналісти тільки й очікували, коли Богдан з'явиться перед їхніми очима.

Богдан відкрив сейф, витягнув свій "Щоденник", сів до столу і зробив запис:

"Ніколи не думав, що у 21 рік можна бути національним героєм і зрадником одночасно. Хоча я прекрасно розумію, що національним героєм ніколи не був. Таким мене змусили стати, а мені ця роль подобалася.

Коли мама народжувала мене на світ Божий, вона ніколи не думала, що доживе до такої ганьби. Ще б пак! Її син справді мав стати національним героєм і міг ним стати, але не використав свого єдиного шансу. Пробач мені, мамо!

Моє життя втрачає сенс...".

КИЇВ. 2055 РІК. 16 ЛИПНЯ

Президентська кампанія наближалася до фінішу. Стало зрозумілим, що, опублікувавши матеріали про Богдана Садового, американці використали свій шанс, аби поставити президентом лояльну до них людину.

Коли надійшли звістки про самогубство Богдана Садового, Тарас Возняк інтуїтивно відчув, що будуть якісь дії у відповідь від Андрія Лева, рейтинг якого катастрофічно падав. Маючи ще вчора друге місце після колишнього Голови Верховної Ради і сподіваючись вийти до другого туру президентських виборів, Андрій Лев міг завтра взагалі зайняти останнє місце серед тих семи кандидатів, які виборювали найвищу посаду в державі. Але те, що зробив Андрій Лев, було звичайнісінькою підлістю і нічого спільного з політикою не мало. Він просто відмежувався від "Галицької Республіки",

публічно заявивши у президентських теледебатах, що керівник цієї організації Тарас Возняк мріє втопити Україну в крові, аби такою ціною дорватися до влади.

Тарас зрозумів, що й цього разу націоналісти втратили можливість мати свого президента. Але допоки існує "Галицька Республіка" — боротьба продовжується.

1995, 2009

ШАПКА

Миколі ОПРІ

1

31 грудня з відповідальним секретарем місцевої газети Петром Хрущем стався прикрий трафунок: у нього прямо з голови поцупили шапку. Шапка була звичайна, з кролика, не нова, але могла ще служити журналістові, принаймні до наступних виборів, а там після "жнив" можна було придбати нову.

Звичайно, Петрові шкода було шапки. Заробляв він мало, явно менше Президента України, а коли й траплявся "лівак", то надовго в кишені не осідав: інтуїтивно виникали друзі-пияки, яких він так уже вгощав, що ще з добрий місяць був винен купу грошей знайомій барменші, котра була небайдужою до нього. Або ревнива дружина робила ревізію, справедливо вважаючи, що краще нехай гроші будуть у неї, ніж у непутящого чоловіка.

Але найбільш образливо Хрущеві було те, що того дня він зовсім не збирався пити (майже місяць не пив!), мав намір закупити святкові харчі та шампанське, пристойно з дружиною та дітьми хоч раз у житті зустріти Новий рік.

Ет, не вийшло! А все так гарно починалося. Протягом останнього в тому році дня він відмовився аж від трьох пропозицій випити, причому перша пропозиція була найбільш спокусливою: до нього в робочий кабінет прийшли друзі зі своїм самогоном і закускою у вигляді домашньої ковбаси та чималого шматка сала. Хрущ мужньо витримав ексекую, дозволивши собі лише зробити маленьку канапку, бо все так смачно пахло. А коли друзі пішли геть, думаючи, що він хворий на голову, Петро з подвоєною енергією взявся до роботи, підлаштовуючи матеріали до двох перших у наступному році номерів газети, щоб не запарюватися під час Різдвяних свят.

Відповідальний секретар міг бути задоволений собою: майже дев'яносто відсотків статей було запхано на шпальти, залишився чималий резерв, а, значить, до 15 січня, коли газета буде виходити нерегулярно, можна відпочити.

В редакції, звичайно, вже нікого не було, і Хрущ останнім зачиняв двері. Як на зло, його притиснуло, і він змушений був повертатися, щоб завітати до туалету. Міг же потерпіти якихось пів-годинки, нічого б не сталося з його сечовим міхуром, і жодних пригод в останній день року не було б!

Коли Петро вдруге виходив із редакції, перед самим його носом загальмував "бобік" Івана Дмитровича, огрядного голови колгоспу, чи як там їх по-сучасному звуть.

2

Іван Дмитрович приїхав вітати всю редакцію з Новим роком, а застав лише Петра, якому відводилася роль камікадзе, бо мав випити все, що призначалося цілому

колективові.

Голова був напідпитку, а тому Хрущеві не вдалося виправдатися тим, що він, мовляв, поспішає додому, що має закупити продукти й шампанське, що на нього очікують дружина та діти. Всі ці слова відскакували від Івана Дмитровича, і він, прихопивши пакети з провіантом, силоміць втиснув Петра назад у приміщення редакції.

Спочатку відповідальний секретар газети хотів, як кажуть у народі, прикинутися шлангом і нічого не пити, лише дещо з'їсти. Проте Іван Дмитрович здатний був умовити покійника перехилити чарчину, не те що Петра.

Такої дорогої горілки Хрущ ніколи ще не пив, і вона йому явно засмакувала. Завжди доводилося перебиватися дешевою самогонкою, що негативно позначалося на творчому процесові, бо коли болить голова, писати статті не випадає. Тепер Петро розслабився і не помітив, як розпив із Іваном Дмитровичем пляшку і приступив до другої. Певний період він ще контролював себе і закусував шинкою, салом, лимонами, щоб не сп'яніти. Але якщо йому було на носі написано зробити сьогодні фатальну помилку, то ніщо вже не могло врятувати його.

Згадуючи пізніше той останній у році день, Петро зрозумів, що не треба було йому знову йти до туалету. А він не просто йшов, а побіг, бо так приперла дорога горілка. Треба було терпіти, і він би довший час контролював себе. А так після випорожнення йому стало занадто добре, щоб помітити, що він із Іваном Дмитровичем п'є вже третю пляшку, майже зовсім нічим не закушуючи.

Як траплялося вже не раз у його житті, наступив провал у пам'яті, і подальший процес приймання горілки з Іваном Дмитровичем тривав у нього механічно. Просвітлення наступило на якихось декілька хвилин, коли Петро усвідомив, що колгоспного боса вже нема, і що він сам якогось дідька сидить у редакції. Але й тут вища сила відвернулася від Хруща, бо інакше б вона підказала йому йти додому. Замість цього Петро з внутрішньої кишені куртки переклав гроші до кишені в штанах, бо знав, що без пива у всіх барах, котрі будуть траплятися йому по дорозі, вже не обійдеться. Тут просвітлення знову зникло, і Хрущ вийшов із редакції, не забувши, втім, автоматично зачинити двері.

Все-таки вища сила ще не зовсім покидала його, бо яким би п'яненьким Петро не був, він ніколи не губив своїх речей, не забував зачиняти двері в редакції, хоча навіть самому собі не зміг би пояснити, як це діється. Все відбувалося механічно, на підсвідомому рівні, і відповідальний секретар газети розумів, що його ще не зараховують до останніх пияків, що йому ще дають шанс виправитися. Звичайно, такі філософські думки приходили до нього значно пізніше, коли він не пив тиждень чи два, а не тоді, коли б мали прийти, щоб уберегти його від біди. А, можливо, вони й приходили, проте могутній заслін алкоголю стримував їх.

Що було далі, знає лише один Бог, який, як відомо, коли хоче покарати людину, то відбирає у неї розум. Того дня Найвища у світі Сила явно хотіла покарати Петра Хруща.

Він тинявся від кнайпи до кнайпи, пив пиво, гостив випадкових у такий час відвідувачів, аж поки залишився без копійки. Якась сварлива прибиральниця в одній із забігайлівок уже хотіла було виставити його за двері, бо не мав чим розплачуватись, але над Петром зглянулись в останню мить, упізнавши в ньому відповідального секретаря газети. Його не били й не копали, просто лагідно виставили за двері й сказали, щоб він більше сюди не йшов. Дивно, але це подіяло, і Петро, відчуючи батьківський і подружній обов'язок, але нічого не усвідомлюючи, що з ним відбувається, почимчикував додому.

Біля церкви Святої Трійці Боже просвітління ще найшло на нього, і він неслухняною рукою перехрестився.

Людей було мало. Сніг рипів під ногами. Місяць на небі злякано дивився на Землю.

Звичайно, Петра знову приперло. Він почимчикував за газетний кіоск, що був навпроти церкви, хвацько оглянувся. Нікого поблизу не було. Втім, навіть якби хтось і був, Хрущ все одно не зважав би на це, бо вже думала не голова, а якийсь інший орган, і совість від сорому залізла десь у п'яти.

Випорожнившись, Петро відчув полегшення і смутно усвідомив, де він знаходиться. Купувати шампанське і продукти вже не доводилося, бо всі магазини були зачинені (Петро ще не знав, що в кишені нема грошей). А, що буде, те й буде, але додому треба йти. Вдихнувши на повні груди свіжого морозного повітря, Петро пішов у напрямку до "Спорттоварів", аби сісти на маршрутку.

Краєм лівого ока, яке, здається, було менше затуманене оковитою, ніж праве, він ще зафіксував у пам'яті якогось молодика, який рухався назустріч йому. Що трапилося потім, Петро, як не дивно, пам'ятав у деталях. Молодик вихопив у нього з голови шапку і кинувся втікати.

Поки Петро оговтався і на неслухняних ногах зробив декілька кроків услід за втікачем, той чкурнув до кіоску, відтак по сходах догори і розчинився між будинками. Хрущ не стільки від горілки, скільки з розпачу, впав і довго не вставав. Сніг почав йому припікати долоні, аж хтось могутньою рукою підняв його мало не на півметра догори.

— А, Хрущ, — розчаровано мовив міліціант, який у цю пізню пору, за якусь годину-другу перед Новим роком, обходив площу Ринок і надивався на людину, що сидить на снігу. — Іди, чоловіче, додому, бо замерзнеш. Де вже шапку пропив?

Петро махнув рукою в повітрі: мовляв, усе нормально, і зробив декілька кроків.

— Там, шапку вкрали. Той... Побіг... — Петро махнув у тому напрямку, де зникла його шапка. Коли звів догори очі, побачив міліціантову спину. За мить почув гучний сміх. Зрозумів, що той, хто підняв його зі снігу, розповів своєму напарникові про нього, Петра. Ну й дідько з ними! Напишу колись про вас, менти паршиві.

Пам'ять остаточно відімкнули з його голови, як непотріб. Навіть гучне рипіння снігу, вмить замерзла голова не приводили до тями.

Шапку в Петра Хруща зняв студент місцевого педуніверситету Степан Іваницький. Таким чином він здобував собі гроші на випивку. Батькам збрехав, що у нього екзамен

другого січня, а тому нема сенсу їхати до села святкувати Новий рік, бо буде готуватися до іспиту. Насправді екзамен був після Різдва, але в гуртожитку збиралася симпатична компанія, мала бути Алка з філфаку, яка йому подобалась.

Степан аж тепер глянув, яку паскудну шапку спер. Облізла, вилиняла, за таку багато не дадуть. Він йшов до баби Марії, яка продавала самогонку, і думав, чи одержить хоча би літру за цю, з дозволу сказати, шапку.

Проходячи мимо зачиненого продуктового магазину, юнак глянув на своє зображення у вітрині й мимо волі стягнув свою добротну ондатрову шапку й натягнув крадену. Йому здалося, ніби щось клацнуло йому в голові, а потім буцімто сталевим обручем обхопило усе його тіло. Складалося враження, що він вже не зможе вискочити з цього обруча, а так і йтиме-котитиметься в ньому все життя.

Степан і забув, що мав іти до баби Марії за самогонкою, що на носі Новий рік, а в гуртожитку його жде тепла компанія і вона — Алка, дівчина його мрії. Студент ще довго тинявся вулицями міста, і в голові у нього народжувалися уривки статей. Він мав у кишені блокнот, в який записував телефони знайомих, і ручку, присів на лавку біля пам'ятника древньому філософу й почав занотовувати все, що продукувалось у шапці. На ратуші пробило північ, почулися повсюдні вигуки захоплення, а Степан нічого не помічав і все писав і писав. Він зупинився лише тоді, коли в блокноті не залишилося живого місця від написаного, і зрозумів, що зголоднів і що добре було би щось випити. Зі здивуванням оглянувся навколо себе, не розуміючи, що він тут робить, і щодуху помчав до гуртожитку, поки компанія ще не розбіглася.

5

Компанія ще не розбіглась, але Алка сиділа на колінах у його одноклассника Андрія. Молодята цілувались, ні на кого не звертаючи увагу. Вони не зупинились навіть тоді, коли на порозі з'явився Степан, зустрінутий п'яними криками захвату. Уздрівши Алчину зраду, він з розпачу жбурнув вкрадену шапку під стіл, налив собі повний стакан горілки і залпом випив.

Друзі запитували, де він зник, вже друга година ночі, вони давно зустріли Новий рік, але Степан нічого не відповідав, лише пив горілку, мало що закусуючи, а потім звалився на ліжко, вмить заснувши.

На нього вже не звертали увагу, пили-їли, стали грати у "пляшечку", цілуючись один з одним. Алка і Андрій тихесенько вийшли, за ними згодом потягнулись інші, аж поки не залишився Микола з п'ятого курсу, який вже нічого не пам'ятав, але пив і пив до нестями. Він ліг на вільне ліжко, проспав до години сьомої ранку, а потім став шукати свої речі, бо жив не у цьому гуртожитку. Шапки ніде не було, і він уздрів під столом чиясь іншу, подумавши, що згодом обміняється з власником на свою.

Надворі він накинув шапку собі на голову. Йому здалося, ніби щось клацнуло йому в голові, а потім буцімто сталевим обручем обхопило усе його тіло. Складалося враження, що він вже не зможе вискочити з цього обруча, а так і йтиме-котитиметься в ньому все життя. Микола і забув, що мав іти до свого гуртожитку. Натомість почимчикував до автобусної зупинки і сів на маршрутку до Степанового села. В теплі

знову заснув, але чітко на зупинці, неподалік Степанової хати вийшов, хоча ніколи не був у нього в гостях і навіть у цьому селі. Аж коли маршрутка зникла за рогом і холод зморозив йому голову, Микола зрозумів, що забув шапку.

6

Облізлу й страшну шапку ніхто вже не хотів красти і в останньому селі передали її водієві: мовляв, може хто зголоситься. Так він провозився з нею всенький день, поклав на видному місці біля себе, але ніхто не зголосився. Те саме було й наступного дня, і згодом, аж поки несподівано десь перед Різдвом шапка зникла, і водій навіть не зауважив, хто її взяв. Та він і не дуже бідкався: взяли то й взяли, мабуть, комусь знадобився цей непотріб.

А володарем шапки Петра Хруща стала Оксана, яка працювала бухгалтером у місті. Вона непомітно поцупила її з маршрутки й надумала віддати батькові, аби мав у чому ходити до стайні.

Тато шапці зрадів й одразу пришпандорив її собі на голову. Йому здалося, ніби щось клацнуло йому в голові, а потім буцімто сталевим обручем обхопило усе його тіло. Складалося враження, що він вже не зможе вискочити з цього обруча, а так і йтиме-котитиметься в ньому все життя. Старий забув, що мав іти до стайні, а все ходив з кімнати до кімнати, ніби щось забув. Не встигли стара й донька здогадатися, що ж трапилось, як старий надзуськався і вдягнений хропів на ліжку. Всі здивувалися, бо він ніколи не доводив себе до такого поросячого стану.

Але найбільше здивувались би його рідні, якби дізналися, що старому снилося. А снилися йому студенточки, з якими він витворяв таке, що у жодному порнографічному фільмі не побачиш. Добре, що Оксана зняла зі старого злощасну шапку і десь її закинула, а то би старій було непереливки від сексуальних захцянок старого.

7

Уже по Різдві до хати завітали цигани, файно заколядували, що аж старому сподобалося, й він їх щедро нагородив. Роми йому теж віддячили, поцупивши шапку, яка сиротою висіла на вішаку.

За хатою веселун і ледащо Павло заледве втиснув шапку на свою квадратову голову. Йому здалося, ніби щось клацнуло йому в голові, а потім буцімто сталевим обручем обхопило усе його тіло. Складалося враження, що він вже не зможе вискочити з цього обруча, а так і йтиме-котитиметься в ньому все життя. Враз він став серйозним і закомандував вертатися додому: "А як щось вкратете, ноги з дупи повиймаю!". Думали, що Павлуша жартує, і циганський табір од душі зареготав. А той аж пінився од ненависті, що його підняли на глум, і спересердя кинув шапку на сніг. Це його і врятувало, бо могли одноплемінники подумати, що звар'ював їх Павлик.

8

Так би й лежала шапка, і роздерли б її собаки, а наша історія закінчилась на цій сумній ноті, якби не їхав сільський війт і файний господар Іван Тустанівський. Ще здалеку примітив якийсь клубок на дорозі, пригальмував. Думав, що хтось переїхав kota чи собаку, а це була шапка. Підняв її, подумавши, що наші люди добре живуть,

якщо нехай і погані шапки, але викидають. Жбурнув її на заднє сидіння та й забув про неї.

Наступного дня віз тестя до лікарні, той і натягнув здуру злощасну шапку. Йому здалося, ніби щось клацнуло йому в голові, а потім буцімто сталевим обручем обхопило усе його тіло. Складалося враження, що він вже не зможе вискочити з цього обруча, а так і йтиме-котитиметься в ньому все життя. Старий злодійкувато дивився на зятя, непомітно мацав руками навколо і все зайве засовував собі в кишені. Але його дрібне злодійство зять швидко викрив: "Тату, та що ви робите?". Старий ніби завстидався, почав виймати з кишень дріб'язок, але викрутку, яка йому найбільше сподобалася, таки залишив собі. Зять лише скрушно похитав головою, не розуміючи, що з тестем діється, але списавши все на хворобу, зняв з нього шапку, допоміг вийти з машини.

9

Шапка Петра Хруща ще мала декількох господарів, і завжди з ними траплялися ті ж метаморфози. Кожному, хто вдягав її, здавалося, ніби щось клацнуло йому в голові, а потім буцімто сталевим обручем обхопило усе його тіло. Складалося враження, що він вже не зможе вискочити з цього обруча, а так і йтиме-котитиметься в ньому все життя. Нещасний в одну мить перевтілювався на попереднього господаря, з усіма його вадами, аж поки не скидав шапки.

Можливо, і ви б почули цю історію з дивовижною шапкою, якби дружина Петра Хруща не змилостивилася над чоловіком і не дала йому грошей, аби купив нову. Звісно, вона не повірила, що в нього вкрали стару, бо кому такий непотріб потрібен, але ж не буде чоловікова голова мерзнути всю зиму. Та й перестав Петро пити, сказавши, що зав'язує.

У магазинах такої шапки, як хотів, не було, тому почимчикував на ринок. Він відразу впізнав свою шапку з десятків інших, якими торгував азербайджанець. Впізнав би її, здається, з заплющеними очима, лише пальцями відчув би, що це його добро. У Петра аж горло пересохло від праведного гніву. Ні слова не кажучи, він взяв свою рідненьку й мало не розцілував. Азербайджанець лише переглядався з іншими покупцями, але не сказав ні слова, думав, що то якийсь поважний працівник міліції бешкетує. Він вже хотів запропонувати Петрові набагато кращу шапку, але той говорив сам до себе: "Знайшлася, знайшлася! Де ж ти так довго блукала без мене?".

— Ей, дарагой, — врешті дошурував азербайджанець, — отдай шапку ілі покупай ейо!

— Це моя шапка! — захищав Петро своє добро. — Вкрали її в мене, а ти продаєш крадене!

Стали роззиратися люди, запитувати, що сталося. Азербайджанцеві такої реклами непотрібно було:

— Слушай, дарагой, напілся, іді себе. Твоя шапка — бері, мнє не жалко, і так нікто не купіт.

Петрові було зараз не до суперечок. Кохана шапка була на голові, в кишені — купа грошей. Він зайшов у найближчий магазин, взяв пляшку. Треба ж було відзначити таку

подію!

2006

ДІВЧИНА В РОЖЕВИХ ТРУСИКАХ

Анні БОРОВИК

1

Ранок був сонячним і налаштовував на філософські думки. Втім, слід було вдивлятися у понівечену дорогу, яку жодна влада не наважувалася відремонтувати. Ні, щось латали кожної весни й осені, але все одно дорога в будь-яку пору року була ніби після бомбардування.

І все-таки він замислився про щось своє, бо коли загальмував, то зрозумів, що було вже пізно. І звідки воно вигулькнуло, оте дівча, в таку рань?

Передчуваючи лихе, він ще хвилю по сидів, а потім нерішуче вийшов із машини. Дівча лежало, розкинувши ноги, і він побачив її рожеві трусики. Під головою в неї розлилася калюжа багряного вина, але лише десь через годину, коли навально думав про те, що трапилося, усвідомив, що то була кров.

Навколо було порожньо. Весело співали пташки, не помічаючи, що на одну людину в світі стало менше.

2

Старший лейтенант зі слів матері записував скупі дані про її доньку. Він не помітив, аби вона була дуже згорьованою.

У неприбраній кімнаті гулко цокав настінний годинник, ніби намагався прорватися крізь тишу й байдужість. Це чомусь нікого не хвилювало й навіть не бентежило, але відволікало слідчого від думки.

Він думав про своє, а тут треба було розбиратися з цією справою. І все-таки підрахував, що дівчинка не дожила місяць і три дні до свого шістнадцятиліття. Здрігнувся, бо в нього трохи старший син, і він на мить уявив, як того теж збиває невідомий...

Вже було ясно, що справу навряд чи розкриють. Це лише у кінофільмах добро перемагає зло. В провінції знайти справжнього вбивцю важкувато, хіба би він сам наробив дурниць.

У дівчинки не було батька, так що ніхто не буде наполягати на бодай імітації розшукових дій. Мати, здається, ще з першої хвилини, коли довідалася про смерть доньки, змирилася з цим, як із незворотнім явищем.

Годинник немилосердно цокав. "Як вони при ньому можуть спати?" – подумав він.

3

Здавалося, час зупинився на місці.

Він виснажував себе на роботі до нестями, але сон уперто не йшов до нього. Коли ж над ранок засинав, то знову привиджувався йому один і той же жах, і він уже не знав, чи це сниться йому, чи відбувається наяву.

Вбита ним дівчинка піднімалась з асфальту, дивилась на калюжу крові й казала: "Вуйку, я ж була ще жива! Чому ви не відвезли мене до лікарні?".

Він не бачив її погляду, і, мабуть, це рятувало його від безумства.

Дружина помітила, що з ним відбувається щось не те, але навіть не сміла до нього підступити. Здавалося, ще мить – і він вибухне зсередини.

Повсюди його став переслідувати рожевий колір – на вітринах, в одязі людей. А коли одного разу поруч проїхав автомобіль рожевого кольору, він зрозумів, що це не просто нагадування йому з тамтого світу, а щось більше, про що він навіть і не здогадується.

4

Старший лейтенант не відразу й второпав, що ця жінка робить у його кабінеті.

Він одночасно займався декількома справами: крадіжкою в квартирі, розбійним нападом і хуліганством. Ні, звичайно, тримав на контролі й цю справу, але підполковник, розуміючи її безперспективність, вряди-годи згадував про неї.

— Я була у ворожки, — сказала жінка. — Цей чоловік живе близько від того місця, де вбив мою дочку.

— Який чоловік? — за інерцією запитав старший лейтенант, хоча прекрасно розумів, про кого йде мова.

— Він високий, худий, у нього голубі очі, а на лівому плечі – велика родимка. — Жінка знала, про що говорить, і не звернула уваги на запитання. — В нього червоні "Жигулі".

— Добре, ми перевіримо, — змучено сказав він, розуміючи, що заперечувати щось у даній ситуації немає сенсу.

Вона безнадійно подивилась йому в очі.

Коли за нею зачинилися двері, він покрутив пальцем біля скроні. Працювати не хотілося. Старший лейтенант подумав про коханку.

5

Він радше інтуїтивно відчув, ніж усвідомив, що лихо наближається з того боку, з якого він його найменше очікував.

Виглянувши з вікна свого кабінету, побачив незнайомого міліціанта, який крутився біля його машини.

Найрозумніше було залишатися на місці й вдавати, що нічого не трапилося, але він прожогом кинувся вниз і за хвилику опинився біля міліціанта. Було видно, що той знітився, але форма й кашкет просто вимагали зухвалості.

— Ви чого? — запитав той у нього.

— Це моя машина, — тихо відповів він. — Що вам треба?

— Та ось, дивлюсь, у нас подібна значиться в угоні, але це не вона... Деякі параметри не співпадають, — додав він після нетривкої паузи.

Він мовчав. Голубі очі були вже сталеві-ненависними, й міліціантові стало моторошно від цього погляду.

— А ви тут працюєте?

— Так.

— Ну, вибачайте, що потурбував.

Коли міліціант ішов геть, то відчував, як погляд цього лихого чоловіка свердлить йому спину. Здавалося, що наскрізь.

6

— Ти розумієш, що він не просто директор школи, а ще й депутат міської ради? – Підполковник ніби не сварився, але був явно незадоволений його настирливістю.

— Я відчуваю, що це він, — винувато сказав старший лейтенант.

— Чуйку до справи не пришиєш. – У підполковника сьогодні був занадто гарний настрій, аби хтось йому міг його зіпсувати.

Помовчали.

— Ти виконав усі приписи прокуратури?

— Так.

— Ну, то твоя совість чиста, — заспокоїв підполковник себе і його.

Старший лейтенант дивився у вікно.

— І не розповідай ти нікому про ворожку, — наостанок порадив він не як начальник, а друг. – Засміють.

"Та що мені, більше всіх треба?" – думав старший лейтенант, але мертва дівчинка не давала йому спокою.

Коханка похвалилася новими трусиками. Вони були рожеві.

Він аж за голову схопився, а вона нічого не зрозуміла. І він не пояснив.

Того вечора у них нічого не вийшло.

7

Не минуло й тижня, як він остаточно заспокоївся і знав, що його ніхто не звинуватить у вбивстві дівчинки. Нічні жахіття минули, і він поволі ставав таким, яким був до того нещастя.

"Це могло трапитися з кожним", — виправдовував він себе. Жодної вини за собою не відчував. Правил дорожнього руху не порушував, швидкості не перевищував. Дівча вигулькнуло несподівано, перебігаючи дорогу. Що воно так рано там робило?

Ще зранку він побачив біля школи незнайому жінку, яка з ним не привіталась, але пильно вдивлялась йому в очі, ніби хотіла пересвідчитися, чи це той чоловік, якого вона шукала. Він не надав цьому особливого значення, але тривога оселилась у його душі.

Коли він виглянув з вікна, жінка стояла біля його машини і вдивлялась усередину.

Він швидко вибіг на подвір'я і хотів їй щось різко сказати, але вона випередила його:

— Навіщо ти вбив мою дитину?

Кольнуло в серці, кола попливли перед очима, він мало не впав, але сперся на машину.

Жінка, не озираючись, пішла.

8

Старший лейтенант не хотів цього казати матері і все шукав привід, як би про це повідомити.

Вона виявилася більш тямущою, ніж він тоді думав про неї, коли зустрілись уперше.

— Я знаю, що моя донька була вагітною, — ледь вимовила вона. — Мені ворожка сказала. Але хто це зробив, не повідомила. Мовляв, не треба мені цього знати, й так доньку не повернеш.

Обірвалась ще одна ниточка. Чомусь він думав, що, взнавши цю таємницю, зможе знайти неспростовний доказ вини цього святенника у вбивстві дівчинки.

Немилосердно цокав годинник, і аж тепер він почув його.

— Я вже звикла, — прочитала його думки жінка. — Він мені не заважає.

Додому він ішов похмурий, ніби все людство було винне в тому, що сталося. Інтуїція його ніколи не підводила, але чи не вперше за свою довгу практику він не міг довести злочинцю, що кара неодмінно наздожене його.

Задзюркотіла мобілка. Телефонувала коханка. Він збрехав, що має сьогодні багато роботи, а тому не зможе з нею зустрітись.

9

У лікарні йому подобалося: ввічливий лікар, турботливі медсестри. Процедури займали небагато часу, а потім він читав Макаренка і Сухомлинського. Народжувалися думки, аби написати статтю на педагогічну тему для місцевої газети.

Про дівчинку, її маму, настирливого міліціанта він не згадував. Не було потреби, бо думка про ЦЕ вже міцно вгніздилась у його мозку.

В палаті їх було двоє, але той, другий, лише приймав зранку уколи, йому ставили крапельницю — і він йшов додому. Третє ліжко було порожнім. Лікар і йому пропонував після процедур іти додому, але він відмовився, вважаючи, що в лікарні його ніхто діставати не буде.

Давали лише щось на сніданок і обід — таке дієтичне, аж світилося, і без хліба. На вечерю нічого не було. Підгодовували дружина, колеги по роботі, сусіди, друзі з депутатського корпусу. Всім їм казав, що треба збільшити бюджетні кошти на харчування хворих у лікарні. Йому радили не хвилюватися.

10

— Ти що собі дозволяєш, старлею?! — Підполковник аж кипів. Здавалося, що його вхопить зараз інсульт чи інфаркт.

Старший лейтенант розумів, про що мова, але вдавав із себе невинне янголятко.

— Мені телефонував сам міський голова, що ти нахабно вів себе в лікарні.

Насправді він ввічливо розмовляв з директором школи, хоча хотілося дати по пиці цьому святенникові.

— Він у нас що, підозрюваний?! А ворожку на суд будуть викликати в якості свідка?!

"Треба сходити до ворожки, — подумав він. — Може щось проясниться більше".

— Я відсторонюю тебе від цієї справи! І не думай більше пхати сюди свого носа!

Він уже тиждень не зустрічався зі своєю коханкою, і його до неї не тягнуло.

11

На цвинтарі було порожньо. Навіть вітерець замислився про щось своє.

Вона мовчки стояла перед могилою доньки і ні про що не думала. Сльози вже давно висохли в її душі. Не знаходила вона й слів, аби вилити свою розпуку.

Ще здалеку вона побачила цю жінку, яка швидко йшла до неї. Передчуття лихого змусило серце забитися швидше. А потім воно ніби зупинилось і їй здалося, що зараз усе закінчиться. Але інстинктивно вона хапнула свіжого повітря, і серце сяк-так відновило свою роботу.

— Будь ласка, залишіть мого чоловіка в спокої! – Жінка виросла перед нею, мов примара. – Він не хотів убивати вашу доньку. Це вам від нас.

Вона тицьнула їй у руки тугий пакунок і швидко пішла, мало не побігла, геть.

Став накрапати дощик. Мабуть, це плакала її донечка.

12

І раптом підполковника осінило: це ж йому, п'яному, тоді в сауні підсунули це дівчисько, нашпиговане наркотиками.

Він вдивлявся в її фотографію у справі й з острахом пригадував це обличчя. Дівча кайфувало, саме зняло свої рожеві трусики й задовольняло всі його бажання. Якби він знав, що їй лише п'ятнадцять, насварив би цього завідувача сауни, який йому підсунув школярку. Втім, на вигляд їй було років двадцять, та й упевнено себе поводи́ла з ним, досвідченим чоловіком.

Кольнуло щось під серцем, і він поклав валідол під язик. "Треба було коньячку випити", — подумав.

Зателефонувала дружина й запитала, що приготувати на вечерю. Несподівано для себе він гаркнув на неї й сказав, щоб не заважала йому працювати.

Біль у серці минув, але щось немилосердно тиснуло на голову, ніби сила земного тяжіння значно зросла.

13

Ворожка не була подібна на тих, яких показують у телевізійних серіалах. Звичайна жінка, від якої пахло домашнім спокоєм і ще чимось незбагненим, родом із дитинства. Побачив би на вулиці, навіть не подумав би, що це ворожка.

Вона нагодувала його смачним борщем, щойно вийнятим із печі, і він згадав бабусю.

Він, здається, ще й слова не сказав про мету свого візиту, а вона вже відповідала на його думки.

— Ой, синку, не зачіпався би ти ліпше з тією мафією, бо вони ще й не таких обламували. Але хто тебе переконає? Натерпишся ти ще від своєї наполегливості. Дівчинку вже ніхто не поверне, але справедливість Бог відновить ще за цього життя.

Він знав, що робить зле, але коли йшов геть, поклав на стіл п'ятдесят гривень.

Вона суворо сказала:

— Купи на ці гроші квіти на могилу. Мала дуже любила троянди.

14

Старший лейтенант довго вибирав чотири троянди. Продавчиня стійко й сумлінно

допомагала йому, розуміючи, що не для живої це людини. Порадила йому найкращий варіант, зважаючи на суму.

Коли виходив із магазинчику, зіштовхнувся з коханкою. Вона, уздрівши квіти, презирливо глянула на нього, а потім видала звук, подібний на кінське іржання, тільки набагато тихіше. Відтак гордо понесла своє тіло від нього. Спочатку він намагався її наздогнати, але зупинився, зрозумівши, що збайдужів до неї.

У переповненій маршрутці водій узяв квіти й поклав перед собою, аби не зламали й не пом'яли. Старший лейтенант, здається, навіть забув подякувати йому.

На цвинтарі він довго стояв перед могилою, курих цигарку за цигаркою, аж стало нудити. Перехрестився, прочитав у собі молитву і вголос сказав:

— Якщо ти хочеш, я доведу того гада до в'язниці. Тільки дай мені знати, що ти цього хочеш...

15

Свій день народження він святкував у себе вдома. Це не був ювілей, тож прийшли найближчі друзі, колеги по міській раді, сусіди. Назбиралося чоловік двадцять, і господарі – дружина й донька – ледве встигали міняти страви.

Він намагався переконати себе, що повернувся до повноцінного життя, і гнав навіть саму думку про те, що це далеко не так. Ота дівчинка в рожевих трусиках, калюжа крові під її головою навічно вгніздилися у його мозку, і не було такого лікаря, який би міг вилікувати його від цієї хвороби.

У двері подзвонили. Дружина й донька були зайняті на кухні, тож він пішов відчиняти.

Це була вона, та жінка, мати тієї дівчинки. Біль із її очей цвяхом вдарив його в серце. Вона мовчки простягнула йому пакет. Він одразу впізнав його, бо сам пакував туди гроші.

Коли отямився, жінки вже не було. Він на око визначив, що жодної купюри із пакету не взяли.

16

Звістка про те, що підполковник застрелився, швидко облетіла все місто. Щоправда, ближче до обіду поширилась інша чутка: мовляв, його довели до самогубства. А вже ввечері міщани були переконані, що підполковника вбили.

У міськвідділі міліції розуміли всю банальність і трагічність ситуації. Підполковник напився, як свиня, і став розмахувати пістолетом, вимагаючи від підлеглих, аби вони всі написали рапорти у відставку. Він матюкав їх на чому світ стоїть. Врешті його скрутили і відібрали пістолет.

Старшого лейтенанта на той час у міськвідділі не було, бо займався черговою справою про хуліганство. Йому потім розповіли, що підполковник ніби заспокоївся, йому навіть повернули на його прохання пістолет. Він зм'як, бурмотів про якісь рожеві трусики, просив, аби йому привели ту дівчину, казав, що удочерить її, але ніхто так і не міг уторопати, про що він говорив.

Коли, здавалося, небезпека була вже позаду, його залишили самого в кабінеті. Тоді

й пролунав фатальний постріл.

За декілька годин наїхало всілякого начальства із обласного центру і навіть Києва. Всі припишкли в своїх кабінетах і не знали чим зайнятися.

17

Внутрішньо задоволений тим, що жорстко покритикував молоду вчительку за банально проведений урок, який нічим не запам'ятався, він з суворим виразом на обличчі вийшов із приміщення школи.

Ніщо не віщувало біди, але він одразу помітив, що на задньому склі його машини був наклеєний чималий шмат паперу з надписом "Убивця!".

Він кинув оком на шкільні вікна, але там нікого не було. Швиденько хотів здерти отой папір, але спочатку нічого не вийшло, бо його приклеїли міцно. Здогадався ключем обережно видряпувати по букві, аби не пошкодити скло, а потім слинив пальці, знімаючи рештки паперу.

Захоплений роботою, він і не зчувся, як навколо зібрався чималий натовп школярів. З вікон теж заглядали єхидні мордочки.

Йому здалося, що вже вся школа знає, що він убивця.

18

І все-таки їй було погано без нього. Минуло декілька днів, і вона йому зателефонувала. Не втрималась, аби відразу не вколоти:

— Ну що, подарував квіти своїй пасії?

— Якій пасії? – Він не відразу второпав, про що мова, але швидко зорієнтувався й терпляче пояснив їй, що ходив на цвинтар до дівчинки, чию справу веде, вірніше, вів.

Вона вірила й не вірила своєму щастю, але все ж за інерцією шубовснула:

— Вперше чую, щоби менти носили квіти на могили тим, чиї справи ведуть.

Він і не думав кидати слухавку, хоча за інших обставин, мабуть, поступив би саме так, та й коханка сама зрозуміла, що переборщила.

За хвилику вона вже мило щебетала, ніби між ними нічого не трапилось. Якось само собою стало зрозумілим, що вони сьогодні неодмінно повинні зустрітись. Старший лейтенант не заперечував, тим більше що робота не лізла йому в голову.

19

Їй наснився сон, буцімто вона з донькою ловить рибу на їхньому міському озері. Їх було лише двоє жіночої статі. Підсміхаючись і грубо жартуючи, сиділи хлопці й чоловіки.

Але швидко їхня зверхність випарувалась, бо у жінок у відрі з'являлося все більше й більше риби. Хлопці й чоловіки далеко від них відстали.

Вона бачила задоволений вираз обличчя доньки, її ледь помітну усмішку, звернула увагу на легенький пушок над верхньою губою. Їй дуже захотілося доторкнутися рукою до її обличчя, але донька вбивчо глянула на неї й прошипіла:

— Ще встигнеш!

Їй, звичайно, було боляче, що донька так поводить з нею, але не хотіла їй перечити, аби залишатися поруч з нею.

Раптом донька сказала:

— Ось глянь на того хлопця, розпитаєш у нього про мене.

Як зачарована, вона дивилася на нього, всмоктувала в себе кожну риску й рисочку його обличчя.

Прокинувшись, не зрозуміла, при чім тут риба. Та й з донькою разом ніколи на озеро не ходили.

20

Замість підполковника став виконувати обов'язки майор, його заступник. У старшого лейтенанта давно вже не склалися з ним стосунки. Він вважав майора чинушею, амбітним непрофесіоналом і двічі чи тричі говорив йому про це прямо у вічі в присутності інших співробітників. Той мовчки ковтав образу, але не міг нічого зробити, бо підполковник не мав великих претензій до старшого лейтенанта.

Коли після наради він сказав йому залишитися, старший лейтенант не здивувався, бо рано чи пізно це мало статися. Взагалі останнім часом він зауважив за собою дар провидця, а тому був спокійний, бо знав, чим ця розмова завершиться.

Майор переконував його, що знає директора школи як моральну й порядну людину. Вони разом у депутатському корпусі роблять багато корисних справ.

Старший лейтенант криво усміхнувся, і це збісило майора:

— Залиши його в спокої, а ні – то пиши рапорт на звільнення. Тим більше, що ти відсторонений від цієї справи!

— Я не Бог.

А коли майор не зрозумів, розтлумачив йому:

— Це до Бога в молитвах ми звертаємося на Ти. Я скромна людина. Так що прошу казати мені Ви.

Забрав свою папку зі столу і вийшов із кабінету.

21

Вона би впізнала того хлопця із тисяч і тисяч, а тут він вигулькнув один віч-на-віч і теж заворожено дивився на неї, немов усе життя чекав цієї зустрічі.

— Мені донька сказала, що ти маєш щось мені розповісти, — приречено сказала вона, ніби всі на світі були посвячені в її сни. І він знав, що має відповісти їй, ніби носив цю відповідь у собі, але мав викласти лише їй одній – вибраній особі.

— Вона була вагітна від мене. Після школи ми думали одружитись. Ми тоді посварились, їй хтось зателефонував, і вона побігла. На мої дзвінки вона не відповідала. Я розумів, що вона в сауні, але не йшов туди, бо мене там вже одного разу побили.

Це вже був не він – не той хлопець, що наснився їй. Ніби хтось чужий промовляв до неї ці слова, і вона вмить збайдужіла до цього творіння.

Коли отямилася, хлопця вже не було. Здавалося, весь світ обезлюднів, а вона залишилась одна, щоби спокутувати чужі гріхи.

22

Старший лейтенант добряче вимордувався на роботі, бігав увесь день, як навіжений, а тому заснув раніше. Прокинувся вночі від тривожного передчуття.

Декілька хвилин полежав, прислухаючись до внутрішнього голосу, але нічого не почув. Відтак підвівся з ліжка і заглянув до сусідньої кімнати. Сина не було.

Взяв мобілку. Показувало пів на третю. Щось стиснуло біля серця. Вийшов на балкон. Десь далеко гавкали собаки, але навкруги було тихо.

Не витримав, зателефонував малому. Довгі гудки йшли в безкінечність, розриваючи нерви в дрантя, аж поки на тому кінці всесвіту пробилося кволе: "Алло...".

Він ледве стримався, аби не виплеснути все, що думав з цього приводу. Ніколи син так довго вночі не гуляв. Випереджаючи його питання, малий сказав, що скоро буде.

І справді прийшов десь через пів години. Він лежав з розплющеними очима і чув, як той, пововтузившись у своїй кімнаті, затих.

Сон прийшов десь о п'ятій ранку, а в сьомій вже треба було вставати. Щось снилось, але він забув що саме.

23

Поза очі всі його називали Святенником. Мабуть, не кожний міг би пояснити, що насправді означає це слово, але внутрішньо багато хто відчував справжній його сенс. Це було щось масненьке, фальшиве – і відповідним тоном говорили: "О, наш Святенник пішов!".

Лише він знав, з чиєї легкої руки до нього прилипло це прізвисько. Той учитель уже років п'ятнадцять не працював у їхній школі, але сказане раз, здавалося, віч-на-віч, слово причепилося до нього на все життя.

Йому здавалося, що вже всі давно змирилися з думкою, що це саме він переїхав ту нещасну дівчину, але – з ким не буває? Якби кожний відповідав по закону за всі свої проступки, то й так переповнені в'язниці взагалі б луснули від арештантів.

Найбільше йому зараз хотілося відомстити тому вчителю, через якого до нього приклеїлося це слово. Свого часу він домігся, щоб того вигнали з роботи. Де він зараз, директор школи не знав. Але саме цей придурок був винен у всіх його нинішніх бідах! Це переконання міцніло з кожним днем і, не виливаючись назовні, заганялося вглиб мозку.

24

Якщо сказати, що ним заволоділо почуття провини перед дружиною, яка гарувала в Італії, то це значить нічого не сказати. Ця провина десь глибоко в душі завжди з ним жила, і при зустрічах з коханкою як загострення хвороби впливала назовні, але в принципі не могла змінити сенсу його життя. Здавалося, він рухається за інерцією: робота – коханка – провина перед дружиною, яка змушена була поїхати до Італії, бо його зарплати не вистачило би на навчання сина. І він, мов сліпий кінь, ходив по колу, помпуючи воду, не маючи змоги вирватися з цього зачарованого кола.

Мабуть, син так не думав, але він сам утовкмачив собі в голову, що лише завдяки грошам дружини малий може навчатися в університеті. Його зарплати вистачало на те, щоби заплатити за комунальні послуги, прохарчуватись їм двом і ще на дрібниці для коханки. Але головним було те, що саме на гроші дружини вчиться син, а все інше не має жодного значення в цім світі. Звісно, це його гнітило, а поговорити відверто з

сином не дозволяла гординя. Та й дружина мала незабаром приїхати.

25

Усе частіше йому до голови йшла думка, що треба йти геть з тієї клятої роботи. До якоїсь пристойної посади він навряд чи дослужиться, тим паче за нинішнього виконувача обов'язків начальника міліції, та ще й коли той справді стане начальником. Той наче казився, коли бачив його. Єдине, що стримувало, — вбита дівчинка, якій він дав слово знайти її вбивцю. Втім, убивця був відомий, але запроторити його за ґрати було важкою справою. Від цього розслідування його відсторонили, прокуратура давала окремі доручення іншим, але він ще сподівався на дивовижне розв'язання цієї проблеми, тому й не поспішав писати рапорт на звільнення. Та й не штука, якщо йому підпишуть цей папірець і задовольнять його прохання. А в тому, що задовольнять — і навіть з радістю, — він не сумнівався.

Але старший лейтенант навіть не уявляв, чим займатиметься після служби. Спочатку, коли проста думка про звільнення прийшла до голови, наступив час ейфорії, і йому видавалося, що будь-яка фірма матиме за честь взяти його на роботу. Але потім прийшло усвідомлення, що багатьом він потрібен лише у формі, а так — нікому й даром не знадобиться...

26

Коли одного дня старший лейтенант тинявся містом без роботи (інколи дозволяв собі таку розкіш, аби лише не потрапляти на очі клятому начальникові), зазирнув на ринок, хоча не мав наміру нічого купувати.

Йшов між рядів, коли очі вихопили знайому постать. Сумнівів бути не могло: за прилавком стояла Катерина Федорівна, його колишня вчителька математики, причому улюблена — не стільки за предмет, скільки за людське ставлення до учнів. Після закінчення школи він жодного разу її не бачив та й, здається, ніколи не згадував про неї.

Катерина Федорівна помітно постаріла й байдуже дивилася на світ Божий. Він привітався, але вона його не впізнала, лише гнівно блимнула очима. Він зрозумів: нічого доброго від працівника міліції вона не очікувала.

Йому стало соромно за своїх співробітників, які не злочинців запроторюють за ґрати, а збиткуються над бабусями на базарах. Пішов геть, забувши попередню думку про те, аби скупити все, чим торгувала Катерина Федорівна.

27

Ноги самі несли його до оселі нещасної матері, яка й досі не оговталась від смерті дитини, вбитої Святенником.

Коли вона відчинила двері, він зрозумів, що зробив хибний крок. Жінка виплеснула на нього, здається, всю ненависть, яку носила в собі, ніби саме цей старший лейтенант міліції був винен у смерті її доньки. Та він і дійсно був винен — але в тому, що не посадив Святенника.

Годинник цокав так само голосно, як і раніше, але він цього не помічав. Хотілося чим швидше звідси піти, а він усе про щось запитував і запитував, ніби від цього могло

залежати, чи воскресне дівчина, чи ні. І лише коли жінка перестала йому відповідати, бо вже була знесилена своєю ненавистю, він підвівся й мовчки пішов, не прощаючись.

Старший лейтенант уже знав, що коли прийде до свого робочого кабінету, то напише рапорт на звільнення. Здавалося, нема такої сили, яка би його зупинила чи змусила передумати. Навіть дівчинка у рожевих трусиках не здатна була це зробити.

28

У серці Святенника поселився страх. Це було тим більше дивно, коли, здавалося, все вже позаду. Він знав на сто і навіть на двісті відсотків, що за смерть дівчинки його не посадять. Та навіть ніхто не посміє висунути йому подібне звинувачення!

Але тепер йому здавалося, що краще би всі в очі йому говорили, що він убивця. Можливо, йому би стало легше, бо оці змагання із самим собою остаточно знесли його організм. А страх забирав останні сили й не допускав самої можливості опору обставинам, що склалися.

Святенник уже не лише підозрював, а й був твердо переконаний у тому, що всі проти нього. Добре, якби це були лише вчителі, учні та їхні батьки. За великим рахунком, йому начхати на них, вони завжди були лише тлом його тріумфу в цьому житті. Але дружина, донька! Що він їм зробив такого, що й вони стали його непримиренними ворогами?

Хвороблива уява снувала свої химери, і кінець світу видавався блаженством.

29

Реакція майора про його рапорт на звільнення стала несподіваною. Спочатку той два дні вдавав, що ніби нічого не трапилося, а коли старший лейтенант віч-на-віч запитав, у чому ж справа, що його рапорту не дають ходу, майор довго мовчав, дивлячись у вікно, а потім сказав:

— Нікуди ти не підеш. Твій рапорт я порвав. І нікому не зізнавайся, що ти його писав.

Дивна річ! За інших обставин він би обурився, наговорив би цьому майорчику купу арештантів, але тут сидів сумирно, ніби в нього ввели якийсь невідомий препарат, що паралізує не лише тіло, а й думку. Він сам собі не зміг би признатись, що сумнівається у правильності такого ходу – написанні рапорту на звільнення. Якби ці слова майор сказав наступного дня після написання рапорту, все було би по-іншому. А за ці два дні він перегорів чи що...

Він навіть був вдячний майору, що все так трапилося. Назовні між ними залишалося все по-старому, але всередині кожного народжувалося щось схоже на дружбу.

30

Чого він найбільше не любив – так це мелодрам. Усі ці слізні закручування сюжету видавалися йому штучними і фальшивими. Але коли мелодрама з екрану телевізора стала реальністю в його житті і він дізнався, що син зустрічається з його коханкою, — чи то вже колишньою, чи нині діючою, — хотілося вити від безсилля щось змінити.

Говорити на цю тему з сином було практично неможливо. Хоча вони жили в одній

квартирі, але майже не пересікались і не розмовляли один з одним. Якщо раніше це було природним і у всьому виною була його клята робота, то тепер вони двоє намагались уникати один одного, ніби боячись, що від їхнього зіткнення може трапитися землетрус, вулкан і цунамі одночасно.

Коханка, яка була лише на три роки старшою від його сина, не мала бажання зустрічатися віч-на-віч зі старшим лейтенантом, а по телефону зухвало сказала, що нарешті знайшла те, що шукала:

— Так що, тату, готуйтеся до весілля!

Оте "тато" взбісило його, і він мало не шмаркнув мобільним телефоном об землю.

31

Святенник танув на очах. Здавалося, зовнішньо навколо нього нічого не змінилось, але внутрішні переміни давали про себе знати.

Нічні жахіття давно покинули його, але поштовх, даний смертю дівчинки в рожевих трусиках, робив свою брудну справу і зсередини збиткувався з організму. То довелося серйозно лікувати серце, і він уже двічі впродовж року змушений був лягати до лікарні. Тиск уже міг несподівано за якусь мить зрости до критичної межі, і якщо раніше Святенник уживав пігулки, аби його збити, то тепер мусив регулярно – зранку і ввечері, а інколи, коли особливо допікало, і в обід – щось проковтнути, аби убезпечити себе від несподіванки. Потім почала давати збої печінка, і лікар навіть запідозрив цироз, але, дякувати Богові, діагноз не підтвердився.

Але найбільше Святеннику дошкуляв страх, який, мов кисень, насичував кожную його клітинку. Природа страху була невідомою, і Святенник уже не знав, звідки чекати біди. Єдине, що він усвідомив достеменно: довго так тривати не може.

32

Він і не отямився, як алкоголь став брати над ним гору. Ні, й раніше старший лейтенант випивав, інколи добряче, але завжди для цього був привід – чи день народження, чи обмивання чергової зірочки, чи ще щось. І завжди збиралася добра компанія з непоганою закускою, так що він ніколи не втрачав контролю над собою. А тут помітив, що тягнуло випити не наприкінці робочого дня, а й в обід, чи то навіть зранку, до початку робочого дня. І вже стало не обов'язковим, аби поруч ще був хтось.

Старший лейтенант розумів, що спивається, але нічого не міг вдіяти з собою. Лише намагався чкурнути з роботи, аби не було помітно. Не завжди це вдавалося.

Майор зустрічав його важким поглядом, але нічого не казав. Лише одного разу в нього вирвалося: "Краще б я тоді підписав твій рапорт на звільнення!". Він тоді вибухнув, що, мовляв, це й зараз зробити не пізно, але ніхто не наважився застосувати рішучі дії.

33

Для Святенника з кожним днем усе більшим ворогом ставала дружина. Чим частіше вона казала, щоби він ішов до церкви, сповідався, тим більше він розумів це на свій кшталт: мовляв, чоловіче, ти безнадійний, і хвороба рано чи пізно з'їсть тебе. Він не хотів у це вірити, опирався, як міг. Дружина замовкала, але згодом знову починала

свою пісеньку.

Мало не щодня вони сварилися, чого раніше не було. Святенник уже не мав змоги натягувати на себе маску добропорядності й адресував дружині такі слова, про існування яких раніше, мабуть, і не здогадувався. Якщо спочатку дружина мовчала, ковтаючи зі слізьми образи, то згодом її терпінню наступив край, і вона вже майже нічим у словесних змаганнях не відрізнялася від чоловіка.

Донька не витримувала домашнього концтабору і все частіше на триваліший час відлучалася, аж поки одного разу не заночувала вдома. Але навіть це вже не могло зупинити її батьків.

34

Звістка про те що син перестав зустрічатися з його коханкою, не вразила старшого лейтенанта. Можливо, ще місяць-другий тому він би і зреагував на це відповідно, але не зараз.

Здається, ніщо не змінилося в його стосунках із сином. Вони й далі жили під одним дахом, але були чужими, як ніколи. Йому було ні солодко, ні гірко, ні гаряче, ні холодно від того, що син не зустрічається з його колишньою коханкою. Звісно, вона вже була колишня, і дороги назад для обох не було.

Алкоголь притупив і притлумив його почуття. Тепер доводилося збільшувати дози, аби забутися, аби цей шалений світ остаточно не звів тебе з розуму.

Дружина стала телефонувати частіше, благала, аби він кинув пити, а старший лейтенант лише криво всміхався: мовляв, знаємо ми вас, гуляєте там наліво-направо, а нам тут мізки вправляєте. І хоча він розумів, що несправедливий до своєї дружини, бо вона не така, все ж напади каяття й розпачу заливалися горілкою, і нічого не змінювалося.

35

Він навіть не здивувався, коли майор запросив його на свій день народження. Ніколи не запрошував, а тепер надумав це зробити. Йому навіть було байдуже, хто ще опиниться в цій компанії поруч з ним. Він уже не реагував на багато речей, над якими б замислився раніше, коли ще так жорстко не пив.

Старший лейтенант навіть не мудрував багато, що подарувати майору. На якісь особливі витребеньки в нього грошей не було, а тому вирішив віддати начальнику американську краватку, яку дружина два роки тому привезла з Італії. Він жодного разу не вдягнув цього дармовиса, бо постійно ходив у формі, навіть на вихідні. Майбутній подарунок був ще не розпечатаним, так що майорові мало сподобатися.

Збирались у міському відділі міліції на шосту годину вечора, потім мали кудись їхати святкувати. "Постарайся не напиться", — побажав ще зранку майор, але краще би він цього не казав, бо ніби якийсь дідько вселився в старшого лейтенанта, і до обіду він уже всадив у себе двісті п'ятдесят грамів горілки.

36

Перший інтимний досвід їй не сподобався, але зароблені гроші приємно тішили самолюбство. Едуард пообіцяв, що цієї ночі вона може заробити вдвічі, а то й втричі

більше, якщо добре піде і якщо вона буде слухняною дівчинкою. Тепер вона морально готувалася до цього. Знала твердо, що піде, що робитиме все, що від неї вимагатимуть, що візьме ці гроші, хоча організм і душа пручалися.

Вдома було пекло. Тато й мама знову сварились. Але якщо раніше вона сприймала це боляче, то тепер байдужість охоплювала її тіло. Вона зачинилась у своїй кімнаті, наділа навушники й поринула у свій світ мрій.

Здається, вона заснула й не відразу второпала, що трапилось. Швидше зрозуміла, ніж почула, що хтось гамселисть у двері. Відклала навушники, байдуже відчинила. На порозі її кімнати стояла мама – простоволоса й з навіженим поглядом в очах:

— Я думала, що ти повісилась...

Вона хитро усміхнулась, від чого сходили з розуму чоловіки, і запитала:

— Де тато?

Мама не відповіла. Їй було все одно.

Доні теж, але запитала просто так.

37

Дивно, але він прокинувся рівно о шостій вечора. Відразу зрозумів, що спав за столом у своєму кабінеті. Глянув у дзеркало. Обличчя було пом'ятим, але це набагато краще, ніж бути п'яним. Алкоголь вивітрився разом зі сном, і старший лейтенант був цьому радий. Витягнув з шухляди краватку-подарунок, поклав на стіл.

Хтось постукав у двері. Він відчинив. На порозі стояв майор:

— Тверезий? Дивно...

Він не образився. Мовчки підійшов до столу, взяв краватку, дав її майору і ледь чутно вищідив із себе:

— Вітаю!

Той зобразив на своєму обличчі щось на кшталт усмішки й простягнув йому руку:

— Дякую, друже!

Хотілося зацідити межі очі цьому закоханому майорчикові, і він ледве стримався від цієї спокуси.

— Через п'ять хвилин виїжджаємо, — сказав майор.

Старшому лейтенантові стало шкода американської краватки.

38

Лікар порадив йому щодня робити піші прогулянки хоча б на годину, аби заспокоїти нерви. Святенник спочатку поставився до цього іронічно, але все ж вирішив спробувати. І вже після першого сеансу пішо-терапії ладен був зачислити свого доктора до лику святих.

Він ходив уже хвилин двадцять, думаючи про своє, аж тут несподівано вперіщив дощ. Знічев'я Святенник заскочив у барчик "Калинонька" за якихось двісті метрів від школи, в якій працював директором. Навіть не здогадувався, що тут така мила місцина! Замовив собі п'ятдесят грамів коньяку і каву, йому дали цукерку "Ромашку" (повіяло спогадами дитинства). Він дивився як падає дощ. Страх і нерви, здавалося, вмерли. "О, замість буденної прози пішла божественна комедія!", — мало не сказав уголос.

Якщо раніше Святенник не хотів іти додому й якомога довше залишався в школі чи тинявся десь, то тепер ноги самі понесли його до квартири.

Чи то дружина помітила, що він сьогодні якийсь особливий, чи й справді піша прогулянка, коньяк і кава зробили свою справу, утворивши своєрідну ауру, непробивний щит перед Святенником, але дружина нині його не зачіпала, ніби його й не існувало на білому світі. Більшого йому і не треба було!

39

Вона збиралася довго й демонстративно, виміщуючи на батьках усю свою злість за приниження. Здається, вона вже й не помічала, що вони вже не сваряться, а якщо й подібна самотня думка заходила до її голови, то довго там не залишалася, бо була явно не головною, на чому можна було би сфокусувати свою увагу.

Мати намагалася вдавати, що нічого не відбувається, бо за якийсь тиждень-другий втратила доньку, і, здавалося, назавжди, вороття назад не буде. Ніби чужа дитина поселилася в їхній квартирі, причому ти вже не відчуваєш себе господарем, а таки квартирантом.

Батько ж нічого не помічав, умиротворений своїм переродженням. Але коли, жартуючи, запитав у неї: "Ти ж будеш сьогодні ночувати вдома, сонечко?", — і вона цілком серйозно відповіла, що не знає, — хвили розпачу й ненависті одночасно накопилися на нього, і він, не розуміючи, що діється, дав їй ляпаса.

Вона голосно розплакалась — не стільки від болю, скільки від несподіванки і несправедливості.

До тям її привів телефонний дзвінок від Едуарда. Той, хто платив їй гроші, казав, щоб вона не запізнювалась. Цього було досить, аби батьки назавжди зникли з її життя.

40

Дивно, але він не п'янів, хоча випив уже достатньо. Мабуть, тверезила сама компанія, яка тут була. Міський голова і його заступники, секретар міської ради, прокурор і клерки, судді, редактор газети з заступником, ще якісь чинуші — в такому колі можна було втратити голову. Майор святкував не лише ювілей, а й своє призначення на посаду начальника міськвідділу.

Він зійшовся у розмові з суддею, якого давно знав. Дружби чи приятелювання між ними не було, але тут горілка розв'язала язика. Вони, нижчі за рангом від цього начальства, знаходили спільну мову і, здавалося, зовсім не загубилися в цьому морі розмов. І все ж десь у глибині душі відчували себе сторонніми на цьому святі життя, випадковими перехожими, яких доля привела саме сюди. Але внутрішнє єство і гідність не дозволяли їй розчинитися в цьому цинічному клубку хитросплетінь, який обплутував компанію.

Всі були ніби рівними між собою, але двоє-троє з них вивищувалися за посадами, хоча в буденному житті, можливо, й не вартували бруду за мізинцем найнижчого з них. Невидимі мотузки вели до міського голови і прокурора, кожний з яких вів свою лінію, був самостійним і розкутим. Втім, прокурор інколи дещо перегравав, вивищуючись над міським головою, а той смиренно ковтав образи, намагаючись за жартами

заретушувати те неприємне, що йшло від цього товстуна.

І третій центр важкості все-таки був за ним, старшим лейтенантом. У нього не було прихильників чи супротивників, але в даному випадку це не мало жодного значення.

41

Коли Едуард, задоволений її розкішним виглядом, сказав, що вона обслуговуватиме незвичайного клієнта, самого начальника міліції, в якого сьогодні ювілей, — вона аніскілечки не знітилась, а лише горделиво запитала: "А з міським головою не можна переспати?". Він уважно подивився на неї, але нічого не відповів, зрозумівши, що дівчинка далеко піде.

І все ж внутрішня тривога заволоділа її тілом. Вона чомусь уявила начальника міліції ровесником свого батька, та ще й товстим і масним. Важко буде не те що задоволення отримати, а взагалі стриматись, аби не висловити свого невдоволення. Та коли на порозі Едуардового кабінету з'явився красень-мужчина, чоловік без животика, серце її затріпотіло. Едуард ввічливо піднявся і, нервово-хіхікаючи, сказав:

— А оце, пане майоре, та дівчина, про яку я вам розповідав.

І поки той вдивлявся в неї, Едуард так само нервово, але вже без хіхікання додав:

— Залишіться задоволеним, пане майоре.

Міліціант підійшов до неї впритул, поглядом усвердлився їй у мозок, аж вона не витримала й заплющила очі, а коли отямилась, він уже міцно цілував її, похапцем знімаючи все, що прикривало грішне тіло дівчини.

Едуард заметушився, сказав, що тут поруч є кімната для любощів, але майор жестом руки вигнав його, й тому не залишалося нічого іншого, як чатувати на дверях з іншого боку.

42

Йому щось говорив міський голова, але невідома тривога враз охопила все його тіло. Те, що потім відбулося, можна було назвати випадковим збігом обставин, але він добре розумів, що випадкового в цьому світі нічого не буває. Спочатку все заплановано на небесах, а потім чітко відбивається в людському мозку, щоби здійснитися в реальному вимірі.

Він хутко підвівся і попрямував до виходу. Всі ошелешено змовкли, але коли він вийшов, знову загомоніли, бо вже наслухалися про цього пришепелкуватого старшого лейтенанта.

В коридорі він уздрів Едуарда, який вірно охороняв двері. Радше машинально, ніж усвідомлено, відкинув його, мов пір'їнку, і розчахнув двері.

Перше, що побачив, — майорові сідниці. Перше, що почув, — благання дівчини: "Будь ласка, не треба. Я не хочу...".

А потім усе було наче в тумані. Відірвав майора від жертви, зацідив йому в зуби, підвів дівчину, майже силоміць натягнув на неї трусики (йому видалося, що вони були рожевого кольору), ще якийсь одяг, взяв її за руку, вивів надвір, завів міліцейську машину, вирвавши драти, бо ключа не було, й поїхав нічним містом.

Отямився лише, коли дівчина попросила зупинитись. Це був будинок того

директора школи.

43

Дружина приїхала з Італії того дня, коли він оформив усі документи про своє звільнення з роботи і відзначив цю подію зі знайомими та малознайомими людьми в забігайлівці, що була біля приміщення міського відділу міліції.

В місті вже два дні не було води, і гора немитого посуду винувато скупчилася на кухні. Він не був п'яним, але його тіло, суцільна больова рана, вже не сподівалося на пощаду до себе.

Дружина мовчки сиділа на дивані, втупившись у телевізор, син десь гуляв. Сусідка вже розповіла їй про подвиги чоловіка, про що гомоніло мало не все місто, а старшому лейтенанту від безробіття нічого доброго не можна було чекати.

Він сказав їй з порогу: "Привіт! З приїздом!", — але вона не відповіла. Він пішов у спальню, ліг, але сон, звісно, не йшов. Коли прийшла дружина, він вдав, що спить. Вона теж довго не могла заснути. Десь опівночі прийшов син, і вона засопіла.

Коли вранці він прокинувся, то аж здригнувся від того, що побачив уві сні. Він гвалтував доньку директора школи і отримував від цього шалене задоволення.

44

Дружина пропадала невідомо де, а він усенький день тупо сидів удома. Звісно, він не боявся вийти на вулицю, але йому здавалося, що кожний з осудом дивитиметься йому в спину: он, мовляв, пішов пиячок, якого витурили з міліції. Не стане ж він кожному розповідати, що насправді стало причиною його звільнення.

Його вже не тягнуло до алкоголю. Коли дружина трохи відійшла і влаштувала гостину з нагоди свого приїзду, він пив навіть менше, ніж інші гості, й постійно мовчав. Йому здавалося, що всі насміхаються з нього, але заради пристойності приховують своє істинне ставлення.

Уже вечором він відчув, що дружина не проти зайнятися з ним коханням, але щось його стримувало, і він знову вдав, що заснув. Вона спочатку демонстративно відвернулася від нього, перекидаючись на ліжку так, що можна було розбудити мертвого, так образа переповнювала її. Він стійко протримався до того часу, коли вона заснула, дочекався сина з гулянки, а потім поринув у напівсон-напівзабуття...

45

Мертва тиша настала в сім'ї директора школи. Конфліктів не було, але видавалося, що в хаті немає жодної живої душі. Ніби сновиди снували кімнатами й коридором, не пересікаючись між собою. Здається, з того часу, коли старший лейтенант привіз їхню доньку додому, ніхто з них і словом не перемовився між собою. Навіть увімкнений телевізор чи завивання пса за вікном не могли розвіяти мороку гнітючої тиші.

Вона відшила Едуарда, який зажадав від неї триста доларів моральної компенсації, й послала його так далеко, звідки вже не повертаються. Звісно, шлях до сауни й легкого заробітку вона втратила назавжди, але ладна була доплатити, аби ніколи більше в своєму житті не стикатися з тим клятим майором. Запах часнику з його гнилого рота ще довго переслідував її.

Вже не було такого дня, щоби вона не думала про старшого лейтенанта, – і чим далі, тим більше. Увечері вона мислено засинала в його обіймах, а перша думка, яка приходила зранку, була про нього.

46

Сонце не поспішало сідати за обрій. Легенький вітерець ліниво перевертав осінні пожовкле листя.

Здавалося, лише сьогодні в душі оселився спокій. Він зрозумів, що життя не закінчується, а лише по-справжньому розпочинається. Для цього не було жодних передумов, навіть натяків, але все було саме так, а не інакше, і він у цьому навіть не сумнівався.

"Якщо хочеш розсмішити Бога, розкажи йому про свої плани на завтрашній день", — так чи приблизно так казав йому колишній начальник міліції, який застрелився. Ще вчора він твердо вирішив довести до логічного кінця справу дівчинки в рожевих трусиках. Він ще не знав, що саме зробить, але це явно виходило за рамки чинного законодавства.

Це було вчора. А сьогодні він дізнався, що директор школи помер. Казали, що не витримало серце. Воно й так довго терпіло.

Внутрішнього задоволення смерть Святенника йому не принесла. Традиційно зло не було наказано. Смерть зрівняла всіх у правах.

Сонце нарешті розчинилось у вечірній імлі, і він пішов додому. Чи не вперше за останній час йому захотілося йти саме додому, а не кудись інакше.

47

Вона байдуже дивилися на обличчя батька кольору манекену і ще ніколи не відчувала себе такою далекою від нього. Здавалося, що це якась випадкова людина в її житті, й сама вона випадково заблукала в цей будинок і тепер змушена тут сидіти й вислуховувати всю цю брехню про те, яким хорошим був її батько.

Їй зовсім не хотілося спати, і думки витали довкола того дивного старшого лейтенанта. Як вона хотіла, щоби на місці огидного майора опинився саме він. Дівчина не могла пояснити, що з нею відбувається. Хвилі теплого безнадійного почуття накочувалися на неї, вона розуміла, що може дати волю своїм фантазіям, але не більше, бо в житті цього ніколи більше не буде, занадто далеко вони знаходяться один від одного, хоча й живуть в одному місті.

Раптом їй здалося, що покійний батько усміхається до неї. Це було так несподівано, що вона подумала, ніби він зараз підніметься з труни і порозганяє всіх, хто тут присутній. Вона озирнулася навколо. Все було, як і мить тому. Коли знову глянула на батька, здавалося, усмішка вже зчезла з його обличчя.

48

Коли він доторкнувся до дружини, вона спочатку напружилась, але вже за мить відповіла йому взаємністю. Він не пам'ятав, чи думав про щось під час цього. Мабуть, що ні, бо звичайний тваринний інстинкт оволодів ним. Але коли дружина мирно сопіла в нього піл боком, він страшенно захотів, щоби на її місці зараз опинилась ота

школярка, донька директора школи. Він гнав від себе ці сороміцькі думки, бо це ще була дитина, навіть молодша від його сина, але хтивє бажання оволодіти її тілом було сильнішим, і дружина не могла втамувати його жагу.

Еротичні картинки виникали в його хворобливій уяві мало не до світанку, а коли нарешті прийшов важкий сон, дружина знову підлізла до нього в надії покохатись. Мабуть, він сказав їй щось образливе, хоча й не пам'ятав цього, але вона тиждень не розмовляла з ним. За великим рахунком, йому було байдуже. Думки про школярку теж були витіснені іншим. Він розумів, що зі смертю директора школи не відновлена справедливість у справі дівчинки в рожевих трусиках.

49

Якщо сказати, що Святенника ховало все місто, значить, нічого не сказати. Такого велелюдного похорону він, здається, ще не бачив у своєму житті. Найбільше боліло те, що директор школи в очах городян виглядав мало не національним героєм, хоча насправді був мерзенним типом, який не відповів за смерть дівчинки в рожевих трусиках. Навпаки, виглядало на те, що смерть – це нагорода йому за нікчемне існування.

Остаточнo добила величезна стаття в газеті, яка розпочиналася на першій сторінці й займала всю третю. Чесноти Святенника редактор підносив до небес. Він змусив себе дочитати цю статтю до кінця, а потім зіжмакав газету, знову випростав папір і подер його на дрібні клапті.

Душевний спокій, який нещодавно поселився, знову покинув його. Це нагадувало вередливого квартиранта, який ніяк не може вподобати собі помешкання. Здається, вже готовий заплатити будь-які гроші, але комфортного життя ніхто йому не обіцяє.

Як не крути, але інакше бути не могло, і Едуард мусив знову постати на його шляху.

50

З'ява цього пришелепкуватого старлея в їхньому закладі не віщувала Едуардові нічого доброго. Він знав, що того звільнили з органів, так що формально загрози не повинно бути, але одночасно не можна було забути, з якою легкістю той відштовхнув його від дверей, за якими майор займався коханням з донькою директора школи.

В барі вже колишній старший лейтенант замовив собі каву, з'їв фірмовий пиріжок закладу, скупив цигарку, розрахувався, поклавши зверху гривню "на чай", і пішов, не проронивши жодного слова. Весь цей час Едуард був у великій напрузі, але не наважувався підійти до старлея, боячись наразитися на його кулаки. Той бачив його, але лише зміряв злим поглядом і відвернувся.

Упродовж декількох днів Едуард очікував, що з ним чи з його закладом щось має трапитися, бо даремно цей старлей приходив сюди. Він зателефонував начальникові міськвідділу міліції, але й той не зміг нічим зарадити. Вони й не підозрювали, що якби в старшого лейтенанта запитали, чому він сюди приходив, то той і сам би не зміг відповісти.

51

Коли згоріла сауна, а Едуард зник, він зрозумів, що тут не обійшлося без потойбічних сил. Мабуть дівчинка у рожевих трусиках, підполковник і Святенник діяли спільно.

Вже місяць минув відтоді, як він звільнився з органів, а відчуття чогось незавершеного важким тягарем лежало на його душі. Йому здавалося, що всі звинувачують його в тому, в чому він дійсно не був винен, але розуміють, що саме від нього залежало розв'язання цієї проблеми.

Він на цілісінькі дні зникав із хати, приходив пізно ввечері, а то й уночі, аби тільки не зіштовхуватися поглядами з дружиною і сином, нічого їм не відповідати на дурні запитання. Допомогавав знайомим і незнайомим ремонтувати машини, бо розумівся на цьому. Давали їсти й випити, та ще й гроші в кишеню пхали, але таке життя було йому не до вподоби. Проте сам не розумів, чим би справді хотів зайнятись, аби забути про міліцію, а, головне, — про ту історію з дівчинкою в рожевих трусиках, про покійних підполковника й Святенника...

52

Мабуть, рано чи пізно це мало трапитись, хоча могло статись, що він би про це не знав.

Йому було байдуже, що про нього думає дружина. Та й як до жінки він до неї охолонув, хоча й прожили разом вже майже двадцять років. Коханка теж не вабила до себе і якимось зникла з його горизонту.

Він і раніше здогадувався, що в його дружини хтось є, але, за великим рахунком, не збирався доводити, чи це відповідає дійсності. Вона часто йшла на кухню, коли лунав телефонний дзвінок її мобілки і про щось довго розмовляла приглушеним голосом. Це не могли бути її подруги, бо з ними вона говорила при ньому відкрито. І коли він якимось на вулиці випадково побачив поруч з нею високого чоловіка, щось усередині ніби обірвалось. Ні, це не була банальна ревність, як могло видатися на перший погляд, однак він відчув себе зневаженим. Професійно простежив за солодкою парочкою, аби переконатись у своїй правоті, — і переконався. Поводилися вони, мов закохані школярі, — відверто й ні на що не зважаючи, декілька разів цілувалися. Втім, злитися можна було лише на себе самого. "Що хотів - те і маєш", — підбив він підсумки і заспокоївся - принаймні внутрішньо.

53

А через декілька днів, коли він прийшов додому напідпитку після застілля в гаражі колеги, якому відремонтував машину, побачив у гостях доньку Святенника, покійного директора школи. З'ясувалося, що вона зустрічається з його сином.

Мабуть, коли випадковості сліднують одна за одною, то вже сприймаються як закономірність. Він побачив, як зблиснули її очі, жадібні до кохання. Але це була лише мить, і той спалах призначався тільки йому. Він зрозумів, що треба рятувати сина від цієї самиці, бо вона занапастить йому життя, але ще не знав, як це зробити.

Дружина, син і донька Святенника сиділи за столом у кухні, пили чай, їли печиво і цукерки. Він пішов у кімнату дивитися телевізор, тим більше, що й місця йому не було

та й не хотілося зараз бути з ними. За ним вискочила дружина: мовляв, як ти себе поводиш? Він блимнув на неї очима, і вона чомусь подумала, що він усе знає про її коханця. Ніколи не сперечалася з чоловіком, бо знала, що це марудна справа. Натягнула на себе вдавану посмішку і пояснила доньці Святенника, що чоловік трохи випив.

54

Ще здалеку він помітив її. Мама дівчинки в рожевих трусиках стояла в черзі за хлібом. Він вийшов із магазину, і йому здалося, що вона вдала, ніби не помітила його.

За інших обставин вона би підбігла до нього чи просто гукнула. А так усе ясно. Ті, хто був причетний до смерті її доньки, покарані вищою силою. Але душевний спокій не прийшов до неї, хоча вона дуже на це сподівалася. Їй ні в чому було звинувачувати цього старшого лейтенанта. Вона зрозуміла, що він зробив усе, що міг, і навіть більше, але стрибнути вище своєї голови і він не здатен.

Їй важко було усвідомлювати, що ті, хто винен у смерті її доньки, ніби й покарані, але про це не знають і навіть не здогадуються люди. Покарання не було публічним, і Божий суд не задовольнив містечкові пристрасті.

Вона взяла хліб, здачу і вийшла на вулицю. Шукала поглядом старшого лейтенанта, але того, звісно, не було. А якби й був, що би вона зробила? Підійшла до нього і про щось запитала? А про що? Все вже було в минулому – такому далекому, що його не варто було рухати.

55

Після свят дружина зазбиралася знову до Італії. Вона й раніше говорила про це натяками, але тепер усе було серйозно. Причина була ніби зрозуміла, бо син збирався одружуватися, але він прекрасно розумів, що, мабуть, не заладнались її справи з коханцем.

Проте її від'їзд його влаштовував. Він і так жив в одній квартирі ніби з чужою жінкою. Та й треба було поставити крапку в стосунках сина з донькою Святенника, поки все не зайшло занадто далеко.

А дівця вже поводила себе так, ніби вийшла заміж за його сина. Вона довго засиджувалась з ним у кімнаті й декілька разів ночувала в них. Дружина не бачила в цьому нічого поганого, кажучи, що її чоловік відстав від життя, бо нині молодь має інші інтереси і мету в житті. Він би, може, і погодився з нею, якби на місці доньки Святенника була інша дівчина. Але йому здавалося, що він добре зрозумів сутність цієї самки, яку не можна було й на гарматний постріл підпускати до його сина.

56

Тієї ночі вона йому наснилася. Він не бачив її обличчя, але знав, що це вона. Дівчинка в рожевих трусиках казала, що їй добре, і що ті, хто спричинився до її смерті, зробили їй велику послугу. Вірніше, вона не казала, що ті, хто спричинився до її смерті, зробили їй велику послугу, але саме так він витлумачив її слова, коли прокинувся. Він знаходився під враженням самого сну, а коли хотів пригадати деталі і, власне, конкретні слова дівчинки в рожевих трусиках, не зміг цього зробити.

А ще він не пам'ятав, чи говорила вона про це, але загальне враження залишилося, ніби з нього знімали всі обов'язки з розслідування справи щодо її вбивства. Він не міг зрозуміти, чи має йому бути від цього легше, чи, навпаки, тягар нерозв'язаної проблеми тепер навечно ляже на його плечі.

Здається, вперше в житті він усвідомив, що немає жодної людини на світі, якій він міг би розповісти про цей сон, про свій біль. А самому собі він не міг пояснити, чому так близько до серця взяв смерть цієї дівчинки в рожевих трусиках, адже бачив у житті багато смертей, та й доводилося розплутувати чимало цинічних справ.

57

Донька Святенника доволі швидко відстала від його сина. Здавалося, він не докладав до цього жодних зусиль, а просто хотів, щоби було саме так.

Після від'їзду дружини та хотіла ночувати в них, але він не дозволив. Брутально сказав синові, щоби той провів свою панночку додому й повертався. Син хотів було щось заперечити, але наштотхнувся на його жорсткий погляд.

Вона спробувала було зобразити в очах кохання, але він давно вже не вівся на таку дешеву гру. Якби треба було, він би дав їй по морді, аби вона зненавиділа його і відстала від сина. Але це було зайвим, бо вона й так ненавиділа його. Ненавиділа за нерозуміння, бо їй здалося, що вона його кохає, а він вдає, ніби цього не помічає. Син був лише зачіпкою, і коли вона дізналася, що це його син, зробила все можливе й неможливе, аби ходити з ним, хоча інші хлопці ладні були зірку з неба прихилити до її ніг, лиш би вибір упав на них. Тепер ця гра втрачала будь-який сенс, і донька Святенника брутально порвала із закоханим юнаком, демонстративно гуляючи перед ним з претендентами на її тіло. І все ж почуття до мента давало про себе знати, і вона вночі до нестями плакала в подушку.

58

Знайти роботу в містечку було практично неможливо. Стояли всі підприємства, процвітали лише бари, аптеки і банки. Люди не мали чим платити за ремонт машин, а горілка й така-сяка закуска йому набридли. Так можна було й спитись, а він не хотів цього. Почав частенько відмовляти, казав, що має іншу роботу й інші замовлення, хоча насправді нічого цього не було. Міліцейської пенсії ніби вистачало, але як раніше жив від зарплати до зарплати, то й тепер чекав заповітної дати в календарі, аби отримати гроші.

Дружина часто телефонувала. В нього було таке відчуття, ніби вона хоче покаятися за любовний зв'язок з тим чолов'ягою, але ніяк на це не наважується. Якщо це й справді було так, то він у душі сміявся над цим, бо жодних ревнощів не мав. Кохання до дружини (а воно ж було!) минуло, і він зараз не міг вирахувати, коли і чому сталася ця зміна.

Син вечорами сидів удома, але не вважав батька винним у тому, що розлучив його з донькою Святенника, — і це радувало. Їхні стосунки почали набирати рис чоловічої дружби, і він боявся, аби це не закінчилося.

59

Роботу йому підкинули звідти, звідки він і не очікував. Якось йому зателефонував заступник міського голови і сказав, що має до нього конфіденційну справу. Це його заінтригувало, і вони зустрілись у міському парку культури і відпочинку. Людей навколо було мало, і все скидалося на таємну зустріч шпигунів.

Після довгої передмови про його непересічні здібності нишпорки клієнт нарешті виклав суть справи. З'ясувалося, що він підозрює, ніби його дружина має коханця. "Я би хотів, щоби ви мені дали документальні докази цього", — сказав заступник міського голови.

Спочатку він подумав, що над ним насміхаються, і хотів подалі послати цього можновладця. Але коли в його кишені опинилась туга пачка доларів, він раптом передумав. А чому б і ні? Заступник міського голови пообіцяв, що заплатить стільки ж, коли матиме ці документальні докази. "Або ви доведете, що моя дружина чесна", — якось мляво додав він.

Він передав йому фотографію дружини, сказав, де і коли вона найбільше буває, розповів причини своїх сумнівів у подружній зраді.

60

Того ж дня він зустрів чолові'ягу, який кохався з його дружиною. Бачив, як у того від несподіванки забігали очі. Можна було перебігти на протилежний тротуар, але машини йшли одна за одною. Здавалося, коханець змалів на очах і готовий був узагалі випаруватись, якщо би це було можливо.

Чолов'ягу врятував дзвінок від сина. Той казав, що вони з хлопцями ідуть у похід на три дні. Він професійно стежив за коханцем своєї дружини, який прошмигнув повз нього, увібравши голову в плечі. Він навіть не запитав, куди вони йдуть, а лише сказав: "Будь обережним!". Йому здалося, що в сина затремтів голос від ніжних почуттів до нього. Та й він сам мало не розчулився, коли той сказав: "Дякую, тато. Все буде добре".

Небо проясніло. Пішов дрібний дощ, який скоро закінчився. Сонечко усміхнулося з-за хмар.

Нишпорка весело йшов додому і складав план, як він шукатиме коханця дружини заступника міського голови.

2011

ПРОКУРОРША

Вікторії НІКОЛЬСЬКІЙ

1

Ця історія в нашому місті розпочалася з убивства прокурора.

Звістка про це розповсюдилася доволі швидко. Чого гріха таїти, багато хто зрадив, що ненависного прокурора вже нема на білому світі. Чимало він попив крові нашим людям ще за попередньої влади. Коли прийшли путінці, залишили його на попередній посаді. Це викликало мовчазний осуд, але ніхто не смів суперечити новій владі.

Уже до вечора поповзли чутки, що прокурора прибрали чорні чоловіки. Наше місто вже давно гомоніло про них, хоча, здається, ніхто в очі їх особисто не бачив. Жартівники казали, що не треба шукати чорного kota в темній кімнаті, тим більше,

коли його там нема. Але навіть вони не були впевнені в тому, що цю китайську мудрість можна застосувати в нашому місті.

Чорних чоловіків боялись, але були їм вдячні за те, що не стало прокурора.

2

Влада, мабуть, зробила найбільшу дурницю, на яку була спроможна, оголосивши винагороду в мільйон рублів тим, хто дасть достовірну інформацію про місцезнаходження убивць прокурора. Оскільки в людській свідомості вони вже були остаточно пов'язані з чорними чоловіками, то незабаром у поліції почали лунати перші телефонні дзвінки від пильних громадян, які називали конкретні місця проживання чорних чоловіків. Щоправда, в них вони асоціювались з чорними костюмами, чорними автомобілями і взагалі з усім, що мало чорний колір.

Коли справа дійшла до абсурду і до чорних чоловіків зарахували мера, який їздив на чорному "Мерседесі" і ходив у чорному костюмі з чорною краваткою, оголошення про винагороду за місцезнаходження убивць прокурора зняли, хоча й після цього дзвінки до поліції не переставали лунати. Все-таки забагато в нас людей, які задарма хочуть отримати мільйон рублів.

Всі потрохи стали забувати про вбивство прокурора, змирилися з тим, що зловмисників не знайдуть, як у нашому місті знову сталося гучне вбивство.

3

Цього разу жертвою чорних чоловіків став міський священик отець Павло. Влада відразу зробила його великомучеником, стверджуючи в офіційному повідомленні, що чорні чоловіки не гребують нічим, аби знищити нашу духовність.

Уперше винуватцями вбивства отця Павла були названі чорні чоловіки, а тому люди остаточно прив'язали до них і попередню – прокурорську – смерть.

Насправді мало хто шкодував за тим, що не стало отця Павла. Батюшка був ще той фрукт. З'явився він на нашій парафії за попередньої влади, відразу наїв пузо, купив "Мерседес" – до речі, теж чорний, збудував хатинку, яка нагадувала палац.

Але найбільше люди ніяк не могли йому пробачити те, що він співпрацював зі спецслужбами. Робив отець Павло це ще за попередньої влади, а під час цієї взагалі сказився. Не встиг йому хтось сповідатись, як уже бідного чоловіка тягали до поліції чи прокуратури. Батюшка навіть не приховував, що співпрацює зі спецслужбами, і мало не щодня навідувався до приміщення цієї структури в сірому похмурому будинку.

4

Від природи я цікавлюся мало не всім, куди нормальна людина не суне носа, і люблю розплутувати хитромудрі клубки будь-яких злочинів. Дружина каже, що в мене дуже розвинена інтуїція, хоча це більше притаманне жінкам. Мабуть, я тому й не надаюся до хатньої роботи. Відремонтувати кран, забити цвях, пофарбувати підлогу – все це лягає на тендітні плечі моєї дружини, і вона вже навіть не витикає мені, що я не здатен виконувати роботу справжніх чоловіків. Ну, про справжніх чоловіків я вже давно не веду з нею жодних дискусій, бо думку кожного з цього приводу ми знаємо і почути щось інше – свіже і нове – не сподіваємося.

Чорні чоловіки не просто зацікавили мене. Чого гріха таїти, вони викликали в мене шалену симпатію, і я дуже хотів з ними познайомитися. З одного боку, звісно, було страшно, бо все ж мова йшла про озброєних людей, які оголосили війну нинішньому режиму. Проте слід було віддати їм належне, адже вони не зачіпали мирних громадян, а знищували негідників. Я вважав, що не належу до негідників, а тому мав моральне право підійти до чорних чоловіків бодай на відстань простягнутої руки.

5

Мабуть, ви вже зрозуміли, що я письменник, тобто живу у вигаданому мною світі. У нормальної людини навіть не виникне думка бути близько до озброєних чоловіків, якими б чорними вони не були.

Звичайно, я міг би написати фантастичний роман – у значенні щось нафантазувати про чорних чоловіків. Я ще не знайшов, що справді може вийти з цього роману, хоча був упевнений, що в нас його не надрукують. Правда, була надія на Захід, де він міг би вийти під псевдонімом, аби я не завдав шкоди собі й родичам.

Але від цієї затії я швидко відмовився, бо мене все більше стали цікавити реальні події, а не те, що я міг нафантазувати в своїй голові. Тут теж була певна небезпека. Я розумів, що якщо наблизюсь до розв'язання таємниці чорних чоловіків, а тим більше напишу про це, то спецслужби зацікавляться моїм романом і питатимуть, звідки в мене такі дані. Я ніколи не вважав, що там працюють глупі люди, які шукають міфічних шпигунів. Потрапляти в їхні лапи мені не хотілось.

Проте, як це вже не раз траплялось у моєму житті, цікавість знову взяла гору.

6

Я ще не знав, як маю приступити до виконання свого карколомного плану. Чудернацькі думки витали в моїй голові, але всі вони видавалися мені нереалістичними. Скажімо, я хотів ходити нічними вулицями нашого міста в надії, що рано чи пізно натраплю на чорних чоловіків. Щоправда, вже через секунду я розумів, що можу стати жертвою або військового патрулю, або тих самих чорних чоловіків. І перші, й другі не питатимуть мене, чого це в комендантську годину я прогуляюсь нічним містом.

Жодна нормальна думка з цього приводу до кінця дня так і не прийшла до моєї голови. Півночі я теж не міг заснути, але на ранок уже знав, який перший крок зроблю, аби втілити свою ідею в життя. Брехати не буду, услід за Менделєєвим, якому наснилася таблиця хімічних елементів, я не винаходив валізу чи сорокаградусну горілку. Але я знав, що шлях до розв'язання проблеми пошуку чорних чоловіків пролягає через серце помічниці прокурора нашого міста.

7

Що я знав про прокуроршу, як її називали в нашому будинку? Та практично нічого, крім того, що вона мені шалено подобалась.

Прокурорша з чоловіком і чотирирічним сином жили над нами. Ми з дружиною часто чули сварки й крики між сусідами, грюкання дверима – здавалося, що в нас повилітають усі шибки. Але з приходом у наше місто путінців ці всі непорозуміння між

чоловіком і його чарівною дружиною дивним чином припинилися, ніби люди зрозуміли, що є набагато важливіші речі, ніж псування життя одне одному.

Прокурорша була типовою блондинкою з ангельськими голубими очима. При зустрічі з нею я втягував, наскільки міг, живіт у себе, аби видаватись їй стрункішим. Якось у коридорі, коли я виносив сміття, вона поплескала мене долонею по животі й сказала: "Не робіть цього, ви й так мені подобаетесь". Я розумів, що ці слова прокурорша говорила жартома, але моя закоханість у неї стрімко зроста.

8

У мене не було іншого виходу, ніж перехопити прокуроршу в коридорі. Чіткого плану дій, що ж робитиму далі, я не мав, але треба було з чогось починати.

Я вгледів прокуроршу з вікна, коли вона поверталася з роботи, і стрімко метнувся у кухню за сміттям. Дружина втупилась у чергову серію російської мелодрами, так що моя присутність на білому світі її – принаймні зараз – не цікавила.

Як і планував, вчасно перехопив прокуроршу в коридорі. Вона піднімалася сходами і про щось весело балакала по телефону. Побачивши мене, спохмурніла, сказала в слухавку: "Я тобі пізніше зателефоную" і мовчки пройшла повз мене, лише кивнувши головою на моє привітання.

Її поведінка видалася мені дивною. Лише вчора вбили прокурора. Казали, що вона була його коханкою, і я в це вірив. Або робила це заради кар'єри, намагаючись замилити очі старому, або з якоїсь іншої причини. Чомусь мені стало легше від того, що вона не сумує за прокурором.

9

Я вже висипав сміття, думаючи про щось своє, поволі йшов додому, аж на вході до під'їзду побачив прокуроршу. Вона пильно обвела мене поглядом з ніг до голови, ніби оцінюючи, чого я вартий, і зухвало запитала: "Не хочете бути моїм охоронцем, поки я вигулюю собаку?".

Звісно, охоронець їй не був потрібний, бо вгодований бульдог міг будь-кому перегризти горло, але я радо пристав на цю пропозицію.

Ми довго мовчки йшли – я з порожнім відром, бульдог, який жадібно хапав повітря і вороже дивився на мене, і серйозна прокурорша, — аж поки вона не запитала: "Як гадаєте, хто міг убити Івана Степановича?". Поки я докумекав, що Іван Степанович – це покійний прокурор, відповідь несподівано злетіла з моїх вуст: "Кажуть, що це робота чорних чоловіків".

Прокурорша була розчарована. Здавалося, вона зараз запитає: "І ви вірите в ці нісенітниці?". Проте красива жінка мило усміхнулась і промовила: "Чоловік в нічній зміні, малий у мамі. Мені самотньо в порожній квартирі".

10

Мабуть, я занадто швидко розправив крила і повірив у те, що ось так легко можна завоювати прокуроршу, не помітивши її іронічного погляду. Це вже потім, коли я аналізував ситуацію, то ясно згадував цей іронічний погляд голубоокої білявки і ніби бачив його наяву.

Треба бути ідіотом, аби мріяти про те, що шикарна жінка звабиться на товстунчика в окулярах, спортивних штанах, та ще й з порожнім відром для сміття на додаток. Але чоловіки доволі часто бувають такими ідіотами.

Я слухняно почимчикував за прокуроршею. Біля моїх дверей вона знову іронічно глянула на мене, але я вкотре не бачив цього погляду.

Вона довго не могла відчинити свої двері, і я мало не згорів від нетерпіння. Нарешті вона впустила додому ненависного мені бульдога, відтак повернулася до мене й лагідно сказала:

— Дякую, що провели мене, сусіде. Ідіть додому, бо дружина чекає. Гарної вам ночі!

11

Звісно, я не спав півночі, картаючи себе за власний ідіотизм й розмірковуючи, як помститися прокурорші. Але чим глибше я усвідомлював підступність цієї жінки, тим більше в неї закохувався.

Вже над ранок, коли я тільки-но заснув, на нашій вулиці пролунали постріли. Мені навіть здалося, що хтось прошмигнув у наш під'їзд, але не був упевнений у цьому, бо ще глибоко всередині спав.

Я глянув з-за штори вниз і побачив, як біля нашого будинку вирости постаті людей. Вони жваво перемовлялися між собою, а потім кудись побігли.

Нагорі зарипіла підлога, і я уявив, як прокурорша в білосніжній нічній сорочці теж виглядає з-за штори. Втім, я був занадто замученим, аби розпалювати свою еротичну пристрасть.

Найбільше я заздрив зараз своїй дружині, яка мирно спала. Здається, крім російських мелодрам, їй вже більше ніщо не цікавило в цьому житті.

А потім мені наснилося, що я знімаю з прокурорші білосніжну нічну сорочку і ми займаємося коханням.

12

Вже до обіду місто гуділо від того, що сталося вночі. Ніби спецслужби вистежили одного з чорних чоловіків, гналися за ним і буцімто поранили, але не впіймали.

Цю новину моя дружина жваво обговорювала зі своєю подругою по телефону, а я загадково мовчав, ніби нічого не бачив і не чув цієї ночі.

У нас закінчився хліб, і я пішов до магазину. По дорозі зустрів прокуроршу. Вона була бліда і, мабуть, не звернула би на мене увагу, якби я не заговорив до неї.

— Ви чули, як вночі біля нашого будинку ловили чорного чоловіка? – наївно запитав я.

Прокурорша не знала, куди дівати очі, а потім силувано усміхнулася:

— Не вигадуйте, що чорний чоловік був біля нашого будинку. Зрештою, після нашої вечірньої прогулянки я міцно спала.

Вона навіть не глянула на мене і пішла, а я дивився їй услід, милуючись стрункою фігурою чарівної жінки.

Звичайно, це все було дивно, адже я чув, як рипіла підлога в квартирі прокурорші.

Навіщо їй було обманювати мене? А, можливо, вона справді спала, а до вікна підходив коханець, поки чоловік працював у нічну зміну?

13

Ви будете сміятись, але того вечора в мене визрів план стежити за прокуроршею. Інтуїція підказувала мені, що так я швидше підберусь до чорних чоловіків.

Ще з самого ранку я виглядав, коли прокурорша піде на роботу, але так і не побачив цього. Мені здалося, що вона прошмигнула, поки я ходив до туалету.

Дружина пішла на роботу. Новий роман явно не писався. Я зателефонував у прокуратуру й змінив голос, сказавши, аби секретарша закликала прокуроршу. Мені відповіли, що прокурорша на лікарняному, а коли стали випитувати, хто телефонує, я швиденько кинув слухавку.

Це було дивно. Підлога наді мною не скрипіла, значить, нікого в квартирі не було. Невже прокурорша так несподівано захворіла, що не може навіть з ліжка піднятись?

Я зателефонував до неї додому, але ніхто не піднімав слухавку. Як правило, вдень удома був її чоловік, але й він не підійшов до телефону.

Я не знав, що думати, аж поки по телевізору не показали фоторобот чорного чоловіка, якого поранили співробітники спецслужб. Дивовижним чином він, мов дві краплі води, був схожий на чоловіка прокурорші.

14

Прокурорша і її чоловік зникли, а мене викликали до похмурого сірого будинку.

Я був законослухняним громадянином і розповів майору все, що знав по цій справі. Мабуть, я виглядав ідіотом, бо навряд чи суттєвими були мої свідчення про спортивний костюм, порожнє відро від сміття і залицяння до прокурорші.

Майор був злий, і я боявся, що він зараз запустить у мене чимось важким. Але чоловік знав свою роботу і, мабуть, мало не щодня зустрічався з такими ж ідіотами, як я. Він написав на карточці свій номер телефону і сказав, що коли прокурорша зв'яжеться зі мною, то я маю негайно повідомити йому про це. Я готовий був пообіцяти що завгодно, аби лише вийти живим і неушкодженим із цього похмурого сірого будинку.

Звичайно, я розумів, що прокурорша зі мною не зв'яжеться. Хто я такий, аби мені можна було довірити таємницю чорних чоловіків? Та ще й до того ж вона насміялася над моїм коханням, так жорстоко пошивши мене в дурні.

15

Мабуть, зайвим буде казати, що я знову довго не міг заснути. З одного боку, моє кохання до прокурорші нікуди не зникало, а, з іншого, — я ще й досі не міг усвідомити, що її чоловік міг належати до тих, кого найбільше боялися в нашому місті, а прокурорша знала про це.

Але найбільше я жалкував, що розповів майору про своє кохання до прокурорші. У нього був такий проникливий погляд, що я не смів бодай щось утаїти. Але тепер мене гризла думка, що спецслужби можуть використати мене, як наживку, аби упіймати прокуроршу.

Я вже засинав, коли поверхом вище заскрипіла підлога. Господи, я мало не вискочив з ліжка і не побіг до прокурорші, аби розповісти їй, яка небезпека чатує на неї, але вчасно стримався, розуміючи, що прокурорша не така дурна, аби повертатися до своєї квартири. Звісно, там влаштували засідку. Ще вдень я бачив підозрілих типів, хоча знав, що вони із похмурого сірого будинку. Ті вешталися в нашому під'їзді, щось винюхуючи. Мабуть, зараз вони сиділи над моєю головою і виглядали прокуроршу.

16

— Ну що, ти далі кохаєш свою прокуроршу? – запитала дружина.

Це був підступний удар. Мені бракувало повітря. У телевізорі йшла реклама між черговими серіями російської мелодрами. Я сидів бовдуром на кріслі, і жодна робота не йшла до рук.

Мені здавалося, що моя дружина навіть не здогадувалася про мої почуття до прокурорші. А, з'ясувалося вона все знала і відчувала жіночим серцем.

— Ти що, не розумієш, що вона ворог народу, і тебе, й мене разом з тобою можуть послати до концентраційного табору?

Про концентраційний табір, чесно кажучи, я думав і раніше, але мені здавалося, що не маю аж таких великих гріхів перед новим режимом, аби мене могли запроторити туди. Слова дружини повертали мене до реальності, і мені стало по-справжньому лячно.

17

Наступного дня дружина переїхала жити до сестри, а мені сказала, що подає на розлучення. Звичайно, було образливо, але я розумів дружину, яка не хотіла потрапити до концентраційного табору.

Я розумів, що став заручником спецслужб. Я бачив, як агенти стежили за мною, коли я виходив із квартири. Вони навіть не приховували цього, нагнітаючи на мене страх.

Спокою не було і у власному помешканні. Мені здавалося, що кімнати нашпиговані потаємними відеокамерами. Я навіть не намагався їх знайти, аби не викликати підозрінь, але було незручно жити, розуміючи, що за тобою цілодобово наглядають.

Думки про прокуроршу ні на мить не покидали мене. Я розумів, що рано чи пізно вона якимось чином дасть про себе знати, щиро сподіваючись, що я справді зможу їй чимось допомогти.

18

На десяту ранку було призначене судове засідання у моїй справі про розлучення з дружиною. Мені було все одно, бо всі мої думки були про прокуроршу.

Більш перестрашеного судді в своєму житті я не бачив. Здавалося, він боїться всього і за першої можливості готовий пірнути під стіл, аби врятувати своє дороге цінне життя.

Суддя нервово здригнувся, коли за вікном пролунав звук машини, яка різко загальмувала. Нарешті він прийшов до себе і на диво спокійно сказав, звертаючись до мене, як до невиліковно хворого:

— Ваша дружина у позовній заяві пише, що причиною розлучення є те, що ви співпрацюєте з ворогами народу, і вона не хоче через вас потрапити до концтабору.

В судовій залі запанувала гнітюча тиша. Я зовсім не був готовий до такого ходу подій. Ну, хоче дружина розлучитись, могла назвати першу-ліпшу причину, але щоб так відразу – я співпрацюю з ворогом народу...

19

Я глянув на дружину. Вона була ніяка. Здавалося, що сама перелякана написаним у судовому позові.

Зате її сестра була на висоті, і кожний погляд, який кидала на мене, мав спопелити нещасну істоту.

Сестра працювала адвокатом і, звісно, була захисницею у моєї дружини. Якихось сумнівів щодо мого подальшого утримання в концтаборі у неї не було і не могло бути.

Знову думки про прокуроршу накопилися на мене. Мені стало все одно, що зі мною зроблять у наступну мить, і я холодно, але твердо сказав:

— Моя дружина знає більше, ніж я. Прошу нас розлучити.

Адвокатка, мабуть, очікувала, що я стану виправдовуватись, заперечувати написане моєю дружиною. Можливо, вона вже підготувала низку контраргументів, як остаточно мене знищити. Але щоб підсудний сам ліз у петлю – цього вона не очікувала.

20

Суддя щось бубонів собі під ніс. Я нічого не міг розібрати і думав про прокуроршу.

За якихось десять хвилин я був вільний, мов птах, якого випустили з клітки на волю. Тоді я ще не усвідомлював, що мене дійсно могли випустили з клітки на волю, але для того, аби відразу підстрелити.

Я не став очікувати формальностей і першим рвонув із судової зали.

Адвокатка торжествувала, говорячи моїй дружині, щоб та ще раз переконалася, з яким негідником, тобто зі мною, жила всі ці роки. Я ще почув її ядовиту фразу: "Та його не в концтабір треба, а відразу на шибеницю!".

Останнє, що я бачив, виходячи із судової зали, — це зляканий погляд моєї тепер уже колишньої дружини, з якою нас розлучили за прискороною процедурою, ніби режим боявся мене як небезпечного злочинця, якого слід терміново кинути до концтабору. Чомусь мені здалося, що дружина жалкує про своє рішення. Насамперед їй шкода мене.

21

Коли я вийшов на вулицю, то відразу побачив своїх старих опікунів. Мені здалося, що агенти спецслужб щільніше, ніж зазвичай, обступили мене, щоби не виникало жодних сумнівів щодо можливої втечі від них.

Але я й не збирався втікати. Здається, був готовий стати не лише в'язнем концтабору, а й прямо піти на шибеницю, чого мені побажала сестра вже тепер колишньої дружини. Я картав себе, що не здатний до опору, навіть не захищаю своє власне життя, але вже не міг подолати власну пасивність.

Далі події розгорталися стрімко – як і стрімким стало моє подальше життя.

Поки я думав про прокуроршу, машина чорного кольору різко загальмувала біля мене. Дужі руки втягнули живий труп, на якого я тоді перетворився, й я опинився на задньому сидінні.

Я ще бачив, як заметушилися спецслужбівці, але вони вже не могли наздогнати машину, яка рвонула з місця.

22

Я не встиг подумати, хто мене викрав, бо й так сьогодні чимало натерпівся, коли почув знайомий до болю голос, який не міг переплутати з нічийм іншим:

— Привіт, сусіде!

Звичайно, це була прокурорша. Вона сиділа за кермом. Вона не поверталася до мене, бо пильно стежила за дорогою, я міг лише в дзеркальце бачити її усмінене обличчя. Тепер у неї було чорне волосся, але ж голос залишився той самий, рідний.

— А я був про вас гіршої думки. Вибачте, що помилявся. Ви – молодець!

Поруч зі мною сидів чоловік прокурорші. Він простягнув мені руку, і я її з вдячністю потиснув.

Перше, що мені спало на думку, — це те, що я потрапив у полон до чорних чоловіків. Я сам до себе усміхнувся. Це помітила прокурорша:

— Що таке, сусіде?

Я відповів, як міг, і тепер щиро реготали прокурорша і її чоловік.

23

Ми ще трохи покружляли містом, щоби переконатися, чи нема за нами погоні.

Чоловік прокурорші, винувато дивлячись на мене, сказав:

— Мушу тобі зав'язати очі, друже.

Я не розумів що коїться. Прокурорша підморгнула мені в дзеркальці:

— Так треба, сусіде! Ми їдемо на конспіративну квартиру.

Я був розчарований:

— Ви мені не довіряєте?

Чоловік прокурорші сумно усміхнувся:

— Друже, ти ще ніколи не був під тортурами.

Справді, я ще ніколи не був під тортурами і навіть самому собі боявся зізнатися, що, мабуть, не витримаю найменшого болю. Мені міцно зав'язали очі чорною пов'язкою, що я справді нічого не бачив.

За якийсь час машина зупинилась, і чоловік прокурорші підтримуючи мене під лікоть, кудись повів.

Чомусь мені здалося, що зараз хтось вистрелить мені у спину.

24

Хатинка виявилася хоч невеличкою, але комфортною. Я це відразу оцінив, коли мені розв'язали очі.

На всіх вікнах були жалюзі. Чоловік прокурорші увімкнув світло.

— Ось тут вам доведеться пожити деякий час, — сказав він.

— І не виходити з будинку? – запитав я.

— Якщо хочете залишитися живим, — уточнив він.

Увійшла прокурорша. Я зміг оцінити її у всій красі, хоча намагався не показувати свого захвату, аби не дратувати її чоловіка. А той, здається, теж вдавав, що не помічає, як я зиркаю на його дружину-красуню.

— До нас поступила інформація, що вас сьогодні мали арештувати, — змучено сказала прокурорша. — Наші люди побували у вашій квартирі, зібрали все необхідне.

Вона кивнула на дві великі сумки, які стояли в кутку.

— Рукопис вашого нового роману теж там є, — заспокоїла вона.

Я щиро їй подякував.

25

Незабаром прокурорша і її чоловік пішли. Красуня трішки затрималася, підійшла до мене, поклала мені руки на плечі, ніби хотіла поцілувати, і сказала:

— Будьте чемним, сусіде! Не виходьте з хати. Я буду за вас переживати. Через декілька днів ми повернемося.

Прокурорша вийшла, обдарувавши мене своєю чарівною посмішкою, а я готовий був віддати життя, аби вона знову поклала мені руки на плечі.

Я знаходився в золотій клітці. Холодильник по самі вінця був забитий їжею і напоями на будь-який смак. Я міг дивитися телевизор чи слухати радіо. В спальні на стіні була прибита поличка, і я міг вибрати будь-яку книгу.

Я дивився крізь жалюзі, що робиться на білому світі. Звісно, важко було зорієнтуватись, де я знаходжусь. Десь далеко чорнів ліс, а з іншого боку синіло озеро. Навкруги, здавалося, все завмерло, і я жив сам на безлюдній планеті.

Я розпакував речі, повісив у шафі одяг. Взявся за рукопис і до вечора прочитав усе, що написав до цього, аби відновити в пам'яті створене собою. Але далі писати не міг, бо думав про прокуроршу. Її голубі очі та чорне волосся зводили мене з розуму.

26

Увечері став дивитися телевизор і дізнався про себе багато цікавого. З'ясувалося, що я теж належу до бандитського формування чорних чоловіків. У новинах детально розповідали про моє розлучення з дружиною. Щоправда, нічого не сказали, як з-під приміщення суду мене викрали прокурорша та її чоловік. Зате мене оголосили небезпечним злочинцем. Тепер кожний мешканець міста мав за честь упіймати мене.

Якщо сказати, що мені стало лячно — значить, нічого не сказати. Тепер замість вдячності до прокурорші та її чоловіка, які врятували мене від арешту спецслужбівцями, я відчував злість на них за те, що кинули мене тут напризволяще.

Мабуть, зайвим буде казати, що я не міг заснути всю ніч, прислухаючись до того, що робиться за межами будинку, в якому мені доводилося перебувати. Найбільш гучною завжди буває тиша. То мені здавалося, що я чую кроки багатьох людей, які оточують хату, то десь далеко гудів мотор, і мені ввижалося, що це їдуть прокурорша та її чоловік.

Я заснув над ранок під шум дощу.

27

Мені наснилося, що я бреду в нічному густому лісі. Нічого не видно, а в мене передчуття моєї власної близької смерті. Я ще в розквіті сил, але нічого не можу зробити, бо так написано на небесах. Десь жевріє думка, що я можу помилятися і на небесах написано зовсім інше. Саме це й змушує мене далі брести в нічному густому лісі. Я йду навмання – і раптом перед собою бачу вогник. Він віддаляється від мене, ніби кличе за собою, і я слухняно йду за ним, покладаючись на долю. Вогник несподівано гасне, але я йду в тому напрямку, де він щойно був, і він з'являється знову. Мені здається, що це світить зоря на небі, а саме небо в нічній темряві з'єдналося з лісом. І я йду за покликом цієї зорі, аж поки не усвідомлюю, що я вже вмер давно, а вогник, чи зоря, кличуть мене за собою на небо. Мені здається, що коли я озирнусь назад, то залишусь на цій грішній землі, але мені не вистачає сил це зробити, а вогник-зоря манить мене за собою.

28

Коли я прокинувся, переді мною на ліжку сиділа прокурорша. Вона змучено усміхалась. Було видно, що цієї ночі жінка, мабуть, не спала.

— Ви так смачно спали, сусіде, — сказала вона, — що не хотіла вас будити. Ото поталанить колись якійсь жінці.

Я хотів сказати, що мені вже поталанило, бо я люблю її, прокуроршу. Звісно, я би не наважився саме так сказати, але зробив би це якось по-іншому, щоби вона здогадалася.

— Сусіде, вас можна брати голими руками, — сказав, усміхаючись, чоловік прокурорші, який сидів на кріслі.

Мені стало соромно і водночас неприємно. Невже вони не мають більше іншої роботи, ніж спостерігати за тим, як я сплю.

Мабуть, з виразу мого обличчя вони помітили, що я насправді думаю про них, і, не змовляючись, вийшли із спальні. Я хотів наздогнати їх, виправдатися, що вони неправильно мене зрозуміли, але якась невідома сила притягувала до ліжка.

29

— Сусіде, йдіть подивіться, що показують по телевізору, — крикнула прокурорша, і в її голосі я навіть не почув нотки образи.

Мене не треба було довго вмовляти, я хутко встав і пішов до кімнати.

Диктор місцевого телебачення повідомляла про новий терористичний акт чорних чоловіків. Цього разу була зруйнована будівля редакції газети. Оскільки це сталося вночі, жертв не було. Переляканий головний редактор видання закликав владу навести лад з чорними чоловіками, які тероризують місто.

Я спостерігав за прокуроршею. Грайлива посмішка бігала по її обличчю. Відтак я перевів погляд на її чоловіка. У того був суворий вираз обличчя, ніби він не дивувався тому, про що розповідають у телевізорі.

Не знаю яким чином, але з моїх вуст вирвалося дурнувате запитання:

— Це ви зробили?

Прокурорша і її чоловік мовчки переглянулися між собою, але нічого мені не

відповіли.

30

Зрештою, я й не сподівався отримати від них відповідь. Все й так було очевидно.

Вони сказали, що йдуть спати, а я маю стерегти їхній спокій. Мабуть, це був перший крок довіри з їхнього боку, й я мав це оцінити.

Я намагався не шуміти, тихесенько вмився і поїв, а потім засів за свій рукопис.

Тепер усе, написане до цього, видавалося мені таким далеким від життя, що я навіть не знав, як маю вчинити далі. Звісно, мені було шкода перекреслити довгі місяці попередньої роботи, але ж писати далі в такому стилі й, головне, про неіснуюче, а вигадане, — означало не поважати насамперед самого себе. З іншого боку, я ще не визрів до осмислення того, що відбувається зараз зі мною і в яких подіях я беру участь. Потрібен був час, аби це осмислення заглянуло до мого мозку.

Надворі почувся шум. Крізь жалюзі я побачив, як до дверей йде група автоматників.

Я розбудив прокуроршу й її чоловіка. На їхніх обличчях панував спокій. Услід за ними я спустився в підвал.

31

Далі все нагадувало низькопробний шпигунський детектив.

З'ясувалося, що з підвалу до лісу був підземний перехід. Я біг услід за прокуроршею та її чоловіком. Коли ми вибралися на поверхню, чарівна жінка, мило усміхаючись, сказала мені:

— Вибачте, сусіде, але нема іншого виходу. На жаль, ваш рукопис загине.

Я побачив у її руках маленьку коробочку з червоною кнопкою посередині. Вона натиснула своїм ніжним пальчиком на цю червону кнопку – і в ту ж мить пролунав вибух. Я не відразу зрозумів, у чім справа, але побачив, як на тому місці, де стояв будиночок, з'явилася хмара, ніби небо впало на землю. Лунали зойки приречених на смерть людей.

— Шкода, гарна була хатинка, — сумно сказав чоловік прокурорші, але я в його словах почув іронію.

Прокурорша, її чоловік, а за ними і я почвалані вглиб лісу. Мені чомусь пригадався мій сон. Я не запитував, куди й навіщо ми йдемо, бо вже був пов'язаний з прокуроршею та її чоловіком тисячами невидимих мотузків.

32

Ми йшли доволі довго. Відчувалося, що прокурорша та її чоловік – люди треновані, а я доволі швидко замучився.

— О, сусіде, вам треба тренуватися, — сказала прокурорша, — бо жінки не люблять чоловіків з животом.

Моє кохання ладне було перерости в ненависть до прокурорші, але ми вже були на місці. На галявині стояв мисливський будиночок – мабуть, як запасний варіант того, в якому ми були.

Дивне почуття охопило мене, коли ми зайшли всередину. Все було так, як на

конспіративній квартирі – такі ж меблі, жалюзі, все інше. Ніби хтось невидимий зробив копію, аби побачити, яке враження це справить на людей.

Мабуть, я був сильно замучений, аби запитувати про очевидні речі, а прокурорша та її чоловік або не помітили мого здивування, або були заклопотані іншим, щоби зважати на мене.

33

Телевізор аж захлинався від успішно проведеної спецслужбами операції. Дикторша гордо, ніби це вона була головною виконавицею вбивства, повідомила про знешкодження трьох осіб із банд-формування чорних чоловіків. Називали імена прокурорші, її чоловіка та моє. Причому виходило, ніби я був старший у цій групі. Про смерть спецслужбістів і вибух будинку нічого не говорили.

— Вітаю, сусіде, — зухвало з усмішкою сказала прокурорша. – Бачите, вас підвищили у званні. Але це вже вам нічим не допоможе. Нас нема на білому світі.

Я не знав що маю робити: радіти чи плакати.

Ми поїли й почали готуватися до сну. Прокурорша сказала, що чергуватимемо по три години. Першою мала чергувати вона, потім я і її чоловік.

Мені було неприємно лежати в одному ліжку з чоловіком прокурорші, але той відвернувся від мене і я швидко заснув.

34

Наснилася мені вже колишня дружина, яка обіймала мене і казала, щоби я їй пробачив. Мовляв, це сестра намовила її, а так вона нізащо не пішла би від мене. У сні я виявився великодушним і пробачив дружині всі минулі й майбутні гріхи.

Прокурорша ніжно будила мене. Навіть коли я прокинувся, то ще деякий час вдавав, ніби сплю, бо хотів продовжити солодкі миттєвості життя, відчуючи тепло її рук.

Але треба було мати совість. Я встав і пішов чергувати у вітальню. Прокурорша ще деякий час побула зі мною, ніби хотіла сказати щось важливе, але так і не наважилась.

— А де ваш син? – несподівано для самого себе запитав я, хоча точно знав, що це питання зовсім не ночувало в моєму мозку.

Прокурорша спохмурніла і відповіла:

— У надійному місці.

Я зробив їй боляче своїм запитанням. Вона пішла спати.

35

Найбільше я боявся заснути і пропустити той момент, коли група автоматників оточить нашу нову схованку. Чомусь мені здавалося, що має відбутися саме так.

Коли сон намагався здолати мене, я підходив до вікон і крізь жалюзі хотів щось побачити в суцільній темряві. Звісно, нічого не було видно. Тоді я прислухався, але жодних підозрілих звуків моє вухо не вловлювало. Лише дерева шуміли у своїй величі, як робили це впродовж багатьох десятиліть.

Я думав про своє життя, про нещасливий шлюб з дружиною, яка так і не подарувала мені сина, про якого я мріяв. Я давно хотів кинути дружину й знайти іншу

жінку, народити з нею декілька дітей. Але через події в країні вже було не до того. А тут дружина й сама розлучилася зі мною.

Я розбудив чоловіка прокурорші. Здавалося, нема нічого дивного, що мені доводиться лягати в ліжко, на якому спала сама прокурорша.

36

Я вже не зміг заснути до самого ранку, прислухаючись до милого сопіння прокурорші. Її чоловік, здається, вмер, бо з сусідньої кімнати не долинали жодного звуку.

Я завмер, коли прокурорша уві сні повернулася до мене й обійняла. Її губи були за декілька сантиметрів від моїх, а подих обпікав моє обличчя. Я ледве стримався, щоби не поцілувати її.

Чоловік прокурорші, здається, відчув небезпеку для своєї дружини. Він почав ходити по кімнаті, аби розігнати сон, а я боявся, що він загляне сюди й побачить, у якій інтимній позі я лежу з прокуроршею.

Я обережно забрав її руку зі свого тіла і відвернувся від прокурорші, а потім узагалі тихенько, аби не розбудити її, відсунувся на край ліжка. Це було марно, бо прокурорша закинула на мене ногу, аби я нікуди не втікав.

37

До ранку я сидів на крайчику ліжка, бо все одно не міг заснути. Так мене й застав чоловік прокурорші, поспівчувавши:

— Не спиться?

Не міг же я йому відповісти, що не сплю не тому, що не хочу спати, а тому, що не можу бути спокійним, коли поруч його красуня-дружина.

Щоби позбутися надокучливих думок, я зайнявся приготуванням сніданку на кухні.

— О, які запахи! – Прокурорша була свіжою після сну і ніби помолодшала за ніч. – Де ви так навчилися готувати, сусіде?

Мабуть, моя відповідь їй не була потрібна, бо вона забила у куток з чоловіком і про щось тихо говорила. Я стояв до них спиною, чаруючи над газовою плитою, але відчував, що вони дивляться на мене. В мене вже не було сумнівів, що й розмова точиться навколо моєї скромної персони.

Дивно, але саме про це я думав сьогодні зранку, коли сидів на ліжку, відганяючи від себе спокуси. Хід думок приблизно був такий. Прокурорша і її чоловік врятували мене. До міста я не міг повернутися, бо мене відразу б арештували. Отже, треба було мене задіяти до роботи чорних чоловіків. Або... Якою могла бути альтернатива, я не хотів думати.

38

Прокурорша і її чоловік почали сперечатися між собою. Вони вже навіть не крилися, що говорять саме про мене, а я вдавав, ніби відсутній на білому світі та не здогадуюсь, що на ньому відбувається.

Снідали мовчки, ніхто не намагався дивитись в очі іншим. Я відчував себе винним, а тому сказав:

— Дякую, що ви мене врятували. Я розумію, що не можу більше з вами бути. У вас своя робота, у мене – своя. Хоча, яка тепер у мене робота...

Прокурорша уважно дивилася на мене, обдумуючи, що має сказати, аби я не образився на неї.

— Сусіде, ви не готові до нашої роботи, — нарешті промовила вона. Такою серйозною я її ще ніколи не бачив.

— Ні фізично, ні морально, — додав чоловік прокурорші, бавлячись виделкою у руці.

— Я розумію, — сказав я спантеличено. Хотів сказати: "Дякую за все. Я йду. Повірте, я не видам, де ви знаходитесь", — але з жахом подумав, що вони просто мене можуть вбити. Тоді навіщо було рятувати?

39

Намір утікати визрів у мене моментально.

Можливо, я й перебільшував загрозу своєму життю, але спрацював інстинкт самозбереження. Я відчував себе заручником, з яким можуть зробити що завгодно.

Чесно скажу, в мене не було бажання боротися з окупаційним режимом разом з чорними чоловіками. Я боявся, що мене вб'ють чи засадять у концтабір, в якому я точно не виживу. І тут я на всі сто відсотків погоджувався з чоловіком прокурорші, який сказав, що я не готовий до цього ні фізично, ні морально.

Навіть намір арештувати мене й відправити до концтабору, здається, не змінив мого світогляду. Я не знаю, на що я сподівався, але хотів жити у своєму світі, писати свої романи. Головне, щоб мене ніхто не зачіпав, адже я нікому не заважаю жити. Звичайно, це було наївно, й на рівні інтуїції я відчував, що навряд чи це мені вдасться. Але мало, мабуть, статися ще щось надзвичайне, аби я змінив свою точку зору.

40

Найкраще, звичайно, було втікати під час моєї нічної варти. Принаймні я мав три години переваги. Але, з одного боку, не хотілося підставляти моїх визволителів, бо я подумав, що саме на час мого сторожування будинок можуть оточити автоматники, і тоді прокурорша з чоловіком не встигнуть врятуватися. Це стало би найбільшим гріхом у моєму житті. З іншого боку, я розумів, що фора могла виявитися нікудишньою, бо навряд чи тригодинне блукання в нічному лісі призвело би до чогось путнього.

Я був здивований власною рішучістю. У полотняну торбинку виклав півбуханки хліба, дещо з продуктів, ніж, який мав слугувати мені захисною зброєю, деякі свої речі. Робив це, звісно, не привертаючи уваги прокурорші та її чоловіка. А коли вони пішли в спальню й продовжили свою суперечку щодо мене, тихенько вискочив з будинку і побіг до лісу.

41

Щойно я вибіг із будинку, то зрозумів, що роблю велику дурницю. Але повернутися назад уже не дозволяла гординя.

Я подумав, що прокурорша і її чоловік не мали наміру мене вбивати. Вони просто не знали, як застосувати мої сили в банді чорних чоловіків. Мені стало соромно, що

вслід за окупаційною пропагандою я вжив оце слово – "банда". Але, бачить Бог, я не вкладав у нього якогось негативного значення, так що ворожі пропагандисти даремно старалися. Принаймні для мене чорні чоловіки були захисниками Вітчизни. Просто я в силу свого попереднього життя діяв за інерцією й не бачив, чим можу прислужитись, аби окупанта більше не було на моїй рідній землі.

Зрештою, кожний обирає свій шлях. Я рідко засуджував людей, бо не знав, як би сам поступив у тій чи іншій ситуації. Зрештою, лише в екстремальній обстановці можна визначити, чого насправді вартує людина на цій землі.

42

Я також затамив філософський підсумок життя для будь-кого: треба вміти гідно піти з цього світу. Хоча я не був віруючою людиною, але розумів, що це, мабуть, найважливіше, що може зробити людина, а все решта дрібниці порівняно з цим.

Не можу точно сказати, чи саме такі думки гніздилися у моїй голові, коли я біг у лісі. Швидше за все, ні, бо мені доводилось уважно дивитись під ноги. Але навіть це не допомогло, бо я не побачив якогось чи то коріння, чи ще якоїсь перешкоди – і гепнувся всім тілом на землю. Доволі боляче забив коліно, і решту дороги довелося не бігти, а шкутильгати. А якщо врахувати, що доволі часу витратив на те, аби зібрати все, що вилетіло із торбинки під час мого падіння, то шанси відірватися від переслідувачів були мінімальними.

Проте я мужньо долав перешкоди, йшов навмання, не думаючи, куди зайду. Зараз для мене було головним відірватися якнайдалі від прокурорші та її чоловіка. А в тому, що в мене розбите коліно, я персонально звинувачував саме прокуроршу.

43

Незвичай до фізичних навантажень, я швидко змучився, проте за інерцією чвалав лісом. Нарешті втома і свіже повітря зробили свою справу: я захотів їсти. Незчувся, як злопав половину того, що прихопив з собою. А ось води з собою я не взяв, і мене мучила спрага. Вирішив трохи відпочити, а потім подумати, де знайти воду і що взагалі далі робити.

Звичайно, я заснув. Мені снилася річка. Я лежав на березі. Раптом побачив, що хтось тоне.

— Сусіде, врятуйте мене! – Кричала прокурорша.

Я забув, що не вмію плавати, з розгону врізався у воду – і...

Щось залоскотало. Я прокинувся і побачив прокуроршу, яка травинкою водила під моїм носом.

— З поверненням, сусіде, — весело сказала вона, але я почув у її словах злий присмак.

Я хотів різко піднятись, але біль у коліні не дозволив мені цього зробити.

— О, то ми ще й поранені, — іронічно сказала прокурорша.

44

Я йшов ніби військовополонений: спереду прокурорша, я за нею, а за мною її чоловік.

— Так що, сусіде, ви хотіли здати нас спецслужбам, чи як? – запитала прокурорша. Я мовчав.

— Перестань, — сказав її чоловік. – Сусід подумав, що ми хочемо його вбити, ось і втік.

Я повернувся до нього і кинув вдячний погляд, хоча в принципі це не розв'язувало проблему. Я так і не знав, чи чоловік прокурорші просто визнає факт, який стався, чи справді вони хотіли мене вбити, але я розгадав їхні підступні замисли і втік, чи ніхто й не збирався вкорочувати мені віку.

Потім я подумав, що якби вони хотіли мене вбити, то зробили б це зараз, у лісі, а не повертали назад до будинку. Але коли я згадав слова прокурорші, що буцімто хотів їх здати спецслужбам, то мені справді стало страшно. Я чомусь подумав, що тепер мене будуть допитувати. Незвичний до фізичного болю, я готовий був, мабуть, зізнатись і у вбивстві Джона Кеннеді, аби лиш мене не мучили.

45

Далі всю дорогу ми йшли мовчки. Я забув, що ще недавно сердився на прокуроршу, звинувачуючи її у всіх моїх бідах, і милувався її фігурою. Сьогодні вона була у шортах, і я – хотів цього чи ні – дивився на її стрункі ноги, забуваючи про біль у коліні. Прокурорша відчувала мій погляд і часто озиралася назад. Мені здалося, що вона усміхається. Але це справді могло лише мені здаватися.

Коли ми прийшли до будинку, я найперше влив у себе мало не літру води. Коли я жадібно пив, прокурорша сміялась, і я не розумів, чим це викликано. Але краще так, ніж безглузді звинувачення у мій бік. Я вже не відчував себе військовополоненим.

— Значить так, сусіде, — рішуче сказала прокурорша, вмиць ставши серйознішою. – Кожний займатиметься своєю справою. Вам я доручаю варити їсти, у вас це добре виходить. А ще будете писати листівки для поширення серед мешканців нашого міста.

Я розгублено глянув на чоловіка прокурорші, шукаючи в нього захист.

— Нічого, сусіде, — підбадьорив той. – Листівка – це простіше, ніж роман.

46

— А тепер знімайте штани, — суворо сказала прокурорша.

Я не розумів, що діється, а чоловік прокурорші, сміючись, вийшов надвір.

— Давайте гляну, що у вас там з коліном коїться, — пояснила прокурорша.

Я соромився, і вона відвернулась. Мені було дико неприємно, що я у сімейних трусах стою перед нею, але її це, здається, зовсім не бентежило.

Вона лише доторкнулася до мого коліна, а я дико зойкнув, ніби мене різали по живому.

— Сусіде, ви ж мужчина, будьте мужнім, — сказала прокурорша лагідно, і я вирішив зібрати в кулак всю свою силу волі.

— Болить, — тільки й сказав я на своє виправдання.

— Не смертельно, — париувала прокурорша. – До весілля заживе.

— Дякую. Вже одружувався. Більше не хочу.

— Справді? – запитала вона, і я втонув у синій безодні її очей.

Прокурорша робила якісь маніпуляції з моїм коліном, щось промивала, потім забинтувала його. Я витерпів усі муки, тим більше, що мені було приємно, коли вона торкалася до мене своїми руками. Мені справді стало легше.

47

— Дякую, — сказав я.

— Прошу, — вона погладила мене по голові, мов маленьку дитину, і я відчув, як стрімко піднімається мій прутень. Ситуацію врятували штани, які я став натягати на себе. Але прокурорша, здається, все помітила, бо густо почервоніла і загадково глянула на мене.

У цей час зайшов її чоловік.

— Сподіваюсь, обійшлося без сексуальних домагань з її боку? – весело запитав він, звертаючись до мене. – А то дивіться, вона гаряча жінка.

Я не знав, що відповісти, а прокурорша сказала чоловіку:

— Перестань, краще принеси той текст листівки, який ми склали.

Вона намагалася не дивитися на мене, ніби я скоїв не знати що.

Я швидко пробігся по тексту, звично виправляючи помилки, а потім сказав, що це нікуди не годиться.

Прокурорша та її чоловік з цікавістю спостерігали за мною, поки я писав новий текст листівки, але я цього не помічав. Я навіть не запитував, про що маю писати, бо все зрозумів з попереднього змісту і лише розставив нові акценти.

48

Вони з цікавістю читали написане мною.

— А що, геніально, — сказав її чоловік.

— Може бути, — сумно сказала прокурорша, і я її не впізнавав. Чоловік теж уважно подивився на неї і вже звично усміхнувся.

Спробуй зрозумій це сімейство!

Я пішов готувати обід, а прокурорша сказала, що будуть гості, так що, крім нас, треба нагодувати ще п'ять чоловік. Я швидко забув свою образу на те, що прокурорша належним чином не оцінила текст листівки. Мені було досить, що довіряють, що я серед чорних чоловіків і нарешті знайду себе у цій боротьбі.

Чоловік прокурорші набрав текст листівки на ноутбучі і відправив на невідому мені електронну пошту.

— Сусіде, ви герой, — сказав він весело. – Вже завтра місто здригнеться від ваших листівок. Це буде серйозний удар по режиму.

Я не розумів, чи говорить він правду, чи кепкує.

Прокурорша намагалася не потрапляти мені на очі.

49

Під вечір до нас завітало п'ятеро юнаків. Усі були високі, міцні. Я впізнав племінника мого знайомого. Він не стільки зрадив, що я живий, бо про мою смерть повідомили по телевізору, скільки тому, що я теж серед чорних чоловіків.

Хлопці наминали борщ зі сметаною, котлети з гречкою та салат з огірків, помідорів

і цибулі, заправлений соняшниковою олією. Все було просто, але смачно, навіть прокурорша похвалила. Для мене, мабуть, це було найбільшим визнанням за цей день.

Чорні чоловіки полягали у вітальні, поклавши собі під голови рюкзаки. Прокурорша та її чоловік були у спальні. А я чатував на кухні, час від часу вдивляючись, що робиться по той бік барикад. О четвертій ранку я мав усіх розбудити. Чорні чоловіки йшли на якесь завдання. Мені було трохи образливо, що не сказали, на яке саме, але я зважав на обставини військового часу.

Коли чоловік прокурорші йшов, то тихо, щоб ніхто не чув, шепнув мені на вухо:

— Сусіде, бережіть її, якби зі мною щось трапилось.

50

Прокурорша сказала, аби я йшов спати. Було видно, що вона переживає за чоловіка.

Я довго не міг заснути, а потім почув крик і плач прокурорші. Я зірвався з ліжка. Дикторша аж захлиналась, розповідаючи, що спецслужбівці знищили двадцять чорних чоловіків. По телевізору показували частину зруйнованого приміщення міської ради. Що сталося з тими, хто там був, звісно, не казали.

— Братику мій, братику, — плакала прокурорша. — Відчувало моє серце, що щось трапиться. Казала ж тобі, щоб ти не йшов, але ж хіба ти послухаєшся.

Оте "братику" вразило мене, але не було часу задумуватись над цим. Я лише обіймав прокуроршу, намагаючись заспокоїти, кажучи, що офіційна пропаганда бреше, як завжди, бо звідки могло взятися двадцять убитих чорних чоловіків, якщо на завдання пішло лише шестеро.

Прокурорша вірила і не вірила мені, притулялася до мене, як до найріднішої людини, а я відчував тепло її тіла.

51

Під обід повернулися всі шестеро. Я першим побачив, як вони один за одним йшли до будинку. Нічого не кажучи, взяв прокуроршу за руку і підвів до вікна. Побачивши хлопців, вона обійняла мене і міцно-міцно поцілувала в губи. З її очей текли сльози.

Чоловік прокурорші розповідав за обідом, що вдалося підірвати частину приміщення міської ради, де голова проводив нараду. Там були новий прокурор, присланий із Калуги, начальник міліції, голова суду, чиновники з міської ради, керівники багатьох підприємств. Одним словом, уся місцева еліта, яка з радістю пішла служити окупантам.

Я розповів хлопцям, що по телевізору казали, ніби їх усіх вбили.

— Значить, житимемо довго, — весело сказав чоловік прокурорші.

— От, брехуни! — Племянник мого знайомого був сумний. — Це ж вони спеціально, щоби наші батьки думали, що ми справді загинули.

Прокурорша благально глянула на мене. А я й не збирався нічого розповідати її чоловіку. Лише ближче до вечора мене почало муляти, чому вона його назвала "братиком".

52

Зранку, тільки-но я прокинувся, прокурорша сказала:

— Ідемо в ліс. Буду вчити стріляти.

Мені здалося, що вона старанно обходить слово "сусід", аби не казати мені "ви".

Я був гарним учнем, точно виконував усе, що казала прокурорша, ось тільки рука в мене тремтіла.

Красива жінка була цим незадоволена:

— Це ж лише пістолет, а не відро з водою.

Я не знаю, що на мене найшло, але я обійняв прокуроршу і поцілував її. Від несподіванки вона втратила дар мови, але не сварила мене, а загадково усміхалась.

— Вибачте, я не повинен був цього робити, — дав я задній хід. — У вас є чоловік.

— Це мій брат, — сказала вона, уважно дивлячись на мене. — Чоловік загинув в автомобільній катастрофі через місяць після народження сина.

Історія прокурорші заслуговувала на детектив.

53

Маючи фальшиві документи, за завданням керівників підпільного центру вона втерлась у довіру до тепер уже покійного прокурора міста, познайомившись з ним в одному курортному містечку. Брат виконував роль чоловіка. За короткий термін йому вдалось організувати діяльність чорних чоловіків, які в нашому місті розв'язали партизанську боротьбу проти окупаційного режиму. Прокурорша була поза підозрою, постачаючи цінну інформацію для бойових побратимів.

І все ж спецслужбам вдалося вийти на її слід. Наша людина в цих органах вчасно повідомила про це. Тому довелося переходити на нелегальну роботу.

— Сумуєш за сином? — запитав я.

— Дуже... Він з мамою живе у Празі.

— А чому ти вирішила рятувати мене? Ну, тоді, після мого розлучення з дружиною.
- Я був наївним, як ніколи.

Прокурорша нічого мені не відповіла, лише схилила голову на моє плече. Мабуть, ніколи в житті я так добре себе не почував, як того дня.

Природа виспівувала пісні про кохання. На якусь мить ми забули, що живемо під окупантом. Я вже знав, що готовий за кохану жінку віддати своє життя.

54

До будинку ми йшли не криючись, тримаючись за руки.

Брат прокурорші засміявся, побачивши ідилічну картину.

— Ти зробила правильний вибір, — сказав він серйозно сестрі. — Сусід — гарний хлопець.

— Я знаю, — відповіла вона й закохано глянула на мене.

Медового місяця в нас не вийшло, бо вже через три дні з'явилися відомі мені чорні чоловіки, які готували нову атаку на окупантів у нашому місті.

В мої обов'язки й далі входило готувати їсти та писати агітаційні листівки, але кохана ледве стримувала мене, бо я рвався до бою.

Ми щодня ходили до лісу, і вона вчила мене всіляким військовим хитрощам. Я вже

знав багато секретів бойової справи, непогано стріляв, хоча й не так влучно, як кохана. А ще вона показала мені пару больових прийомів, причому не шкодувала мене, так що я кричав по-справжньому.

Навчання даремно не минуло. Завдяки цьому я врятував собі життя.

55

Думки матеріальні. Якось я подумав, що нам, чорним чоловікам, не завжди вестиме.

Наступного дня спецслужбівці прямо на роботі арештували племінника мого знайомого. Ми не знали, за що його взяли, але про всяк випадок треба було вшиватися з насидженого місця.

В одному з найближчих сіл були закинуті дачі, якими ніхто не користувався, і літо можна було перебути там. Знаючи, наскільки коротким є людське життя, про подальші пори роки ми не думали.

Племінника мого знайомого таки зламали. Ми залишили в будинку відеокамери й мали можливість на відстані спостерігати, як через день після нашого відходу будинок оточили автоматники. Звісно, нічого компрометуючого вони там не знайшли, бо все, а, головне, продукти ми забрали.

Я, моя кохана, її брат і четверо хлопців, які теж перейшли на нелегальне становище, вели відлюдкуватий спосіб життя – і це нас гнітило.

56

Одного ранку наша людина в спецслужбах повідомила погану новину: на далекому хуторі, де вони переховувались, взяли родичів одного з наших хлопців. Це означало, що якщо він не з'явиться в місті, їх розстріляють на центральній площі. Таку практику ввели недавно, аби обезголовити чорних чоловіків. Якщо людина з'являлась, її заарештовували, вибивали всі свідчення, а родичів відправляли до концтабору.

Але був варіант, вироблений підпіллям, і про це сказав брат прокурорші. Суть полягала в тому, що наш побратим нібито здається окупантам, розповідає все, що про нас знає. Залишався мінімальний шанс, що його не стратять, а родичів не вишлють до концтабору.

Для нас це означало знятися з облаштованого місця і перейти жити до лісу.

Ми попрощалися з хлопчиною, розуміючи, що, можливо, бачимо його востаннє. В очах коханої стояли сльози.

57

Наступного дня, коли ми вже були в лісі, дізналися, що наш план спрацював лише частково.

Спецслужбівці прибули на дачі, які ми напередодні покинули, але нас, звичайно, не застали. Вони не були такі дурні, як ми думали, і не повірили нашому бойовому побратимові, який буцімто нас здав.

Ми почули новину про оголошення його публічної страти на центральній площі міста. Всі були цим шоковані, бо фактично ми самі віддали ворогам нашого бойового побратима.

Особливо боляче було дивитися мені на кохану. Ще тоді вона не погоджувалася з братом, що треба вчинити саме так, як він запропонував. Тепер з її вуст не лунали слова докору, але вона твердо й мужньо сказала:

— Мусимо відбити його від ворогів. Це справа нашої честі. Навіть якщо загинемо.

58

Мабуть, усі розуміли, наскільки смертельно небезпечним було таке рішення.

Я сказав:

— Якщо ми загинемо, в місті більше не буде чорних чоловіків.

Презирливий погляд коханої я запам'ятав на все життя.

— Він лише сказав те, що сказав. — Ці слова брата прокурорші мали пом'якшити ситуацію, але я зрозумів, що мені вже ніколи не повернути того, що народилося між мною і моєю коханою в останні дні.

Ми ретельно готувалися до бою. Звісно, сили були нерівними. Навіть якщо спецслужбівці не сподіватимуться на наш виступ, все ж було дуже мало шансів залишитися живими. Мова йшла лише про те, скільки ворогів ми зуміємо забрати з собою в могилу.

— Ти з нами не йдеш, — сказав брат прокурорші.

Я благально глянув на нього і зустрівся з твердим поглядом коханої.

— Ти знайдеш нових чорних чоловіків, які воюватимуть з ворогом у нашому місті, — пояснив він.

59

Вони зібралися йти. Я розумів, що бачу їх востаннє.

Кохана вагалась, але все-таки підійшла до мене. Вона поклала мені руки на плечі, як тоді, і сказала:

— Вибач мені за все. І молися за мене.

Я знову втонув у глибині її голубих очей.

Те, що я задумав, мені вдалося. Завдяки коханій я вже володів певним досвідом підпільної боротьби. Непомічений, ішов за своїми бойовими побратимами, аби взяти участь в нашому останньому бою.

Моя логіка була простою: якщо люди не хочуть захищатись, то жодні чорні чоловіки їм не допоможуть. Звичайно, захист повинен носити професійний характер, але без загального спротиву людей він не матиме жодного сенсу і перспектив на успіх.

Я був хитрий, але вони ще хитріші. Перед самим містом мене викрили.

— Йди вже сюди, сусіде, не ховайся, — сказав брат прокурорші.

60

Моя кохана світилась, ніби ми були приречені не на смерть, а принаймні мали відправитись у кругосвітню весільну подорож.

Згадуючи той день, я щиро можу сказати, що страху не було. Були зібраність і змобілізованість, аби найкраще зробити свою справу.

Ми були налаштовані на те, щоби відбити нашого бойового побратима, поклавши якомога більше ворогів. План був простий і геніальний. Крім того, мав спрацювати

ефект несподіванки. Кожний мав своє завдання. У нас не було сумнівів, що все задумане вдасться.

А мене гріло те, що поруч зі мною кохана. Найпростіше було сказати, що я готовий віддати життя за неї. Але тепер я знав, що маю боронити її до останньої краплі крові, жити з нею довго й щасливо, виростити дітей і внуків і померти, як у казці, в один день.

— Дуже хочу побачити сина, — сказала вона.

— Так і буде, — запевнив я.

2014

МУРЧИК І ЮРЧИК

Гонзі

1. ХТО КОГО ЗНАЙШОВ?

Юрчик повертався зі школи, коли біля самого будинку почув жалібне нявкання. Він не відразу побачив кошеня, яке сиділо під деревом і скаржилося всьому світу, як несправедливо до нього поставилися.

Коли Юрчик навис над кошеням, воно перестало нявкати. Хлопчик узяв його на руки, і їхні погляди вперше зустрілися. Було зрозуміло без слів, що Юрчик знайшов Мурчика, а Мурчик – Юрчика.

— Чого ти плачеш, Мурчику? – запитав Юрчик. Хлопчик уже знав, що назве це чорне кошеня з білою цяточкою на лобі і з зеленими очима Мурчиком, а те й не заперечувало. Мурчикові хотілося розповісти, як з ним несправедливо поступили, відібрали від мами, завезли машиною не знати куди й кинули тут напризволяще, але він змовчав, бо боявся, що Юрчик не захоче мати справу з приблудою.

Звичайно, він даремно переживав, бо Юрчик уже ніс його до своєї квартири. Тепер переживати треба було самому Юрчикові, бо він не знав, що скажуть Тато й Мама, коли побачать Мурчика вдома.

А поки він налив у тарілочку молока кошеняті, і Мурчик взявся до роботи, бо добряче зголоднів цього дня.

Юрчик перевдягнувся, помив руки, щоби пообідати, і ... загубив Мурчика. Того ніде не було в квартирі! Хлопчик, здавалось, обнишпорив усі закутки, а Мурчик ніби крізь землю щез. І коли Юрчик у відчаї сів на диван, не розуміючи, куди ділося кошеня, то його рука відчула теплий клубочок. Хлопчик обережно заглянув під покривало. Мурчик, схвилюваний і змучений подіями цього дня, мирно спав. Залишалось лише дивуватись, як така малеча могла залізти на диван.

Коли Тато й Мама прийшли з роботи, Юрчик робив уроки, а Мурчик сидів біля нього на столі й спостерігав, як його новий господар ретельно виводить ручкою літери у зошиті.

Першим Мурчика помітив Тато. Він погладив його, взяв на руки і сумно подивився на Юрчика. Батько й син розуміли, що доля Мурчика залежатиме від Мама.

У Мама відразу впав настрій, коли вона побачила кошеня.

— Це що таке? – тільки й спромоглася запитати вона. Бідне серце Мурчика впало десь у кінчики лап, кошеня безпорадно озиралося то на Юрчика, то на його Тата, але ті

самі не знали, що мають робити.

Тато й Мама довго щось говорили між собою у сусідній кімнаті, а Юрчик, взявши Мурчика на руки, гладив його, слухаючи чарівну музику муркотіння. Коли Юрчик почув останні Мамині слова: "Щоб завтра у нас його вдома не було!", — йому на очі навернулися сльози. Мурчик сумно дивився на хлопчика, хотів його заспокоїти, але не знав як...

2. МАМА ЗМІНЮЄ СВОЄ РІШЕННЯ

Тато демонстративно не розмовляв з Мамою, не відповідав на її запитання, а потім узагалі кудись пішов. Юрчик читав книгу, але якби у нього запитали, про що вона, він би не зміг відповісти. Мурчик дрімав у нього на колінах, муркотячи свою чергову пісеньку. Мама втупилась у телевизор, думаючи про щось своє.

Коли Тато повернувся, в руках у нього був якийсь пакунок. Усі зацікавлено подивились, що б це могло бути. Мурчик зіскочив з дивану, пролопотів лапками по кімнаті, підбіг до пакунка й обнюхав його.

— А, відчуваєш, що це я для тебе приніс, — задоволено промовив Тато. Він дістав із полиці невеличку коробочку, всипав із пакунка піску, всадив туди кошеня.

— Ну ось, Мурчику, маєш свій туалет, — сказав Тато і кинув погляд у бік Мами. Та вдала, що її ніщо не обходить.

Мурчик по-діловому став облаштовувати своє пристанище. Спочатку він його обнюхав, потім зробив свою справу і лапками загриб пісок. Тато й Юрчик засміялись. Мама усміхнулася.

Коли Мурчик виліз із коробки, Тато почухав собі потилицю. Вимірявши поглядом квартиру, відніс коробку з піском у коридор і поставив її в кут, за дзеркалом, так що нічого не було видно. Мурчик весело спостерігав за цим дійством, а потім знову видряпався на диван і зручно вмовстився на колінах у Юрчика.

Тепер треба було чекати. Тато ходив по кімнаті, але було видно, що він хвилюється. Юрчик теж прикип, і жодна книжка не йшла йому до голови. Натомість Мама аж світилася: мовляв, побачимо, що вийде з вашого експерименту.

Чекати довелося не довго. Мурчик зіскочив з дивану, почвалав у свій куток до коробочки з піском, зробив свою справу, загриб пісок лапками і діловито їх обтрусив.

Тато і Юрчик, мов справжні джентльмени, потиснули один одному руки, боячись луснути від задоволення, і глянули, не змовляючись, на Маму. Мама вже не могла стримати себе і сміялась.

Найкраще ситуацію оцінив Мурчик. Після деяких роздумів він попрямував до Мами і заліз їй на коліна. Від несподіванки вона розчулилась, погладила кошеня і сказала:

— Добре, добре, хитрунчику! Переконав. Я змінюю своє рішення. Ти залишаєшся, Мурчику!

Тато й Юрчик на радощах виконали танець індіанців.

3. МУРЧИК НУДЬГУЄ

Зранку Тато й Мама йшли на роботу, а Юрчик — до школи. До обіду Мурчик залишався сам удома. Здебільшого він спав, бо був ще маленьким, а коли прокидався —

нудьгував.

Він обходив як господар усю квартиру, але це заняття займало небагато часу. Потім по шторі видряпувався на підвіконник і дивився на те, що діється на білому світі. Але подій було небагато: ось машина проїхала, ось якийсь чоловік прошмигнув...

Одного разу Мурчик неабияк зацікавився, побачивши кота. Він навіть подумав, що це його батько, бо був схожим на нього. Але потім прийшла до голови думка, звідки тут батькові взятися, якщо Мурчик навіть не знав, хто би міг бути його батьком. Кіт на вулиці не бачив його і спокійно швендяв туди-сюди. Мурчик подумав, що було би теж добре так вільно гуляти, але згадав, як він безпомічно плакав, коли його залишили напризволяще.

Іншого разу Мурчик уперше в своєму житті побачив з вікна собаку. Він ще не знав, що це найгірший у його житті ворог, але всередині все захололо, настовбурчилася шерсть, а маленький хвостик, збільшившись у розмірі, піднявся догори. Страх минув доволі швидко, коли собаку хтось покликав і вона зникла з Мурчиного поля зору.

Котик ще боявся скакати з підвіконня на підлогу, бо для нього це було високо, і обережно зліз по шторі. Відтак пішов до своєї мисочки, щоби похрумкати щось смачненьке. Щоранку Юрчик підкидав йому свіжу їжу.

Чекаючи на Юрчика, Мурчик знову засинав. Снилися йому котячі тато й мама, космічні мандрівки з планет, ще щось чудернацьке.

А коли зі школи приходив Юрчик, Мурчик ходив за ним з кімнати в кімнату, спостерігав, як той їсть на кухні.

Коли Юрчик сідав за уроки, Мурчик зручно вмощувався на столі біля нього і заводив свою муркотливу пісеньку, ледь заплющивши очі.

4. МУРЧИК ГУЛЯЄ

Кожного дня Мурчик найбільше чекав того моменту, коли Юрчик, зробивши уроки, йшов гуляти. Інколи цих уроків було багато, і Мурчик, сидячи на столі, терпляче муркотів, скося поглядаючи на Юрчика. Коли терпець йому уривався, він лягав на зошит чи підручник, які були перед Юрчиком, і всім своїм виглядом давав знати, що настав час для прогулянок.

Юрчик знімав Мурчика з підручника чи зошита й далі читав або писав, але котик через деякий час знову повторював свій маневр. Нарешті Юрчик закінчував робити уроки, і першим до дверей біг Мурчик. Він чекав, доки Юрчик вдягнеться, нетерпляче дряпаючи лапкою двері.

І ось наступав урочистий момент, коли Юрчик відчиняв двері. Мурчик смішно скакав по сходах, бо вони були для нього ще завеликими, — вірніше, він був ще замалий для них. Коли Юрчик виходив із під'їзду, Мурчик уже чекав на нього, бігаючи, але не віддаляючись занадто далеко від хлопчика.

Доволі швидко навколо них збиралися хлопчики та дівчатка з їхнього і сусідніх під'їздів. Звісно, в центрі уваги був Мурчик. Кожний намагався його погладити, а то й узяти на руки. Звісно, котикові це не завжди подобалося, і він смішно, як міг, відбивався лапками. Але Мурчик розумів, що навколо друзі Юрчика, а тому кігтики з

подушечок не випускав.

Нагулявшись досхочу, Мурчик сам біг під двері під'їзду й слухняно чекав, поки прийде Юрчик. Сил лізти по сходах догори у котика вже не було, а тому Юрчик брав його на руки і заносив додому.

Мурчик довго ще після прогулянки вилизував спинку, груди, лапки, аби на нього не сварилися, що він бруднуля.

Коли Юрчик лягав спати, Мурчик теж видряпувався до нього на ліжку, лягав перед самим його обличчям, незворушно дивлячись в очі, й муркотів свою простеньку пісеньку.

Коли Мурчик відчував, що Юрчик засинає, він тихесенько сповзав у куточок ліжка, аби бачити там свої космічні сни.

Інколи, коли Тато й Мама пізно дивилися телевизор, Мурчик сідав зверху ящика й пильно дивився на них. Тато й Мама сміялись, бо це був сигнал, що пора спати. Вони вимикали телевизор, а Мурчик повертався у ліжку до Юрчика.

5. ЯК ТАЙСОН МУРЧИКА ЗЛЯКАВСЯ

Якось під час чергової прогулянки Мурчика з Юрчиком трапилося непередбачуване.

Діти бавилися собі, а Мурчик мрійливо дивився на небо, спостерігаючи за хмарками. В цей час із середнього під'їзду сусіднього будинку вийшов хлопчик зі своїм Тайсоном. З ним ніхто не хотів бавитися через пса-боксера.

Здалеку побачивши Мурчика, Тайсон рвонув до нього. Хлопчик не втримав повідка і лише розпачливо кричав:

— Тайсоне, назад! Тайсоне, назад!

Діти, побачивши розлючену тварюку, з криками розбіглися по під'їздах. Юрчик теж сховався, пізно згадавши про Мурчика.

А Мурчик меланхолійно перевів погляд з неба і хмар на Тайсона, ніби докоряв йому, що той не дає насолоджуватися красою. Це спантеличило Тайсона, і він трохи загальмував.

Юрчик у відчаї кричав з під'їзду:

— Мурчику, ховайся на дереві!

Але Мурчик з олімпійським спокоєм не те що не втівав від Тайсона, а навіть зробив декілька кроків йому назустріч. Це остаточно ошелешило боксера, і він різко загальмував, проїхавши на лапах кілька метрів і зупинившись перед самим Мурчиком. І тут котик, мабуть, усвідомив, що перед ним – найгрізніший його ворог. Він вигнув спину дугою, настовбурчив хвоста, який на очах збільшився у розмірах, і лапкою, ніби справді був боксером, затарабанив по морді Тайсона.

Мурчикові кігті драпнули Тайсонові ніс, найбільючіше його місце. Пес жалібно заскавучав, швидко задкуючи від Мурчика.

До боксера підбіг господар, хапаючи Тайсона за поводок. Але пес уже сам слухняно йшов за ним геть, зрідка озираючись на кошеня.

Це все сталося в одну мить. Діти заплескали в долоні, підбігаючи до Мурчика,

вітаючи його з перемогою. А котик як справжній герой вдавав, що це його не стосується і знову замріяно дивився на небо і хмари...

6. ЯК МУРЧИК МАМУ ЛІКУВАВ

Прийшла осінь, а з нею дощі, холодний вітер і грип.

Першою захворіла Мама. В неї підвищилася температура. Мама постійно кашляла, не розлучалася з мокрим носовичком.

Тато й Юрчик узяли на себе всю хатню роботу, аби Мама спокійно лежала й одужувала. Мурчик теж відчував відповідальність за здоров'я Мами, а тому запропонував їй свої професійні навички лікаря.

Мама відганяла його, але Мурчик уперто ліз під ковдру, аж поки не опинився в неї на грудях. Мама відчула тепло від маленького котика й усміхнулася, засинаючи.

Після сну Мама почула себе краще. Вона погладила Мурчика і сказала йому:

— Ти мій лікарю солоденький...

Мурчик цілими днями й ночами вже не відходив від Мами, а вона не проганяла його.

Коли Мама одужала, то всім знайомим і сусідам розповідала, що це Мурчик її вилікував. Тато всміхався у вуса, задоволено переглядаючись з Юрчиком.

Мурчик, звичайно, розумів, що говорять саме про нього, але вдавав, що це його не стосується. Він просто зробив те, що мав зробити, і нічого героїчного в цьому не було.

7. МУРЧИКУ ПРИСНИВСЯ КОСМІЧНИЙ СОН

Коли Тато і Мама були на роботі, а Юрчик – у школі, Мурчик любив поспати. Він зручно вмощувався на Юрчиновому ліжку, заплющував свої оченята і піддавався магічним чарам сну.

Якби відразу після того запитати в Мурчика, а що ж йому наснилося, він би не міг відповісти. Туманно пам'ятав, що снилися Юрчик і його Тато й Мама, хлопчики й дівчатка з їхнього подвір'я. Одного разу навіть наснився Тайсон, який приніс Мурчику велику рибу на знак примирення. Мурчик навіть усміхнувся уві сні й шматок рибки запропонував боксеру. Ось тільки не пам'ятає, їв той рибу чи ні.

Снилися Мурчику і його кошачі сні. Таких котиків і кицьок він насправді ніколи в своєму житті не бачив, але це його не дивувало, адже Мурчик знав, що це сні пророчі і він обов'язково побачить у майбутньому тих, хто наснився йому. Він просто уважно вдивлявся в них уві сні, аби запам'ятати й не розминутися потім з ними у реальному житті.

Мурчик не знав, звідки у нього така здатність розпізнавати у снах своє майбутнє, і не задумувався над цим. Це було закладено в нього попередніми поколіннями котів і кицьок, які спричинилися до того, що Мурчик з'явився на білий світ, а все решта було дрібницею порівняно з цим.

А одного разу Мурчик побачив космічний сон. Він знав, що це не його майбутнє, а його минуле. Наснилося Мурчику, ніби він перебуває на якійсь невідомій планеті золотистого кольору. Навколо нього плавають подібні на нього котики і кицьки, тільки не у воді і не в повітрі, а в якомусь іншому атмосферному стані, визначення якому ні

Мурчик, ні хто інший не міг би дати. Їм добре, вони бавляться один з одним, гасають собі. Здається, їх ніщо не турбує. Мурчик не бачить себе, але розуміє, що то не він. Вірніше, він, але інакший, ніж тепер.

Та раптом ситуація швидко змінилася. Мурчик побачив заклопотані мордочки своїх спів-племінників. За чиеюсь командою, яка, здається, лунає з космічного простору, всі котики й кицьки плывуть в одному напрямку. І ось Мурчик бачить щось гігантське, яке ми би назвали космічним кораблем, якби змогли заглянути у його сни. Всі покійно впливають у те щось гігантське, за ними зачиняються двері. Миготять лампочки, лунають якісь команди, але Мурчик, здається, нічого того не чує і не бачить, так йому страшно.

І ось космічний корабель відривається від поверхні й летить. Усім перехоплює дух, але це триває недовго, якісь долі секунди. Місця у космічному кораблі достатньо, аби котики й кицьки могли собі вільно плавати, гасати туди-сюди, бавитися в піжмурки. І все щось муляє Мурчика всередині. Він відчуває, що за цією загальною веселістю й безтурботністю криється щось невідоме й загадкове. Мабуть, це відчувають й інші котики й кицьки, але всі вважають за потрібне не показувати цього, а вдавати, ніби все добре, ніби все так, як на тій планеті золотистого кольору.

Раптом знову все змінюється. Мурчик бачить заклопотані мордочки своїх спів-племінників. Котики й кицьки перестають гасати й веселитися. Ніби почули якусь таємничу команду. Так, мабуть, воно й було насправді, але Мурчик не знає, хто може віддавати ці таємничі накази. Він бачить, що до кожного котика й кицьки підпливають старші коти і щось муркотять їм. Мурчик з нетерпінням і водночас з острахом очікує, що й до нього хтось підпливе і скаже ті магічні слова. Котик уже розуміє, що від цих слів залежить його майбутнє. Це ніби план життя, який мають вкласти в нього.

І це справді так. Хоча чекання затягнулося надовго в просторі й часі, до Мурчика підпливає старший кіт. Мурчик бачить у ньому себе сьогоднішнього. Це його не хвилює і не турбує, як так могло статися. Він з нетерпінням чекає, що йому намуркотить цей кіт. А той уважно дивиться Мурчикові в очі, і Мурчик бачить в його очах себе, сьогоднішнього. Але й це йому не видається дивним, бо він розуміє, що так і мало статися, що саме зараз він перетворюється на того, ким має бути.

Нарешті кіт, який підплив до нього, муркотить йому, що найголовнішим завданням для Мурчика на планеті Земля є піклування про Юрчика.

За вікном чути, як різко загальмувала машина, і Мурчик прокинувся. Йому здається, що той кіт мав сказати йому ще щось важливе. Але потім Мурчик розуміє, що більш важливого, ніж піклування про Юрчика, бути не може. Правда, він ще не знає, що насправді має робити, але все відбувається саме по собі, ніби Мурчика вчили цього все життя. Відтепер кожна секунда його життя наповнена Юрчиком.

Мурчик знову заплющує очі, але не для того, аби заснути. Ось він ніби наяву бачить Юрчика. Той чемно сидить за партою у школі й слухає вчительку. А ось Юрчик бігає на перерві, а тепер їсть у шкільному буфеті. Мурчик бачить, як Юрчик іде додому зі школи...

Коли Юрчик прийшов додому, Мурчик знову прокинувся і радісно побіг йому назустріч.

8. ЯК МУРЧИК РИБКОЮ ЛАСУВАВ

Якось Мама принесла з базару рибу. Мурчик відразу занюхав здобич, але вдавав, що то його не стосується.

Риба мирно лежала в кухні на столі, а Мама безпечно розмовляла по мобілці з подругою. Тата й Юрчика вдома не було, вони витріпували килим на подвір'ї, бо була субота. Мурчик теж хотів піти з ними, але його не взяли. Тепер котик був радий, що так сталося.

Поки Мама розповідала подрузі щось цікаве й дізнавалася від неї свіжі плітки, Мурчик обережно, щоби не привернути увагу, заліз у кухню на табуретку, потім на стіл і скинув лапками одну рибину на підлогу.

Мурчикові ще ніколи не доводилось їсти такого смачного продукту. Віскас і кіті-кет, якими його згодовували, не йшли у жодне порівняння. Захопившись роботою, що аж за вухами лящало, бідний котик і не зчувся, коли на кухні несподівано з'явилася Мама. Мурчик відскочив у кут, на безпечну відстань, боячись отримати віником по спині. Цим страшним предметом його часто лякали, коли він надмірно пустував.

Але Мама сьогодні була в доброму гуморі. Вона взяла Мурчика на руки, аж у нього серце втекло в кінчик хвоста, легенько набила його по дупці і сказала:

— Дурненький, я й тобі рибки купила на пробу, аби ти їв не тільки віскас і кіті-кет. А хлопцям своїм я рибки засмажу. Сподобалась тобі сира – то вже доїдай. Але давай домовимося, що ти не залізатимеш більше на стіл. Добре?

Мурчик щось промуркотів, що мало означати згоду зі словами Мама, хоча, чесно кажучи, він мало що зрозумів з того, що вона казала, бо ще боявся, аби по ньому не пройшлися віником.

Мама опустила Мурчика на підлогу, взяла недоїдену рибку за хвіст і занесла її до тарілки котика. Той слухняно ішов за нею, боячись, що його все-таки будуть ще сварити, але запах риби кликав за собою.

Коли Тато і Юрчик хотіли дати Мурчикові смаженої риби, Мама сказала, що він уже наївся сирої. Й справді, котик лежав під столом на кухні, але їсти вже не хотів, бо ще не подолав отієї сирої рибини, яку вкрав.

9. ЯК МУРЧИК УПАВ З БАЛКОНУ

Коли Юрчик мав багато уроків або захоплювався комп'ютерними іграми, Мурчик нервово ходив по хаті, думаючи, як змусити хлопчика вийти надвір. Котик дуже любив гуляти, але не завжди його наміри співпадали з можливостями і бажаннями Юрчика.

Якщо Мурчик не міг далі терпіти, то шкрябав лапками двері. Це тривало доти, доки Юрчик не брав його за шкірку і ніс на балкон. Звичайно, балкон – це не подвір'я, але все одно можна було подихати свіжим повітрям й спостерігати за тим, що діється навколо. Єдине, що не можна було бігати туди-сюди й бавитися з друзями Юрчика.

Якось Юрчик захопився комп'ютерними іграми і кинув Мурчика на балкон. Він зовсім забув про бідного котика, хоча надворі вже було холодно.

Закінчивши черговий бій з інопланетянами, Юрчик почав шукати Мурчика по всій квартирі, але того ніде не було. Врешті-решт хлопчик згадав, що котик на балконі. Яким же було його здивування, коли там він не побачив Мурчика.

Відчуваючи лихе, Юрчик швидко вдягнувся і вибіг на вулицю. Він усюди дивився, але Мурчика ніде не було. Картини, жахливіші одна за одну, малювалися в його уяві.

Уже втративши будь-яку надію побачити Мурчика живим, Юрчик приречено йшов додому, аж побачив котика, який радісно біг йому назустріч. Мабуть, ніколи Юрчик так не радів у своєму житті, як того разу, адже Мурчик, випавши з балкону третього поверху, залишився живим і неушкодженим.

Юрчик узяв котика на руки, пригорнув до себе і сказав:

— Вибач, Мурчику, я більше не захоплюватимусь комп'ютерними іграми і щодня гулятиму з тобою.

Мурчик хотів розповісти Юрчикові, що це він сам у всьому винен, бо задивився на якусь невідому білу кицьку, яка гуляла на їхньому подвір'ї, і не зчувся, як полетів униз. Добре, що всі котики уміють у польоті перевертатись на лапки, і падіння з висоти не є для них смертельним.

Але Мурчик не став цього всього розказувати, бо Юрчик все одно не почув би його, адже був дуже схвилюваний падінням котика. Він навіть не почув прохання котика не розповідати про все Татові й Мамі, аби не хвилювати їх, але хлопчик усе чесно розповів батькам. Вони не сварили його, а лише дивилися на Мурчика, який вдавав, що спить, хоча насправді крайчиком ока уважно спостерігав за ними.

10. ЯК МАМА КУПАЛА МУРЧИКА

Найбільше Мурчик боявся води і не любив купатися. Проте час від часу мусив приймати водні процедури. Це траплялося після того, як на прогулянках він залізав під машини, які стояли на подвір'ї, а потім брудний чимчикував до хати. Юрчик неодноразово сварив Мурчика за це, але котика чомусь тягнуло під ті машини, що він аж сам собі дивувався. Поки винюхував усе своїм допитливим носиком, уже й бруд приставав до нього.

Тоді до роботи бралася Мама. Не знати яким чином, але Мурчик відчував, що зараз його купатимуть. Він тоді забивався в якийсь глухий куток, і його всі шукали – Тато, Мама, Юрчик. Несчастного котика брали за шкірку і несли до ванни. Він жалібно м'явкав і навіть випускав кігтики.

Але Мама завжди була налаштована рішуче. Вона вдягала на руки великі резинові рукавиці, якими тато користувався на дачі, й купала Мурчика. Той жалібно м'явкав, ніби з нього здирали шкіру, але Мама не піддавалася на його провокації.

Спочатку Юрчикові було шкода Мурчика. Він навіть плакав, уявляючи, як мучать його улюбленого котика. Але потім він зрозумів, що Мурчик явно перебільшує свої страждання. З нього вийшов би великий артист цирку.

Коли Мурчик зрозумів, що всі розкусили його фокуси, то став менше нявкати під час купання, а потім і взагалі перестав це робити, змирившись з долею і вже не боячись так сильно води.

Мама витирала його насухо великим старим рушником і закутувала в ковдру. І все-таки Мурчикові було холодно. Він вилізав з-під ковдри, примощувався біля батареї, вилизуючи кожну шерстинку на своєму тілі.

Юрчик сміявся з Мурчика, бо котик після купання ставав маленьким і був подібним на щура. Але вже коли вилизав своє тіло, то на очах збільшувався в розмірах. Тоді він здавався красивішим, ніж раніше.

Мама пишалася своєю роботою:

— Ось бачиш, Мурчику, який ти красень! І чого ти лізеш під ті машини? Подобається тобі бути бруднулею?

Мурчик сидів у неї на колінах. Образи на Маму за те, що вона його купала, в нього вже не було. Він міг би відповісти на всі її запитання, але занадто багато енергії втратив, поки його купали, і хотів спати...

2014

ПЕРЕКЛАДАЧ

Трагіфарскомедія в одній дії

Юрієві СЕМЕНЮКУ

ДІЙОВІ ОСОБИ:

ПЕРЕКЛАДАЧ

ГІТЛЕР

СТАЛІН

ІНШІ

На сцені вимкнене світло.

Ми швидше здогадуємося, ніж бачимо, що по сцені рухаються люди, щось розставляють, лунають окремі вигуки російською та німецькою мовами.

Коли метушня на сцені закінчується, починає лунати музика, яка то наростає, то притишується впродовж усієї п'єси.

Відтак різко вмикається світло.

Ми бачимо кав'ярню кінця тридцятих років XX століття в якомусь європейському містечку.

За столом сидять троє. Зліва - ГІТЛЕР. Справа - СТАЛІН. Спиною до нас - ПЕРЕКЛАДАЧ.

Ми не чуємо слів ГІТЛЕРА і СТАЛІНА, лише можемо спостерігати за їхніми жестами. Натомість голос ПЕРЕКЛАДАЧА звучить ніби з гучномовця, але складається враження, що записаний напередодні, а магнітофонна стрічка то пришвидшує хід, то загальмовує його.

ГІТЛЕР (голосом ПЕРЕКЛАДАЧА, і так завжди). Здається, ми зустрілися тут не для того, щоби згадувати наше дитинство.

СТАЛІН (голосом ПЕРЕКЛАДАЧА, і так завжди). Інколи треба згадувати дитинство, щоби зрозуміти, ким ти є зараз і ким можеш стати в недалекому майбутньому.

ГІТЛЕР (різко). Ніколи не любив філософів! Філософи програють війни! (Змінивши тон). Втім, зараз кожний, хоче він того чи ні, стає філософом.

СТАЛІН (іронічно). Філософія сама по собі є квінтесенцією життя. Знаєте, коли найбільше стаєш філософом? Коли тобі залишилося мало, зовсім мало жити, коли тебе прирекли на страту, а ти навіть не знаєш, коли тебе точно розстріляють.

ГІТЛЕР (не помічаючи іронії співрозмовника, меланхолійно). Це філософія приречених, яка є руйнівною.

Деякий час вони мовчать.

Мелодія виривається назовні, стає дуже гучною.

У глибині сцени дзвенять пляшки, але нікого й нічого не видно.

ГІТЛЕР різко встає з-за столу, робить декілька різких рухів узад-вперед (актор повинен постаратись і викликати сміх у залі – авт.), потім знову сідає за стіл.

СТАЛІН повільно підіймається, але, передумавши, сідає (актор повинен постаратись і викликати сміх у залі – авт.).

ПЕРЕКЛАДАЧ непорушний. Його спина ніби закам'яніла. Він встає з-за столу, йде на край сцени. Світло по ходу руху гасне за ним, ми не бачимо ГІТЛЕРА й СТАЛІНА, ніби їх ніколи і не було.

ПЕРЕКЛАДАЧ вдивляється у глядачів, ніби намагаючись запам'ятати кожне обличчя. Це ніби погляд із минулого в майбутнє.

ПЕРЕКЛАДАЧ (спочатку тихо, а потім усе голосніше, ніби боячись, що його не почують; тепер це його голос, а не з гучномовця чи із записаного на магнітофоні; коли він починає говорити, глядачі мають зрозуміти, що це не лише його голос, а й голос ГІТЛЕРА і СТАЛІНА). Коли мені сказали, кого я буду перекладати, то я спочатку подумав, що це злий жарт. Але в цьому відомстві (відьомстві, як казав мій знайомий, озираючись на всі боки, він згинув десь на Колимі) жартувати не вміють. Здається, їм забороняють це робити, і десь років через п'ятдесят ми в архівах знайдемо циркуляр чи інструкцію саме про це. Там працюють занадто серйозні люди. Проте мені здається, що від їхніх жартів у трунах перевертається пів світу. Для мене було головним не те, що я перекладатиму, а те, що такі різні люди не можуть у принципі зустрічатися. Я вважав, що зустріч антиподів – це насамперед смертельний ризик для них двох. Я помилявся. Тепер я так не думаю. Вони не антиподи. Не близнюки, звичайно, але тепер мені здається, що в них є більше спільного, ніж відмінного. Тепер я думаю, що взяли мене для проформи, бо вони прекрасно розуміють один одного без слів, і мій переклад їм не був потрібен. Я часто відчував на собі їхні погляди і переставав перекладати, бо це було зайвим. Мені здавалося, що вони читають думки один одного, і не треба було вимовляти слів, аби ці думки передати. Я й досі вважаю, що моя місія перекладача була зайвою, вони б зі всім упорались і без мене.

У глибині сцени чутно, як вмикають магнітофон, як шарудить стрічка, як лунають справжні голоси ГІТЛЕРА і СТАЛІНА.

ПЕРЕКЛАДАЧ біжить у минуле.

Вмикають світло, і ми бачимо ту ж картину: ГІТЛЕР сидить зліва за столом, СТАЛІН – справа, а посередині, спиною до глядачів, — ПЕРЕКЛАДАЧ.

ГІТЛЕР (голосом ПЕРЕКЛАДАЧА). Ви пропонуєте поділити світ, але є речі, які не

можна поділити в принципі. Ось розріжмо навпіл яблуко. Але чи справді матимемо дві половинки? А що робити з зернятами? Викинути їх, аби не муляли око? Коли ви кажете поділити, то це не можна зробити, бо хтось отримає більше, а хтось менше.

СТАЛІН (єхидно). А хтось казав, що філософи програють.

ГІТЛЕР (твердо). Філософи програють війни. А програти філософська думка не може, бо вона не може й виграти.

СТАЛІН (так само твердо). Якщо я сьогодні віддам вам Антарктиду, то де є гарантія, що я завтра про це не жалкуватиму?

ГІТЛЕР (у тон йому). Якщо я сьогодні віддам вам Австралію, то де є гарантія, що я завтра про це не жалкуватиму?

СТАЛІН (з викликом). Австралія? Ви правильно сказали – Австралія? Не Австрія?

ГІТЛЕР (м'яко). Ну, не Грузію ж я мав на увазі.

СТАЛІН (насторожено). Ви хочете сказати, що якщо я вам віддам Грузію, а ви мені – Австрію, то це може стати гарантією того, що ми не нападемо один на одного?

ГІТЛЕР стукає витягнутими пальцями по столі, і СТАЛІН здригається, відчуваючи фізичний біль, який іде з боку супротивника.

Магнітофон заїдає і декілька разів видає закінчення фрази "... що ми не нападемо один на одного?".

СТАЛІН сильно стукає кулаком по столі. ГІТЛЕР злякано ховає руки за спину, бо думає, що хотіли стукнути по його руках. Магнітофон продовжує плавно намотувати бобіну.

ГІТЛЕР (замріяно). Я міг стати великим художником...

СТАЛІН (у тон йому). Я міг стати великим поетом...

ГІТЛЕР і СТАЛІН (разом, їхні голоси стають подібними, накладаються один на одного). Але ми вчасно зрозуміли, що великі художники чи поети ніколи не керують світом.

ПЕРЕКЛАДАЧ (мужньо). Ви вчасно зрозуміли, що ніколи не станете ні великим художником, ні великим поетом.

Світло гасне.

ПЕРЕКЛАДАЧ стоїть перед глядачами, але тепер дивиться не на них, а вище їхніх голів, ніби намагається зрозуміти, що там, за Смертю?

ПЕРЕКЛАДАЧ (бадьоро). Ви вчасно зрозуміли, що ніколи не станете ні великим художником, ні великим поетом. Саме великі художники та поети завойовують світ, стають володарями дум. А вам захотілося легкої слави, коли, завоювавши світ, ви керуєте художниками і поетами, які справді є великими. Вам ніколи не досягнути їхньої величі, бо силою не можна завоювати світ, а тим більше – керувати ним. Це лише короткотривале затемнення, яке затьмарює розум. Це як радість, що спалахує, мов зірка, але назавжди гасне.

Світло різко вмикають, і ПЕРЕКЛАДАЧ злякано біжить до столу, щоби показати глядачам свою зігнуту спину.

Проте ми бачимо, що за столом немає ні ГІТЛЕРА, ні СТАЛІНА, але ПЕРЕКЛАДАЧ

слухняно виконує свою роботу.

Відсутній ГІТЛЕР (голосом ПЕРЕКЛАДАЧА). Звичайно, можна навчитися танцювати лезгинку...

Відсутній СТАЛІН (голосом ПЕРЕКЛАДАЧА). Звичайно, можна полюбити пиво і заїдати його сосисками...

Входить ГІТЛЕР, танцюючи на ходу лезгинку, а потім сідає за стіл.

Входить СТАЛІН, п'ючи на ходу пиво і заїдаючи його сосискою, а потім сідає за стіл.

ПЕРЕКЛАДАЧ (сумно). Я все життя ненавидів нацистів, але пив пиво і заїдав його сосисками. І навіть коли нацистів не стало, я все одно пив пиво і заїдав його сосисками. Я все життя ненавидів комуністів, але й досі на свій день народження на прохання гостей танцюю лезгинку.

Несподівано ГІТЛЕР вириває у СТАЛІНА пиво і сосиски. СТАЛІН не знаходить нічого кращого, як танцювати лезгинку.

ПЕРЕКЛАДАЧ (сумно). Краще би Гітлер став великим художником. Краще би Сталін став великим поетом...

ГІТЛЕР (голосом ПЕРЕКЛАДАЧА, бадьоро). Вмираючи, людина очищується, переходить в інший вимір. Вбиваючи, людина очищує не лише того, кого позбавила життя й допомогла йому перейти в інший вимір, але й очищує себе, готуючись перейти в інший вимір.

СТАЛІН (голосом ПЕРЕКЛАДАЧА, перебиваючи ГІТЛЕРА, бадьоро). Вбиваючи, людина допомагає наблизитися новому життю, яке без цього акту самозречення могло б і не народитись.

ГІТЛЕР (голосом ПЕРЕКЛАДАЧА, ніби змагаючись зі СТАЛІНИМ у володінні істиною, натхненно). Загублених життів не буває. Вони гноєм лягають нам під ноги, аби знову плодоносила земля, яку ми леліємо.

СТАЛІН (сумно). А мені сьогодні приснилася мама. Ніби я з нею читав молитву. А коли прокинувся, не зміг цієї молитви згадати. Я вже давно забув слова молитви.

ГІТЛЕР (у тон йому). Якось я теж упіймав себе на думці, що забув слова молитви.

Гасне світло. Чути жіночі голоси.

ПЕРШИЙ ГОЛОС. Отче наш, Ти, що є на небесах...

ДРУГИЙ ГОЛОС. Нехай святиться ім'я Твоє...

СТАЛІН (зворушено). Мамо, це ви? Ви прийшли нагадати мені слова молитви?

ГІТЛЕР (зворушено). Мамо, це ви? Ви прийшли нагадати мені слова молитви?

Вимикають світло.

ПЕРЕКЛАДАЧ під слова молитви повільно йде із глибини сцени до глядача. Прожектор висвітлює перед ним вузьку стежку зі світла.

ПЕРЕКЛАДАЧ (болісно згадуючи минуле). Коли вмерла моя мама, я ніяк не міг згадати слів молитви. Я розумів, що ці слова не можна говорити вголос, але я їх хотів сказати про себе. Я їх чув ще в дитинстві від бабусі і знав слова молитви. А потім життя складалося так, що виходило, ніби ні я не потрібен Богу, ні Бог – мені. Але тепер я знав,

що треба помолитися, бодай усередині себе, але так, щоб ніхто не бачив. Це мав бути акт останньої шани Матері... Мабуть. Я заснув. Ніби павутиння лягло на моє обличчя. Коли я розплющив очі, молитва сама увійшла в мене. Я знаю: це мама допомогла мені знову стати людиною.

Вмикають світло на сцені.

ПЕРЕКЛАДАЧ не поспішає і з гідністю йде до столу, за яким сидять ГІТЛЕР і СТАЛІН.

ГІТЛЕР (мляво). Якщо Німеччина нападе на Росію чи Росія – на Німеччину, то від цього тільки виграють Сполучені Штати Америки та Великобританія...

СТАЛІН (мляво, в тон йому). Але ми приречені на те, щоби напасти один на одного, щоби хтось поглинув іншого...

ГІТЛЕР (бадьоріше, підхоплюючи). ... щоби хтось поглинув іншого, а потім поглинув Сполучені Штати Америки та Великобританію, бо вони приречені на загибель...

СТАЛІН (бадьоріше, підхоплюючи). ... бо вони приречені на загибель, як приречений на загибель хтось один із нас.

ПЕРЕКЛАДАЧ (спокійно). То навіщо нападати один на одного, щоби порушувати рівновагу, яка склалась у світі?

Знову гасне світло.

ПЕРЕКЛАДАЧ поволі йде до глядачів. У прожекторі ми бачимо лише його.

ПЕРЕКЛАДАЧ (ніби радячись з глядачами). Звичайно, я цього не сказав, бо був лише перекладачем, а не учасником переговорів. Але мені хотілося в них запитати, навіщо нападати один на одного, навіщо порушувати рівновагу, яка склалась у світі? Та це питання витало в повітрі, бо вони дико подивились на мене, ніби вчитали його в моїй голові. Мені справді стало лячно, бо, здавалося, досить одного їхнього погляду, жесту чи слова, аби я назавжди розпрощався з життям. Логіки у взаємному нападі один на одного не було, але диктатори ніколи не керуються логікою. Їхня логіка – це логіка звихненого чоловіка, який усе ставить з ніг на голову. В їхній звихненості люди вбачають геніальність. Можливо, з наукової точки зору це справді геніальність, але це звихнена геніальність. Звичайна геніальність полягає в тому, щоби народжувати, а не вбивати, і коли людина це зрозуміє, то стане безсмертною.

Постать ПЕРЕКЛАДАЧА зникає в темряві. Натомість прожектор висвітлює постать ГІТЛЕРА, який говорить голосом ПЕРЕКЛАДАЧА.

ГІТЛЕР (менторським тоном). Німецька нація має стати нацією безсмертних. Боги рано чи пізно повинні зійти на землю, і це будуть боги німецької нації, бо все земне буде німецьким. Божественне і земне зіллються воедино. Рай і пекло стануть єдиним незбагненним цілим, і не матиме значення, чи ти живеш в раю на небі чи в пеклі на землі, в пеклі на небі чи в раю на землі, в раю у пеклі чи в землі на небі, у пеклі в раю чи в небі на землі (сміється по-ідіотськи).

Прожектор висвітлює СТАЛІНА.

СТАЛІН (менторським тоном). Ми повинні створити сильну націю над-людей, які керуватимуть світом. Цих над-людей буде небагато – одиниці порівняно з мільярдами

інших. Це будуть не люди. Це будуть боги, які зійшли на землю, бо лише боги мають право на вічне життя. Вони створюють це життя. Воно належить лише їм (сміється по-ідіотськи).

Вмикають світло, і ми бачимо, як ГІТЛЕР, СТАЛІН і ПЕРЕКЛАДАЧ ідуть за куліси.

На сцену вибігають два хлопчики. Вони однаково вдягнені – в білі сорочки і короткі чорні штанці. Це близнюки, яких неможливо розрізнити.

АДОЛЬФ (весело). Йосипе, я придумав нову гру.

ЙОСИП (переймаючись його настроєм). Яку, Адольфе?

АДОЛЬФ (велично). Ми будемо вбивати горобців і урочисто ховати їх, як воїнів, що загинули на полі битви.

ЙОСИП (зачудовано). Але як ми вб'ємо горобців, якщо вони сидять на деревах?

АДОЛЬФ (не слухає його). Ти чуєш, як вони чудернацько співають?

ЙОСИП (мрійливо). Я колись хотів зрозуміти їхню мову, але мені це не вдалося.

АДОЛЬФ (здивовано й рішуче). А навіщо розуміти їхню мову, якщо ми все одно їх вб'ємо?

ЙОСИП (сумно). Дивись, Адольфе, ось поранений горобець сидить на землі. Треба його вилікувати.

АДОЛЬФ (зі злістю). Навіщо лікувати пораненого горобця, якщо ми все одно його вб'ємо?

ЙОСИП (рішуче). Ні, треба спочатку його вилікувати, а потім убити.

Хлопці йдуть ловити горобця.

Гасне світло.

За якусь мить у прожекторі посеред сцени з'являється БАТЬКО ГІТЛЕРА.

БАТЬКО ГІТЛЕРА (ніби говорить сам до себе, нікого навкруги не помічаючи). Коли народився Адольф, у небі згасла зірка. Я загадав бажання, аби мій син став щасливим. Я помер раніше, ніж він став щасливим. У цьому світі, де я зараз є, мені не видно, чи він став щасливим, але я знаю, що він став щасливим. Я бачу, як згасають інші зірки, і я бажаю бути щасливими тим людям, яких ошчасливив мій Адольф. О, це був розумний хлопчик! Я відчував, що він стане володарем світу, бо інакше просто не могло бути. Правда, мені десь муляло, що він може забрати більше влади, ніж це було призначено йому долею, але на все воля Божа. Моя віра в Бога не дозволить Адольфові взяти більше з цього світу, ніж цього хоче Бог. І менше теж, аби не знехтувати Божою волею. Треба брати рівно стільки, скільки цього хоче Бог. Бо в будь-якому іншому випадку все одно потрапиш до пекла. Я завжди хотів, щоби мій Адольф став володарем світу і потрапив до раю.

Гасне світло.

За мить на тому місці, де стояв БАТЬКО ГІТЛЕРА, в прожекторі з'являється БАТЬКО СТАЛІНА.

БАТЬКО СТАЛІНА (ніби говорить сам до себе, нікого навкруги не помічаючи). Коли народився Йосип, у небі згасла зірка. Я загадав бажання, аби мій син став щасливим. Я знав, що він просто приречений бути володарем світу, бо це був мій син. У цьому світі,

де зараз знаходжусь я, немає володарів, бо кожен сам собі володар. Кожен під час земного життя вибирає собі долю, аби стати володарем самому собі в житті потойбічному, де рай і пекло міняються місцями, бо на землі ми зовсім по-іншому дивимося на ці речі. Насправді вони – рай і пекло – є зовсім іншими, ніж нам видається тут. Те, що на землі ми називаємо раєм, насправді є пеклом. І навпаки. Мабуть, було безумством з мого боку, коли в земному житті я бажав Йосипу, аби він потрапив до пекла, але тепер я розумію, що робив правильно, бо насправді бажав йому, аби він потрапив до раю.

Світло гасне.

Якийсь час із наростанням звучить музика. Потім гучність зменшується.

На сцені вмикають світло, і ми бачимо звичну картину.

За столом сидять СТАЛІН і ГІТЛЕР, тільки тепер вони помінялися місцями, а глядач бачить спину ПЕРЕКЛАДАЧА.

СТАЛІН (люб'язно). В мене таке враження, пане рейхсканцлере, що ми більше не побачимося в цьому житті.

ГІТЛЕР (так само люб'язно). Я ніколи в цьому і не сумнівався, пане Генеральний секретарю!

СТАЛІН (лукаво). Чи є щось на світі таке, що могло би вас змусити зректися своєї посади?

ГІТЛЕР (не менш лукаво). Тільки якщо ви зречетеся своєї.

СТАЛІН (щиро). Але ж ви знаєте, що цього ніколи не станеться.

ГІТЛЕР (так само щиро). І ви теж знаєте, що зі мною цього ніколи не станеться.

СТАЛІН (ствердно). Отже, війна...

ГІТЛЕР (простодушно). Війна, друже, війна...

Гасне світло.

ПЕРЕКЛАДАЧ поволі йде до глядачів.

Люди в залі фізично відчують, в які важкі роздуми він поринув.

ПЕРЕКЛАДАЧ (зі стражданням, що межує зі звичайною людською безпосередністю). Десь усередині розмови мені хотілося втрутитися в діалог цих людей. Але я розумів, що це не люди, а моє наївне намагання переконати їх в тому, аби не втягувати людство у війну, могло коштувати мені життя. Я зібрав у кулак усю свою волю, дипломатичний хист, аби перетворитися на звичайнісінького робота, який перекладає слова з однієї мови на іншу. Це була не боязнь за своє життя. Радше навпаки. Я усвідомлював, що переконати тих, хто не був людьми, у чомусь людському практично неможливо. Навіть людей часто-густо не можеш переконати у цьому самому людському, а тут нелюди. Вже під кінець розмови в мене виникло фізичне бажання вбити тих, хто задля своєї хворобливої ідеї намагався знищити людство, але я усвідомлював, що навряд чи це вдасться мені зробити навіть ціною свого життя. І справа не в тому, що будь-який мій непевний рух могла миттєво припинити охорона як з того, так і з іншого боку. Я не був морально готовий забрати життя в тих, хто бодай формально був подібний на людей. Упродовж свого подальшого життя я розумів, що в

мене все-таки були варіанти, що я змарнував свій єдиний шанс, після якого історія людства була би зовсім іншою. А потім я дізнавався про інших людей, які теж змарнували свої шанси, не вбили Гітлера чи Сталіна, й історія стала такою, якою тепер ми її знаємо. Історія – це не події. Історія – це люди. Але як би ти не тасував події та людей, все одно історія буде такою, а не інакшою. В історії закладене щось незбагненне, й великою ницістю й незбагненністю є говорити, що ми творимо історію. Насправді історія творить нас, а ми лише вдаємо, що творимо її. А, можливо, я просто виправдовую себе і вас, що ми просто не здатні творити історію, адже у вирішальний момент не можемо зважитись на вчинок? Історію творять ті, хто у відповідальний момент зважуються на вчинки.

Світло вимикають на сцені.

ПЕРЕКЛАДАЧ приречено йде до СТАЛІНа і ГІТЛЕРа. Ті піднімаються з-за столу, по-дружньому тиснуть йому руку, плескають по плечах. Всі разом, обійнявшись, ПЕРЕКЛАДАЧ між СТАЛІНим ГІТЛЕРом, ідуть зі сцени.

Світло поволі згасає.

Музика стихається і замовкає.

ЗАВІСА

2013

ЯІРАМ

Тимурові ЛИТОВЧЕНКУ

Мабуть, я все-таки заблукав.

Яірам (з наголосом на "і") неодноразово попереджала мене про це. Я тільки сміявся, але таки втрапив у паралельний світ.

Звичайно, все сталося випадково, хоча я тоді й тепер знав і знаю, що нічого випадкового в житті не буває.

Я пішов купити молока і ще здалеку біля магазину запримітив цього чоловіка. Кругом були десятки людей, але я бачив лише його одного. Яірам попереджала мене: "Якщо це станеться, намагайся дивитися на інших, думати про щось, бо інакше потрапиш у паралельний світ, з якого можеш уже ніколи не повернутися". Але я дивився лише на цього чоловіка, до інших мені було байдуже, а думки у голові взагалі були відсутніми.

Якщо ви мене сьогодні запитаете, що то був за чоловік і як він виглядав, я нічого не зможу вам відповісти. Це як у сні: бачиш щось, а коли прокидаєшся, дещо пам'ятаєш, і потім воно геть начисто стирається з твоєї пам'яті.

Каюсь: коли я побачив цього чоловіка, то відразу згадав слова Яірам про паралельний світ. Мені хотілося випробувати долю. Ось і випробував!

Немов магнітом, мене тягнуло до цього чоловіка. Я навіть дорогу перейшов не на "зебрі", як зазвичай це робив. Потім мені казали, що водії кричали на мене, мов навіжені, але я цього не пам'ятаю. Я взагалі нічого не пам'ятаю з того дня, лише очі того чоловіка. Я не пам'ятаю кольору цих очей. Можливо, вони були зелені, як у моєї Яірам? Втім, це не має вирішального значення, бо я бачив не очі, а відображення в них

двох всесвітів. Мені хотілося думати, що це планета Земля відобразилася в очах цього чоловіка, але я розумів, що це не так. Іншого пояснення в мене не було. Крім того, інтуїтивно я відчував, що дві планети в очах чоловіка відрізняються одна від одної. Нам здається, що очі в людей однакові, хоча це насправді не так. Ми не хочемо надужити зусиль, аби переконатися, що кожне око, будучи подібним до іншого, але не тотожним йому, живе своїм, лише йому відомим життям. Так і невідомі мені планети в очах чоловіка були схожими, але кожна відображала свою сутність.

Чим ближче я наближався до невідомого мені чоловіка, тим більше відчував його незворушну байдужість до мене. Здавалося, він абсолютно переконаний, що я став його жертвою, а моя мандрівка в паралельний світ є неминучою. Про це мене теж попереджала Яірам. "Ти можеш не пам'ятати те, що з тобою було, — казала вона, — але своїх відчуттів ти ніколи не забудеш". Зрештою, так і сталося, бо я пам'ятаю свої відчуття. Втім, на відміну від Яірам, яка одного разу теж побувала в паралельному світі й щасливо звідти повернулась, я пам'ятаю дещо з побаченого, але це фрагменти, уривки, які неможливо склеїти в одне ціле. Так що в загальному Яірам була права: я живу відчуттями паралельного світу, хоча доволі часто мені здається, що я все-таки там не був.

Тепер треба було зробити найрішучіший крок, і досвід усього мого попереднього життя підказував мені, що я наважуся на це. Колись я вже пошився в дурники, бо був недосвідченим, і тоді в моєму житті ще не було Яірам. Наслухавшись дилетантів, я хотів ось так, на халяву, проникнути в паралельний світ і танком пішов на чоловіка, який видався мені провідником між нашою і тамтешньою цивілізаціями. Ох, і лаявся він, що я відтоптав йому ноги, а я дико просив у нього вибачення і потім реготав зі своєї наївності.

Тепер - я знав це - подібного просто не могло трапитися, бо цей чоловік випромінював упевненість у тому, що мені нікуди діватись, ніж потрапити у паралельний світ. І я зробив цей рішучий крок, просто ідучи на цього чоловіка. Я ніби розчинився в ньому, пройшовши крізь стіну, яка дивним чином зникла на моєму шляху. Я нічого не відчував, але усвідомлював, що, можливо, знаходжусь на тому ж місці, що й мить тому, проте це вже паралельний світ.

Все, що мені доводилося чути й читати про паралельний світ раніше, виявилось нісенітницею. Я погоджувався з Яірам, що про паралельний світ говорили теоретики, далекі від практики. Вони точно в цьому паралельному світі ніколи не бували. Можливо, вони й були праві по-своєму, як буває правий той, хто говорить про Кохання - з великої літери, бо лише йому одному з мільярда осіб вдалося звідати це велике почуття. Інші теж говорять про свої кохання з маленьких і мікроскопічних літер, будучи теоретиками і не маючи ані найменшої уяви, що ж це насправді таке.

Теоретики від паралельного світу кажуть, що ви потрапляєте в ті ж обставини, що й на планеті Земля, де є, скажімо, люди і будівлі, але ніби це віддзеркалення вас самих, а тому, мовляв, це і є тим, що ми називаємо паралельним світом, — і так далі, і в тому ж дусі. Але якщо таке можливе, то так само, як у випадку з тим, хто один на мільярд осіб

знає, що таке Кохання з великої літери. Імовірний, мабуть, лише один випадок з мільярда можливих, коли ти потрапляєш в ту ж ситуацію і в ті ж обставини, що на Землі. Але це настільки нікчемно малі космічні величини, що про них не вартує навіть говорити.

Коли я сьогодні згадую про свої відчуття в паралельному світі, хоча й достеменно досі не впевнений, що я там побував, то розумію, що думка про Яірам була єдиним чинником, що врятував мене для повернення в цей грішний світ. Потрапивши в паралельний світ, якщо я дійсно там побував, я знову відчув свою юнацьку закоханість, коли здається, що двадцять чотири години на добу, навіть уві сні, думаєш про ту єдину, без якої не можеш уявити свого існування на цій грішній землі. В пору моєї земної юнацької закоханості я ще не був знайомий з Яірам, але тепер закоханість у паралельному світі перекинулась на неї, що дозволяло мені не зійти з розуму в буквальному розумінні цього слова, зважаючи на те, що я бачив.

Яірам попереджала мене, що найкращим варіантом для мене буде той, коли я потраплю в паралельний світ людей – навіть якщо це будуть незвичні мені епохи і часи. Але ж бувають паралельні світи не лише людей. Вірніше, паралельний світ один, і тут я готовий посперечатися з будь-яким теоретиком, навіть якщо він є лауреатом Нобелівської премії, але ніколи насправді в паралельному світі не був. Розуміння сутності паралельного світу залежить від того, хто і як на нього дивиться. Скажімо, ми дивимося на собаку, чи на кота, чи на голуба – і в нас своє бачення. Але ж і голуб, і кіт, і собака дивляться на нас – і в них своє бачення того, що відбувається. Вони теж, я переконаний, мають свої паралельні світи, які в своїй сукупності зливаються в єдиний великий паралельний світ, в якому, власне, ми всі живемо. Чи це тільки здається, що ми живемо на планеті Земля, а насправді нас уже давно поглинув цей великий паралельний світ?

А ще свої паралельні світи мають гори і дерева, хмари й бактерії, повітря й електрика... А вода – це взагалі поетичний паралельний світ! Чого там тільки не відбувається, а ми навіть не здогадуємося, які химери народжуються в нашій голові від зіткнення цих різноманітних паралельних світів.

Я витав у цих різноманітних паралельних світах, бо мені не поталанило (а, може, навпаки?) потрапити в паралельний світ людини. Я не бачив людей, будівель, не переймався диким ритмом життя. Натомість космічне блаженство просякало мене наскрізь, коли в паралельному світі дощу я відчував себе єдиною й неповторною краплиною, без якої неможлива була би божественна гармонія. А в паралельному світі зірок я був як ніколи близький до розуміння сутності Бога й зародження живого, і лише якоїсь дрібочки не вистачило мені, аби зрозуміти цей замисел уповні. Я літав у паралельному світі птахів і з висоти пташиного лету чи з надто більшої висоти бачив усю сутність земного...

— Коханий, ти так гарно спав, що мені не хотілося тебе будити. – Яірам нависла наді мною, і я знав, що цей неземний погляд повернув мене до грішного життя. – Вставай, пора на роботу.

— Я був у паралельному світі, Яірам, — сказав я і знав, що так дійсно було. Але кохана раптом стала серйозною і тінь печалі відобразилася на її обличчі.

— Коли я була в паралельному світі, — сказала вона, — один незнайомець теж називав мене Яірам, переставляючи ззаду наперед букви мого імені... Ти його не зустрічав?

Я його не зустрічав, тому що тим незнайомцем міг бути я сам. Зустрітися з самим собою в паралельному світі – це цікаво...

За мить Марія вже мило розмовляла по телефону з подругою.

Паралельний світ знову розминувся з нами. Може, це й на краще?

2013

ДИВНА ПАЦІЄНТКА

Володимирові ЛАПЧУКУ

— Скільки вам було років, коли вас зґвалтували?

— Двадцять один.

— Як це трапилось?

— Я маю вам це розповісти?

— Послухайте... Якщо ви хочете, щоби я вас вилікував, ви маєте повністю мені довіряти і розповісти все, про що я запитую.

— Добре, лікарю, я постараюсь, хоча боюся, що в мене це не завжди виходитиме..

— Отже, хто вас зґвалтував?

— Мій чоловік.

— Ваш чоловік?

— Так. Це сталося в першу шлюбну ніч.

— Ось воно що... Ви цього не хотіли?

— Ні. Я була змучена, а він добряче випив.

— Ви мали з ним інтимні стосунки до весілля?

— Ні, лікарю, що ви, я з порядної родини.

— Скажіть, будь ласка, це дійсно було зґвалтування? Чи, може, ваш чоловік просто виконував свій подружній обов'язок, адже ви вже стали його дружиною.

— Це я би мала виконувати свій подружній обов'язок.

— Ну так, звичайно, звичайно...

— Ні, це було зґвалтування. Він кинув мене на ліжку, порвав одяг, який був на мені, й брутально зробив свою справу.

— Ви кричали, кликали на допомогу?

— Ні, я закусила губу, щоб не кричати. Мені було соромно.

— Соромно? Вам було соромно?

— Мені було соромно, що в мене такий чоловік. Я не хотіла, щоби батьки – мої та його – дізналися про це.

— Вони не дізналися?

— Ні. Я їм нічого не сказала. Моя мама, мабуть, про щось здогадувалася, але я робила вигляд, що у нас з чоловіком усе добре.

- Коли чоловік був тверезим, ви розмовляли про те, що трапилося в першу шлюбну ніч?
- Він казав, що був п'яним і нічого не пам'ятає.
- Коли ви поступили до нас, то сказали, що у вашій душі поселився страх. Це трапилося відразу після першої шлюбної ночі?
- Так, я фізично відчувала, як страх увійшов у мене, коли чоловік це зробив. Це була ніби жива істота, що поселилася в мені.
- Після першої шлюбної ночі у вас була інтимна близькість з чоловіком?
- Він робив це кожної ночі.
- Ви теж хотіли це робити?
- Ні. Я лежала, як колода. Це його вислів. Мені було байдуже.
- Чоловік вам витикав за це?
- Так, він сердився, казав, що у мене до нього нема жодних почуттів.
- Як ви думаєте, чоловік вас кохав?
- Мабуть, що так, адже терпів мене і змирився з тим, що до весілля у нас нічого не було.
- А після весілля його кохання до вас пішло на спад?
- Це ж очевидно. Адже він не отримав того, на що сподівався.
- А ви... Ви кохали його?
- Я не знаю, лікарю. Мені важко визначити, чи це було кохання, чи ще щось. Він мені подобався. Я вибрала його і сказала собі, що він буде моїм.
- Ви розглядали його як свою власність?
- Мабуть, що так, хоча я про це не думала. Але ви, звичайно, праві, я розглядала його саме як свою власність.
- Тобто ви фактично керували ним і він слухав вас?
- Так виходило, але я тепер розумію, що й він розглядав мене як свою власність.
- Вас обурювало те, що він розглядав вас як свою власність?
- Я не замислювалась над цим. Мабуть, це все-таки не було обурення з мого боку. Я намагалася робити все, аби ця власність належала мені й тільки мені.
- До весілля ваш чоловік мав інтимні стосунки з іншими жінками? Чи знали ви про це?
- Так, мав, він сам мені про це розповідав.
- А коли познайомився з вами – теж скавав у гречку?
- Ні, що ви... Він міг розмовляти з колишніми своїми коханками, жартувати з ними, обійматись і навіть цілувати їх у щічку. Тобто повадився з ними як з подругами. Але потім, як слухняне телятко, все одно повертався до мене.
- Коли у вас виникла думка вбити свого чоловіка? Це сталося після того, як він вас зґвалтував?
- Ні, що ви, лікарю, значно пізніше.
- Це була помста з вашого боку?
- Ні.

— А що тоді?

— Я думала, що, вбивши чоловіка, зможу вигнати страх із себе.

— Але цього не сталося?

— Так, цього не сталося. Мені здається, що страх став навіть сильнішим.

— Після того як ви вбили свого чоловіка, вам не було шкода, що ви це зробили?

— Ні, лікарю, я ні за чим не шкодувала. Якби трапилась нагода вдруге зробити це, я би зробила. Тут все трохи інше. Я завжди шкодувала свого чоловіка. Шкодную його і зараз, хоча його нема в живих.

— Ваш чоловік змінився після весілля? Чи мав він інтимні стосунки з іншими жінками? Чи знали ви про це?

— Мабуть, у нього нікого не було. Це ж село. Там усі про всіх усе знають.

— Отже, ви задовольняли вашого чоловіка, якщо він не мав пригод на стороні?

— Не знаю. Мабуть, що не задовольняла. Але я не знаю, чому він залишався відданим мені. Мабуть, кохав.

— Ви ніколи не намагалися пробачити йому це зґвалтування у першу шлюбну ніч? Адже ви самі казали, що він був п'яним, нічого не пам'ятав.

— Тут справа не в тому, щоб пробачити чи не пробачити. В мене навіть злості на нього не було. Я ж вам казала, що в мені поселився страх після того випадку. Я намагаюся позбутися його, але в мене нічого не виходить. Допоможіть мені, лікарю...

— Плакати не треба... Заспокойтеся... Я намагаюся вам допомогти, але і ви повинні зрозуміти, що я не Господь Бог. Ми повинні разом знайти вихід із цієї ситуації.

— Лікарю, я готова на все. Скажіть, що я маю робити, і я все зроблю.

— Скажіть мені ще таке. Ви не хотіли мати дітей?

— Знаєте, це дуже складне питання... Можна водички?

— Будь ласка...

— Дякую... Мій чоловік казав мені ще до весілля, що в нас буде багато дітей, не менше трьох.

— А ви?

— Я сміялася з цього. Казала йому, що спочатку треба пожити в своє задоволення, а вже потім думати про дітей.

— А після весілля ви не думали про це?

— Здається, одного разу така думка приходила до мене, але я зрозуміла, що потрібне ж кохання, аби народжувалися діти.

— А у вас цього кохання вже не було?

— Мабуть, що не було. Та і в чоловіка теж.

— Ви казали, що кожної ночі чоловік займався з вами інтимним життям.

— Так.

— А якби ви завагітніли, ви б народжували дитину?

— Лікарю, ви неуважний. Я ж вам сказала, що в мене вселився страх. А якщо є страх, то жінка просто не може завагітніти. Ви ж маєте це краще знати.

— Ну, тут трішки інакше, ніж ви про це кажете. Фізіологія живе своїм життям, а

психіка - своїм... Скажіть, а ось до весілля чи після нього у вас не було думки про іншого чоловіка? Ви не мріяли про якусь ідеальну людину?

— До весілля точно ні. А після весілля щось подібне мені навіть снилося.

— І що вам снилося?

— Ну, я вже точно не пам'ятаю... Цього не можна описати словами. Я собі намріяла, що ось я покохаю по-справжньому, мій обранець теж кохатиме мене, поважатиме як жінку і від цього взаємного кохання у нас народжуватимуться діти. Ось у вас є взаємне кохання?

— Що ви маєте на увазі?

— Значить, нема, бо ви добре зрозуміли моє запитання. Ви ж одружені, маєте перстеник на пальці, а взаємного кохання у вас з дружиною, мабуть, нема.

— Ну, це наші особисті справи, і я би не хотів, щоби ви в це втручалися.

— А я і не втручаюсь. Я просто кажу про щирість. Коли нема щирості, коли люди вдають, що не розуміють одне одного, — це найгірше... Скажіть, а ви би могли мене покохати? Що ви смієтесь? Я така страшна, що мене не можна покохати?

— Та ні, ви не так мене зрозуміли. Ви приваблива жінка, але, якщо чесно, я не думав про кохання до вас.

— А про кохання і не треба думати. Воно приходить несподівано. Воно, як вагітність, — або є, або його нема... А знаєте, чому ви не змогли би мене покохати?

— Ну, я цього не казав...

— Ось ви всі такі чоловіки. Як пофліртувати з жінкою, переспати з нею - то на це ви мастаки. А щоб мати до неї серйозне ставлення, бачити в ній жінку, кохати її - цього у вас нема.

— Так чому я би не зміг вас покохати?

— Ну, ви ж лікар, і лікар специфічний, а тому розумієте, що якщо жінка вбила свого чоловіка, то може це зробити й вдруге.

— Чому ви смієтесь?

— Я побачила ваш переляканий вигляд... Так може жінка знову вбити чоловіка?

— Ну, щось у цьому є, хоча це не завжди буває, і рецидивів набагато менше, ніж ви можете собі уявити... А щодо кохання - мого до вас чи вашого до мене, — то тут теж усе можливе. Бачите, чим частіше я з вами зустрічаюсь, тим більше про вас думаю.

— Ой, я вже й зашарілась!..

— Не жартуйте з цим, бо завжди знайдеться бумеранг, який повернеться і зробить вам боляче.

— Вибачте, я не хотіла вас образити.

— Ви не можете мене образити.

— Чому? Ви що, справді вже закохані в мене?

— Мене зараз більше турбує ваш страх, і я щиро хочу вас вилікувати.

— Та ну його до біса, цей страх! Я вже звиклася з ним! Мені здається, що не житиму без нього.

— Ось ці таблетки, що я прописав, які ви вживаєте, можуть лише підтримати вас.

— А хто вам сказав, що я їх вживаю?... Та жартую я, жартую. Невже ви не бачите, що мені з вами добре? А ще доктор...

— Ви повинні усвідомити й психологічно на це налаштуватися, що ніякого страху нема в природі. Страх поселився у вашій голові. Ви в силі його звідти вигнати.

— Лікарю, після того, що ви мені сказали, а більше не сказали, хоча могли, я вже думаю про інше. Ще якийсь тиждень-другий я буду під вашим крильцем, а потім повернусь туди, звідки мене привезли. І бути мені там ще довгих шість років... Ви ж не будете мене стільки чекати?

— Мабуть, що не буду...

— Ось бачите... А ви кажете, що кохання може подолати страх. Фігня це все...

2013

ДВІЙНИК

Сергієві РУДЕНКУ

У нашому місті з'явився мій двійник.

Спочатку мені зателефонував колега:

— Ну, ти й красуню відтарабанив собі, чуваче! - сказав він.

— Ти про що? - не зрозумів я.

— Та добре, не прибіднюйся! Бачив тебе сьогодні з нею, але ти вдав, що мене не впізнаєш. Розумію: конспірація! - І він загигикав у слухавку.

Мені чомусь не було весело:

— Я не розумію, про що ти.

— Слухай, старий. Я тебе знаю вже сто років. - Колега явно нервував. Я підозрював, що він хотів узнати пікантні подробиці про цю міфічну жінку, а тут таке. - Я ж не питаю в тебе, хто вона. Не хочеш казати - твоя справа. Але тьолка справді класна.

Тепер занервував я:

— Послухай, ти можеш мені нормально сказати, про кого ти говориш і з ким ти мене бачив?

— Конспіратор-самоук! - Колега натиснув червону кнопку в мобілці. Я почув короткі гудки.

Телефонувати йому й у чомусь виправдовуватись мені не хотілось, тим більше я справді не знав, що маю казати. Та й він був ображений на мене, а тому навряд чи відповів би на мій дзвінок. Вирішив при нагоді зустрітись з ним, аби все достеменно з'ясувати.

Коли я прийшов додому, то майже забув розмову з колегою, але мене чекала нова несподіванка: дружина дивилася ніби крізь мене. Це не віщувало нічого доброго. Я намагався вести себе як звичайно, але відчував, що зараз моя кохана вибухне, мов вулкан.

Я хотів пожартувати, але це вийшло якось кволо і неприродно. Дружина холодно запитала, випромінюючи олімпійський спокій:

— І що це за кралечку ти сьогодні підчепив?

— Яку ще кралечку? - Я думав увімкнути дурника, хоча миттєво зрозумів, що це

запитання з тієї ж опери, яку мені нещодавно наспівував колега.

— Не прикидайся! - Олімпійський спокій дружини як корова злизала. - Люди бачили як ти ходив з нею по місту, обіймався і навіть цілувався, нікого не соромлячись.

— Та ви що сьогодні - змовились? - Мої нерви теж починали здавати. - Яку ще жінку ви мені приписуєте?

Дружині здалося, та й мені самому, що ці слова не були переконливими, а прозвучали як виправдання. А оскільки найкращий захист - це напад, то, мовляв, на думку дружини, я не міг придумати нічого кращого, ніж усе категорично заперечувати.

Увечері, коли ми повлягалися спати, я вирішив заключити з дружиною перемир'я. Звісно, жодної моєї вини перед нею не було, але в подібних випадках моя тактика мені допомагала. Зазвичай дружина вдавала, що дується на мене, але не могла встояти перед моїм натиском - і ми займалися коханням. Це спрацьовувало безвідмовно, але в усіх тих випадках я хоч у чомусь, але завжди був винним. А тут вперше дружина рішуче відмовила мені. Ба, більше! Вона покинула сімейне ложе і демонстративно пішла спати у вітальню на дивані. Знаючи характер моєї дружини, я припустив, що, на її думку, моя поведінка лише доказувала мою винуватість. І якщо дружина прощала мені раніше, то тут, мовляв, я переступив межу і жодного прощення бути не може, хоча я все ще не розумів, у чому моя провина.

Мабуть, зайве казати, що я заснув аж над ранок і мало не запізнився на роботу, дозволивши собі не голитись, аби не мати неприємностей з начальством. Співробітниці зустрічали мене підозрілими поглядами. Якби я розумівся на жіночій психології, то впіймав би потаємну думку в їхніх світлих голівках. А думка ця була простенькою і невибагливою: вони заздрили неіснуючій жінці, з якою я буцімто закрутив роман. Кожна жінка хоч раз у житті мріє про такий роман на стороні, хоча, звичайно, кохає чоловіка, виховує дітей і все таке інше. Співробітники ж весело зі мною ручкалися, загадково усміхаючись, а один із них поплескав мене долонею по плечах і сказав: "Молодець!".

Ось як би ви відреагували на цю ситуацію, коли вас звинувачують у тому, чого ви не робили? Я розумів, що будь-які виправдання з мого боку викликали б лише насмішки, а тому вирішив з головою зануритися в роботу. Це вдалося не відразу, бо мене не залишали думки про загадкову жінку, з якою мене буцімто бачили, але звичка працювати й якісно виконувати роботу все-таки взяла гору.

Я був задоволений собою, що не дав можливості емоціям перемогти, і все ж ближче до закінчення робочого дня думки про двійника та невідому жінку знову обсіли мене. Втім, більше мучило навіть не це. Я уявляв собі, як знову прийду додому, як гляне на мене дружина і що вона скаже. Звісно, й сьогодні звинувачуватиме мене в тому, чого я не здійснював.

В такому гнітючому настрої я ледве чвалав додому. І раптом я швидше відчув, ніж побачив його. Сумнівів бути не могло: це - мій двійник. Він стояв на протилежному боці вулиці, біля входу в супермаркет. Поруч з ним була, мабуть, ця красуня-жінка, але вона стояла спиною до мене, так що її обличчя я не бачив.

Порушуючи правила дорожнього руху, я рвонув на той бік вулиці, не зводячи очей з двійника. Той теж побачив мене. Він заметушився, щось швидко сказав жінці й увійшов у супермаркет. Я був певен, що тепер він нікуди не втече, а тому вирішив рішуче про все запитати у красуні. Це справді була красива жінка – білявка з голубими очима. За інших обставин я би, можливо, і справді закохався в неї, бо мені подобався такий тип жінок. Але зараз було не до цього, бо мені треба встановити істину.

— Де він? – запитав я у жінки. Це була повна дурня з мого боку, бо я ж бачив, що він зайшов до супермаркету. З іншого боку, це було й нахабно – ось так ні з того, ні з сього приставати до незнайомої жінки. Але я вже зауважив за собою, що нахабство приходить до мене за незвичайних ситуацій. Сьогодні був саме такий випадок.

— Хто? – Вона вдавала, що явно не розуміє сенсу мого запитання. Як на мене, жіночка повинна була принаймні здивуватися, що біля неї виріс двійник її чоловіка чи ким він там був для неї. Але вона й бровою не повела. Натомість її погляд говорив: чого, мовляв, ти хочеш від мене, чоловіче добрий? У цю мить я не був добрим, а тому продовжив штурм, ніби переді мною була не красуня, а якась звичайнісінька середньостатистична жінка:

— Де мій двійник? Ви тільки що з ним розмовляли!

На її місці я би пручався, зробив зауваження щодо мого нахабства і хамства, але вона мило усміхнулась:

— А, ви про це... Так ось же він!

Я кинув поглядом услід за помахом її руки, декілька секунд вдивлявся у людей, вишукуючи двійника, але його ніде не було. Я повернувся до жінки, намагаючись висловити їй усе, що думаю про неї, але вона як крізь землю провалилась. Це ж треба було так проколотись, як недосвідченому школярику, аби повірити цій красуні, адже я бачив, що мій двійник зайшов до супермаркету!

Звичайно, я відчував, що незнайомці затіяли зі мною незрозумілу гру, але це ще більше додало мені злості. Я кинувся у супермаркет з єдиною метою: знайти двійника. Але з цього, звісно, нічого не вийшло. Я бігав з відділу до відділу, не дивлячись на продукти й товари, що лежали на полицях, а намагаючись знайти того, хто так ускладнив моє життя, аж поки не привернув увагу охоронців. Моє лепетання, що я шукаю брата-близнюка, не пройняло їх, бо нікого подібного на мене вони не бачили. Закінчилося це тим, що мене виставили за двері й серйозно попередили: якщо я ще раз зайду в супермаркет, вони викличуть наряд міліції. Я розумів, що хлопці по-своєму праві й навряд чи повірять у правдивість моєї історії, якщо б я навіть наважився її розповісти.

Я простояв біля супермаркету до самого його закриття, але з двійником так і не зустрівся. Потім подумав, що той спокійно міг вийти через господарські приміщення з іншого боку супермаркету й там зустрітися зі своєю кралечкою. І чому я раніше про це не здогадався? Та тепер було пізно, і мені не залишалося нічого іншого, як піти додому.

Дружина, звісно, зустріла мене іронічною посмішкою: мовляв, загуляв чоловічок до пізнього вечора. Проте вона була дещо заскоченою, бо не винюхала на мені, хоча дуже

старалася, запаху жіночих духів. Коли я сказав їй, що бачив свого двійника і ту красиву жінку, вона штучно й насильно розсміялася мені в обличчя, хоча я бачив, що їй непереливки. Можливо, вона подумала, що я починаю з'їжджати з глузду.

Син був уважнішим до мене. Він серйозно вислухав цю історію і сказав, що це могли прилетіти інакшопланетяни. Тепер розсміявся я, і не тому, що він вжив таке дивацьке слово, а не просто інопланетяни, як ми звикли, а тому, що сказане ним вважав дурницею. Син не образився, але сказав, що інакшопланетяни можуть мене викрасти і що він навіть трішки мені заздрить, бо сам давно мріяв про це. Дружина відчайдушно подивилася на мене, ніби бачила мене востаннє.

Більше свого двійника я не бачив. Здавалося, ніби все це мені наснилося. Ми не змовлялися з дружиною, але про цю історію більше не згадували. Я так зрозумів, що вона вибачила мені мимовільний флірт з красивою жінкою. Оскільки їй більше не казали, що бачили мене з нею, а додому я приходив вчасно, оминаючи десятою дорогою той злочасний супермаркет, хоча це був найкоротший шлях, вона й подумала, що я розірвав стосунки з красунею.

За декілька днів я теж заспокоївся, почав нормально спати, інтуїтивно відчуючи, що більше зі своїм двійником не зустрінуся.

Син авторитетно заявив, що, мабуть, стався збій, інакшопланетяни завітали не в той паралельний світ, але тепер виправили свою помилку. Я кивнув головою, аби не образити сина, бо нічого не зрозумів, але вдавав, що ніби так воно і є насправді.

Коли все вляглося, якось зранку по дорозі на роботу я зустрів цю фатальну красуню-жінку, але упіймав себе на думці, що мені навіть не треба докладати зусиль, аби вдати, що я її не впізнав. Я розумів, що коли оглянусь, то неодмінно зустрінуся поглядом з двійником. Але я цього не зробив, бо просто не був готовий до контактів з інакшопланетянами. Якщо це, звісно, були вони...

2013

БОМЖ І ПРОКУРОР

Василеві КАЛІЧАКУ

У нашому місті Васю-бомжа знали, мабуть, усі, а не лише вулиця Шкільна, де він вшивався. А після тієї історії з прокурором про нього заговорила вся область.

Як Вася став бомжем, можна розповідати багато, і в цій історії буде більше вигадок, ніж правди. Можна видумувати, яким чином він позбувся квартири, і чи не фатальну роль у цьому відіграв прокурор. Але тепер Вася-бомж жив на березі Смердючки (по-іншому цю річку вже й не називали в нашому місті й мало хто пам'ятав її справжнє найменування, хіба що краєзнавці). В неї зливали всі нечистоти, гори сміття утворювали острівці, перекриваючи рух річки. Знаходиться близько біля Смердючки було небезпечно для здоров'я і самого життя, але Вася-бомж на це не зважав. Він спорудив собі на березі халабуду з дощок і лінолеуму, жив там увесь рік, навіть у люті морози, і нічого з його безцінним здоров'ям не ставалося.

На Шкільній Васю-бомжа любили. Не те щоб це була християнська любов, але він нікому шкоди не робив. Часто бабусі, затикаючи пальцями ніс, приносили йому щось

поїсти. Вася-бомж був філософом, аби дякувати їм за це. Весь його вигляд говорив: добре, що принесли, а якби не принесли, було би друге добре.

Вася-бомж рідко інспектував навколишні смітники, здебільшого йшов до найближчої церкви Різдва Пресвятої Богородиці й ніколи порожнім не повертався. Відтак доходив до магазину, брав сякі-такі продукти собі й Пікчі, вірній собачці-дворняжці. Звідки Пікча мав таку чудернацьку кличку, не знав, мабуть, і сам Вася-бомж. Пікча, крім усього іншого, був ще й вірним охоронцем і не підпускав до свого господаря й близько того, хто міг йому нашкодити. А собаки це відчують набагато глибше, ніж люди.

Звичайно, Вася не відразу став бомжем, але коли розпочався цей процес, мало хто зауважив. Здавалося, що він вічність жив на березі Смердючки на Шкільній. Казали, правда, що в його житті сталася трагедія, коли в автомобільній катастрофі загинули дружина і двоє дітей, але ніхто не міг достеменно стверджувати, що це було саме так. Інші казали, що у Васі-бомжа ніколи не було сім'ї, а сам він змалку – хворий на голову. Збоку, можливо, так і виглядало, бо сам він був малослівним. Проте досить було заглянути в його очі, аби зустрітися з розумним поглядом людини, загнаної в глухий кут створіннями на двох ногах – і тоді всі сумніви відпадали, дивацтво Васі-бомжа не кидалось у вічі, а сам ти думав про те, що просто випадково живеш у квартирі, не жебраєш під церквою, не нишпориш по смітниках, хоча розумієш, що у будь-який момент усе може змінитись.

Тієї фатальної ночі, коли вбили прокурора, Вася-бомж святкував своє п'ятдесятиліття. Це вже потім вдалося встановити, коли розпитали продавчиню магазину, в якому він купив чвертку "Медової з перцем", триста грамів докторської ковбаси і буханку хліба. Він тоді підморгнув їй і сказав, що йому сьогодні стукнула півсотка. Добра жінка на десерт дала йому по жмені "Ромашки" і "Дюшесу" й побажала міцного здоров'я.

Ніхто потім достеменно так і не зміг встановити картину того, що сталося. Казали, що зранку біля халабуди Васі-бомжа знайшли труп прокурора. Сам Вася був п'яним до неможливого і тримав у руці ножа, яким нібито й зарізав цього прокурора. Як він міг до нестями напиться, якщо взяв лише чвертку горілки, залишалося загадкою. Кудись зник Пікча, хоча люди з навколишніх будинків стверджували, що чули вночі постріл і собаче передсмертне скавуління.

Але найбільшою загадкою, звичайно, було те, як прокурор міг потрапити до Васі-бомжа. Цю місцину оминали десятою дорогою не те що віп-персони на кшталт прокурора, а й звичайні громадяни. Подейкували, що хтось спеціально підпоїв Васю-бомжа з нагоди його п'ятдесятиліття, а тіло прокурора підкинули, списавши вбивство на ювіляра. Казали, що ніби того вечора прокурор пиячив з якимись міліцейськими чинами в барі й хвалився, що раз і назавжди покінчить з бомжами у нашому місті. Щоправда, під час судового засідання про це навіть не заїкалися, так що для багатьох залишилося загадкою, як саме прокурор потрапив до Васі-бомжа.

Усім було зрозуміло, що Васю-бомжа підставили, навішавши на нього вбивство

прокурора, а самі замовники й організатори тихесенько сидять у куточку й задоволено потирають руки.

Захищала Васю-бомжа молода адвокатка, майже дівчинка, і до її слів не дослухалися ні працівник прокуратури, ні суддя. Доля Васі-бомжа стала зрозумілою від самого початку судового процесу. Розходилося лише на тому, скільки років йому дадуть.

Сам підсудний тримався гідно, хоча спочатку й розгублено. Здавалося, що найбільше його хвилює відсутність Пікчі, до якого він прив'язався. Все інше Васі-бомжу було неважливим, ніби якимось злим жартом. Мовляв, пожартують-пожартують, та й відпустять його до Пікчі, до звичного способу життя.

Суддя був тертим калачем, розумів, що Вася-бомж не причетний до вбивства прокурора, але якщо хтось хоче зробити крайнім цього безхатченка, то нема на те ради. Зрештою, є труп, є ніж, яким убили прокурора, є відбитки пальців Васі-бомжа – які ще докази потрібні? Все решта була рутинна з відомим фіналом.

Васі-бомжу дали дванадцять років, і більше його ніхто в нашому місті не бачив.

Кажуть, що після вбивства прокурора в халабуді Васі-бомжа знайшли Біблію і грубезний зошит під назвою "Філософський трактат", в якому Вася-бомж записував свої думки. Потім хтось чув, ніби п'яні міліціонери веселились у якомусь барі й хвалилися, що позбулися дурнуватого прокурора. Ще хтось ніби бачив живого Пікчу в іншому кутку міста. Ніби той приткнувся до якогось бомжа...

2013

ФІЛОСОФІЯ АНТОНЮКА

Юлії ГРЕСЬ

Я люблю випивати з Антонюком. Якщо з іншими все перетворюється на банальну пиятику, то для нього це – ритуал. І не має значення, чи ми вип'ємо по п'ятдесят грамів, чи роздусимо по пів-літри на брата. Головне в цьому процесі, як він каже, — процедура.

Антонюк – філософ. Ні, ви не зрозуміли. Ми всі в душі філософи, бо без філософії зараз важко вижити. Але Антонюк – філософ професійний. Він закінчив три чи навіть чотири курси філософського факультету Ленінградського університету ще в радянські часи. Як у місті на Неві опинився сільський хлопчина і чому його поперли з університету – через ритуал чи процедуру, чи за те й інше разом, — тема окремої розмови. Але, як каже Антонючка, його дружина, він філософ по життю, тобто шизанутий на всю голову.

До будь-якої проблеми Антонюк підходить по-філософськи. Ні, щоби просто цвях забити в стіну чи відремонтувати кран на кухні, так треба ж обов'язково згадати Канта або Гегеля, а то й китайських мудреців до цього процесу приплести. Я був свідком, коли Антонючка, не дочекавшись від чоловіка допомоги, сама виконувала всі хатні роботи, а той філософствував і не вбачав у цьому нічого огидного.

Коли під кінець робочого дня Антонюк завітав до мене із сяючими очима, я зрозумів, що він зробив геніальне відкриття. Зрештою, так воно згодом і виявилось, але

тепер для нього було важливо, чи підтримаю я його. Антонюк ще здалеку помахав перед своїм носом десяткою, а я слухняно кивнув головою: мовляв, ми за ціною не постоїмо.

Він чемно дочекався, коли я закінчу перекладати папери на своєму столі, а по дорозі до магазину зробив довгу передмову до свого геніального відкриття:

— Ти розумієш, Менделєєву наснилася таблиця хімічних елементів, а не валіза і навіть не сорокаградусна горілка, хоча саме він був автором цих геніальних відкриттів. Нас постійно штовхають до того, що ми повинні робити великі справи, а насправді відволікають нашу увагу, бо ми задумані для того, щоби виконати щось дріб'язково мале, але без цього нашого дріб'язково малого не відбудеться щось велично велике у масштабах Космосу з великої літери. Причому не все наше життя розглядається як ланцюжок, нехай і найменший, у всесвітньому поступі, а лише якась незначна часточка того, що ми дійсно зробили в цьому житті і на що можемо навіть не звернути увагу, настільки для нас це дріб'язково, що, здається, вже навіки стерлося з нашої пам'яті. А насправді воно все записане, аби в потрібний момент висмикнути це й сказати нам: ось для чого ти жив і для чого насправді був нам потрібний.

Антонюк глянув на мене, аби усвідомити, чи я сприймаю його слова, але я вдавав із себе задуманого чоловіка, який здатний побачити у найменшому пробліску розуму щось геніальне. Це, мабуть, втішило мого приятеля, бо він продовжував:

— Ось я вчився на філософа, хотів переплюнути самого Сократа, мені це вдалося – так, так, не смійся, ти ще не усвідомив, з ким насправді маєш справу, — потім одружився, в мене народилося двоє дітей, купив квартиру і машину, зараз з тобою буду пиячити. І мені здається, що це головне, що я зробив на цьому світі. І нас підштовхують зробити саме такий висновок. Але це автоматично не означає, що саме в цьому моє призначення, мій сенс існування на цьому світі. Можливо, моє призначення, мій сенс існування на цьому світі полягав у чомусь іншому. Поки я живий, я не можу цього усвідомити, і немає гарантії, що я знатиму про це після смерті. Мені тоді на фік це буде потрібно, мені лише дадуть зрозуміти, що в одному із життів я свою місію виконав, а все це – університет, женячка, діти, робота, квартира, машина, пиятика з тобою – дріб'язкове, і лише для того, аби я раніше терміну не зійшов з розуму, бо ми в абсолютній більшості своїй сходимо з розуму лише тоді, коли помираємо, усвідомлюючи абсурдність усього, що робили до цього. Але це тема окремої розмови і ти мене не зіб'єш з головного, тобто з того, що я тобі хотів сказати.

Я й не намагався збивати Антонюка, просто дивився на нього, сподіваючись второпати, що ж він такого геніального верзе. Поки я лише розумів, що без бодай п'ятдесяти грамів горілки мені ні на йоту не наблизитися до геніальності Антонюка. А той ніби прочитав мої думки:

— Твій процес мислення до кінця робочого дня явно загальмував, але ми зараз виправимо ситуацію, аби ти першим второпав сутність мого геніального відкриття.

Ми вже були в магазині, але Антонюкові явно не заважали люди, які були навколо нас. Він ніби не помічав їх, а звертався лише до мене, свого найгеніальнішого учня,

який мав би оцінити всю геніальність свого вчителя – від п'ят до кінчиків волосся на голові. Мабуть, це в мене виходило слабо, бо я лише дурнувато всміхався, всім своїм видом показуючи навколишнім, що, мовляв, я тут ні при чім, це все він, отой дурнуватий, хоча насправді він не дурнуватий, бо є філософом, але хто їх тепер знає, хто з них дурнуватий, а хто філософ, бо бувають дурнуваті філософи, а дурні є такими філософами, що й годі сказати.

Ця екзакуція закінчилася, коли ми, накупивши горілки й закуски, вийшли із магазину, причому Антонюк, попри мій спротив, засунув мені до кишені свою злосчастну десятку, демонструючи, що він незалежний філософ і вносить хоч незначну, але свою лепту.

— Я навіть не впевнений, — казав Антонюк, — чи маю тобі викладати свої геніальні думки, коли ти не те що не дослухаєшся до них, а навіть вдаєш, що не знаєш мене. Але я це роблю, бо роблю за інерцією, як за інерцією живе людина, яка вже геть усе чисто поробила на цьому світі, але ще ходить у магазин за хлібом, хлєпче своє молоко чи горілку, хто на що вчився, і думає обдурити Бога, хоча насправді смішить Його, розповідаючи про свої плани на завтра.

Я, мабуть, якось дивно глянув на нього, але вийшло це мимохіть, без особливих зусиль з мого боку, і Антонюк відчув цей мій дивний погляд, хоча й розтлумачив його по-своєму:

— А що ти так дивишся на мене? Я можу вірити в Бога по парних і не вірити – по непарних числах, а в неділю взагалі залишатись атеїстом, адже є велика різниця між тим, щоб не вірити в Бога і бути атеїстом. Коли Бог стає для мене філософською категорією, то питання віри в Нього автоматично знімається, бо я мушу підходити до всього з наукової точки зору. Наукова ж точка зору вимагає відсторонення від усього реального, життєвого, бо чиста наука – це ніби заперечення того, що ми бачимо навколо себе. Парадокс же полягає в тому, що ми займаємося чистою наукою, аби вдосконалити те, що ми бачимо навколо себе. Другий парадокс полягає в тому, що визначальну роль у цьому процесі відіграє саме філософія. Немає більш чистої науки, відстороненої від життя, ніж філософія. Але це розуміють у вселенському просторі й часі лише одиниці.

Антонюк безнадійно глянув на мене, даючи зрозуміти, що, на жаль, до цих одиниць я не належу.

Ми вже сиділи в моєму гаражі, і поки я нарізав хліб і ковбасу, Антонюк філософствував:

— Так ось, квінтесенцією мого геніального відкриття, яке мені наснилося вночі, є наступне. Людині здається, що вона народжена для того, аби робити великі справи. Насправді ж упродовж життя ми здійснюємо один непомітний для себе акт, без якого неможливий світовий поступ. Наприклад, ми подивилися в очі незнайомій жінці, яка йшла нам назустріч, чи в маршрутці передали гроші водієві, чи просто згадали, як у дитинстві бабуся напувала нас смачним коров'ячим молоком, чи... І таких "чи" може бути мільйони або мільярди. Саме вони визначають поступ у просторі й часі. Після

таких мільйонів і мільярдів, на перший погляд, дріб'язкових подій, хоча насправді вони не є дріб'язковими, а просто необхідними для поступу, бо без них і не було би поступу як такого, — так ось, після цього і може відбутися щось геніальне і значиме з людської точки зору. А може й не відбутися відразу, бо треба ще декілька десятків, чи сотень, чи сотень тисяч подібних дріб'язковостей, аби кількість переросла в якість і сотворила щось значиме з людської точки зору, хоча насправді з точки зору космічного воно знову-таки може виглядати дріб'язковим. Ти уявляєш, скільки на шляху до цього треба використати людського матеріалу, життів людей, аби досягти кінцевого результату?

Ми випили по першій чарці, вірніше, влили в себе вміст того, що було в пластиковому стаканчику, Антонюк смачно закусував ковбасою без хліба, бо самі розумієте, що той, хто знає біду, — і далі за текстом оцієї народної філософської мудрості. Я вже думав, що прорахувався щодо кількості купленої ковбаси, бо якщо Антонюк закушуватиме нею такими темпами, то горілку доведеться запивати лише мінеральною водою, — але мій колега, здається, відчув мої матеріалізовані думки й жирно намастив скибку хліба кількою в томатному соусі із консерви.

— Ось ця жінка, якій ми глянули в очі, — продовжував розвивати свою теорію Антонюк, не забуваючи закусувати, — може загорітися жагою кохання й того ж дня, чи вечора, чи вночі втілити задумане в життя, давши поштовх зародженню нового в своєму лоні. Оцей наш погляд може бути єдиним, найважливішим у нашому бутті, заради чого, власне, ми й були призначені в цьому житті. А може й не бути, бо наш погляд нічого не значив для жінки, яка йшла навпроти, а, навпаки, збудив підозрілі думки в її мозку на кшталт брудних черевиків у мене, і треба ще десятки й десятки подібних дій, аби збудити в неї потяг до кохання з великої літери, про що я тобі торочу вже цілу годину.

І справді, десь після третього чи четвертого заходу моя думка розгальмувалась і я став висловлювати крамольні речі:

— Те все, що ти кажеш, суперечить Божій природі.

Антонюк уважно глянув на мене й іронічно похвалив:

— Молодець! Значить, я даремно розтікався мислю по дереву. Я теж думав про цей контраргумент, але він виявився нікчемним з точки зору чистої науки. Розумієш, друже, з філософської точки зору ми не заперечуємо існування Бога, а лише доводимо Його існування на прикладі тих або інших фактів, тих або інших подій, хоча насправді це може не мати прямого стосунку до того, що ми доводимо. І коли ти говориш, що моя теорія суперечить Божій природі, то з точки зору чистої науки це є нікчемним твердженням, адже воно нічого не доводить і нічого не заперечує. Твоє твердження може бути вірним, а може бути абсурдним, у залежності від того, з якого боку пізнання істини ми знаходимося. Так що з точки зору чистої науки твоє твердження треба залишити за дужками і просто не реагувати на нього.

Я цілком і повністю погодився з Антонюком, бо не мав більше аргументів, якби він не захотів зі мною погодитись, а тому розлив залишки горілки.

— Взагалі-то кожне геніальне відкриття є нікчемним, — зауважив Антонюк, з

сумом спостерігаючи за тим, що горілка у пляшці закінчилася. – Воно є нікчемним, бо, за великим рахунком, нікому не потрібне. Можна довго й нудно доводити його геніальність і науковість, але розумієш, що в практичному плані воно нікому нічого не дає. Ось, наприклад, теорія відносності Ейнштейна. Айнштайна, як кажуть зараз. Всі кажуть яка вона геніальна, яка вона наукова, хоча насправді мало хто второпав, а що ж насправді вчений хотів сказати цією теорією. І лише одиниці розуміють, що старий Альберт посміявся над людством. Це був лише жарт, але геніальний.

Антонюк довго чекав, поки із пластикового стакану витече йому до рота остання крапля горілки, а потім несподівано завершив нашу розмову:

— Я так ніколи й не знатиму, для чого прожив своє життя. Можливо, десь у Книзі Буття є один рядочок про мене, а, може, це й не рядочок, а лише одна літера чи тире. І, можливо, я жив не для цього, і Творець зробив свою чергову помилку, сподіваючись на мене, а я проскочив мимо, розчарувавши Його. А Він теж не зрозумів мене, бо те, що для мене було важливим, видалося Йому дріб'язковим і не вартим уваги. Мабуть, так і мало статися, бо спочатку я, дрібний і дріб'язковий, мав осилити Його велич, а потім Він з висоти пташиного – та ні, космічного лету! – мав опуститися до розуміння мене, нікчемного. Не сталося – і взаємний процес розуміння перервався назавжди...

Антонюк замовк. Жодними обценьками з нього годі було видушити хоч одне слово. Та я й не намагався цього зробити, бо якщо для Антонюка його філософія є звичною справою, то для мене нуднішого предмету в університеті не було. Я погоджувався з Антонюком, що його відкриття є справді геніальним, але воно нікому нічого не дає, — і цього для мене було досить...

2013

ЖОВТОГАРЯЧЕ СОНЦЕ В ЧОРНОМУ КВАДРАТІ

Наталії ГУРНИЦЬКІЙ

Упродовж життя йому декілька разів снівся один і той самий сон. Ніби сходить жовтогаряче сонце, але його відразу застилає чорний квадрат. Спочатку він маленький і видається цяточкою на тлі сонця, але щораз більше розростається. Сонце ж залишається таким, яким воно було, й безпечно мандрує небом. А чорний квадрат усе більшає й більшає. Ось він уже застилає добру половину сонця, а те, здається, ще не усвідомило всієї небезпеки, що нависла. А потім чорний квадрат захоплює уже гору й низ сонця, лише видніються жовтогарячі боки. Сонце залишається поки що живим, бо воно кругле, а темінь квадратна, і форма рятує сутність. Проте це триває недовго і чорний квадрат немилосердно росте й запросто поглинає жовтогарячі боки сонця, аж поки не настає суцільна темінь...

Далі він чує голос дідуся, якого ніколи не бачив, бо той загинув на війні, але знає, що це, власне, його голос:

— Ну, ось і все...

Він декілька разів запитував спочатку в бабусі, потім у дружини, потім у доньки, яка захоплювалася сонниками, що міг означати цей сон, але ніхто йому достеменно нічого не відповідав. Оце сновидіння тяжіло над ним усе життя. Він знав, що воно віщує

щось лихе, незворотне, чого не можна подолати й навіки забути.

Але тепер це був не сон. Немилосердно боліла голова. Мабуть, людство ще не вигадало того слова, яке би характеризувало явище, коли немилосердно болить голова. Це слово було би жахливим і нелюдським, а тому не вписувалося в земні поняття.

Чоловік ніби наяву бачив цей сон, коли чорний квадрат безжально пожирає жовтогаряче сонце. Він розумів, що нічого цьому не може протиставити. Десь на кінчику свідомості виринали відчуття, що й лікарі, які метушилися біля нього, теж не можуть завадити чорному квадрату зжерти жовтогаряче сонце.

Коли все закінчилось і він відійшов у кращі світи, змучений сивий лікар сказав:

— Ну, ось і все...

За якусь мить до палати увірвався молодий майор з двома юнаками в спортивних штанах. Він професійно оцінив ситуацію і сказав, ніби в порожнечу, але звертаючись персонально до лікаря:

— Мы забираем его для опознания.

Майор махнув рукою, і юнаки в спортивних штанах хутко взяли мерця за руки й ноги, виносячи з палати. Лікар не встиг запротестувати, коли почув над вухом сичання змії:

— У тебя этого больного не было. Понял?

За інших обставин лікар показав би цьому молокососові, що значить звертатися до нього на "ти", але майор поглядом припечатав його до стіни і, задоволений, швидко вийшов із палати. Збоїв у його житті ще ніколи не було.

Мерця довго везли в багажнику машини. Тіло теліпалося в різні боки, а на вибоїнах підскакувало. Відтак машина зупинилась. Юнаки в спортивних штанах, затуляючи ніс руками, винесли мерця з багажника й жбурнули тіло на велику купу сміття. Почувся гучний шурхіт, ніби падала зруйнована піраміда, підминаючи під себе все живе й неживе. Юнаки в спортивних штанах чимдуж бігли від сміттєзвалища, ніби боялися, що ця страшна піраміда могла поглинути й їх. А тут ще й майор вирішив позбиткуватися над ними, відганяючи машину від страшного місця, а вони ніяк не могли її наздогнати. Нарешті він зупинився і вони, захекані, вмостилися на задньому сидінні. Він уважно подивився на них, дістав пляшку горілки, сяку-таку закуску й передав їм:

— Я за рулём, ребята. Угощайтесь!

Вони пили горілку по черзі з горла, мало звертаючи увагу на закуску, намагаючись забути те, що відбулося з ними сьогодні.

... Після нічної зміни лікар прийшов додому і ввімкнув телевізор. Показували, як беркутівці лупцюють демонстрантів. Камера вихопила крупним планом обличчя одного чоловіка. Воно було заюшене кров'ю, а беркутівець двічі чи тричі ударив нещасного кийком по голові. Лікареві здалося, що це був його недавній пацієнт, який помер над ранок і якого у безвість забрали юнаки в спортивних штанах. Він знав, що це був саме той чоловік, але десь на кінчику свідомості переконав себе, що це йому тільки здалося.

Він довго не міг заснути, а коли прокинувся, згадав сон. Ніби сходить жовтогаряче

сонце, але його пожирає чорний квадрат. Коли все закінчується, чути голос молодого майора:

— Ну, ось і все...

2013

ТАТО

Юлії ЮЛІНІЙ

Кохатися з Вадиком було приємно. Здавалося, він вгадував усі твої найпотаємніші бажання і намагався якнайповніше їх виконати. Але Світлана ніяк не могла віддатися стихії кохання, бо одна думка гризла, схоже, не лише мозок, а й усе її тіло і навіть душу.

— Ти якась сьогодні не така, — сумно сказав Вадик, розуміючи, що йому не вдасться завести Світлану, як це було зазвичай, а отримувати задоволення лише самому він не хотів, та й не вмів.

— Ти знаєш чому. — Дівчина звільнилася від його тіла й відвернулася.

— Та перестань! — Вадик був щирий. — Нікуди твій тато не дінеться!

Світлана повернулася до нього:

— Я собі не прощу, якщо з ним щось станеться.

Ніби сказала Вадику, а вийшло — що у порожнечу.

Хлопець не знав, як утішити Світлану, а тому вирішив за краще помовчати. Але вийшло ще гірше. Вона встала з ліжка, вдягнула піжаму і почала ходити з кутка в куток, напружено про щось думаючи. Вадик знову зробив помилку, не втручаючись, а лише спостерігаючи за цим. Він оговтався лише тоді, коли Світлана скинула піжаму і почала вдягатися.

— Ти куди? — запитав він, відчуючи, що втрачає її.

— Додому, — коротко й рішуче відповіла вона, а потім, глянувши на нього, додала: — Може, він вдома...

Це не було запитання, а ніби ствердна відповідь на свої вагання. Він відірвався від ліжка, обійняв її, хоча його трусило від нервового збудження:

— Ну, куди ти підеш, дурненька? Ніч надворі. Якби тато був вдома, він би відповів на твої дзвінки.

Її теж трусило, хоча в кімнаті було тепло. Вона знала, що їй треба звідси втікати. Тут нічого не висидиш, лише можеш зійти з розуму від думок.

— Ти проведеш мене? — У її голосі звучала безнадія, мов у потопельника, який хапається за соломинку.

Він не хотів йти із хати, але почав одягатися. Вона мовчки стояла й дивилася на нього, думаючи про щось своє.

Світлана посварилася з батьком 20 листопада, а наступного дня розпочався Євро-Майдан. Вона знала, що з його характером він не сидітиме вдома. Злість на нього вже минула. Тепер вона переживала за його хворе серце.

З Вадимом було добре. Його мама ставилася до неї, як до доньки, жаліла Світлану, розуміючи, що то значить втратити матір. Якби не ця заворушка в країні, можливо,

вона би так не переживала за тата, бо скільки разів уже з ним сварилася, вважаючи його винним у смерті матері, йшла до Вадима, а потім поверталася назад, зважаючи на його хворе серце.

Тепер усе було по-іншому. Татові потрібен був спокій, а не стояння на Євро-Майдані, тим більше у морозні ночі. Вона переступила через свою гордість, зателефонувала йому, але гудки танули в невідомих світах. Відтак операторка байдужим голосом сказала, що абонент знаходиться поза зоною досяжності.

Нарешті Вадим одягнувся і благально глянув на Світлану, сподіваючись, що вона передумає.

— Пішли! – Світлана була рішучою, але тут на порозі виросла Вадимова мама.

— Куди це ви на ніч? – суворо запитала вона.

Світлана мовчала. Виручив Вадим:

— Уже тиждень нема звісток від її тата. Я проведу Світлану додому.

Тепер мовчала його мама. Думки плутались в її голові.

— Ви що, не бачите що діється? – нарешті запитала вона. – Тут і вдень небезпечно ходити, а вони вночі...

Знову пауза...

— Ти як хочеш, а Вадика я з тобою нікуди не відпущу!

Всередині ніби щось обірвалося, Світлана відчула себе чужою в цій квартирі. Ще якусь мить вона вагалася, але, зрозумівши, що допомоги від Вадима не дочекається, наосліп пішла до дверей, бо крізь сльози, які тамувала в собі, вже нічого не бачила.

Уже на вулиці, коли її до кісток пронизав холодний вітер, їй здалося, що Вадим мав би стояти у вікні й дивитись їй услід. Над-зусиллям волі вона змусила себе не оглянутись і пішла назустріч вітру.

Здавалося, що Київ спав – принаймні, ця його частина, далека від Євро-Майдану. Світлана не знала, чи це лише в її душі неспокій, чи він розлився у повітрі й заповнив усі щілини. У багатьох вікнах мерехтіли відблиски телевізійних вогників, хоча зазвичай люди в цей час мали би спати. На вулицях було малолюдно, і страх не вселявся в її душу. Щось почало гнітити її, коли вона вирішила скоротити шлях і пішла між будинками. Йшла швидко, намагаючись не оглядатись, але їй усе вважалося, що за нею хтось іде. Вона пришвидшувала хід — і той невідомий теж гнався за нею. Вона йшла повільніше – і невідомий відставав. Відтак побігла щодуху – і той за нею. Нарешті Світлана зупинилася, бо останні сили покидали її. Вона повільно обернулася, але, звісно, нікого не побачила, крім власної тіні. Аж тепер дівчина нарешті усвідомила, що ще вчора за жодні гроші не погодилася би на цю нічну прогулянку.

Руки не слухались її, зуби цокотіли, поки вона відчиняла двері. Вдома всюди увімкнула світло, ніби батько міг гратися з нею в піжмурки й сховатися десь за диван. Знесилена сіла на крісло у великій кімнаті й побачила на столі татів мобільник. Взяла його в руки. Він був розряджений. Тато поспішав і забув його.

Відчувалося, що вдома вже декілька днів нікого не було. Ніби замогильний дух витав по квартирі. Світлана заплакала, звинувачуючи весь світ у своєму нещасті...

2014

ГОДИННИК

Ігореві ЮРИНЦЮ

Отець Степан тільки-но зібрався снідати, як зайшла пані Марія і сказала, що до нього відвідувач.

— Що за відвідувач? - Отець Степан вороже зиркнув на неї, ніби мали в нього відбирати маєток.

— То пан з Трускавецької, — покійно мовила пані Марія, опустивши очі долу. - В нього померла дружина. Хотів домовитись з отцем про похорон.

— Най зачекає! - Різко вимовив отець Степан. - Мабуть, небіжчиця не втече, га?

Він легко засміявся, задоволений з власного жарту. Пані Марія, не піднімаючи очей, задкуючи, вийшла з кімнати.

Тепер отець Степан міг приступити до снідання. Він вкотре дякував Богу за те, що послав йому таку їмосць. Звісно, одружувався отець Степан не на Нелі, теж доньці священика, а на грошах її батька, бо за інших обставин вибрав би собі красуню до кольору і вибору. Але що робити з красунею, окрім мати з нею задоволення в ліжку? А Неля була доброю господинею, гляділа за дітьми і вміла файно куховарити. Здається, нема з чого приготувати сніданок, обід чи вечерю, а вміла господинька завжди щось знайти, так гарно це все обробити, уміло накрити стіл, що, здавалося, ніколи такої смакоти не їв у своєму житті. І все простеньке, гарненьке, аж пальчики оближеш.

Ніщо не могло зіпсувати апетиту отцеві Степану. Спочатку він нагнівався на Марію, яка посміла його потурбувати через такий дріб'язок. І так мало що робить в нього, живе на його харчах, та ще й сміє перебивати снідання. Але коли він глянув, що сьогодні приготувала їмосць, яка нікому не дозволяла готувати їжу для отця, хіба що в окремих випадках, то він забув і ту дурнувату Марію, і відвідувача, який чекав на нього, і про все на світі.

Отець Степан хотів швидко приступити до поглинання усього, що очі бачили, але стримався, нашвидкуруч зложив молитву, бо ж спостерігали за ним діти, і аж тоді приступив до їди.

Бог сьогодні послав вареного м'ясця, варені яєчка з майонезом, сирники зі сметаною, ще якусь смакоту, котру отець відразу і не розрізнив, а запитувати не випадало, аби не образити кохану дружину та й не забивати собі баки. Проте десь у голові він занотував, що треба буде потім запитати у Нелі, що то було, аби, може, колись йому ще раз таке приготувала.

Не забував отець Степан і про свої батьківські обов'язки. Зауважив улюбленому синові Петру, аби той не їв з розкритим ротом, а улюбленій донечці Софійці сказав, що їй треба їсти менше, бо набирає фігуру, а дівчаткам не треба цього.

— Татку, я на тебе схожа, і цим пишаюсь, — з повним ротом, набитим всілякою смакотою, париувала Софійка, і за столом всі засміялися, включаючи й отця. Ну, хіба можна було не любити таких діточок?

За трапезою і розмовами про те й про се, а фактично ні про що, отець і забув про

відвідувача. Коли вийшов у передпокій і побачив його, то чомусь знітився і, злий сам на себе, сказав:

— Зачекайте хвилику, я зараз.

Десь він уже бачив цього чоловіка, але де саме, не міг пригадати. І в погляді відвідувача отець Степан прочитав, що той знає його не лише як священика. Здалося йому, що встав і поклонився він якось не так, як би це мало бути, ніби знав якусь сокровенну таємницю отця. Але священик швидко заспокоївся, бо мав сьогодні багато роботи, треба було починати хоч із чогось. А з попереднього життя йому нічого не загрожувало, бо, здавалося, всі кінці надійно заховав у воду і в прямому, і в переносному значенні цього слова.

Нарешті він прийняв незнайомця, намагаючись не дивитися йому в очі, хоча відчував на собі його гарячий погляд. Ситуація була звична для отця: незнайомцю треба було поховати дружину, а грошей достатньо не мав, бо щойно повернувся з лікарні, і всі кошти пішли на нього, а тут дружина несподівано душу Богові віддала.

Отець Степан почав філософствувати на тему, що поховати небіжчицю, звичайно, треба, бо слід чинити по Божих законах, але життя зараз важке, треба розуміти, що й священик їсти хоче, а гроші не падають йому з неба, як манна небесна. Незнайомець, здавалося, все зрозумів і заздалегідь підготувався до цієї розмови, бо витягнув з кишені годинник.

Священик в одну мить второпав, що то дорогий годинник, який покриє всі його видатки на похорон небіжчиці, та ще й зверху залишиться, але вигляду не подав.

— Ось, від покійної матері залишився, — чомусь ніяковіючи, сказав незнайомиць, ніби вибачався, що нічого іншого не може запропонувати отцеві. Той несміливо глянув в очі вдівця, але не прочитав у них нічого такого, що би забороняло йому відмовитися від такого щедрого дарунку. Вдаючи на обличчі пихатість і невдоволення, отець Степан узяв годинник з рук незнайомця, повертів його на різні боки і знову вдарився у філософію. Мовляв, з цього ситий не будеш, але він збирає подібні речі, а тому це лише частково відплатить йому за похорон, але на все воля Божа і людям треба помагати в біді.

На цім і порішили, нашвидкуруч домовились, як і коли все має бути, і незнайомиць пішов. Отець Степан міг би вже забути про нього наступної ж хвили, але все ще тримав у руках годинник, який, безумовно, був коштовним і незвичним. Священик вирішив до кращих часів відкласти любування цим скарбом, думати про те, як вигідно його продати істинним шанувальникам подібних речей, а поки що поклав годинник до сейфу, в якому зберігав найцінніше і пістолет про всяк випадок. Оскільки в нього справді було багато роботи, яку конче необхідно було зробити саме цього дня, то й узявся її виконувати, відганяючи думки про незнайомця і годинник його матері.

2014

ЗМІСТ

Щасливий

Журналіст і повія

Старий
Духовний наставник
Особливий
Сексоти
Божевільний
Мертве місто
Галицька Республіка
Шапка
Дівчина в рожевих трусиках
Прокурорша
Мурчик і Юрчик
Перекладач
Яірам
Дивна пацієнтка
Двійник
Бомж і прокурор
Філософія Антонюка
Жовтогаряче сонце в чорному квадраті
Тато
Годинник